ALMANAHUL

SOCIETĂȚII ACADEMICE „PETRU MAIOR",

AL SOCIETĂȚILOR PE FACULTĂȚI ȘI ACADEMII ȘI AL CERCURILOR STUDENȚEȘTI REGIONALE DIN CLUJ

TIP. „CARTEA ROMÂNEASCĂ" S. A., CLUJ
1929

ZECE ANI

1919—1929

Prefață.

Se împlinesc zece ani dela întregirea neamului.

Societățile studențești din Cluj, în frunte cu centrul „Petru Maior“ — vechea societate de lectură a studenților români dela Budapesta — înmănunchiază cu acest prilej în paginile care urmează frământările lor din decada care se încheie. Cititorul acestor rânduri se va convinge că studențimea „suflet din sufletul neamului“ n'a stat o clipă departe de marile probleme ale țării și că și-a dat cu dragoste contribuția sa de muncă pentru ridicarea culturală a poporului român.

Tipărim în fruntea acestor pagini cuvântarea către studențimea clujană a Regelui Ferdinand, dela inaugurarea Universității, alături de rândurile multor fruntași ai vieții noastre — în majoritate foști membri ai societății „Petru Maior“ depe vremuri — rânduri care sunt tot atâtea capitole din istoria unui trecut înălțător și prețioase îndrumări pentru viitor.

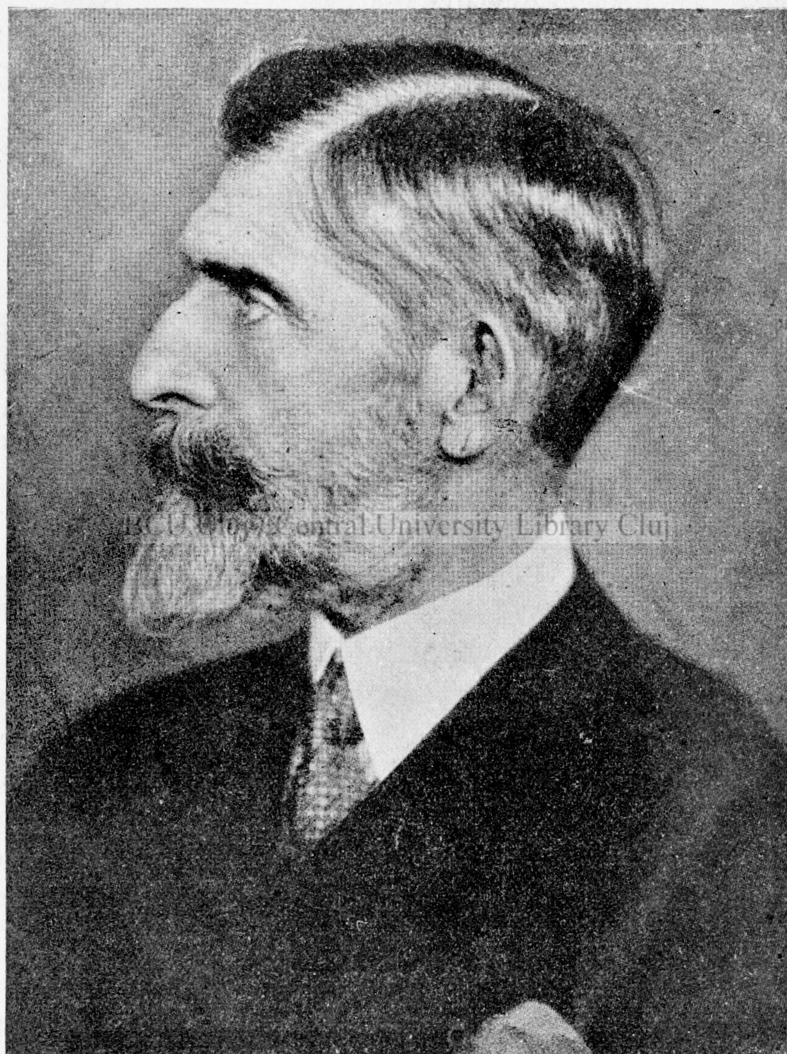
Colaborările literare și vederile din țară și din excursiile societăților vor destinde o clipă spiritele cititorilor adânciți în cifre și statistici.

Mulțumind tuturor celor ce ne-au dat sprijinul pentru a scoate la lumină aceste pagini, prezentăm munca noastră — fără pretenții - aprecierii publicului românesc.

Gluj, Mai 1929.

COMISIA DE REDACTARE.

REGELE FERDINAND *Foto Julietta.*

CUVÂNTAREA REGELUI FERDINAND

LA CENTRUL STUDENȚESC „PETRU MAIOR", ȚINUTĂ CU OCAZIA INAUGURĂRII UNIVERSITĂȚII ROMÂNEȘTI DIN CLUJ (2 FEBRUARIE 1920)

Am ținut să vin astăzi în mijlocul vostru, pentrucă voi înfățișați viitorul mândru al Țării, după un greu trecut plin de restriște pentru chinuitul nostru neam, dar și de învățături de mare preț și de aspră oțelire în lupta vieții.

Salut în voi viitorul acestei Țări, care ni se arată sub o lumină așa de frumoasă și plină de făgăduinți. Un neam care știe să prețuiască pe bărbații care au lucrat cu toată inima pentru înfăptuirea zilelor mărețe ce le trăim, un neam care a dat dovezi de cea mai desăvârșită vitalitate, cum rare ori se vede în istoria popoarelor, un astfel de neam are în sine chezășia sigură a strălucirii viitorului său, viitor pe care voi sunteți chemați a-l făuri.

Țara are încredere în inimile voastre pline de abnegație și vede în voi pe vrednicii conducători de mâine, care strânși uniți în jurul Fiului Meu, veți urma pilda bărbaților care clădind România de ieri, ne-au dat România de azi.

Dacă idealul nostru sfânt a fost înfăptuit în mare parte, ne mai rămâne a duce la îndeplinire transformarea și consolidarea noastră internă. Fără patriotism curat, fără muncă încordată, fără respectul de ordine și autoritate și fără credință în Dumnezeu, nu se poate înfăptui nimic mare.

Inima caldă și entuziasmul cu care Am fost întâmpinat aci, sunt o dovadă vădită, că gândul și dorința Noastră se vor izbândi.

Cuvântarea

ținută la congresul studențesc dela Constanța în 1894 de
MIRON ELIE CRISTEA,
reprezentantul studenților români dela Budapesta.

Fraţilor liberi!

Luând cuvântul în numele tinerilor români din Ardeal, Banat şi Ungaria propriu zisă, daţi-mi voe să vă mărturisesc că în inima noastră — şi mai ales în sufletul acelora, cari acuma au păşit pentru prima dată pe pământul sacru al României libere — se mişcă şi se izbesc multe, fierbinţi şi vii sentimente.

Toate acestea „bat la poarta vieţii“ şi cer dela mine să „le dau vestmintele vorbirii“; dar tocmai de aceea fiind o imposibilitate psihologică, îmi este cu neputinţă să le dau expresiune logică şi sistemizată mai ales acum, când ne aflăm sub impresiunea imediată a celor văzute şi observate aci.

Poate că — fraţilor — mulţi din voi nu veţi înţelege aceasta, fiindu-vă prea cunoscute şi obişnuite manifestaţiunile vieţii acestei ţări.

Altfel stă lucrul cu noi cei de dincolo de Carpaţi.

Pe noi — cari zilnic ne vedem batjocorită limba noastră dulce — ne însufleţeşte până şi o mică şi neînsemnată inscripţiune, fixată pe vagoanele trenului român, pe care l-am văzut la Predeal.

Pentru noi Ardelenii momentele în cari putem purta liberi și neconturbați la piept această cocardă națională sunt cele mai sublime și mai plăcute ale vieții noastre, căci acasă la noi chiar autoritățile publice — hrănite din sudoarea noastră, — cu obrăsnicie bruscă ni-o smulg depe piept și ni-o necinstesc; și mult ne doare aceasta, căci aceste culori nu sunt fixate în butoniera noastră numai prin un nasture, ci ele își au rădăcini multe și adânc resfirate chiar în inimile noastre: *ceice ni le smulg, cearcă a ne lipsi de întreaga noastră ființă românească.*

Astfel persecutați fiind în toate acțiunile unei vieți românești, să nu vă mirați, dacă pe noi ne încântă cea mai mică manifestațiune a unei vieți libere și naționale, căci tocmai aceasta este ținta spre care nizuim, pentru care suferim cu nepăsare și cu zâmbetul pe gură asupririle dușmanilor, cari ne-au hotărât perirea și cari ne înfundă în întunericul pușcăriilor.

Mai presus de toate însă ne-au pătruns: respectul, sfințenia și entuziasmul, cu care voi rostiți cuvântul *patrie.*

Știm și noi că:

„Nimic nu e pe lume
„Ca numele de patrie
„Și-al libertății nume."

Dar, fraților! A noastră țară, a noastră *patrie* . . . ne lasă „flămânzi și goi, fără adăpost", fără drepturi naționale, fără libertate.

Libertatea noastră sunt pușcăriile, în cari și azi zac cei mai iluștri bărbați ai neamului românesc și temnițele, cari acum sunt în lucrare, numai pe seama noastră.

Cu toate acestea — fraților — să nu credeți a afla în noi reprezentanții unui popor desnădăjduit și istovit. Din contră! Mai ales colegii noștri Brânzău, Axente, Dragomir, Ionescu și alții, — pe cari avem onoarea a-i cunoaște mai deaproape — vă vor putea spune, *că poporul nostru mai mult ca oricând are conștiința drepturilor și naționalității*

sale şi este ferm decis a jertfi totul — chiar şi viaţa — pentru idealul său. Deviza poporului nostru a devenit *„Totul pentru naţiune"*. Iar conducătorii lui şi noi tinerimea, care azi-mâine va trebui să luăm cârma în mână, avem ferma convingere că *trebuie* să învingem cât timp avem un popor, care aşa iubire arată cauzei şi conducătorilor săi, cum a manifestat-o poporul nostru cu ocaziunea procesului Memorandului tratat în 7 Maiu şi zilele următoare la Cluj — Golgotha neamului românesc.

Vom învinge, căci un popor cu conştiinţa naţională trează este totdeauna invincibil.

Astfel stând lucrul noi nu putem, nu ne este iertat a fi laşi şi fricoşi; dar oameni fiind şi noi, cu puteri mărginite, nu-i mirare, că uneori ne obosim în luptă cu un popor, necapabil de a respecta şi la alţii drepturile, pe cari numai pentru sine le reclamă.

In asemenea momente avem trebuinţă de recreaţiune, de primenirea puterilor noastre.

Această recreaţiune, vă mărturisesc fraţilor, nicăieri nu ni se poate oferi în măsură atât de mare ca tocmai în atmosfera liberă a ţării noastre, unde idealurile noastre le vedem deja întrupate şi producând fructele, de cari noi cu atâta dor însetăm.

Zilele petrecute în mijlocul vostru şi a cetăţenilor români au fost — pentru sufletul nostru însetat de o viaţă naţională — cele mai sublime şi mai plăcute din toată viaţa noastră.

Spiritul vostru ne-a arătat, cât de frumoasă-i viaţa în libertate. Din instituţiunile voastre liberale am sorbit *duhul unei vieţi naţionale.* Aceasta ne va primeni puterile trupeşti şi sufleteşti şi ne va împintena la continuarea luptei ce ne stă inainte.

Şi cine ne-a oferit acest strălucit prilej de oţelire a puterilor noastre?

Voi, fraţilor, prin invitarea voastră, prin primirea călduroasă, ce ni s'a făcut dela intrarea noastră în această ţară şi ospitalitatea voastră cu adevărat frăţească, de care în tot locul ne împărtăşiţi.

Permiteţi-mi deci să exprim, în numele studenţilor de dincolo, adânca noastră recunoştinţă, *şi ca răsplată să fac declaraţiunea solemnă, că toţi ne întoarcem acasă cu puteri oţelite, cu deciziunea fermă de a nu ceda, de a nu odihni, până ce nu vom avea şi noi, ca voi, fericita poziţiune de a aşeza şi în patria noastră în un singur stindard culorile noastre româneşti.*

Am speranţa, că acest ideal îl vom ajunge într'un viitor nu îndepărtat. In dorinţa, că „noi" vom ajunge a prăznui serbarea izbânzii cauzei noastre, vă mulţumesc din nou de primirea triumfală, ce ne-aţi făcut, strigând: *Trăiască România! Trăiască viitorul ei: tinerimea!*

Datoria studenţimii ardelene

Ardealul a fost unit cu vechea Românie, pentrucă numărul Românilor în acea ţară era mai mare decît al celorlalţi.

E un criteriu, dar se poate ca altă generaţie să puie înainte pentru conflictele între naţii un *altul*. Sunt epoce care se gîndesc mai mult la valorile morale, altele pe care cele culturale le interesează mai mult.

Aceste valori *nu le avem* încă în destul şi *trebuie să le avem.*

Trebuie să avem *cît mai mult cultură* şi *cît mai multă avere.*

Până atunci însă trecutul însuşi trebuie cercetat, loc de loc, aşezămînt de aşezămînt, pentru a se scoate la iveală ce *am dat* ca lumină şi ca muncă.

Şi *este* material în această privinţă.

Meargă studenţii ardeleni — nu numai cei dela litere — oriunde să-l caute.

Cu fiecare dovadă de vrednicie românească acolo, se întăreşte un drept pe care duşmanii ni-l contestă.

La lucru, la lucru! La lucrul năprasnic şi fără odihnă!

N. Iorga

Către studenţimea clujană ·

Nu se poate îndestul preţui rolul pe care l-au avut în vremurile de opresiune naţională a poporului românesc din monarhia austro-ungară societăţile studenţilor dela Universităţile din Viena, Budapesta şi Cluj. „România Jună“ din Viena, „Petru Maior“ din Budapesta, „Iulia“ din Cluj — desfiinţată de guvernul maghiar de multă vreme chiar fiindcă era un prea puternic focar al conştiinţei naţionale care numai putea fi adormită — au fost tot atâtea cetăţi ale renaşterii culturale, sociale şi naţionale ale unui popor condamnat la moarte de adversarii săi, dar care cu atât mai mult îşi arăta voinţa de a trăi şi a se afirma ca naţiune liberă şi independentă.

Cele mai dulci amintiri ale tinereţii mele sunt legate de aceste societăţi şi în special de societatea „Petru Maior“ în legăturile căreia am petrecut aproape trei ani la Universitatea din Budapesta, fiind părtaş prin ea la cele mai nobile frământări culturale şi naţionale, născute din dorul unei tinerimi, care ţinea mai mult la înălţarea neamului său decât la orice altceva.

Dragostea de carte şi de învăţătură, care mânase tinerimea română la studiile înalte într'un focar de cultură străină, nu-i adormia pentru nici un moment râvna de a *lucra* pentru cultura poporului românesc şi a *lupta*, adesea cu mari sacrificii şi în mijlocul unor mari persecuţii, pentru libertatea politică a neamului românesc. Insă partea ce lua în toate mişcările culturale şi naţionale nu o făcea să uite datoria sa de a se înarma, în vremea tinereţii, cu forţele pe cari numai o cultură solidă şi cunoştinţe serioase le poate da pentru lupta grozavă ce trebue s'o ducă individul ca şi naţiunea în scopul afirmării sale.

Doresc, spre binele tinerimii universitare şi a ţării noastre deopotrivă, ca tradiţia mare a societăţii „Petru Maior“ să fie continuată în Cluj pentru ca între împrejurările schimbate şi mai norocoase de azi să continue a fi leagănul ocrotitor al străduinţelor consacrate culturii poporului românesc şi înălţării naţiunii române.

Iuliu Maniu

Amintiri din trecut

I.

Acum 42 ani, când m'a urcat tatăl meu în căruţă, ca să mă ducă la şcoala ungurească din Cluj, toţi tovarăşii mei de joc — băieţi de ţărani — s'au adunat în jurul meu, ca să-mi vadă plecarea.

Se uitau speriaţi la mine, iar eu plângeam de mi-se rupea inima.

Mama — Dumnezeu să-i odihnească sufletul, că ,Doamne,cu mult drag ne-a îngrijit — m'a sărutat, mi-a şters lacrimile cu „năfrămuţa" şi mi-a dat un gologan de 4 bani, ca să-mi cumpăr pe ei ce-mi doreşte inima, numai să nu mă vadă plângând.

Toate au fost zadarnice.

Căruţa s'a pus în mişcare şi eu, cu faţa întoarsă către sat — cu lacrimi în ochi — am privit la prietenii mei cum salută cu pălăriuţele lor de paie.

Deodată n'am mai văzut nici turnul roşu al bisericuţei aşezate în deal . . .

Şi atunci m'am întors cu faţa înainte şi am stat tot drumul zmerit şi zburlit — făr' a putea scoate o vorbă de groaza necunoscutului ce mă aştepta. Auzisem vorbind acasă, că departe este un oraş mare, unde oamenii numai ungureşte vorbesc. Era Clujul. Şi eu nu ştiam o boabă din această limbă.

M'a dat tatăl meu în grija unui stăpân, meseriaş brutar, om de omenie, în Str. Avram Iancu de azi. . . şi apoi a plecat — dându-ne sfatul: Să fim ascultători şi plecaţi celor mai mari, fiindcă numai aşa vom putea face spor. „Capul plecat nu-l taie sabia".

Copii dela oraş limbuţi şi gălăgioşi s'au năpustit asupra mea în primele zile, îmi dădeau ghiolduri, râdeau de mine, că nu le puteam răspunde, iar eu plângeam cu amar şi mă gândeam la satul, care-l părăsisem, şi unde eu eram cel mai viteaz . . .

Dar m'am pus pe carte şi zilnic am învăţat câteva cuvinte ungureşti şi când, peste câteva luni, a venit tata să vadă cât am progresat — deja cutezam să merg singur până la prăvălia din strada vecină...

La finea de an eram binişor în limba ungurească şi la examen am fost premiat c'o carte ilustrată: „Poveştile lui Aesopus" pe care şi astăzi o păstrez. Chipul dulăului gras dar cu legătoare la gât şi a lupului zdrenţos dar fără zgardă... m'a obsedat toată viaţa *şi am învăţat să preţuiesc, mai presus de toate bunurile lumeşti, — libertatea.*

II

Am intrat în liceu.... Limba ungurească nu-mi mai făcea greutăţi. Aveam cea mai bună notă. Dar mă durea când vedeam că îşi bat joc de neamul meu românesc. Nu toţi profesorii o făceau aceasta; erau însă unii, mai cu seamă renegaţii, cari voiau să fie mai unguri decât ungurii.

Am suferit mult, foarte mult. Dar fiecare lovitură m'a făcut mai dârz şi într'o bună zi m'am hotărît să nu mai sufăr umilirea ce mi-se aplică. Am plecat la Blaj unde am făcut cei din urmă doi ani de liceu, cei mai scumpi ani ai copilăriei mele... M'am renăscut şi am fost mândru că sunt român. *Şi am învăţat să nu mă supun nici când umilirilor şi să nu tolerez să fiu lovit în ambiţia mea de român.*

III.

Şi m'am reîntors iar la Cluj. Din şcoală românească la Universitate ungurească mai dârz.

Şi m'am pus iar pe carte; o oră n'am lipsit dela cursuri.

Examenele le-am făcut exact la timp şi când, într'o neguroasă zi de Noembrie, am trecut primul examen de doctorat — fostul meu profesor de drept roman, om erudit dar de o severitate nemaipomenită m'a oprit în Piaţa Unirei de azi, în plină stradă şi m'a felicitat pentru rezultatul obţinut...

Am avut şi profesori şovinişti la Universitate, cari nu ne aveau la inimă; în general însă majoritatea lor căutau să fie obiectivi la examene.

Studentul român avea nume bun la Universitatea din Cluj.

Eram cu toţii diligenţi, străduitori. Eram aduşi ca exemplu de bună purtare înaintea studenţilor unguri.

Viaţa noastră era cât se poate de mizeră. Trăiam în suburbii, 2—3 împreună într'o cameră. Trăiam însă între noi familiar. Toţi eram prieteni; toţi ne ajutam reciproc. La examene ne pregăteam împreună. Cei mai bine pregătiţi îşi ţineau de datorie să instruiască „cetele campestre" cari din cauza mizeriei soseau la Cluj numai cu câte 2—3 săptămâni înainte de examene.

Viaţa studenţească de altfel era foarte vie. Aveam petreceri, conveniri, serate de cunoştintă ... Pentru ţinuta noastră demnă şi bărbătească eram o adevărată autoritate şi în faţa populaţiei maghiare, care ne respecta pentru aceste însuşiri. In provincie studenţimea universitară română se bucura de autoritate desăvârşită. Dragostea naţiei noastre faţă de noi era extraordinar de caldă şi intimă. Universitarii erau flamura naţiunei române.

In toate manifestările naţionale ei formau companiile de asalt. Cu ocaziunea procesului memorandului miile de ţărani de ei au fost conduse pe străzile Clujului. In fruntea cetelor de ţărani — veseli şi voioşi — *universitarii români* păşeau.

Universitarul român de pe vremea noastră era demn şi mândru. Era un corp de elită — gelos de demnitatea sa.

Conştiu în îndeplinirea datoriei de student, hotărît în acţiunea pentru neam şi lege, demn şi gata de jertfă, când trebuia apărată onoarea.

Iată studentul român din vremurile de oprimare.

IV.

Noi suntem o generaţie de jertfă.

Voi sunteţi viitorul: vouă v'a croit o soartă mai fericită destinul.

Păstraţi cu sfinţenie moştenirea agonisită de generaţii de-a rândul cu atâtea jertfe. Vă faceţi zi de zi datoria, căci aveţi poate o răspundere şi mai mare decât am avut noi, generaţia de ieri.

Voi trebuie s'o păziţi, să n'o pierdeţi, căci şi voi veţi răspunde faţă de cei cari vor păşi în urma voastră şi vă vor face răspunzători pentru faptele voastre.

Vă îmbogăţiţi cunoştinţele în zile de tinereţe pentru a culege roadele în vreme de bătrâneţe.

Fiecare zi pierdută formează un minus în bilanţul vieţii, şi minusurile amar se răzbună mai târziu.

Fiecare zi o terminaţi cu un plus de cunoştinţe, şi atunci veţi putea fi folositori neamului din care faceţi parte şi omenirei căreia asemenea aparţineţi.

Aş dori, aş vrea, ca serbările Unirei să reînvie în sufletele voastre tinere „virtus romana", care ne-a menţinut secole pe acest pământ strămoşesc, românesc.

Dr. Emil Haţieganu
Rectorul Universităţii.

Icoane din trecut

După prăbuşirea revoluţiunei din 1848, în Ardeal s'a instalat cu deabinele absolutismul austriac, cu părţile lui bune şi rele, dar în tot cazul în prevalenţă bune pentru români, care pân'aci, în comitate erau înjugaţi la carul tiraniei celei mai aspre din partea nobilimei maghiare. In aşa numitele scaune săseşti, — pe teritoriul fundului regiu — era o mică diferenţă în tratament. Saşii — care erau stăpânii şi conducătorii oraşelor şi judeţelor, erau mai puţin brutali ca grofii — proprietari de pământ, şi de aceia românii din fundul regiu se şi găseau în o stare economică neasemănat mai favorabilă, ca fraţii lor din comitate.

In cele culturale însă, abia putem desprinde o nuanţă de mai bine, căci legile vechi erau pretutindenea egale, românul, declarat legat de glie, n'avea decât dreptul la aer şi la apă — fără restricţiuni. Incolo muncă, robot, întunerec şi sărăcie. Nici chiar îmbrăcăminte mai de seamă nu putea purta.

Şcolile pentru fiii ţăranilor, afară de fiii preoţilor şi ai nemeşilor care nu se maghiarizaseră, erau închise.

Indată ce s'a instalat absolutismul prin anii 1850—1864, cătuşile au căzut de pe mâni, de pe picioare şi de pe suflete şi ţăranii au prins inimă şi putere. Pământul era al lor, în brazda grofului nu mai era dator să lucre, dijma — nu o mai dădea nici domnilor, nici popilor săseşti — munca şi rodul ei o putea întrebuinţa pentru binele lui, a casei lui şi a fiilor, pe care i-a dat Dumnezeu.

In jurul Sibiului, a străbătut un aer călduţ de primăvară, şcolile primare din Răşinari, Sălişte, şcolile din Bran şi dela Braşov abia mai puteau cuprinde fii de ţărani ce roiau din toate părţile spre aceste şcoli bune şi conduse de dascăli harnici şi vrednici. Preoţii la rândul lor sfătuiau pe ţărani să şi dea fii la şcoală, şi le spuneau, că pentru oamenii cu carte sunt deschise acum şi slujbele statului. Aşa să ne explicăm, că din fiecare sat au pornit spre şcolile numite capitale câte 4—5

băieţi de ţărani, mai cu dare de mână, mai cuminţi, mai cumpătaţi în mâncare şi beutură, ca să facă rost de cărţi şi de întreţinerea pruncilor lor. De fetiţe nici nu era vorbă să plece la şcoli afară din sat, ele rămâneau la vatra părinţilor, în grija mamelor ca să le scoată gospodine bune, să ştie ţese, toarce şi purta economia din jurul casei.

Băeţii eşiţi din şcoalele normale (triviale, — de ce le vor fi botezat aşa ştie numai Dumnezeu) nu se mai opreau aci, ci puneau ei înşişi insistenţe să fie trecuţi la licee şi şcoale reale din oraşele apropiate. Pe la 1-a Septembre, începutul anului şcolar era un adevărat peregrinaj de băeţi cu părinţii lor spre şcoalele mai înalte. In lipsa trenurilor se asociau câte 3—4 la un căruţ din sat, — ori unii mergeau chiar şi pe jos. Nu erau pe atunci nici internate, nici masa studenţilor de mai târziu, afară de *„ţipăii"* Blajului, care se dădea băeţilor buni şi săraci.

Toţi aceşti băeţi ajunşi în mediul străin al oraşelor, erau avizaţi la aşa numitele „gazde". Dacă acestea erau creştini buni, dacă se interesau cu bună voinţă de soartea băeţilor, scoteau din băeţi şcolari buni, caractere frumoase şi mai ales băeţi harnici cari după 2—3 ani, de ajutor dela casa părintească se susţineau singuri, dând oare la băeţi din clasele inferioare, cum se credea mai grei la cap, de fapt însă, fără bază mai temeinică din clasele elementare.

La câte o astfel de gazdă se adunau de regulă câte 3—4 băeţi, în câte o cameră durmeau şi câte 2 în câte un pat, şi de mâncat, mâncau comun, ce le pregătea „gazda", din bucatele ce le aduceau de acasă părinţii. Astfel de „gazde", de regulă meseriaşi săraci, văduve, funcţionari mărunţi cu plată puţină, trăiau şi ei şi copii lor dela şcolarii veniţi dela sate.

La câte o masă îngustă, la o luminiţă de său, citeau, scriau şi învăţau elevii în serile de iarnă câte 3—4 oare, pân' ce venia ordinul dela gazdă, ca să se culce. Băeţii se îndreptau reciproc şi ajutau la facerea tezelor din latină, comput etc. şi mulţi ar fi dezertat ori ar fi întrerupt şcoala, dacă nu ar fi avut câte un mentor mai serios, din satul lui, ori din un sat vecin, care să-i stea în ajutor şi să nu-l lase să cadă în desnădejde, că el nu mai poate învăţa. Aproape în fiecare casă de prin părţile mai de jos al oraşului Sibiu, era câte un grup de băeţi, instalat la

vre-o gazdă — unele şi rele — pe cari le părăsiau băeţii după experienţe dureroase. In familii mai bune, abia de ajungeau băeţii mai instăriţi, ca să trăiască din „*cost*", toţi aproape toţi, trăiau cum a dat Dumnezeu, cu pâne uscată, cu fructe, cu legumi, aduse de acasă şi rareori, când le dădea mâna să cumpere şi carne, care pe aceea vreme era aproape pe nimica.

Portul şi îmbrăcămintea era cea de acasă — până în gimnaziul superior — şi rari erau şi de aceia, care rămâneau în portul lor până' la maturitate, deşi profesorii unguri şi saşi nu-i vedeau bucuros în portul românesc.

Distracţii — pentru copii vremilor de atunci — era, iarna patinatul, fără patine, şi primăvara şi toamna jocul de-a mingea, şi preumblări pe câmp, cu folos pentru cunoaşterea plantelor, mineralelor etc... Cinematografe şi jocurile moderne, footballurile de azi erau necunoscute.

Iubiţii cetitori, vor fi curioşi să afle cam aproximativ şi numărul liceanilor români de pe acele vremuri.

Ei bine, să se ştie, că în clasa primă din liceu, întrau de regulă câte 120—150, dintre cari cel puţin 80—90% români. E vorba de liceul de stat din Sibiu, şi nu de cel luteran, unde se înscriau mai puţini români, din motive, pe cari nu le arăt aici.

Aceşti 120—150 elevi, care plecau la drum în liceu, erau repartizaţi în clasa I. a, b, şi c., ca la maturitate să ajungă din ei 12—15 inşi.

Veţi întreba cum se poate — şi voiu da şi explicări.

Unii, pregătiţi mai insuficient, deja in Cl. I. ori mult în a II-a nu mai puteau merge înainte, şi luau drumul spre meserii, spre negoţ etc... Alţii, după 2—4 ani treceau la şcoalele de cadeţi, la şcoala normală ca să ajungă învăţători, — unii din Cl. V., VI. deja treceau la Seminariu — pentru cariera preoţească — şi aproape neînsemnat era numărul celor ce ajungeau să facă maturitatea ori bacalaureatul.

Vor fi fost poate unii, dar puţini dintre ei, şi persecutaţi, pentru câte o îndrăzneală, ori atitudine, mai puţin corectă, care se iartă la alţii, — dar românului — ba, fapt însă e că selecţionarea se începea prin anul prim, şi continuă până în clasa IV., aici se făcea o selecţionare şi mai severă, şi în a VI-a cea din urmă selecţionare, în baza instrucţiunilor verbale, ce le primea directorul, dela inspectorul regional.

Prin anii 1903—1904, când ajunsei să fiu şi eu profesor de religie la acel liceu, am aflat, că era un ordin, ca deja în Clasa a V-a să nu lase să treacă mai mulţi de 20—25 elevi, şi mulţi, foarte mulţi băeţi buni, au fost nevoiţi ori să treacă la liceele româneşti ori să-şi caute alte rosturi.

Aşa înţelegeau maghiarii să aranjeze chestia numărului mare de elevi şi să evite aglomerarea spre universitate a românilor şi a elementelor neserios pregătite. Oamenii noştri de şcoală ar putea învăţa mult din aceasta metodă practicată zeci de ani, şi să elimineze dela ordinea zilei chestia bacalaureatului, care a ridicat atâtea valuri de nemulţumire, — Profesorii, de sine înţeles, la acel liceu erau maghiari şi şvabi ori slovaci maghiarizaţi — român nu era şi nu putea fi nici unul —, ba în timpul din urmă, când şovinismul se urcase la capul tuturor guvernanţilor, chiar şi postul de profesor de limba română a fost încredinţat unui profesor maghiar, care ştia ce e drept româneşte, şi cu personalul lui de serviciu se putea şi înţelege, dar ca să propună limba şi literatura română era absolut nepregătit şi chiar ridicul în faţa elevilor. Fiind vorba de profesorul de limba română, îmi aduc cu multă plăcere aminte de venerabilul, protopop I. V. Russu — care nu ne era numai profesor ci şi un adevărat părinte. Pe vremuri propunea după metoda Cipariano-etimologică şi ne încurca adese cu cuvintele *„calcaniu"* vrea să zică călcâiu, *„deinlaintru"*- dinlăuntru, supragena, sprânceană, însă omul de omenie şi cinstit, pe vremea acea mergea cu carul cu boi şi nu cu automobilul de azi.

Ajunşi în viaţă, uşor ne-am desbărat de neologisme, dar ne-a rămas comoara cea nepreţuită, dragostea pentru literatura română, şi aceste i le datorăm lui. Puţini, foarte puţini, mai suntem în viaţă dintre elevii lui, poate numai autorul acestor rânduri şi fiul mult regretatului profesor, azi fruntaş al vieţii publice.

Nicolae Ivan
Episcopul Clujului.

Dela Petru Maior de demult . . .

A fost o bună ideie editarea unui almanah de către *„Societatea Petru Maior“* a studenţimii universitare din Cluj.

Văd o tendinţă de ponderată retrospecţiune în această iniţiativă, un popas sufletesc în care gândurile se întorc o clipă înapoi, ca după reculegerea binefăcătoare să-şi urmeze drumul înainte cu toată puterea pe care le-o dă conştiinţa că nu sunt decât continuarea unui întreg lanţ de generaţii din trecut. Astăzi, când cele mai multe îndemnuri pornesc din pripeală ca să se piardă într'o atmosferă de îngrijitor provizorat, când foarte puţini îşi mai întorc privirile spre ziua de ieri, planul tinerilor dela Cluj mi-a dat impresia că în sufletul lor entusiasmul juvenil e cel mai bun sfetnic şi că dincolo de frământările zilei, destul de bolnăvicioase şi de agitate, aceşti copii plăpânzi cer cuvânt în numele unui principiu de necontestată sănătate morală. Reînvierea legăturii cu vremile de demult, fixarea unei tradiţii care să legitimeze năzuinţele actuale şi să le înfăţişeze ca o desfăşurare normală a unei evoluţii organice, sunt cele mai reale criterii de judecată care trebuie să ne călăuzească în perioada atât de grea a consolidării noastre.

Deaceia cu dragă inimă îmi smulg câteva rânduri care aş vrea să exprime deodată cu dragostea ce o port celei mai recente pături intelectuale şi dorinţa de-a ne privi cu îndrăzneală unul în ochii altuia, ca să ne cunoaştem mai bine şi după o reciprocă lămurire să ne pătrundem fiecare de răspunderile ce ni se cuvin.

Fără să vreau, fiind vorba de băncile universitare, amintirile mă fură şi în mintea mea renasc icoane de-acum un sfert de veac când în încăperile sărace ale „Societăţii Petru Maior“ dela Budapesta clocotea preludiul marilor primeniri care aşteptau în umbră. Va trebui să vie odată cineva, un om al generaţiei mele, un bun observator şi subtil analist, care să scormonească cu condeiul lui sbuciumul acestor zile şi să reînvie subt ochii posterităţii intensa sguduire care stăpânea rândurile

noastre de atunci. Studentul universitar român în exilul imperialismului maghiar, e un subiect din care se pot descifra toate tainele existenţii noastre. Izolarea în care trăiam noi, aruncaţi pradă unui sistem de desfiinţare metodică, protestarea de fiecare clipă a unei vieţi înduşmănite cu mediul ambiant, neputinţa de-a ne adapta lumii în care trăiam şi păstrarea îndărătnică a unor instincte ancestrale, sunt tot atâtea probleme la lumina cărora se poate examina justificarea biruinţei de mai târziu. Sunt convins că acest capital al istoriei româneşti din Ardeal, bine lămurit în toată amploarea lui, va putea atrage după sine o serie întreagă de elucidări postume. Şi calităţile şi lipsurile sufletului ardelenesc chemat astăzi să-şi dea contribuţia lui la opera constructivă a necesităţilor de stat, ar ieşi la iveală dintr'o astfel de analiză stăruitoare.

Pentru moment însă aş dori să accentuez consideraţiile de căpetenie în puterea cărora capitala Ungariei cu veleităţile ei de anihilare savantă a curentelor centrifuge n-a putut duce la isbândă şi pedagogia duşmană a dat greş deplorabil faţă cu străduinţele noastre. Cu cât mă gândesc mai cu deamănuntul la stările de atunci, cu atât văd mai limpede motivele adevărate ale conservării unui patrimoniu specific.

Cele trei-patru sute de studenţi români asvârliţi pe malul Dunării persistau necontenit în credinţa lor de reprezentanţi conştienţi ai altui popor, fiindcă sentimentul precis al diferenţierii de rasă era supremul impuls care stăpînea toată structura lor de gîndire. Universitarii noştri dela Budapesta, acolo în inima unei ţări străine, plimbau cu ei la fiecare pas o psihologie particulară bine îngrădită faţă cu ori-ce influinţă din afară. Imi reamintesc peripeţiile propriei mele tinereţi chinuite, ca să retrăiesc tragedia semenilor mei şi să mă pătrund de misterul salvării lor. Noi am fost o generaţie de iluminaţi ai ideii naţionale, o tagmă de precursori răsvrătiţi, în ai căror nevoi soarta a vrut să vibreze sensaţiile avansate ale cataclismelor viitoare. Dacă am putut înfrunta valul, e că am avut o religie hotărîtoare în care am crezut, un foc lăuntric purificator care ne-a ferit de promiscuităţi şi compromisuri. Studenţi ai universităţii ungureşti, strînşi laolaltă noi de noi într'o numeroasă familie, paralel cu îndatoririle unei culturi profesionale noi am eliminat consecvent otrava disolvantă a educaţiei străine. Ca o insulă plutitoare cu flora ei

distinctă purtată pe spinarea unor ape tulburi, noi eram închegaţi într'un singur mănunchiu desfăcut de ori-ce contact cu vîltoarea multiplă din jurul nostru. La *Societatea Petru Maior* unde ne adunam zilnic, trăiam retranşaţi după obiceiurile şi glumele noastre de-acasă, perpetuînd acolo departe spiritul local al Ardealului cu toate particularităţile lui. Raporturile cu civilizaţia curentă însuşită prin prizmă ungurească se filtrau prin protestarea noastră, isbutind pe ici pe colo să facă ravagii de suprafaţă destul de antipatice, lăsînd însă fondul nepervertit şi osatura interioară neatinsă. Desăvîrşita izolare socială ne punea la adăpost de inoculări sufleteşti care ar fi putut să ne desfiinţeze pe nesimţite. Eram înarmaţi cu activ conservatism ţărănesc, încît dispreţuiam dela început ori-ce tentativă de cucerire a metropolei străine, pe care o uram cu toate resentimentele noastre de obijduiţi şi cu toată svircolirea noastră de rurali inadaptabili. Cîte conflicte la fiecare pas, cîte disarmonii tulburătoare în acest microcosm agitat ce trăia dintr'o flacără pribeagă pe care n-o putea sugruma nimeni! Când va veni povestitorul să răscolească aducerile aminte şi să ne dea tâlcul lor, lumea de azi va vedea mai limpede şi va cântări după o valoare justă multe aspecte nedesluşite ale actualităţii.

Ce-a dat însă un caracter definitiv acestor atitudini instinctive şi ce ne-a împărtăşit de botezul raţiunii care a venit ca o călăuză în furnicarul străin, a fost literatura noastră. Scriitori cu cărţile lor ne-au trimis bărcile de salvare de care ne legam cu frenezia unor desnădăjduiţi. Dincolo de tribulaţiile politicei sterile de atunci, producţia intelectuală ne angaja toate fibrele unei simţiri necontenit în tensiune. O nepotolită sete de abstracţiune pusese stăpânire pe noi şi mirajul ei ne smulgea din obezile realităţii ca să ne dea ţinte îndepărtate. O nuvelă ori o poezie era un eveniment în acele vremuri şi magia verbului ne trezea la viaţă forţele latente paralizate de contactul cu cadrul umilitor prin care ne strecuram ca nişte călători fără ţară. Nu eram însă simpli înregistratori care asimilează un fluid reconfortant, ci suflete fără odină cercetate de fiorul creaţiunii care se flagelau pentru adevăr. O adevărată mişcare literară s'a zămislit din aceste îndemnuri, care dacă nu existau Ardealul din ultima perioadă antebelică ar fi fost lipsit de justificarea superioară a desrobirii lui. Activitatea vie dela revista *„Luceafărul"* cu toată risipirea generoasă

de însufleţire şi căldură tinerească contrastând cu egoismul mut şi cu pasivitatea vremii, era o sbucnire tinerească ce pornea şi se propaga din laboratoriul spiritual al unei cete îndrăzneţe de studenţi . . .

* * *

Multe au trecut deatunci şi subt presiunea unei formidabile cutremurări planetare multe s'au schimbat.

Rostul valorilor sufleteşti însă e imutabil.

Astăzi, când societatea românească în epoca de adolescenţă a unei vieţi de stat aşezate pe noi temeiuri îşi caută puncte de sprijin care să-i asigure existenţa, eu nu văd pentru tinerimea universitară decît aceleaşi obiective şi acelaş sbucium. Crezul naţional fecundat de-o vie tendinţă de intelectualizare care a înfierbintat tîmplele noastre înainte cu un sfert de veac, trebuie să-şi facă drum în generaţia cea mai proaspătă cu toate preceptele lui neîndurate, ridicîndu se peste chemările interesate ale politicianismului găunos şi peste triumfurile ieftine ale demagogiei . . .

Numai astfel tradiţia bătrînă a lui Petru Maior de odinioară îşi va găsi, deodată cu continuarea ei, o nouă undă de sănătate şi-o nouă năvală de lumină.

Octavian Goga

Un episod înălţător
din viaţa membrilor Soc. „Petru Maior" din Budaqesta

Era după procesul Memorandului. Tinerimea universitară română dela Budapesta, Viena, Cluj şi Graz, solidară cu conducătorii Partidului Naţional Român, condamnaţi la temniţă de Stat, manifesta această solidaritate la toate ocaziile.

Manifeste iscălite individual, vizite la Martirii noştri, deţinuţi la Seghedin şi Vaţ, făceau dovada că generaţia tânără de intelectuali e hotărâtă să păşească pe urmele conducătorilor încercaţi ai neamului.

Spre a nu periclita existenţa societăţii „România Jună", cei din Viena, veghiau cu extremă băgare de seamă ca în şedinţele societăţii să nu se discute politică. Aceeaşi atitudine o observau cu o severitate şi mai accentuată colegii noştri budapestani, membri a societăţii „Petru Maior".

Ambele erau „Societăţi academice social literare", cu statute aprobate de Ministerul de Interne. Astfel, cât timp în calitate de membri ai societăţilor, şi în cadrele activităţii de membru al lor, nu comiteam nimic ce să se poată interpreta ca acţiune ori manifestaţie politică, autorităţile poliţieneşti şi administrative nu puteau, fără încălcarea legilor să se atingă de societăţile noastre.

Cu autorităţile universitare nu aveam nimic de a face. Nici ele cu noi, căci libertatea extrauniversitară a „cetăţenilor academici" era supusă legilor statului, nu disciplinei universitare.

Senatele, decanatele şi secretariatele înaltelor şcoli din Viena şi Budapesta se fereau să-şi aroge influenţe asupra vesparului studenţesc. Ar fi riscat de altcum, ca stânjenind viaţa societăţilor academice nemaghiare şi negermane, să fie silite a aplica aceleaşi metode disciplinare şi în contra societăţilor studenţeşti ale conaţionalilor lor.

Ca cetăţeni şi indivizi, studenţii aveam însă şi în faţa autorităţilor statului şi în faţa autorităţilor academice să răspundem, cu tot privilegiul studenţesc de care beneficiam, îndată ce ne făceam vinovaţi de o colizie

cu codul penal. Faimosul articol 172 al C. P. Ung. atârna ca o sabie a lui Damocles şi deasupra capetelor noastre.

Astfel colegii din Budapesta iscălind ca „stud. iur", „stud. med." etc. un manifest, redactat în cel mai ferbinte clocot de revoltă antimaghiară, ei au comis o acţiune politică în calitatea lor de „stud. iur.", „stud. med." Urmările nu au întârziat să se arate. Cu toţii au fost citaţi la Rectorat.

Ca primul a trebuit să se prezinte în faţa Rectorului Magnific, cel care era cunoscutul cap al răutăţilor: Iuliu Maniu.

Aspru la început, calm după ce se convinse că asprimea îndârjeşte rezistenţa acuzatului, Rectorul nu izbuti să stoarcă dela Iuliu Maniu retractarea iscăliturei.

„Dreptul de a'mi manifesta convingerea, nu mi-l puteţi nici contesta, nici lua, Magnificenţa Voastră."

„Puteţi să mă pedepsiţi dar la apostasie nu mă puteţi îndupleca". Dela această declaraţie Rectorul Ludovic Láng nu l-a putut clinti pe Iuliu Maniu. Iar solidari cu şeful lor, au refuzat toţi colegii lui români, rând pe rând, cum erau primiţi în audienţă de capul Universităţii, de a-şi retracta iscălitura şi a-şi renega convingerile mărturisite în Manifestul de solidarizare cu memorandiştii condamnaţi, cari sufereau pentru cauza neamului.

Iuliu Maniu a trebuit să suporte amânarea ultimului examen cu un semestru.

Aceasta i-a fost pedeapsa.

In schimb şi-a luat revanşa silindu-şi examinatorii şovinişti să-l treacă dându-i nota „summa cum laude."

Alex. Vaida Voevod.

IN SAT

In vremea asta Sfântul Petre atinse cu talpa vârful Ceahlăului. Se frecă la ochi să se desmetecească; îşi puse o mână în şold, cealaltă straşină, că tocmai răsărea soarele din negurile Prutului, — se uită de jur împrejur şi-i creştea inima: Ce mândreţe de Ţară! Nu se mai sătura privind.

Aici şi până'n zări departe, ca o cunună, cetatea munţilor. Piscuri goale împung cerul; codri verzi, puternici, grei de plete, freamătă locul în singurătăţi. Căldări largi, adânci, adună izvoarele pline de murmur şi le strecoară prin văi înguste în făşii de argint Mai departe dealuri împădurite, coline dulci, şesuri întinse şi pânze de ape. Sate răsleţe cu casele albe ascunse în pomet. Biserici cu clopotniţe ţuguiate. Şi lanuri grele cât bate ochiul! Şi-o linişte, şi-o pace, şi-un aer aromat de mireazma câmpului şi-a codrilor, şi-un văzduh limpede!

— Voi merge mai întâi la sate, c'aici e puterea românului. România e încă o ţară „eminamente agricolă", zise Sfântul şi zâmbi, aducându-şi aminte că împrumutase fraza din vorbirile bărbaţilor de Stat

Atotputernicul, înainte de plecare, îi dase puterea duhurilor din cele patru stihii ale lumii. Nu se mistui gândul şi Sfântul Petre se trezi la marginea unui sat revărsat pe luncă, la poala unui deal împădurit. Căsuţele albe luminau, ca pete de var, în verdeaţa pomilor, în argintul soarelui ce se ridicase două suliţi dela răsărit.

Prin grădini, ascunse în frunziş, fluerau haiduceşte mierle galbene. De-asupra luncii înflorite se ţesea, tot mai des, zborul albinelor: o plasă de fire luminoase, mereu schimbată. Zumzetul creştea în văzduhul subţire, tăiat de fulgerul rândunicilor în linii negre, frânte, în unghiuri largi ori ascuţite.

Portarul raiului privea, asculta pierdut; mireasma câmpului îl îmbăta, şi-i venea să se lase pe-o dungă, la marginea drumului, în iarba verde când, — din clopotniţa înaltă, coperită cu şindile, începu să se descarce

o ploaie de sunete uscate, cadenţate şi răsunătoare, care într'o clipă năvăli, nevăzută, peste sat, peste luncă, deasupra dealului împădurit, umplând văzduhul. Şi în grabă răsunară toate trei clopotele, topindu-şi glasurile într'un cântec armonios şi argintiu. Şi pe dată Sfântul simţi mireasmă de tămâie şi miros de calapăr.

— Trage de liturghie. E Duminecă, zise Petre, şi întorcându-se spre răsărit, se închină.

— Nimereşte cum nu se poate mai bine! Mulţumi în gând lui Dumnezeu şi o luă la picior, în chip de călugăr bătrân.

Pe uliţă până la biserică, întâlni puţini creştini.

— Nu-i mirare, îşi zicea. E târziu, a tocat de liturghie, şi oamenii vor fi în biserică.

Grăbi pasul, dar tot trăgea cu coada ochiului la gospodăriile din dreapta şi stânga. Slăbuţe case, puţine de cărămidă. Ogrăzi mari, dar creştea buruiana şi troscoţelul. Cât despre garduri, părea că s'au mâncat prin ele cânii.

— Se văd creştini săraci, îşi şoptea Sfântul, dar sărăcia nu-i răul cel mai mare din lume.

O babă îşi târî cismele până lângă el, şi-i sărută mâna.

— Blagosloveşte, cinstite părinte!

Domnul, maică! La biserică?

— Ba nu, părinţele. Mă duc până la Zamfir să-i spun o vorbă.

— Cine-i Zamfir?

— Copilul meu cel mic. Vreau să-i spun să nu se dea bătut, odată cu capul! Tâlharii! Vor să-i fure dreptul! L-au lăsat pe dinafară din *lişte.*

Sfântul Petre voi să mai întrebe ceva, căci nu înţelegea, dar bătrâna întră pe portiţa dela stânga, tuşind şi înjurând.

Coti pe-o hudiţă şi biserica-i răsări în faţă, frumoasă şi arătoasă. Subt straşini, zugrăveală proaspătă: tovarăşii lui, apostolii, proroci şi sfinţi părinţi; doisprezece de-o parte, doisprezece de alta. Se văzu şi pe el, cu cheile în mână, lângă soţul său de suferinţă, Pavel.

— Ciudată schismă, zise el, zîmbind cu bunătate. Iată-mă la loc de frunte.

In uşe fu uimit când văzu biserica goală. In tinda femeilor, răzimate

în cârjii, trei bătrâne. In stranele diecilor, câte-un cântăreț, cu ochelarii sloboziți pe nas. Erau bătrâni amândoi, cu părul lung, sur; ședeau în strană; ațipiseră.

Paracliserul eși, din altar, făcu o închinăciune în fața călugărului, eși în ușa bisericii și se uită în lungul drumului. Intră, clătinând a pagubă din cap, și la șoapta uneia dintre cele trei babe, zise tare: Nu se vede.

Sfântul Petre, după ce făcu mătăniile, sărută icoana, crucea și evanghelia. Paracliserul îl îmbie în strană. Diecii se treziră din moțăială și când văzură haină neagră, lungă, întoarseră foi unsuroase, picate de ceară, în cărțile mari, uitându-se pe de-asupra ochelarilor.

Dar înțeleseră repede că nu era popa lor.

Se uitară ce se uitară la călugăr, apoi cel din strana dreaptă făcu semn paracliserului. Acela se apropie, își puse palma după ureche, și se aplecă peste strană.

— Intreabă-l, nu va sluji Sfinția sa? Sfântul Petre văzu că în altar nu era nimeni.

Paracliserul se apropie de călugăr.

— Am isprăvit de mult utrenia, părințele, am tras de liturghie, și tot întârzie părintele. N'ai face bine să slujești Sfinția ta? Ne-am grăbi și noi.

Sfântul Petre nu se gândea să liturghisească. Băuse apă proaspătă de izvor la poala Ceahlăului, nu putu birui dorința când văzu cristalul. Zise:

— După cât văd n'aveți decât cărți cu slovă nouă, latinească. Evanghelia și liturghierul sunt tot așa tipărite?

— Tot, Sfinția ta!

— Apoi eu nu cunosc decât slova bătrână, a' chirilică.

Paracliserul dădu buzna în altar. Par'că știa el într'o ladă, între hârțoage, liturghier cu slovă veche.

Scormonea încă între hârtiile umede, mucegăite, când auzi pe diacul din stânga că începe a cânta pe nas: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu".

Și intră părintele Constantin în altar, cu pașii mari, cu pletele 'n vânt. Și unde nu începe, cu gura plină, a boscorodi la rugăciuni, cu glas tare, oftând și suspinând, spunând cu mânie par'că, dar rar și limpede în-

ceputul, torăind continuarea, înghiţând sfârşitul, şi repezind în năvală aprigă pe „Doamne miluește“, de credeai că alungă un iepure care fuge în salturi tot mai repezi. — Şi unde nu începe a se spăla pe mâni, şi a se îmbrăca cu stiharul şi cu toate odăjdiile, mestecând întrebările ce le punea paracliserului cu torovăiala rugăciunilor ce i se îmbulzeau din gură ca roiul din urdiniş, — grabnice să scape din strâmtoare.

Porni liturghia într'o goană! Părintele Constantin cântă în trei răsuflări, ectenia cea mare. Nu se mai înţelegea decât începutul ecteniilor: „Pentru pa... pentru bunăv... pentru Epis... pentru Al...“ urma o încâlceală şi plesnea sfârşitul prelung şi ţiuit: „şi ne milueeeşte!“

Sfântul Petre din strană abia putea urmări liturghia, avea noroc că o cunoştea din fir în păr. La evanghelie rămase totuşi încurcat. Nu-şi mai aducea bine aminte de câte ori îl întrebase Domnul după inviere: „Petre iubeşti-mă?“ I-se părea lui că de trei ori. Dar iată că părintele Constantin, nimerindu-se chiar evanghelia aceea, întrebă numai odată!

Incalte când ajunseră la „Crezîntr'unul“ diacul din strana dreaptă îl bătu pe popa! Sfântul Petre voi să ştie dacă mărturisirea credinţii se face după Ţarigrad ori după Roma: ascuţi urechea, după care îşi puse palma, dar o sfecli! Se şi isprăvise torăitura de sucală! Nu putu înţelege decât cele dintâi trei cuvinte.

— Amarnic se grăbesc, se gândi Sfântul, cine ştie ce silă mare! Că altfel, ştiu eu, popii şi diecii răsăriteni, nu-s din Alungaţi ca cei din Apus.

Şi gândind aşa eşi repede din strană să ia anaforă, căci tocmai o îmbia părintele Constantin pe discos, şi din cum întindea discosul, se vedea că n'are vreme. Nici nu mai aşteptă până sosiră cele trei bătrâne din tinda femeilor, ci întră în altar, îşi dădu peste cap, cu involburare, odăjdiile şi, când trecu pe lângă călugăr îi zise:

— Dac'ai venit după pomană, rea vreme ţi-ai ales, Sfinţia ta; n'o să găseşti pe nimeni în sat. Iar către paracliserul care abia se ţinea în urma lui: Nu mai scăpăm de cerşitori! Cuza, odată, a luat averile mănăstireşti. Azi ar trebui tunşi toţi nespălaţii ăştia şi trimişi să muncească.

Inaintea bisericii, în drum, aştepta o căruţă. Părintele şi paracliserul se urcară repede, şi nici nu şezură bine pe scândură, şi popa se răsuflă:

— Dă-le biciu, Niculiță!

Sfântu' Petre întră în vorbă cu diecii.

— Mare grabă! Se duc la vr'un târg?

— Nu, părințele! Da' s'adună în Curmătură trei sate. E potcă și ceartă mare cu împărțitul pământului. Dumnezeu sfântul de i-o mai împăca!

— Lăcomia, firește, zise cu tristețe călugărul.

— Și lăcomia, n'am ce spune, că omu' așa-i făcut să nu se mai sature. Da' moșia cade în hotarul alor trei sate, și pământul nu-i destul nici pentru două. Și s'au pus pe lucru consilierii din trei județe și agronomii din trei plăși, că trei județe se întâlnesc aici. Și poartă-i, și asmuță-i, și încurcă-i pe oameni! Iar ciocoiul cu moșia nu stă nici el cu mânile 'n sân! Bunu-i Dumnezeu de-a trece ziua de azi fără vărsare de sânge! I-au lucrat diregătorii care fac, chipurile, împărțeala! Și creștinii cei mai liniștiți și mai răbdători și-au eșit din pepeni, și strigă că nu se lasă odată cu capul! Dar ciocoiul cu moșia tot în *motomobilă,* cu agronomii și consilierii, când cu unii, când cu alții, cât ține ziua, iar noaptea, la conac, trag la chefuri de urlă cânii până 'n zori. Se tem oamenii c'o să-i rămână moșia tot ciocoiului, unde nu se mai pot înțelege cele trei sate.

Sfântu' Petre-i ascultă pe dieci cu băgare de seamă și de-odată-i fulgeră un gând: vrajba asta nu poate veni decât dela Scaraoțchi și slugile lui. Își aminti că-l văzuse pe cel din pietri căzând ca un fulger din cer, după ce ascultase la poarta raiului. Mi-a luat-o înainte, își zise sfântul. Dar stai că am și eu puterea duhurilor...

(Din „Răbojul lui Sf. Petru“)

I. Agârbiceanu

Preocupări la „Petru Maior"

Am urmat cursurile universităţii din Budapesta între anii 1902/3—1905/6. Ca intern al Colegiului Baron Iosif Eötvös, afară de orele obişnuite la universitate, mai aveam şi acasă un număr destul de mare de ore, pentru care trebuià să pregătim materia şi să o referăm regulat. Din pricina aceasta nu eram aşa de liber ca alţi colegi ai mei şi n'am putut să iau parte deosebit de activă la viaţa Societăţii „Petru Maior", cum aş fi dorit. Totuşi în anul din urmă al studiilor mele universitare am fost preşedintele comisiei literare şi mi-am dat toată silinţa ca aceasta să desfăşoare o activitate rodnică.

Dacă serile de cunoştinţă ale Societăţii noastre erau adevărate sărbători, iar partea lor veselă, cu nelipsitele discursuri în dialect bănăţenesc ale bărbierului „naţional" Perin, cu cele latineşti impecabile ale colegului Zaharie Gherman, cu cântările glumeţe şi prezentările aşa numiţilor „balici", erau un prilej de reculegere şi de atracţie a destul de numeroşilor intelectuali români pripăşiţi prin capitala Ţării Ungureşti; dacă alegerile preşedintelui, ale comitetului şi ale deosebitelor comisii şi discuţiile ivite în jurul lor (uneori cu rivalităţi regionale bine intenţionate, exprimate lapidar în două-trei vorbe care spun totul, ca d. ex. „Bănatu-i fruncea"), erau o serioasă pregătire pentru viaţa publică ce-i aşteptă pe viitorii cetăţeni; dacă balurile şi concertele aranjate de societatea „Petru Maior" adunau lumea românească cea mai aleasă din toate părţile ţării, am căutat ca şedinţele literare ale ei şi comunicările făcute în acestea de către deosebiţii membri să fie şi ele un mijloc de cimentare a studenţimii, un prilej de întâlnire şi schimb de idei cu ceilalţi intelectuali români cu privire la desvoltarea culturală, socială şi politică a poporului nostru în acel timp.

Trăiam tocmai o epocă de regenerare sufletească. Începuse curentul „Sămănătorului", iar „Luceafărul" strălucià mai puternic ca ori când, ajungând să-şi poată înfiinţà tipografia proprie. Cu câtă înfiorare pândiam sosirea celui dintâiu, cu cât interes urmăriam apariţia celui din urmă, de

odată cu cel dintâiu volum al poeziilor lui Goga, cu cele dintâiu nuvele ale lui Agârbiceanu, cu interesantele şi duioasele articole ale lui Ciura, cu neîntrecuta traducere a Iliadei lui Homer de Murnu, al cărui părinte trăià în mijlocul nostru, etc.! În drumul nostru spre universitate intram aproape zilnic pe la tipografie, căutând să adulmecăm care ne va fi surpriza cea mai proaspătă.

Acest suflu de tinereţe şi regenerare, început de generaţia anterioară, prin tradiţie şi contactul cu cei care o iniţiaseră dăinuià în sânul Societăţii şi în timpul nostru. Unii membri ai Societăţii, cărora soartea le-a dat putinţă să facă excursii de studii prin Ţara mamă, ne aduceau cărţile oprite de censura ungurească peste „vama cucului". Sosite odată în Budapesta şi luându-şi locşorul pe rafturile bibliotecii Societăţii noastre, ne alcătuiau lectura cea dintâiu şi cea mai interesantă. O dare de seamă, o comunicare atrăgeà atenţia asupra sosirii lor, şi astfel, ori cât de straşnică a fost la graniţe paza celor cu pene de cocoş, am ajuns să cunoaştem îndată după apariţie „*Neamul românesc în Ardeal şi Ţara Ungurească*", istoriile literare ale dlui Iorga care făcuseră vâlfă, vol. I. din *Histoire de la langue roumaine* de Densuşianu şi numeroase scrieri de literatură pe care le citeam cu lăcomie.

Mă gândesc cu oarecare mândrie la aceste preocupări conştiente şi rodnice de a ne cunoaşte trecutul neamului şi al culturii româneşti, de a strânge rândurile celor împrăştiaţi într'o lume străină în vederea luptelor viitoare şi, deodată cu duioşia, o grijă mă cuprinde când văd pe cele sterile şi fără o ţintă bine fixată ale tinerimii de acum. Fie ca aceste rânduri să servească drept un îndemn de urmat pentru studenţimea de astăzi a tinerei Universităţi din Cluj şi pentru cea care va venì. Deşi, datorită sorţii, situaţia schimbată îi este mult mai fericită decât cum erà a noastră, tinerimea nu poate, nu este iertat să fie lipsită de idealuri pentru viitor. Să le caute şi le va găsì!

N. Drăganu
profesor universitar,
membru corespondent al Academiei Române.

La cincisprezece Martie...

— Note cu creionul. —

In ajun ne-am întâlnit cu toţii la „Petru Maior“, să răsfoim ziarele, care sosiau cu trenul de seara.

Cred că *noi* eram cei mai harnici cetitori ai ziarelor. Departe de pulzarea intensă a vieţii româneşti dela vetrele părăsite, aveam o dragoste îndoită pentru toată slova ce ne venia de acolo, şi în afară de articolul prim şi foiletonul, care prilejuiau adesea discuţii aprinse, nu ne scăpa nici cea mai mică ştire dela „Informaţii“, comentându-o, după opinia reprezentanţilor autohtoni. Aveam reprezentanţi veritabili din toate colţurile Ardealului. Erau bursierii „Gojdu“ dela Sibiu şi Braşov, erau cei dela Blaj cu burse mai mititele „Şuluţiu“ şi „Ramonţan“; erau bănăţenii, băeţi de bani gata, care spuneau, dacă aveau burse, că acele nu sunt decât „pentru ţigarete şi caputiner“.

Şi, tronând deasupra tuturora, erau studenţii dela şcoala tehnică, formând stat aparte, în mica noastră republică a ştiinţelor şi literelor.

Ne înţeleseserăm, de câteva zile, să luăm şi noi parte, ca simpli spectatori, la serbările aranjate de studenţimea ungurească, din prilejul Idelor lui Martie.

Eram privitorii, care asistau — sine ira et studio — la o manifestare naţionalistă ungurească, gândindu-ne pe atunci, cu un platonism tineresc ce bine ar fi să avem şi *noi* odată norocul...

Idele lui Martie nu ne tulburau, căci erau sincronice cu toată mişcarea înălţătoare dela patruzeci şi opt. Era aniversarea luptei pentru independenţă a Ungurilor de sub ghiara vulturului austriac cu două ciocuri, şi dacă ei n'ar fi înţeles atunci, independenţa *numai pentru Unguri*, lucrurile puteau lua cu totul o altă desfăşurare, simpatizată chiar de generaţia tânără de peste Carpaţi, în frunte cu Niculae Bălcescu. Chestiunea rămâne încă deschisă, deşi scriitori unguri, afirmau, cu câteva decenii în urmă, că a fost o „neînţelegere“ la mijloc, şi că Ludovic Kossuth nu

poate fi învinovăţit de această ruptură „fatală" dintre Unguri şi naţionalităţile conlocuitoare!

In orice caz stăpânirea *eternă* a Habsburgilor lichida mai de vreme, şi Francisc Iosif nu era condamnat de aeropagul istoriei să supravieţuiască propriului său imperiu, la adânci bătrâneţe...

* * *

— Ei, ce facem?

— Mergem şi noi, răsleţiţi în grupuri, să vedem ce va fi. Pe urmă de seară la şapte ne întâlnim la bere, la Scholtz.

Propunerea se primi, după discuţii îndelungate, fiind unii de părerea să nu luăm parte şi să nu ne amestecăm de loc. (Trăiam pe atunci sub egida *pasivităţii*).

Ne-am dus deci şi noi, concentrându-ne pe la răspântii, ca să o putem şterge mai repede, când se va intona imnul naţional, fără a risca să ni se spargă capetele..

La manifestaţia, ce a avut loc în faţa statuiei lui Petöfi, cel mai mare liric al Ungurilor, am ascultat vorbiri entuziaste, am văzut fluturări de steaguri, şi ne gândiam încă odată: *Când* ne va fi rânduit şi nouă, să spunem tot ce aveam înmagazinat în suflet, în lumina primăverei, ce sbucneşte în idele lui Martie?

Când lumea s'a descoperit, ne-am strecurat pe uliţi lăturalnice, şi ne-am concentrat în faţa cafenelei „Mitsek".

Asistam la trecerea convoiului, când un coleg sosi agitat: „Haideţi înapoi la statuia lui Petöfi, acum e rândul socialiştilor"!

Ne-am înapoiat în grabă, strecurându-ne, prin lumea de oameni, până la piedestalul statuiei.

O lume imensă.

Muncitori şi muncitoare, cu flori în mână, aduceau omagiul poetului celor oropsiţi.

Atunci am auzit, pentru întâia oară, la Budapesta, un discurs rostit în româneşte, sub cerul liber...

Un măestru tâmplar, a rostit în româneşte un discurs de toată frumuseţea, care ni se părea că trece peste limitele unui autodidact.

Printr'un elan juvenil, ne-am aţinut pe urmele convoiului lor, bănuind, că manifestaţia nu se isprăvise încă.

Intr'adevăr, la răspântia bulevardului cu strada „Kossuth", cele două tabere se întâlniră faţă în faţă.

Socialiştii se năpustiră asupra studenţilor, acaparară stindardul unguresc, îl rupseră în bucăţi, şi-l călcară în picioare.

Din toate stradele laterale jandarmi şi poliţişti călări, tăbărîră asupra mulţimei, isbindu-o cu latul spadei.

Nu ştiu nici azi, cum am scăpat teafăr.

Ne-am pornit pe o fugă, cu obstacole...

Către seară m'am pomenit dincolo de gara de Est, şi-mi pipăiam capul, să mă conving, dacă nu mă atinsese şi pe mine vr'un lat de sabie.

Frânt de oboseală şi de foame, m'am înapoiat, pe strade lăturalnice până la Scholtz. Acolo mă aşteptau camarazii la o halbă cu bere şi la un scaun de hodină.

Ne strângeam mâinile, ca după o lungă despărţire, revăzându-ne teferi.

Singur un tovarăş din opoziţie, bandajat la cap, ţipa cu furie :

— Sunteţi nişte zăpăciţi! Cine m'a pus să mă iau după prostiile voastre? Ce aveam noi cu Idele lui Marte unguresc?

Sunt note prinse cu creionul, dela începutul veacului al XX-lea...

Al. Ciura

Veneţia

I.

Zori de zi

De-abia se face ziuă... şi la maluri
Gondolele bătute de pământ
Stau gata să pornească 'n larg de valuri

Cu pânzele 'nviate 'n val de vânt
Să ducă zărilor pustii suflarea
Pământului sculat ca din mormânt...

Şi leneşe de somn se 'ntinde marea
Sub cerul înălbit cu praf de nori...
Visează.. şi se suie 'n slăvi visarea...

Sosesc grăbiţi şi tată şi feciori...
Scoţând gondolele dela 'nchisoare
Le 'nping pe câmpul apei... nişte flori...

Şi tot mai multe cresc ispititoare
Chemând lumina zărilor cântând...
Şi marea-şi ia cămaşa ei de soare...

Se 'ncepe truda grea... fără de rând...
— Veneţia se scoală... şi se roagă
In cântece de clopote... plângând!...

II.

Seara

Tac apele...
Se culcă noaptea pe lagune
Si doarme dusă... un mister...
Doar clopotele 'n rugăciune
Jelesc în graiuri de credinţă,
Ce 'n loc să se ridice 'n cer
O iau pustii pe marea moartă
Şi plâng pe drumuri fără poartă;
Se duc să 'ntâmpine prin zare
Pe rătăciţii de pe mare...

Dorm apele... sunt ostenite;
Din zori de zi. . o nebunie,...

Au legănat pe ele truda
Şi grija zilei ce-o să vie
Şi val de visuri de argint...
Alăturea de ele spleenul
Atâtor osteniţi de viaţă
Şi doruri ce-au pornit să sboare
Spre zarile care te mint...
Şi-acum şi-au tras un văl de ceaţă
Pe ochii osteniţi de soare
şi dorm...

Spre ţărmuri năzuieşte-o barcă
Şi clopotele mor
Prin golu 'ntunecat... enorm...
Iar turnurile toate par'că
Rămân într'un imens decor
armonios

Ca niște pustnici ce se roagă
Spre cerul ce se uită 'n jos
Tăcut... pustiu... și iertător...

III

Noapte

Din cerul... numai stele —
Străfulgerări de doruri și ispite
Coboară... și s'adună să mă sape
Și-mi năruiesc par'că ființa 'ntreagă...
Prin inima tăcerii răstignite
Doar luna-și plouă aurul pe ape...
Și marea plânge 'n vis... și nu e nimeni
S'audă plânsul ei și s-o 'nțeleagă;
Și prin pustiul sfânt
Am mai rămas doar eu... și miezul nopții...
Și bărcile legate de pământ
Ca să-și aducă-aminte că-s de-acolo...

In noaptea asta numai val în șoapte
Un vânt ușor alunecă 'n tremolo
Și leagănă Veneția culcată
Cu turnurile ei visând în lună;
O ia cu el... și-o duce par' că 'n noapte...
Și eu mă duc cu ea... mă pierd... o boare...
— O, ce departe sunt... și niciodată
N'am să mai viu la țărna muritoare...

Dar iată!
Pe pieptul alb al mării adormite
Alunecă-o gondolă 'ntârziată;

Sunt doi cari au visat nemărginirea...
Şi-acum se 'ntorc la ţărmurii pustii...
Pământ... Pământ... ce bine şti
Să ne sfărămi şi visul şi pornirea;
Te joci cu noi... ne 'nalţi... şi nici nu-ţi pasă
Bogaţi... săraci... îndrăgostiţi... sau singuri
Cât de târziu... dar tot ne-aduci acasă!...

Zaharia Bârsan

Casa studenţilor clujeni

Toată lumea universitară, — studenţi şi profesori — constată cu fiecare ocazie că viaţa studenţească la noi — şi nu numai la Cluj ci şi la Bucureşti şi la Iaşi — este lipsită de tradiţie şi că această lipsă constitue o mare lacună nu numai pentru timpul studenţiei, ci şi pentru mai târziu.

In această constatare nu este nici o exagerare. De fapt, viaţa studenţimei române nu seamănă câtuşi de puţin cu a studenţimei germane, engleze, americane sau franceze, asupra căreia trecutul de secole al universităţilor şi-a imprimat pentru totdeauna pecetea sa particulară. Universităţile româneşti, fiind creaţiuni relativ nouă, n'au izbutit să creeze o tradiţie a lor, care să constitue o parte organică bine făcătoare a întregei vieţi universitare.

Cum s'ar putea ajunge, cel puţin de acum înainte, la această tradiţie, care nu este numai un produs natural al timpului, ci şi o operă a oamenilor înşişi?

Nu am pretenţia să exhauriez această întrebare în toate amănuntele. Mă gândesc numai la un singur mijloc, destul de uşor realizabil şi destul de important pentru a rezolvi o bună parte a problemei. Mă gândesc adecă la o *Casă a Studenţilor din Cluj,* — casă care să fie căminul sufletului studenţimei, făcut de ea şi pentru ea.

Ce ar fi această casă? Un mare palat în care şi-ar avea adăpostul toate societăţile studenţeşti, pe regiuni, pe facultăţi etc. etc., fiecare cu localul său aparte pentru trebuinţele particulare, având comune sale mari pentru lectură, distracţii, adunări, conferinţe, baluri, sport, bibliotecă, expoziţii, festivităţi etc. In localurile separate fiecare societate şi-ar avea archiva sa, sala pentru comitet, galeria sa care ar cuprinde pe foştii membri, pe binefăcători, gloriile locale, frumuseţile geografice şi etnografice regionale etc. In afară de archivele speciale, ar fi şi o archivă generală a studenţimei, o bibliotecă cu chestiuni de viaţă studenţească românească şi străină, un muzeu al studenţimei din Cluj menit să oglindească viaţa

istorică din cele mai vechi timpuri şi până în prezent — putând avea şi o secţie cu viaţa studenţească din alte centre şi din alte ţări, şi un oficiu universitar, menit a da tinerimei toate orientările necesare în viaţa ei, în timpul studiilor şi după terminarea acestora şi a o pune în legătură cu viaţa naţională şi internaţională. Acest oficiu ar putea avea o secţiune şi pentru problemele de extensiune universitară, dând studenţilor îndrumări şi ajutor în opera de activitate culturală a lor. Ar mai fi un număr de câteva camere, în care să-şi găsească adăpost studenţii dela alte universităţi române sau străine, care cercetează Clujul, în dorinţa de a-i cunoaşte viaţa universitară.

Această casă nu ar fi numai a studenţilor de azi şi din viitor ci şi a celor din trecut, care ar socoti-o ca pe un fel de casă părintească comună, spre care s'ar simţi atraşi cu toată duioşia de câteori împrejurările i-ar aduce la Cluj de prin locurile unde i-a împrăştiat soartea. Mai mult chiar, — înşişi profesorii s'ar amesteca bucuros printre tinerii lor comilitoni, ca nişte fraţi mai mari, fericiţi să se găsească alături de fraţii lor mai mici, pe care sunt chemaţi să-i introducă în tainele ştiinţei şi ale vieţii.

O astfel de casă ar fi un centru de permanentă atracţie pentru tineretul universitar, care ar găsi acolo o admirabilă atmosferă nu numai colegială, ci chiar familiară. Această atmosferă s'ar perpetua an de an în forme tot mai precise, creând tradiţia, care ne lipseşte astăzi.

*

Va rămânea Casa Studenţilor un pium desiderium?

Ar fi păcat!

Căci realizarea ei nu e un lucru aşa de greu, cum s'ar părea în primul moment. O singură generaţie de studenţi conştienţi o poate face. Trebuie numai ca tinerimea organizată în societăţi, să se pună pe lucru. Fiecare tânăr să se oblige să adune într'un an dela sine şi dela alţii, o sumă de 2000 lei. Intr'un singur an se pot strânge astfel 5 milioane lei. In trei ani sunt 15 milioane. Fiecare judeţ ardelean poate da anual pentru acest scop cca 50.000 lei, — în trei ani sunt peste trei milioane. Fiecare licenţiat şi fiecare doctor al universităţii noastre din ultimii zece ani poate

da câte 1000 lei pe an; în trei ani sunt 7 milioane. Numai aceste trei rubrici dau 25 milioane. Mai adăugaţi veniturile timp de trei ani pe urma multelor, ah, prea multelor serate studenţeşti, ale turneelor care s'ar putea organiza anume, şi ale altor mijloace care s'ar mai inventa, şi veţi vedea că fără nici un ajutor dela stat se poate face o admirabilă Casă a studenţilor, care să aducă o nouă notă superioară în viaţa atât de prozaică a studenţimei de astăzi şi un nou impuls spre ţinte superioare.

Onisifor Ghibu
Decanul Facultăţii de Litere

Un an de criză

Un an de criză în viața societății „Petru Maior“ a studenților români din Budapesta a fost anul 1904. Autoritățile statului unguresc obsedate de fantoma primejduirii statului unitar național maghiar înțelegeau prea bine, că studenții dela „Petru Maior“ nu vor respecta ad literam formula întrodusă în statutele societății, care excludea orice chestiuni de natură politică. Frământările politice naționale „de acasă“ nu puteau rămânea fără repercusiuni asupra tineretului român din capitala Ungariei. Și de aceea guvernul unguresc a învrednicit societatea „Petru Maior„ de o vigilență deosebită și i-a căutat de repețite ori nod în papură ca să o suprime.

Dar studențimea a știut întotdeauna să-și mascheze cu istețime discuția problemelor naționale și să salveze societatea.

Cu generația „Luceafărului“, zămislit la 1902, intrase în sânul societății „Petru Maior“ o pulsație deosebit de vie, care se resimți în scurtă vreme și în afară de zidurile modestului ei local din strada Molnár.

Mirosul fin al guvernului adulmecase o nouă pornire de iredentism politic în sânul societății și în 1904, îi oprește activitatea. Pe motiv ca în societate se face politică, subsemnatul, în calitate de președinte în acel an, împreună cu membrii Octavian Goga și Ion Lupaș suntem citați în fața rectorului Heinrich Gustav, care ne ispitește asupra mișcărilor din societate.

Anchetatorul, un tinerel sclivisit din cabinetul rectorului, în iperzelul său șovinist pornise cu aparat mare ancheta și tăgăduirile noastre hotărâte luaseră, în procesul-verbal dresat de dânsul, fața unor declarații de vinovăție.

Atunci, cel dintâi acuzat dintre noi, colegul Oct. Goga, a protestat cu indignare împotriva unei asemenea mistificări și împreună cu noi a denegat iscălirea procesului-verbal.

Rectorul văzând turpitudinea scribului său l-a rugat să facă alt proces-verbal.

— Ei, ce să scriu, dle rector, — se răsti tinerelul iritat.

— Scrie domnule, aşa cum eu îţi voiu dicta, — îl înfruntă colegul Goga.

Şi scribul a fost nevoit să ia altă coală curată şi să pună pe hârtie declaraţia noastră aşa cum i-o dicta colegul Oct. Goga, plimbându-se nervos, cu mânile în buzunare, prin faţa rectorului, uluit de atâta îndrăsneală.

Declaraţia noastră se terminase cam în următoarele:

„Din cele spuse mai sus On. Senat universitar poate înţelege că societatea „Petru Maior" îşi cunoaşte menirea sa aici în capitala Ungariei. Dacă discuţiunile noastre se ridică adeseori la nivelul unor discuţiuni academice e semn că studenţimea română e conştie de îndatoririle sale. Iar dacă în sânul societăţii se utilizează numai limba românească, acesta e pe deoparte un drept garantat prin statutele ei, de altă parte cultura tinerimei române din această ţară nu poate fi un monopol al limbei maghiare. In chestiuni de politică militantă societatea „Petru Maior" nu are nici un rol şi nu urmăreşte ţintele presupuse de On. Senat universitar. Acţiunile individuale ale membrilor ei însă nu se pot răsfrânge asupra societăţii".

Ce raport a făcut senatul universitar guvernului nu ştim. Cauza s'a pus la dosar şi în scurtă vreme interdicţia asupra societăţii „Petru Maior" a fost ridicată.

In urma acestei experienţe şi a celor din trecut, noi conducătorii dela 1904 ai societăţii am socotit că este o necesitate inevitabilă de a ascunde mai bine societatea de ochiul vigilent al guvernului unguresc. Şi salvarea o vedeam în fundaţia Gojdu, care îşi terminase cele şapte palate în centrul capitalei. Memoriul nostru adresat fundaţiei a solicitat un adăpost, pe seama societăţii într'unul din aceste palate.

— „Mântuirea noastră, spune memoriul, o vedem numai la Dvoastră, Ilustră Reprezentanţă a fundaţiunii Gojdu. O instituţie de cultură românească, cum este şi societatea noastră, nu poate dăinui fără sprijinul binevoitor al factorilor, care pot să i-l dea. De când s'a ivit ideea ridicării edi-

ficiilor monumentale ale fundaţiei Gojdu nădejdile societăţii noastre s'au legat de convingerea că numai sub adăpostul fundaţiei îşi va putea asigura existenţa.

Iar acum când frumoasele palate ale „curţii Gojdu" sunt întruchipate societatea „Petru Maior" se îndreaptă cătră Il. Reprezentanţă a fundaţiei, cu rugarea ca să facă loc acestei modeste instituţiuni într'unul din aceste edificii, pentrucă în imprejurările de azi societatea e primejduită, iar ajutorul mântuitor nu-l putem aştepta decât dela aceia, care ne sunt părinţi şi binevoitori.

Avem fierbinte dorinţă să ne smulgem societatea din ghiara vecinicelor mizerii, să-i lăpădăm vestmântul învechit şi putred, în care a fost nevoită să sgribure în cursul vremilor grele şi să o îmbrăcăm în haină demnă de numele ce îl poartă.

In numele societăţii „Petru Maior" deci repetăm rugămintea noastră isvorâtă din adâncul sufletului întregei tinerimi grupate în jurul acestei societăţi şi nădăjduim că Il. Reprezentanţă va face să coboare şi asupra societăţii noastre razele unor vremi mai fericite".

Dorinţa aceasta atunci nu s'a putut realiza. Ea a luat apoi forme mai ample în propunerea răposatului dir. Virgil Oniţiu, făcută cu prilejul jubileului din 1912, de a se înfăptui un mare cămin al studenţilor, în cadrele fundaţiei Gojdu.

Vremile care au urmat repede şi furtunoase şi au schimbat faţa pământului, au zădărnicit însă, până acum, realizarea acestui ideal.

Dr. Sebastian Stanca,
preş. soc. în 1903—1904.

1918

— Note istorice —

I.

In viaţa popoarelor, ca şi în a indivizilor, se întâmplă adeseori, ca adevărul să fie sacrificat, dreptatea sugrumată şi pe ruinele lor să se înalţe biruitoare stăpânirea minciunii şi a nedreptăţii. Această stăpânire poate să fie uneori de lungă durată, seculară sau milenară chiar. Nu va fi însă niciodată definitivă. E un postulat al legii morale, ca adevărul şi dreptatea, — chiar când sunt învinse de coaliţia unor puteri precumpănitoare ale nedreptăţii şi ale minciunii, — să nu moară, ci să continue lupta, în mod văzut sau nevăzut, până în ceasul triumfului deplin al tuturor celor ce nu şi-au pierdut credinţa în puterea lor de viaţă.

Un an al triumfului deplin a fost anul 1918 pentru multe popoare oprimate. Adevărul şi dreptatea s'au înălţat strălucitoare din sguduirea fără precedent a răsboiului mondial, care a mobilizat în cele două tabere beligerante 70 milioane de oameni, înregistrând 50 milioane de răniţi şi 9 milioane de morţi.

Cuvântul Scripturii spune, că adevărul răsare din pământ şi dreptatea coboară din cer.

La sfârşitul anului 1918 a răsărit adevărul din pământul scăldat în sângele scump al eroilor şi a coborât dreptatea din cerul înroşit de flacăra revoluţiilor, în care s'au topit temeliile ghimpate ale imperialismului rusesc, ungaro-austriac şi german. Această topire a făcut posibil, ca Polonia să reînvie din mormântul sfâşierii sale întreite, Alsacia-Lorena să-şi sfarme lanţurile robiei semiseculare, Cehoslovacii să-şi întemeieze republica condusă de un profesor adâncit în tainele înţelepciunii lui Platon, Jugoslavii să-şi refacă ţara în graniţele din timpul vestitului ţar Ştefan Duşan, iar regatul României să-şi întindă sceptrul ocrotitor asupra tuturor provinciilor cuprinse în hotarele de odinioară ale Daciei lui Burebista.

II.

Italianul Mazzini prorocise Românilor că nu vor putea să aibă *neatârnare, libertate și dreptate* până nu vor cădea mai întâi împăratul Vienei și ţarul Rusiei.

Sfârşitul răsboiului mondial s'a însărcinat să înlesnească împlinirea integrală a prorociei lui Iosif Mazzini mai presus de cele mai optimiste speranţe, ce ar fi putut să aibă regele Ferdinand în clipa, când a început la 1916 războiul de întregire naţională. Proclamaţia regală nu putea să amintească atunci nici un cuvânt despre Basarabia îngenunchiată sub stăpânirea ţaristă. Scopul războiului era fixat numai în aceste cuvinte: „să scăpăm de sub stăpânirea străină pe fraţii noştri *de peste munţi* şi *din plaiurile Bucovinei,* unde Ştefan-cel-Mare doarme somnul de veci". Sprijinindu-şi România, în acest răsboiu de întregire naţională, acţiunea diplomatică şi militară pe alianţa încheiată cu Franţa, Anglia, Italia şi Rusia, era firesc să fixeze ca scop mărturisit numai desrobirea provinciilor româneşti înglobate în sec. XVII şi XVIII sub pajura bicefală a monarhiei habsburgice. Chiar speranţa recuperării lor ajunsese, la un moment dat, aproape cu desăvârşire întunecată de biruinţele aparente ale armatelor austro-germane, gata să dicteze României o pace dezastruoasă ori să-i îmbie ca ultim refugiu faimosul „triunghiu al morţii". Atunci, în una din cele mai teribile clipe din viaţa neamului nostru, începu să mijească dela răsărit *cea dintâi rază* a soarelui dreptăţii: desfacerea Basarabiei din cătuşele robiei ţariste, spre a se organiza ca *republică democratică moldovenească,* şi apoi revenirea ei, prin hotărârea din *27 Martie 1918,* la sinul patriei străbune, de care fusese deslipită fără voia ei într'un timp, când capetele încoronate se credeau în drept să dispună de soarta ţărilor şi popoarelor, cari nu le aparţineau.

Căzând în Octomvrie 1918 şi „împăratul Vienei", li s'a dat în sfârşit şi Românilor din Bucovina, ca şi celor din Ardeal şi Banat putinţa, să-şi rostească liber cuvântul şi, în baza dreptului de autodeterminare, să decidă, cum vor să fie organizaţi şi conduşi în viitor. Voinţa lor de a trăi laolaltă, sub o *singură stăpânire naţională,* s'a afirmat în mod impunător atât prin *„Congresul general al Bucovinei",* care întrunit în *sala sinodală*

din Cernăuţi, a decis la *15 Noemvrie „unirea necondiţionată şi pentru vecie cu Regatul României“*, cât şi prin *„Adunarea Naţională a tuturor Românilor din Transilvania, Banat şi Ţara Ungurească“* la Alba-Iulia, unde în *18 Noemvrie, „decretează Unirea acelor Români şi a tuturor teritoriilor, locuite de dânşii, cu România“*. Spre deosebire de „Congresul general“ din Cernăuţi, care „în numele *Suveranităţii naţionale*“ s'a mulţumit să proclame *„unirea necondiţionată“*,—„Adunarea Naţională“ din Alba-Iulia a proclamat şi câteva *„principii fundamentale la alcătuirea noului stat român“*, principiii cuprinse în 6 puncte, despre semnificarea cărora va fi vorba în cele ce urmează.

Sub impresia evenimentelor dela Cernăuţi şi Alba-Iulia, *Sfatul Ţării* din Chişinău renunţă, *(27 Noemvrie)*, la condiţiile de unire ce fixase prin actul din 27 Martie şi „fiind încredinţat că în *România tuturor Românilor*, regimul curat democratic este asigurat pe viitor“ — urmează exemplul Bucovinenilor declarând *„unirea necondiţionată a Basarabiei cu România-Mare“*.

Dintre aceste trei manifestări ale „suveranităţii naţionale“, fărâmiţate după graniţele nedrepte ale provinciilor desrobite, cea mai impunătoare a fost fără îndoială adunarea dela Alba-Iulia nu numai prin imensa mulţime a maselor populare, cari au participat la ea, dar şi prin entusiasmul înălţător şi prin demnitatea cetăţenească a celor ce aduceau acum la matca României întregite partea cea mai de valoare a Daciei lui Traian, pământul şi poporul care prin vicisitudinile istoriei fusese timp mai îndelungat ţinut în lanţurile cârmuirilor străine şi împiedecat a-şi urma cursul firesc al vieţii şi desvoltării nestingherite, în cadrele aceleiaşi organizaţiuni politice cu restul neamului.

Basarabia mitropolitului Gavriil Bănulescu aducea, pe lângă amintirea suferinţelor de 106 ani sub cnutul muscălesc, bogăţia lanurilor întinse şi a sufletului mistic, care în straturile rurale s'a putut păstra mai ferit de influenţe străine decât în cele orăşeneşti. Bucovina lui Silvestru Morariu restituia, prin hotărîrea sa de unire necondiţionată, la coroana de oţel a României un „diamant din stema lui Ştefan“. Iar Ardealul lui Gheorghe Lazăr, Andrei Şaguna, Simion Bărnuţiu şi Avram Iancu venia să încoroneze, prin hotărîrea dela Alba-Iulia, cu răsplata dreptăţii isto-

rice luptele şi suferinţele milenare ale unei naţiuni martirizate, în stare să înfrunte în o mie de ani o mie de primejdii, fără a-şi pierde speranţa într'o viitoare izbăvire, pe care o aştepta, de unde i-a şi sosit: dela fraţii *de peste Carpaţi!*

România liberă, se obişnuiseră Ardelenii a o considera de mult ca un *pământ al făgăduinţei,* spre care se îndreptau toate aspiraţiunile lor de libertate şi de progres.

De aceea bucuria, de care a fost cuprins atunci, la sfârşitul anului 1918, sufletul poporului ardelean, se manifesta în cele mai impresionante forme, în toate ţinuturile, în toate centrele culturale, chiar în toate satele româneşti. Un *soare nou* li se părea tuturor Românilor ardeleni că a răsărit, în iarna aceea aspră, pe orizontul vieţii noastre naţionale. Şi nu găseau cuvinte să-şi exprime îndeajuns mulţămita şi recunoştinţa faţă de armata română şi faţă de gloriosul ei comandant, Ferdinand desrobitorul.

III.

N'a trecut însă multă vreme şi s'au ivit încercări tot mai stăruitoare şi mai sgomotoase de a înfăţişa *darul acesta ceresc* nu ca un dar al lui Dumnezeu, nu ca meritul unei naţiuni întregi, nu ca răsplătirea dreaptă a suferinţelor ei milenare, ci ca meritul exclusiv al *unui partid politic.* Iniţiatorii şi purtătorii acestor stăruinţi puţin justificabile nu par a-şi fi dat seama, că impietează asupra adevărului istoric şi micşorează însăş importanţa hotărîrii dela Alba-Iulia oricine caută s'o exproprieze în favoarea şi pentru scopurile meschine ale unui singur partid.

Adevărul istoric este, că în timpul războiului mondial partidul naţional din Transilvania îşi suspendase activitatea politică. Unii dintre conducătorii lui plecaseră pe frontul român sau pe cel italian, să-şi facă datoria faţă de împăratul şi de monarhia habsburgică, alţii se refugiaseră la Viena, în apropierea tronului împărătesc, condamnând întrarea României în războiu şi angajându-se ca unelte în serviciul integrităţii unei monarhii muribunde, şi iarăş alţii, mai înţelegători ai realităţii şi „semnelor vremii profeţi", trecuseră munţii spre Bucureşti în frunte cu Octavian Goga şi cu răposatul Vasile Lucaciu. Nu va supăra pe nimeni, sper, constatarea deplin verificată de ulterioara desfăşurare evenimentelor, că cei ce s'au refugiat spre Bucureşti au continuat tradiţia naţionalistă şi francofilă a lui

Gheorghe Lazăr, dând dovadă de mai mult simţ şi de mai ageră pătrundere politică, decât cei ce s'aulăsat împinşi de miopia lor germanofilă spre adăpostul Vienei împărăteşti, care se sbătea atunci în ultimele clipe ale agoniei seculare. Bismark spunea că „adevăratul om de stat e acela, care simte freamătul marilor ocazii ale Istoriei şi care ştie să le prindă când trec". Cuvântul acesta înfăţişează pe cântăreţul de odinioară al „pătimirii noastre", pe Octavian Goga în lumina unui „adevărat om de stat".

Dintre conducătorii rămaşi la vatră, unii s'au rătăcit în declaraţii de dragoste şi fidelitate eternă faţă de „Coroana Sf. Ştefan". Alţii au fost cuprinşi de atâta slăbiciune, încât s'au lăsat înduplecaţi să iscălească declaraţia comandată de Stefan Tisza, că Românii ardeleni nu doresc să fie desrobiţi. Grav de tot a fost cazul, că chiar unul dintre şefii de atunci ai partidului naţional a întărit cu iscălitura sa acest trist document al vremii. Mai puţini au avut tăria sufletească să refuze semnarea unei declaraţii aşa de mincinoase şi de umilitoare. Intre aceşti puţini vom aminti aici pe răposatul Valeriu Branisce dela Lugoj, pe Vasile Goldiş dela Arad şi pe actualul episcop Roman Ciorogariu dela Oradea. Vasile Goldiş, simţind şi el freamătul marilor vremi de prefacere istorică, a pregătit împreună cu dr Ioan Suciu la Arad adunarea naţională dela Alba-Iulia în toamna anului 1918, cu toate proiectele de resoluţiune, întocmai cum pregătise la Sibiu, în primăvara anului 1848, Simion Bărnuţiu adunarea de pe Câmpia Libertăţii dela Blaj. Rolul îndrumătorului dela 1848 a revenit de astădată fostului profesor al liceului Andrei Şaguna din Braşov.

IV.

Partea esenţială a manifestării dela Alba-Iulia este „decretarea" unirii Ardealului şi a Banatului cu patria mamă. Restul cuprinde câteva desiderate privitoare la felul, cum înţelegeau conducătorii acelei adunări să fie întocmită organizarea noului stat român. Aceste desiderate isvorâte parte din amărăciunea experienţelor unei vieţi lipsite de libertate naţională, parte din lecturile istorice-sociologice ale autorului lor, parte din frământările revoluţiei din 1918, prezintă oarecare analogie cu unele din cele 16 puncte ale programului de pe Câmpia Libertăţii, sau cu cele cuprinse în proclamaţia dela Islaz din 1848. Utopiile sociale-politice fiind

inerente tuturor mişcărilor revoluţionare, o analiză critică serioasă ar putea descoperi cu uşurinţă elemente utopice în toate aceste declaraţiuni principiale. Experienţa istorică a dovedit însă, că unele din cele mai importante puncte ale programelor din 1848 au rămas, în cursul evoluţiei ulterioare, în categoria unor simple desiderate platonice, chiar când a fost dată autorilor putinţa de a le transforma în fapte de ordin naţional-politic. Iată d. e. cazul cu programul de pe Câmpia Libertăţii. La 1918, când s'a ivit ocazia de a-l înfăptui, conducătorii adunării dela Alba-Iulia s'au oprit la punctul 1, care stipula independenţa naţională politică, lipsindu-le curajul să procedeze şi la realizarea postulatului din punctul 2 relativ la restabilirea unităţii şi independenţei naţionale-bisericeşti. Tot astfel autorii proclamaţiei dela Islaz, deşi unii dintre ei au avut mai târziu rol hotăritor în politica Românilor din Sudul Carpaţilor, nu şi-au mai pierdut niciodată timpul cu silinţi zadarnice de a realiza postulatele utopice cuprinse în câteva puncte ale acelui program revoluţionar şi republican (cum era d. e. punctul 5, care cerea ca Domnul ţării să fie ales pe câte 5 ani nu din un număr restrâns de boeri, ci din „toate stările societăţii“).

Cu proclamaţia dela Alba-Iulia se întâmplă însă, că deşi autorul ei mărturiseşte că a fost făcută pentru prietenii, iar nu pentru duşmanii statului naţional român, faţă de care minoritarii n'au prea dovedit multă prietenie, totuş alţii, cari vor fi contribuit şi dânşii cu câte o virgulă la stilizarea acestei proclamaţii, vor să o înfăţişeze cu orice prilej ca o condiţie sine qua non, fără a cărei îndeplinire integrală viaţa şi desvoltarea statului român nu ar fi cu putinţă.

In timpul din urmă ne-a fost dat să asistăm la răspândirea tot mai impetuoasă, nu numai cu vorba, dar şi cu fapta, a unei ideologii politice care pretinde că datoria României întregite ar fi înainte şi mai presus de toate ocrotirea excesivă a elementelor minoritare în detrimentul populaţiunii de baştină, pe a cărei credinţă şi spirit de sacrificiu se sprijină întreagă povara din prezent şi toată garanţia de viitor a acestui stat naţional.

Nu vom spune despre punctele dela Alba-Iulia, cari au căşunat atâta luptă zadarnică de cuvinte în cursul deceniului trecut, că ar fi un simplu „produs al şcoalei politice evreeşti dela Budapesta“, nici că ele

s'ar fi strecurat „prin contrabandă în istoria unirii Ardealului cu România", cum a afirmat cu vădită nepricepere un ziar din capitală.

Lăsăm ca însuş autorul lor să le lămurească rostul şi semnificarea istorică, precum a şi făcut prin următoarea precizare: „Intocmai după cum adunarea naţională dela Alba-Iulia n'a fost un congres al partidului naţional român ori al vre-unui alt partid, ci a fost adunarea naţiunei române din ţările coroanei ungare, tot aşa hotărîrile acelei adunări n'au fost hotărîrile vre-unui partid politic. Nu s'a dat prin hotărîrea dela Alba-Iulia un program politic de partid, ci s'a tâlcuit noua evanghelie a civilizaţiunii umane, căreia se închină azi sufletele cu adevărat civilizate din lumea toată. Nu este aci un program, ci este o doctrină, o concepţie de stat, un ideal. Adunarea naţională proclamă toate acestea, cum spune expres în art. 3 „ca principii fundamentale la alcătuirea noului stat român" (vezi *Vasile Goldiş, Discursuri.* Bucureşti 1928 pag. 23–24).

Cu punctele dela Alba-Iulia sau fără ele, destinul neamului românesc se îndeplinise la sfârşitul războiului mondial. Anul 1918, menit să repare în mod radical o serie întreagă de nedreptăţi istorice, săvârşite împotriva libertăţii şi unităţii naţionale a multor ţări şi popoare, a făcut să răsară şi pentru Români *adevărul* din pământul jilăvit de sânge şi să coboare *dreptatea* din cerul înroşit de flăcări.

I. Lupaş

Rolul societății „Petru Maior"

Alunecăm atât de ușor cu gândul în împărăția amintirilor și prin ochelarii vieții de astăzi e atât de greu să descifrezi ce a fost cu un sfert de secol mai în urmă. E ușor să spui ceva despre viața de odinioară dela „Societatea *Petru Maior*" și e atât de greu să prinzi ceva pe hârtie.

Amintirile se țin lanț: întâia călătorie la Budapesta a „abiturientului", stăpânul conștient al „atestatului de maturitate" dela liceul din Brașov, bucuria de a fi făcut cunoștința și a fi legat pretenie cu studenții mai vechi, înscrierea la societatea „*Petru Maior*" în vederea alegerii comitetului și președintelui societății, prima cină electorală și prelungirea ei în cafenelele cercetate de studenții romani, biruința ardelenilor în alegerile anului I și biruința bănățenilor în alegerile din anul al doilea, conferințe, conveniri serioase și vesele, primul contact cu jandarmii unguri la alegerile de deputați la care studenții erau chemați să-și dea concursul. Și gândul se oprește tot la alt și alt coleg de-atunci, astăzi doctor într'un oraș, altul deputat, al treilea senator, un altul subsecretar de stat, notar public, advocat și director de bancă, inspector general, profesor etc. Și dintr'odată lumea de atunci se schimbă în lumea zilelor noastre. Aceiași oameni sunt și astăzi, așa cum i-am cunoscut atunci.

Așa trece pe dinaintea ochilor sufletești tot altă și altă figură. Sunt cu toții așa cum erau atunci, doar unii din ei au tâmplele ninse și inele pe deget. Și îmi pare că la cei mai mulți schimbarea n'a adus-o decât inelul, căci inelul le-a adus o altă viață, altă tovărășie, alte legături, alte dorințe, dar ei sufletește au rămas aceiași.

Ne întrebăm deci care a fost rolul „Societății *Petru Maior*" în viața noastră? Ce ne-a dat ea?

Studenții români dela universitatea ungurească din Budapesta veneau din diferite centre, dela diferite licee, din diferite case, cu diferite credințe și idei. In cadrele „Societății *Petru Maior*", Bihorenii, Maramureșenii și cei din Țara Chioarului, luau primul contact cu Ardelenii și Bănățenii.

In convenirile ce se ţineau cu observarea normelor camaradereşti ale coetusurilor din Braşov, se cimentau prietenii, se schimbau păreri, se făceau planuri şi se făureau suflete. In camerele dela al doilea etaj ale „Societăţii *Petru Maior*" citeau mulţi dintre studenţii veniţi dela liceele ungureşti pentru întâia dată ziare şi reviste româneşti. Se trezeau conştiinţele şi se distrugea virusul şcoalei streine. „Societatea *Petru Maior*" săvârşea taina cea mare prin care cei „chemaţi" treceau între „credincioşii" ideei naţionale. Cei puţini care n'au trecut pe la „Societatea *Petru Maior*" dacă n'au fost destul de înarmaţi de acasă, s'au pierdut în zgomotul capitalei ungureşti, al vieţii streine, şi pierduţi au rămas.

In istoria luptătorilor noştri avem multe exemple de întoarcere din Saul în Paul, prin câte o cerească lumină de conştiinţă naţională venită la timp. „Societatea *Petru Maior*" a luminat în timpul cel mai critic în interiorul multor conştiinţe şi le-a trezit glasul sângelui, le-a amintit zi de zi locul de unde au pornit, poporul din care s'au ridicat, nu le-a lăsat să se deslipească de acest popor, nu le-a lăsat să se desrădăcineze.

Aceasta a fost opera cea mare pe care „Societatea *Petru Maior*" a săvârşit-o.

În viitor ce-ar putea face mai mult o societate studenţească decât să încerce aceeaşi unire a sufletelor, să facă să dispară graniţa vitregiilor din trecut, să ţină strâns uniţi pe membrii ei în jurul culturei româneşti şi al aşezămintelor ei, să nu-i lase să se desrădăcineze şi *să le amintească în orice clipă de locul de unde au plecat.*

Victor Stanciu
profesor universitar.

Din trecutul Societății Academice „Petru Maior"

— AMINTIRI —

(1909—1914)

Activitatea intensă, pentru afirmarea spiritului românesc în capitala Ungariei și statornica preocupare de unirea sufletească a tuturor studenților români din Budapesta, erau problemele imperioase, cari formau programul Soc. „Petru Maior", ca instituție culturală și de propagandă națională.

Valurile acestor demne manifestații, deșteptau și'n noi elevii liceului Șaguna din Brașov, emoțiile unor viitoare îndatoriri și ardeam de dorul netăinuit, de a putea fi cândva glotașii acestei legiuni.

Și dorința s'a realizat, grație generozității „*Fundațiunii Gojdu*", fără de al cărei ajutor, multora dintre noi le-ar fi fost închise porțile universității.

Intr'o zi frumoasă de sfârșit de vară (anul 1909), traversam, — împreună cu prietenul *Iosif Pușcariu,* — pusta Ungariei, în drum spre Budapesta.

De cum am ajuns aici, primul nostru gând a fost să luăm contact cu Soc. „Petru Maior", pentru a fi orientați în acest învălmășag de neamuri streine și potrivnice nouă.

Intr'un apartament modest din str. Maria, unde era sediul societății, ne primește călduros și ocrotitor simpaticul econom *Moise Baltă,* student în drept, căruia generații întregi îi sunt recunoscătoare, pentru dragostea și bunele îndrumări date.

Sfioși la început, repede încurajați de revederea a o întreagă serie de buni colegi de liceu și alți luptători mai bătrâni, de-al căror nume luasem cunoștință din ziare și în această atmosferă prietenească, se cimentează legături indisolubile, cari se păstrează și astăzi.

Deodată cu începerea cursurilor, pe lângă asiduitatea frecventării și

zelul aprofundării noilor cunoştinţe, aveam o deosebită grije să descoperim colegii înstrăinaţi de sufletul românesc şi să-i câştigăm pentru societate.

Inscrierea colegului *Jani Perin,* ficiorul „bărbierului naţional" din Calea Üllői, a fost un eveniment sărbătorit cu deosebit fast.

Şedinţele societăţii, erau cercetate de un mare număr de membrii, iar programul lor traducea eforturile productive ale conducătorilor, activi, cu autoritate şi încercaţi în muncă.

Se pregătea tocmai un festival artistic, când deodată suntem convocaţi într'o şedinţă extraordinară, (Octombrie 1909) preşedinte aveam pe distinsul coleg *Sabin Evuţianu,* pentru a protesta contra impunerii din partea guvernului a trădătorului *Iosif Siegescu,* ca profesor de limba şi literatura română, la Universitatea din Budapesta[1]), trecând peste recomandarea făcută de senatul universităţii, care propunea în primul loc pe D-nii Docenţi *Dr. Iosif Popovici* şi *Dr. Gheorghe Alexici.*

Şedinţa a fost solemnă şi memorabilă.

Toţi oratorii au înfierat procedeul guvernului, de-a impune acest nedemn personagiu, pentru a fi exponentul ştiinţei române la Universitatea din Budapesta; s'a înaintat decanatului facultăţii de litere un protest energic, redactat de colegii *Ion Duma* şi *Aurel Esca,* şi semnat de întreaga studenţime.

Protestul, care era expresia indignării unanime, nu era o pledoarie sentimentală, ci o severă critică obiectivă a activităţii acestui intrus, sprijinindu-se pe citaţii luate din lucrările sale, cari dovedeau netemeinicia şi chiar absurditatea celor afirmate şi se termina cu fraza: *„studenţimea română nu permite ca steagul ştiinţei universitare să se aplece în faţa imoralităţii şi-a incapacităţii".*

Cuvintele acestea fiind considerate ca o jignire adusă Universităţii, semnatarii protestului au fost daţi în consiliul de disciplină, iar profesorul de drept penal *Dr. Balog Jenö,* ajuns mai târziu ministru de justiţie, a fost însărcinat cu instrucţia cauzei. S'a încercat o desbinare a studenţimei

---

Catedră înfiinţată în anul 1862. Primul titular a fost Prof. Alexandru Roman, fost în repeţite rânduri şi preşedinte al Soc. Petru Maior. Îi urmează I. Ciocan, care din sem. II. anul 1906 îşi ia un concediu de boală, fără să mai revină. Ca substitut al catedrei a fost numit Dr. Gh. Alexici, prof. de limbile slavice la Acad. comercială sup.

şi pedepsirea presupuşilor conducători, dar la interogatorul luat individual, nu s'a găsit nimeni ca să-şi retragă semnătura sau să-şi exprime regrete. Rezultatul a fost o admoniere generală.

In acelaş timp ne intentează proces de calomnie şi Iosif Siegescu, la judecătoria de ocol din Markó-utcza, fără însă a se judeca procesul, retrăgându-şi acţiunea.

Aceste tentative n'au putut însă intimida studenţimea şi la încercarea făcută de-aşi deschide cursurile, a avut în faţă din nou întreaga studenţime, solidară, îndârjită şi hotărîtă să ducă lupta până la capăt.

Cu'n cinizm revoltător a încercat totuşi să pătrundă, sub scutul decanului facultăţii de litere, şi să între în sala de cursuri.

Cordonul studenţimei române n'a putut fi însă rupt. Decanului facultăţii, ca persoană oficială, i s'a dat întregul onor, iar lui Siegescu o furtună de huidueli. Lupta aprigă încinsă cu membrii colegiului universitar *„Szent Imre Kör"*, veniţi în apărarea lui Siegescu, s'a terminat repede cu biruinţa noastră. Rezultatul a fost o mare satisfacţie pentru noi: zădărnicirea cursului de deschidere şi *„Deşteaptă-te române"*, cântat cu putere în incinta Universităţii.

Toate ziarele apărute în acea seară, anunţau cu litere grase ponegrirea adusă Universităţii maghiare de „valachi" şi pretindeau cele mai severe măsuri disciplinare.

S'au făcut anchete, vinovaţii nu s'au putut stabili, iar drept pedeapsă ni s'au făcut greutăţi la examene, pe cari însă le-am putut învinge uşor.

* * *

S'au scurs anii într'o frumoasă colaborare colegială a membrilor Soc. „Petru Maior."

Războiul încins în 1914, ne-a resfirat pe toate fronturile austro-ungare. Revederile întâmplătoare, erau pentru noi zile de sărbătoare.

Vremurile înălţătoare de închegarea unităţii noastre, ce-au urmat apoi, au fost tot atâtea momente de frumoasă afirmare a *„petru maior"*-iştilor, momente pe cari le avem încă în vie memorie.

Doctor Emil Ţeposu
Profesor agregat la Facultatea de Medicină din Cluj.

Amintiri

Cine dintre cei ce-au trecut pela vre-o universitate nu păstrează în tainițele sufletului său amintirea și regretul după un „Heidelberg de altădată“?

Pentrucă cuvântul Heidelberg nu e neapărat sinonim cu mersurile, comersurile și dragostele sentimentale ale blonzilor teutoni. La impropriu, Heidelberg înseamnă tinerețe, viața superbă a civilor universitari, iluzii, elan, entuziasm.

Fac parte din generația care a venit la Universitate imediat după măreața epopee a procesului Memorandului. Era deci natural ca și sufletele noastre tinere, accesibile pentru tot ce agită colectivitatea din care făceam parte, să vibreze de aceleași idealuri care stăpâneau acasă, în Ardeal, masele trezite la conștiința națională și pornite pe calea unei rezistențe tot mai dârze. Aruncați dintr'un astfel de mediu în mijlocul capitalei dușmanilor noștri, ostili a tot ce ne era drag, a tot ce cunoșteam și veneram până atunci, era inevitabil să trecem printr'o gravă criză sufletească. Ne simțeam dezrădăcinați, oameni fără busolă, gata de a fi înghițiți în tot momentul de valul străin care ne împrejmuia.

In strâmtoarea noastră sufletească însă, ne-a venit la timp un ajutor nebănuit, care ne-a strâns depe străzile Budapestei și ne-a ocrotit sub aripele sale: Societatea Academică „Petru Maior“. In cele 2—3 odăițe mobilate sărăcăcios am regăsit atmosfera caldă a Ardealului îndepărtat. Iată semnificația nu numai social-culturală ci și națională a societăților academice ale acelor vremi.

Societatea „Petru Maior“ era singurul loc de întâlnire al studențimii române. Aici se frământau și deaici radiau și celelalte acțiuni ale acestor prețioase trupe auxiliare ale armatei de rezistență națională.

Voi povesti în cele ce urmează una din aceste acțiuni care se leagă de scurtul timp cât am avut onoare a fi membru al Societății „Petru Maior“.

Intr'o bună zi s'a lăţit printre studenţii români vestea unei insistente invitaţii sosite dela fraţii noştri din România liberă, de a participa în număr cât mai mare la congresul studenţesc ce s'a ţinut în toamna anului 1894 la Constanţa. Işi poate inchipui oricine ce entuziasm a produs în rândurile noastre această veste. Ni se deschidea perspectiva apropiată de a călca pe pământul făgăduinţii, de a vedea oraşul şi locul unde s'a stins în exil Ovidiu. La întoarcere aveam să ne oprim şi în Bucureşti, capitala spre care se îndreptau nostalgiile noastre şi de unde aşteptam să răsară nu numai soarele culturii ci şi al libertăţii naţionale!

In fruntea tinerimii din Budapesta erau pe acea vreme S. S. Patriarhul şi Inaltul Regent Miron Cristea, pe atunci student în litere, Iuliu Maniu, Aurel Vlad, Elie Dăianu şi alţii. Conduşi de astfel de şefi am plecat dela Budapesta un număr considerabil de studenţi. La Cluj ni s'au ataşat încă vre'o câţiva, aşa încât în staţiunea de concentrare, Braşov, am alcătuit un grup de vre-o patruzeci-cincizeci studenţi ardeleni.

Cu paşapoarte de cetăţeni români, aduse dela Predeal de prieteni necunoscuţi, am trecut în grupuri mici, de câte patru—cinci, graniţa Ţării Româneşti.

La Ploeşti am stat vre-o două zile, până au sosit în pace şi cei din urmă camarazi. Imi aduc aminte că într'o seară am fost primiţi cu multă frenezie într'un mare restaurant unde sute de cetăţeni tocmai sărbătoreau o victorie electorală, mi se pare la colegiul al II-lea. Atunci am auzit pentru întâia dată cântându-se versuri cu conţinut electoral, care se sfârşeau cu refrenul îndelung aplaudat:

„Şi de mila ciocoiască
„Dumnezeu să ne ferească."

Nu am bănuit atunci cât de actual avea să devină acel refren după un sfert de veac!

In Constanţa sute şi mii de studenţi, toţi români, toţi vioi, toţi pătrunşi de acelaşi mare ideal al întregirii neamului.

La şedinţa festivă a Congresului noi studenţii din Ardeal am fost obiectul unor călduroase manifestări. In numele nostru a vorbit studentul Elie (Miron) Cristea, descriind emoţia sfântă cu care am călcat pe

pământul Țării Româneşti şi evlavia cu care am sărutat cocarda tricoloră când am lăsat în urmă pe mustăcioşii jandarmi unguri dela Predeal.

Intr'o seară ne-am întrunit la o masă comună studenții dela toate universitățile şi din toate provinciile româneşti. Și printre alte cuvântări entuziaste ce s'au rostit mi-am notat discursul unui chipeş căpitan de roşiori, care cu fața transfigurată de credință, ne documentă că România nu poate renunța niciodată la Ardeal, cetatea neamului românesc.

La întoarcerea prin Bucureşti, în capitală au fost mari turburări. Erau de-o parte cetățenii capitalei care voiau să primească în mod solemn pe studenții din Ardeal, iar de alta, era oficialitatea, guvernul, care se temea de neplăceri şi complicații internaționale. Noi studenții ardeleni am fost conduşi dela gară direct la „Carul cu bere", unde a venit între noi şi uriaşul Aurel C. Popovici, autorul şi martirul „Replicei."

Mai țin minte palpitația cu care am trecut din nou granița spre Ungaria. Ne aşteptam pe tot parcursul până la Budapesta să fim arestați pentrucă am trădat „patria maghiară."

Sosiți în capitala stăpânilor noştri de ieri, ne-am adunat ca nişte pui golaşi sub aceleaşi aripi ocrotitoare ale Societății „Petru Maior", unde am reeditat cu ajutorul amintirilor povestite celor care nu au venit cu noi, fericirea de a fi trăit câteva zile ca într'un vis, de a ne fi scăldat sufletele în razele unui soare care se resfângeau din belşug asupra unei țări libere şi româneşti.

In „Heidelbergul de altădată" al sufletului meu călătoria la congresul studențesc dela Constanța deține şi azi locul de frunte al celor mai luminoase şi mai duioase amintiri din tinerețe.

Valeriu Moldovan
senator.

Studenții din Cluj înainte de Unire

(1872—1914)

Universitarii români, fiind cei mai mulţi foşti elevi ai liceelor maghiare din Cluj, la început, continuau viaţa socială obicinuită a elevilor mai mari din liceu: adecă se grupau în jurul bisericei, al cărei preot, ca prof. de religie era conducătorul lor sufletesc şi afară de şcoală. Cei mai mulţi aparţinând confesiunei gr.-cat. biserica, şcoala şi casa parochială gr.-cat. din str. Jokai, azi N. Iorga, No. 6. era centrul de întrunire al tinerimei române care mai avea preocupaţiuni sociale şi literare. Localul şcoalei gr.-cat., atunci un local mic și scund, era locul de întrunire al intelectualilor români. Aci era și casina română și în cuprinsul ei se întruneau şi studenții când era vorbă de a pune la cale o acțiune socială: o petrecere, un bal sau o serată teatrală literară.

Serate de acestea se ţineau la început sub poarta casei parochiale — lung foişor, închis către stradă, şi deschis spre curtea în care se aşeza publicul.

După numirea primului profesor român la universitate, dr Grigorie Silaşi, preot gr.-cat. şi el, şi om învăţat, în anul 1872, în mod firesc tinerimea universitară s'a grupat în jurul lui. Silaşi, om celibatar devenise centrul preocupărilor social-culturale ale studenţilor şi mentorul lor în toate. La inspiraţia lui studenţii au hotărât înfiinţarea societăţii „Iulia," după modelul „României June" din Viena şi a soc. „Petru Maior" din Budapesta. Dar ceeace se putea în Viena şi chiar în Budapesta, nu se tolera în Clujul, care era centrul cel mai șovinist. Statutele societăţii „Iulia" n'au fost aprobate, dar în jurul ei s'au dat lupte ani de-a rândul. Sufletul şi comandantul studenţilor în aceste lupte a fost tot Grigorie Silaşi, profesorul de limba şi literatura română, care nu numai şi-a compromis, pe urma lor cariera — era candidat de episcop la Gherla — ci şi-a pierdut şi catedra, silit fiind să se pensioneze în 1885. Şi după

pensionare Silaşi, a rămas în Cluj şi s'a ocupat de tinerime vre-o zece ani. După aceea tinerimea universitară s'a încadrat în „societatea de lectură“ (Casina română) făcând în cuprinsul ei o grupare specială, folosită de multe ori ca instrument în luptele interne ale Clujenilor, care la sfârşitul secolului trecut şi începutul celui de acum erau foarte violente. De aceste lupte căutând a se feri, viaţa socială a tinerimei se reduse, petrecându-se mai mult afară de „casină“. Oarecare contact se ţinea însă cu societatea clujană, care culmina în două manifestaţii anuale: seara de cunoştinţă, la începutul fiecărui nou an şcolar, şi balul din carnaval, care era cea mai mare manifestaţie socială românească. Uneori studenţii făceau şi câte un maial. Seara de cunoştinţă era eveniment pentru Cluj, balul pentru întreg Ardealul. Pe la 1910 domolindu-se luptele interne în societate, tinerii studenţi au intrat din nou în „casină“, unde-şi aveau gruparea lor, biblioteca lor. In localul casinei s'au introdus matineurile literare, în cadrul cărora s'a prezentat între alţii poetul I. U. Soricu.

La îngrijirea şi ajutorarea studenţilor s'a gândit mai întâiu banca „Economul“ din Cluj, cea dintâiu şi pe atunci (1903) unica bancă românească din localitate. Această instituţie, care se remarca şi atunci ca cea mai filantropică a înfiinţat o *„masă a studenţilor academici“* pe care o susţinea din contribuţiile sale şi ale altor generoşi români. In toamna anului s'a deschis masa, numită mai târziu „Dr Aurel Mureşanu“, pentru 15 studenţi. Localul mesei era într'o cameră a casei parochiale din str. Iorga 6 şi conducătorul era dr. Iuliu Florian, atunci preot capelan, azi canonic în Blaj.

După câţiva ani masa s'a aşezat în casele fundaţiunei „Petran“ (a „Astrei“, din str. Bis. ortodoxe No. 9, unde câţiva studenţi aveau şi găzduire în „Căminul Petran“). Această instituţie a durat până în 1915 — când a cedat totul „Ambulanţei Petran“ pentru îngrijirea soldaţilor români convalescenţi.

In cursul existenţei sale „Economul“ a donat pentru masa studenţilor suma de aproape 45000 cor. aur şi s'au împărtăşit din binefacerile ei, 568 studenţi. Dintre aceştia doi sunt azi profesori ai univ. din Cluj.

„Mensiştii“ — cum se numeau beneficiarii mesei — erau obligaţi a

scrie în fiecare an câte o conferință potrivită pentru popor, pe care ocazional o rosteau în mai multe sate. Prin aceasta se deprindeau a manua condeiul și cuvântul. Unii din ei colaborau la foile populare ce apăreau în Cluj: „Răvașul“ (1903—1910) și „Solia Satelor“ (1913–14.) In 1913 studenții au înființat o revistă proprie *„Noi“*.

E. Dăianu

Indrumări

(Fragment din scrisoarea adresată studenţimei clujene.)

. . . .

Tinerimea română este viitorul naţiunii române, nădejdea de mai bine a noastră, a bătrânilor de azi.

Imi aduc aminte cu drag de zilele petrecute în societatea colegilor de atunci, doi ani la „Petru Maior" în Budapesta şi doi ani la „România Jună" în Viena. In sufletele noastre tinere de atunci s'a plămădit intensificarea luptei pentru a grăbi realizarea sfântului ideal ce ne îndulcia viaţa şi ne întăria sufletele.

După zece ani sub impulsul aceleiaşi generaţii s'a produs mişcarea memorandistă, care a contribuit la închegarea definitivă a energiilor naţionale spre fixarea scopului final al politicei poporului român din monarhia Habsburgilor; destinul se contura tot mai luminos pe cărarea istoriei.

Noi aveam un ideal şi bunul Dumnezeu ne-a dăruit norocul să-l vedem întrupat. Idealul vostru, al tinerimii române de azi, va fi solidarizarea naţiunii în numele civilizaţiunii, care se defineşte prin religiunea muncii, prin libertatea închinată aportului maximal al fiecăruia pentru interesul colectiv, prin dreptatea socială întemeiată pe recunoaşterea ierarhiei valorilor morale, concepându-se în acest chip principiul autorităţii şi, prin năzuinţa spre organizarea universală a ordinei şi a producţiunii întregei omeniri. Prin aportul ce-l va aduce naţiunea română acestui ideal, ea îşi va fixa locul în istoria viitoare a omenirii.

Doresc din suflet ca generaţia voastră să marcheze prin munca ei un puternic pas înainte spre aceste noi ţeluri ale civilizaţiunii, asigurând astfel naţiunii noastre locul la care trebuie să aspire respectându-şi nobila sa origine şi minunatele aptitudini ale gintei sale.

Vă doresc tuturor sănătate, voie bună şi satisfacţia unei vieţi cinstite şi laborioase.

Vasile Goldiş

Asistența studenților în Universitate

Se impune. Este o chestie de interes național. Numărul mare al studențimei universitare, condițiile uneori mizerabile de viață, recrutarea studențimei în mare parte din mediul rural relativ virgin și implantarea ei în mediul orășenesc viciat — sunt tot atâția factori, cari colaborează la morbiditatea destul de mare a studențimei. Ancheta clinicei medicale din Cluj și dispensarul antituberculos condus de aceeaș clinică au dovedit în mod evident ravagiile tuberculozei în societatea studențimei.

Orașul universitar, locuința insalubră ori în masse, alimentația insuficientă, viața desordonată, surmenajul intelectual sunt elemente, cari favorizează deslănțuirea unei tuberculoze pulmonare și primele simptome ale boalelor sexuale. Tuberculoza și sifilisul — cele mai grozave boale — pândesc tinerimea noastră universitară. Pe când tuberculoza le stinge flacăra vieții în timpul școlarității — și dificultează în mod hotărâtor continuarea studiilor, până atunci sifilisul nu știrbește această activitate universitară, ci își menține dreptul de-a trânti la pământ pe studentul de azi în calitate de bărbat de mâne în cea mai productivă epocă de viață, la vârsta de 40—50 ani.

Studentul preocupat cu studiul — lipsit de suficiente mijloace materiale — este în imposibilitate, ca să-și facă o educație solidă în ceeace privește igiena și medicina preventivă. De obicei se prezintă târziu la consultații — ori se tratează insuficient — iar ca rezultat se constată adeseori o tuberculoză avansată, ori un sifilis neglijat — cu tendința de cantonare în organe și mai ales în sistemul nervos.

Conducerea Universității și studențimea, — ca colectivitate — au datoria, ca să se ocupe și cu sănătatea tinerimei — a cărei periclitare deranjează în mod sensibil și educația intelectuală.

Pentru ca această luptă de combatere a boalelor să reușească e nevoie pe de o parte de existența unui *dispensar antituberculos și antiveneric,* care afară de descoperirea și tratamentul boalei ar duce opera de

propagandă — de clarificare. O propagandă prin conferinţe asupra pericolelor, ce ameninţă studenţimea — un dispensar de depistare şi de tratare a celui atins deja — ar da cele mai frumoase rezultate în cea mai scurtă vreme.

Afară de această luptă cu boalele sociale, este o necesitate imperioasă culturală, ca să se dea importanţa cuvenită *educaţiei fizice*, singura capabilă să fortifice organismul şi să-l facă rezistent faţă de infecţii. Aztăzi această educaţie este inexistentă în universităţile noastre, pe când toate ţările vecine au o educaţie fizică universitară reglementată prin lege. Sub educaţie fizică înţeleg o educaţie integrală — fizică — intelectuală şi mai ales morală. O educaţie fizică biologică ce s'ar adresa tuturor studenţilor ar da drept urmare completarea educaţiei intelectuale de specialitate şi ştiinţifice şi ar contribui în mod hotărîtor la formarea caracterului şi sentimentului de solidaritate. Naţiunea are nevoie nu numai de savanţi, ci şi de bărbaţi tari, morali, cu caracter, gata totdeauna de a-şi sacrifica viaţa pentru apărarea Ei. Această tărie, acest curaj şi voinţă se căleşte numai în aerul curat, înbalsamat al codrilor, sub bolta cerului albastru, în razele calde dătătoare de viaţă ale soarelui şi în apropierea apei curăţitoare. Cultura intelectului nu e completă fără cultura sufletului şi a fizicului. Iar ţara noastră, ca să se menţină, are nevoie de bărbaţi integri şi femei integre.

Fiind astfel studenţimea controlată sub toate raporturile, s'ar face cea mai perfectă operă de asistenţă.

Studenţimea prin activitatea sa din anii cei din urmă a dat semne foarte serioase, că doreşte atât întroducerea educaţiei fizice cât şi organizarea institutelor de profilaxie şi de tratament. Corpul profesoral este de acord; între profesori sunt foarte mulţi pioneri ai acestor idei. Este deci sosit timpul ca să trecem la realizare.

Când Universitatea va organiza *educaţia fizică* şi *dispensarul studenţesc* va fi îndreptăţită să-şi asume rolul de *educatoare integrală* şi va putea scrie cu litere de aur la poarta de intrare dictonul lui Iuvenalis: *„Mens sana in corpore sano.“*

Prof. **Dr. Iuliu Haţieganu.**

Faptă rodnică

Se împlineşte un deceniu, de când societatea studenţească, *Petru Maior* îşi afirmă pe pământul desrobit al neamului mai mult de cât îndrepăţirea la viaţă: dreptul la respectul obştesc.

Şi-a câştigat incontestabil acest drept, cu atât mai preţios, cu cât se impune prin recunoaşterea publică a rolului ce a jucat centrul academic *Petru Maior* din Cluj în sbuciumul tineretului universitar din ultimii zece ani. Insufleţit şi bine inspirat, el a înţeles şi simţit realitatea închegată între Nistru şi Tisa, cu o preciziune şi o pătrundere, cu care nu se pot lăuda guvernanţii de eri şi de azi ai României întregite.

Din războiul mondial a eşit înfăptuirea principiului naţionalităţilor. Este firesc, este în spiritul rezultatului politic fixat prin tratatele de pace, ca naţia, liberată şi pusă integral sub ocrotirea statului propriu, să formeze obiectul de permanentă grijă pentru conducătorii noului stat. Cum harta Europei s'a refăcut după trupul normal al fie-cărei naţiuni desrobite, urmează cu necesitate că noul statut european nu se poate menţine mai temeinic, de cât asigurând fie-cărei naţiuni, organizată în stat propriu, o viaţă specifică, înputernicind-o până la *maximum* şi *optimum*, conform misiunii sale istorice, indicată de însuşirile etnice şi situaţia geografică.

Această consecinţă logică a principiului naţionalităţilor, azi realizat, a înţeles-o admirabil studenţimea română. Din înţelegerea, care-i face onoare, isvora cerinţa, energic, uneori tumultuos exprimată, să începem fără zăbavă şi fără slăbiciune a ne trăi viaţa, în hotarele lărgite, cu aşa rost, croit de guvernanţi, încât să se asigure *întâietatea Românului în ţara lui.* Fără această întâietate, principiul naţionalităţii, ce stă la baza României actuale, devine în scurtă vreme literă moartă; iar ţara noastră ajunge un adăpost îmbelşugat pentru neamuri streine, atrase de avuţiile ei şi îngăduinţa noastră.

Atare perspectivă nu pot admite aceia, ai căror părinţi moşi şi strămoşi au pătimit şi sângerat spre a contribui la patrimoniul sufletesc, din

care s'a înfăptuit la momentul istoric idealul național. Simțind precis, că domnia românească trebue singură să se întindă peste pământul strămoșesc, desrobit prin sabia românească, studenții, îngrijorați de nepăsarea guvernanților, cari s'au odihnit și încă dormitează pe laurii României Mari, au ridicat probleme și au dat alarma ținând trează conștiința autohtonilor.

Au pus problema conviețuirii noastre cu minoritățile etnice în așa fel, încât acești beneficiari ai trecutului să nu crească peste capul națiunii dominante; și a formulat, cuminte și prevăzător, *principiul just al proporționalității.*

Au dat alarma, cu răsunet puternic în opinia publică, asupra chestiunii jidovești, care a îngrijorat pe toți oamenii de stat ai României, având în fața lor nodul gordian al raportului: de o parte, dintre populația jidovească, inasimilabilă, parazitară, dușmănoasă statului român, sporind prin continuă imigrațiune frauduloasă, stăpânind toate isvoarele vieții economice, și dictând din umbră în politica internă prin partidele de guvernământ ce-i sunt aservite și prin presa cotidiană; de altă parte, bietul popor român, sărac și fără școală, lipsit de experiență în lupta pentru existență, împiedecat de a se înmulți din cauza mizerabilelor condiții higienice actuale, exploatat până la sânge de parazitismul jidovesc, secătuit în energia lui vitală prin alcoolismul răspândit în cea mai largă măsură de Jidani și purtat cu minciuna de politicianii jidoviți din rău tot în mai rău.

Cadrul uriaș, complicat cu invizibile ramificații, al problemei jidovești, ce își așteaptă resolvirea, *pentru ca Românul să ajungă la întâietate în țara lui*, l'a văzut clar studențimea cu intuiția omului, pe care îl privește direct viitorul întunecat. Era firesc să dea alarma, mai ales când observă, că în mijlocul pericolului crescând lumea noastră politică se face vinovată de complicități remuneratoare cu dușmanul implacabil al statului și poporului nostru: cu neamul lui Iuda.

Strigătul îngrijorării patriotice nu a fost manifestarea exagerată a unei sensibilități juvenile — cum au spus cei interesați —; ci exprima nota justă a situației, așa cum au văzut bărbați ponderați, cu dor de neam și curaj moral, denunțând-o întregii suflări românești la ocazie solemnă.

Ne facem datoria de a reaminti aici cuvintele rostite de I. P. S. S. Mitropolitul Primat Miron Cristea, astăzi Patriarh și membru al Inaltei

Regenţe, cu prilejul centenarului lui Avram Iancu, la mormântul eroului-martir, în prezenţa M. S. Regelui Ferdinand şi a întregii Curţi Regale, din care discurs rezultă şi vinovăţia politicianilor, cari se închină viţelului de aur, şi pericolul ce ne ameninţă din partea Jidanilor venetici, constituiţi în societăţi forestiere, cari au devastat pădurile Moţilor, reducându-i la starea de cerşitori în ţara lor de baştină. Vorbind despre întărirea situaţiei materiale a poporului român din Ardeal, prin faptul unirii şi al legilor de unificare, I. P. S. S. Mitropolitul Primat continuă în aceşti termeni:

„Dar această întărire ar fi progresat cu paşi mai hotărâţi, dacă atâţia nepoţi nevrednici ai lui Avram Iancu — fără suflet şi fără Dumnezeu — nu ar fi preferat îmbogăţirea proprie în contul celor mai vitale interese ale neamului şi în favoarea celor ce totdeauna ne-au dorit peirea iar nu binele.

„In deosebi ni se cerneşte sufletul de îngrijorare, când în faţa memoriei eroului, care a fost „Craiul Munţilor" şi apărătorul gliei strămoşeşti şi a tuturor bogăţiilor ţării — trebue să constatăm că în multe părţi ale ţării bogăţiile mai mari au ajuns pe uşor şi aproape în întregime pe mâni streine şi de neam şi de ţară şi de sufletul ei.

Codrii seculari şi romantici, cari ne-au adăpostit strămoşii şi ne-au salvat sufletul neamului, — în lipsa de cooperative naţionale — se exploatează de colonii neromâneşti, cari au dat la ţinuturi întregi un caracter înstrăinat din toate punctele de vedere.

Pe această cale în era românească viaţa neromânească s'a întărit în multe ţinuturi cu paşi uriaşi; şi nu la minorităţile băştinaşe ale ţării, cu cari împreună împărţim bucuros pământul şi bunătăţile lui şi cu cari voim a trăi în frăţească armonie şi la bine şi la rău; ci veneticii din toată lumea găsesc la noi neconturbaţi teren cald de a ne duce belşugul acolo, unde le-o fi şi sufletul.

In faţa acestei situaţii buciumul Moţilor trebue să repete tot mai des şi mai intensiv refrenul lor:

„Munții noștri de aur plini",
„Noi tot slugi pe la străini".

Acest memento, care a rămas tot actual, cere grabnice remedii. Și nu există un singur Român cu inimă și ochi observatori, care să nu simtă că această situație, înăbușe în ținuturi întregi viața poporului autohton și prezintă pericol grav, care culminează într'un început de a se înstrăina și sufletul țării. Iată pentru ce cea mai patriotică datorință ne cere a găsi momente pentru signalizarea răului.

De sigur probleme multiple și grele bat la poarta vieței noastre publice, așteptând dela cei de sus rezolvirea. Aceștia însă ori cari ar fi ei și ori cât de bune intenții și ori cât de largă voință ar avea, nu-s în stare a le cuprinde singuri toate. Mântuirea poate veni numai, dacă toți câți au cădere și răspundere întru împlinirea poruncilor de sus — fie mici, fie mari — vor fi la locul lor stârpind și îndreptând incorectitățile și relele, slujind neamului iar nu lui Mamona".

Așa vorbia la 31 August 1924 Inaltul Prelat, menit să ajungă Patriarh al României și membru în Inalta Regență, chemând pe guvernanți la simțul datoriei după-ce denunțase răul în toată gravitatea lui. Cu aproape doi ani înainte, studenții dela centrul *Petru Maior* dăduseră alarma, în felul lor tineresc, asupra acelorași chestiuni — venalitatea politicianilor și pericolul jidovesc —, și astfel aruncaseră fermentul ideii naționale și al mândriei de neam în vâltoarea vieții publice.

De atunci înainte se înfăptuește zilnic, încet dar temeinic, procesul de clarificare al conștiinței românești față de problema jidovească, ce trebue astfel resolvită în cât România să rămână a Românilor.

Centrul academic *Petru Maior* se poate mândri că a contribuit puternic la această faptă fecundă în rodnice consecințe. Ii zicem din toată inima:

Vivat, crescat, floreat.

I. C. Cătuneanu.

Fum de jertfă

Jertfa

Mi-e inima o masă de altar,
In juru-i, cu priviri îngândurate,
Stau gândurile mele 'nlăcrimate:
Cucernici magi îmbătrâniți în har!

In străluciri de flăcări fermecate
Se 'nvolbură pe masă sfântul jar,
Ca din pământ vin jertfe iar și iar
Tot mai frumoase și tot mai bogate...

Stau magii 'n jur cu fețe de pământ,
Cu ochii 'nvăpăiați de-atâtea taine,
Căruntul păr și sfintele lor haine
Le flutură ca o furtună 'n vânt...

Dar neclintiți cu brațele spre soare,
Ei cântă-un cântec răgușit și-afund
Și vuete din mii de orgi răspund
Cântării lor de voci murmurătoare.

...Cutremurat, cu sufletul în stele,
Simțesc în mine 'ntregul slujbei jar —

Mi-e inima o masă de altar —
O, magilor, o, gândurile mele!

Aș vrea să țină slujba-o veșnicie...

Şi cum mă doare gândul chinuit
Când magii ca un vis vor fi pierit
Şi masa de altar va fi pustie....!

Glasuri în noapte

Stau drepţi în lună plopii din ogradă,
Oraşu-i mort... ard stelele cu pară;
Se-aprinde 'n colţ o vâjâire rară
Lăsând pustiu şi noapte iar pe stradă.

Eu singur cu frumoasa mea povară,
Cu ochii daţi imaginilor pradă,
Pierdut în dulcea ritmurilor sfadă
Tot mai veghiez... şi cât va fi de-aseară!

Tresar... pe-o clipă 'n clinchet de căpestre
Mi s'a părut c'aud bătăi la scară
Şi-un vuet, ca un murmur de orhestre...

Dar nimeni nu-i: bătrânii meri, la geamuri,
Fac planuri pentru dalba primăvară,
Clătind pe vânt înmugurite ramuri!

O, gândule...

Ca pe-un jăratec și ca pe-un grăunte
De vifor... ca pe-un chiot de lavine
O, gândule, azi te-am simțit prin vine
Bătându-mi rar cu degetul sub frunte...

O, gândule, azi te-am simțit în mine
Intunecat și rece ca pe-un munte
Crescut cu străşnicia lui să 'nfrunte
Furtuni, zăpezi, ori primăveri senine...

O, te-am văzut atât de 'nalt și tare
Incât uimit de tainica-ți splendoare
Te-am sărutat c'o patimă păgână,

Tu însă sub a lutului suflare
Te-ai distrămat cum se distramă-o floare
La cea dintâi atingere de mână...

(Din volumul „Fum de jertfă).

Teodor Murăşanu

Amintiri dela Societatea de lectură „Petru Maior".

Am mers la Universitate în luna Octomvrie 1893. Pe atunci anul şcolar şi la institutele superioare începea cu 1 Septemvrie. Dar în acel an fusese în Ungaria o epidemie de holeră, astfel s'a amânat începerea anului şcolar pe ziua de 1 Octomvrie. In această zi însă m'am prezentat la universitatea din Budapesta. Nu aveam prea mare încredere în informaţiile din gazete şi astfel ca nu cumva să întârziu cu înscrierea, am fost între cei dintâi studenţi cari au fost în capitala ţării.

O anumită emoţie, când pleci dela un liceu din provincie pentru prima oară la Universitate în capitala ţării, o cunosc toţi cari au făcut acest drum. Fără cunoscuţi, fără prieteni, cel dintâi lucru este să-ţi cauţi o orientare. Îndrumarea, ce o aveam relativ la viaţa unui tânăr român în Budapesta, era de a căuta societatea „Petru Maior", punctul central al vieţii româneşti din Budapesta.

Tot ca mine, grăbiţi cu înscrierea la Universitate am găsit şi alţi colegi români veniţi dela liceul din Braşov. Am făcut cele dintâi cunoştinţe cu Axente Banciu, Constantin Lacea, Aurică Pop şi Nicolae Mănoiu, pe cari i-am întâlnit la pedelul care vindea imprimatele pentru înscriere. Deşi nu ne cunoşteam, dar fiindcă ei vorbeau româneşte între ei, fiind un grup, m'am prezentat şi m'am ataşat lor, bucurându-mă că am cunoscut pe cei dintâi tineri români, „balici" ca şi mine.

La societatea „Petru Maior", care pe atunci avea localul într'un apartament parter de pe la mijlocul căii Üllői, s'a închegat în curând viaţa studenţească a tinerilor români din Budapesta, al căror număr sporia în fiecare zi. Cea dintâi chestiune, ce preocupa tinerimea la începutul unui an şcolar era constituirea societăţii, cu principalul moment, alegerea comitetului.

Cu agitaţii, cu grupări de partide, în special ardeleni şi bănăţeni,

cu lupte, s'a ales comitetul acelui an, având de preşedinte pe Elie Dăianu, absolvent al facultăţii teologice din Budapesta şi la litere în ultimul an, de vicepreşedinte pe Iuliu Maniu, student la drept în anul IV, având un deosebit respect faţă de el noi balicii, fiindcă în anul anterior fusese înscris la Viena Intre notari (în număr de 2, azi sunt secretari de şedinţe) ajunsese să fie ales şi Aurel Vlad, care venise dela liceul din Orăştie, dar nefiind îndeajuns de tare în româneşte ca tinerii veniţi dela licee româneşti, peste câteva luni şi-a dat demisia din postul ce ocupa, fiind atacat în fiecare şedinţă, când se verifica procesul verbal redactat de el, cu critica asupra stilului românesc.

Comitetul societăţii ales la începutul anului şcolar nu rămânea neschimbat până la finea anului. Aşa că dacă urmăreşti rapoartele anuale ale societăţii publicate la finea anului şcolar, nu găseşti totdeauna pe cei aleşi la începutul anului.

In şirul generaţiei de tineri români din acel an au mai fost: Procopiu Givulescu (Givu), Aurel Moacă (dela Caransebeş), Niţchi Petrovici (adv. Lugoj), Dumitru Lupan (prof. Braşov), C. Lacea, Enea Papiu, Octavian Vasu, Ioan Bunea, Alexiu Davidu. Intre tinerii cari se ţineau mai departe de societate era şi Elie Cristea, absolvent de teologie şi student la litere în anul ultim, care a găsit în mine un vechiu cunoscut dela Năsăud. Eu am găsit un mare protector, căci îşi aducea aminte de mine, că eram un bun elev în liceu. Actualul Patriarh şi Regent a făcut clasele superioare la liceul din Năsăud, unde a terminat clasa VIII în anul în care eu eram în clasa II. Cu toate că diferinţa de clase între noi era mare, totuşi mă cunoştea, fiindcă eram vecini cu „gazdele", adică cu cartiruirea. Elie Cristea era în gazdă la Pauli, un înstărit negustor din Năsăud, iar eu cu ceialalţi zăgreni eram în gazdă la mama preotului Macaveiu, cu o casă mai în sus. Casele aveau grădini lungi până pe deal, cu un aer foarte bun. Noi elevii învăţam în timp bun lecţiunile în grădină plimbându-ne. Elie Cristea nu era fălos ca alţi „studenţi mari", ci foarte plăcut şi atunci ca şi mai târziu, se opria la gard şi stătea de vorbă cu mine „poţoala", cum era obiceiul să se spună băieţilor din primele clase ale liceului şi mă întreba de lecţiunile ce preparam. Astfel ajuns la Universitate am avut şi eu un cunoscut vechiu, care mă aprecia şi îşi aducea

aminte de mine ca de un băiat care învaţă bine. Dar Elie Cristea nu se prea amesteca la „Petru Maior“, nu avea un rol activ.

Venisem dela liceul din Năsăud. Studenţii veniţi dela Braşov, Blaj şi din alte centre orăşeneşti nu prea apreciau pe un tânăr venit dela Năsăud. Trebuia dar să mă afirm între ceialalţi tineri, ca să ajung la un rol în societate. La constituirea societăţii dela începutul acelui an am rămas pe dinafară.

In cursul anului s'a petrecut o criză în constituirea comisiunei literare. Preşedintele Ion Bunea student la litere în anul IV, supărându-se într'un moment de criticile ce se făceau comisiunei şi-a dat demisiunea. In adunarea ţinută pentru complectarea acestui gol am fost ales preşedinte al comisiunei literare, post în care se alegea de regulă un student din anii din urmă ai studiilor. Ajunsesem să fiu apreciat de colegii români. In acel an a apărut în revista literară, ce apărea la Bistriţa în redacţiunea lui George Curteanu „Minerva“, un studiu mai lung al meu despre Mihail Cogălniceanu.

In comisiunea literară prezidată de mine au fost membrii Aurel Pop, C. Lacea şi D. Lupan dela litere, Enea Papiu şi O. Vasu dela drept şi Simion David dela medicină. In redacţiunea foii „Roza cu ghimpi“ chemată a publica lucrările literare era Atanasiu Gava dela medicină, O. Vasu şi Alexiu Davidu dela drept. Comisiunea literară a ţinut 20 şedinţe, în care s'au cetit 12 lucrări şi recensiuni din partea a 8 membri ordinari. Aceste lucrări au fost admise, după discuţiuni, a fi cetite în şedinţele plenare ale asociaţii. Lucrările au fost următoarele: Ion Bunea despre principiul societăţii in estetică şi o recenziune asupra volumului de poezii de D. Voniga, „Dor şi Jale“; Alexiu Davidu despre „bricelare“, descrierea unui obiceiu din comuna Mocod, C. Lacea despre „Eposul poporal German şi Niebelungenlied“, D. Lupan despre „Darwin şi teoriile lui,“ V. Onişor recenziune asupra studiului „Petru Maior“ de G. B. Duică şi despre „Cunună“, descrierea unui obiceiu poporan din Zagra; Aurel Pop despre „Satira III“, de M. Eminescu; Valeriu Suciu despre „Chestiuni din dreptul şi istoria bisericei rom. unite şi despre Teologia depusă in colindele poporului român“; O. Vasu despre „Cum se strâng feciorii pe ţara Oltului la Crăciun şi alte obiceiuri de nuntă, din comuna mea natală Voila şi giur.“

Pe lângă activitatea socială şi literară dela „Petru Maior", tinerimea română făcea şi politică. Era anul, în care se pusese la cale procesul Memorandului. In fruntea conducătorilor tinerimei de atunci era Iuliu Maniu, student în anul ultim şi Alex. Vaida Voevod, medicinist la Viena, dar şi stud. în drept la Budapesta. Tinerimea română se întrunia adeseori în localuri publice închise şi discuta politică, luând partea sa din mişcările politice. Vaida adeseori venia dela Viena la Pesta. In luna Mai am participat o mare parte dintre studenţi ca delegaţi ai tinerimei la desbaterea procesului Memorandului la Cluj, unde am stat cel puţin 2 săptămâni. Am luat parte tinerii veniţi dela Pesta şi Viena, cu cei dela Cluj la toate acţiunile în legătură cu procesul. Am dat cele 2 manifeste către popor, pe cari le-am semnat cu numele fiecare. Natural, când ne-am întors la Pesta să continuăm munca de a ne da examenele, cei mai mulţi eram bursieri, obligaţi a ne trece dar examenele la primul termen, ne-am găsit puşi în anchetă disciplinară pentru cele 2 manifeste.

Rectorul de atunci Schnierer, profesor de drept penal, ne-a audiat şi ne-a făcut ancheta. Am luat cu curaj răspunderea pentru faptul ce ni-se imputa. Interesant bătrân rectorul nostru, cu mentalitate deosebită de a celorlalţi unguri, între cari trăiam. In cursul anchetei ni-a spus odată: „dacă eu aş fi fost în locul Dvoastre, tineri români, eu încă aş fi făcut la fel." Senatul universitar ne-a pedepsit cu avertisment, dar nu ne-a suspendat dela examene, deşi presa cotidiană urla împotriva noastră ca trădători ai patriei. Colegii dela Cluj au fost suspendaţi dela examene.

In anul 1894—5 am ajuns secretar al Societăţii „Petru Maior". Preşedinte a fost Atanasiu Gava student în ultimul an dela medicină, care în luna Mai şi-a dat demisia. Notari erau: Victor Branisce, actual senator şi vechiu ziarist şi Traian Vuia, inginer la Paris şi cel dintâi inventator al aeroplanului cu rotile ridicându-se dela pământ. Comisiunea literară avea de preşedinte pe regretatul Ilarie Chendi, teolog absolvent şi student la litere.

In acest an s'a deschis în contra societăţii o anchetă din partea ministerului de interne. Societatea „Petru Maior" nu era societate universitară sub autoritatea senatului universităţii, cum erau societăţile studenţilor unguri, ci o societate de lectură a tinerilor dela şcolile superioare din

Budapesta. Motivul anchetei era: încălcarea §-lui 2 din statute, fiind învinuiţi că facem politică în societate. Cu ancheta a fost însărcinat consilierul Mittelmayer dela consiliul oraşului Budapesta, care ne-a făcut prin luna Mai vizita în localul societăţii, cerându-ne informaţiuni.

Ţinând locul preşedintelui demisionat, vicepreşedintele fiind plecat acasă, în calitate de secretar i-am dat informaţiunile cerute. Bătrânul consilier a aruncat privirea la tablourile ce le aveam pe pereţii localului societăţii. A găsit tabloul Regelui Carol al României. A căutat, căutat în toate salele încă un tablou, pe care însă nu l-a găsit. Când a plecat, mi-a dat cu blândeţe povaţă, că dacă afişăm tabloul regelui unui stat străin, să avem cel puţin şi tabloul regelui nostru Francisc Iosif. I-am promis, că ne vom conforma.

In 1895—6 eu am făcut armata. In acest an activitatea societăţii a fost suspendată, localul închis. In 9 Iulie 1896 a dat ministerul de interne deciziunea în chestiunea anchetei. Ministerul spune că deşi s'a dovedit că societatea în întrunirile ei face mai mult politică, decât discuţiuni ştiinţifice, călcând textul §-lui 2 din statute, care interzice politica în societate, deşi societatea a editat lucrarea „Horia" a lui Gh. Pop, care cuprinde aţâţare la ură, potrivit art. 172 din Codul penal, totuşi în mod excepţional nu aplică sancţiuni, cu condiţiunea că în viitor Societatea nu se va mai ocupa cu acţiuni politice şi îi permite activitatea mai departe.

In acest an Societatea a avut de preşedinte pe studentul în medicină Florian Munteanu, mort în Budapesta în anul următor şi înmormântat la Kőbánya, mie mi-a venit soartea de a vorbi la mormântul lui. In anul, 1896—7 Societatea a avut de preşedinte pe Niculae Puican, student la litere, mai târziu profesor la Braşov, care de asemenea a decedat în curând. In anul 1897—8 mi-a venit mie rândul de-a lua prezidenţia societăţii.

Victor Onişor
Decanul Facultăţii de Drept

Invățătorul

Coti la stânga. Un copil îi arătă îndată casa învățătorului, întru mai nimic deosebită de celelalte, doar ograda mai curată, în față cu o grădiniță de flori, iar în ferestre glastrele, despre care îi vorbise Ietița, și în care râdeau mușcatele însângerate... Deschise portița. Un dulău sbârlit se repezi la dânsul, furios să-l sfâșie. Din cerdacul împodobit cu vițe de vie îi cobori în ajutor o țărancă frumușică și foarte sprintenă, care potoli cu o huiduire scurtă înverșunarea câinelui.

— Aici stă, mă rog, domnul învățător? — întrebă tânărul cu un surâs nehotărât.

— Aici, aici, poftiți!... N'aveți frică, nu mușcă, dă-l încolo! Face și el gălăgie ca să-și plătească viața! — adăugă femeia văzând că străinul tot trăgeà cu coada ochiului spre dulăul care, până să-și morfolească mânia, mai hămăia ici-colo neîncrezător și răgușit.

In cerdac se ivise un bărbat de vre-o treizeci de ani, cu fața osoasă, cu ochii negri aprinși de scăpărări ciudate, cu o mustață mică, tunsă, îmbrăcat țărănește și cu un veston negru de subt care eșeau jur împrejur poalele cămășii înflorite.

— Eu sunt învățătorul, domnule!

Titu Herdelea se prezintă ceremonios, îi explică în câteva cuvinte cum a ajuns aci, și strângându-i mâna zdravăn, adăugă cu multă sinceritate:

— Fiindcă sunt și eu fiu de învățător, instinctul m'a adus mai întâi la învățătorul satului!

Intrară în casă. Învățătorul îi recomandă pe nevastă-sa, țăranca de adineauri care acuma, cu stângăcia sfiiciunei părea și mai drăguță. Titu se simți deodată ca acasă. Numai costumul nu-l înțelegea. El cu mentalitatea-i ardelenească, își închipuia că învățătorul, reprezentantul intelectualității în sat, trebue să fie îmbrăcat orășănește ca să se poată bucura de prestigiul necesar în fața țăranului. Invățătorul observă puțin amar:

— La D-voastră şi stăpânirea doreşte, probabil, să aibă învăţător cu prestigiu, pe când la noi . . .

Sfârşi cu un gest de desgust. Nevasta sosea cu dulceaţă.

— Vai, doamnă, nu trebuia! — protestă Titu, luând cu plăcere.

Femeia roşi, se scuză, surâse, dispăru.

Invăţătorul Vasile Dragoş, după o şovăire, se crezu dator să încunoştiinţeze pe Titu, care încă n'avea de unde să ştie că domnii dela curte, adică mai ales bătrânul Miron Iuga, nu vor fi prea încântaţi dacă vor afla despre vizita lui de azi. Boerul cel mare i-a interzis să se mai arate pe la conac de astă primăvară când a cutezat să ceară, în fruntea câtorva ţărani mai cuminţi, nişte învoeli mai omenoase. De altfel nici până atunci n'a fost bine văzut. E socotit ca un fel de duh al răului pentrucă iubeşte adevărul şi dreptatea şi, în faţa necazurilor oamenilor, nu-l lasă inima să stea nepăsător, ci caută să mângâie, unde poate, măcar cu vorba. Ţăranii, însă, dintr'un instinct de conservare, văzând în fiece surtucar tovarăşi de boerie, deşi îl cunoşteau de mic copil — că doar aici s'a născut şi a crescut — l'au bănuit totdeauna că e omul boerului. Chiar şi azi mai sunt unii care spun că izgonirea învăţătorului dela curte s'a făcut numai de ochii lumii şi că feciorul lui Dragoş tot la ciocoime trage . . .

Titu pălise puţin. In vreme ce învăţătorul îi povestea, el se gândea că nu e nici frumos şi nici cuvincios să fii oaspele lui Iuga şi să te duci totuşi în casa unui om, care, pe drept sau pe nedrept e considerat ca duşmanul lui. Mai pe urmă însă se linişti; nu e oaspele bătrânului Iuga, care l'a primit şi pe dânsul destul de prost, încât ar fi excesiv să răspundă cu prea multă delicateţe. Grigore Iuga nu poate să-i ia în nume de rău . . .

Chiar atunci, ca şi când i-ar fi ghicit gândurile, învăţătorul spuse:

— Cuconu Grigoraş, cum îi zicem pe aici d-lui Iuga cel tânăr, e un suflet foarte bun şi ar fi bucuros să facă numai bine. Din păcate n'are nici o putere înaintea bătrânului : . .

Grigore Iuga stă de vorbă şi acuma, deseori, cu învăţătorul şi cere mereu să vorbească deschis ca, prin dânsul, să cunoască adevăratele nevoi şi dorinţi ale ţăranilor. Vasile Dragoş nici nu se sfieşte să-i spună

deşi adevărul îl cam supără şi pe cuconul Grigoraş, că doar tot sânge de Iuga curge şi 'n vinele lui...

— Oamenii pământ doresc, cucoane, sau măcar învoeli mai drepte...

Şi vrea să convingă şi pe Titu că oamenii nu pot trăi din ceia ce prisoseşte boerilor. Invoiala, chiar cinstită impune ţăranului să dea jumătate din munca lui boerului.

Muncind cât munceşte azi, dar pe pământul lui, ar avea un trai de două ori mai bun. In realitate însă trei sferturi, dacă nu şi mai mult, din truda oamenilor merge să întreţie lenea şi luxul celor ce stăpânesc pământul, încât celor ce-l muncesc nu le rămâne decât viaţa de robot. Sclavii de odinioară trăiau mai bine, căci erau hrăniţi, îmbrăcaţi, îngrijiţi în schimbul robiei, pe când ţăranul, muncind ca robul, trebue totuş să cerşească necontenit dela stăpânitorii pământului şi rămâne veşnic dator.

Vasile Dragoş vorbea din propria-i experienţă, căci şi el trăia la rând cu ţăranul. Intâmplarea l-a împins să ajungă învăţător. Inaintaşul său, dascăl de modă veche, a văzut că-i place cartea şi s'a rugat şi a stăruit la boerul Miron să-şi facă o pomană şi să sprijine pe feciorul lui Dragoş ca să poată intra bursier al Statului la Şcoala normală din Piteşti. Bătrânul Iuga a intervenit şi a reuşit. Adevărat că băiatul a fost un elev strălucit şi a terminat şcoala cu distincţie. Fiindcă învăţătorul cel vechiu tocmai murise, Iuga a adus pe Dragoş în locul vacant, ca să aibă un îndrumător bun pentru popor — a spus dânsul, — ca să-l aibă slugă credincioasă şi recunoscătoare — zice azi învăţătorul. De altminteri, foarte curând boerul s'a căit că l-a adus. Tânărul manifesta veleităţi de independenţă pe care Miron Iuga nu le admitea nici fiului său, decum unui dăscălaş, crescut şi făcut din milostivenia lui. Până ce deunăzi a cerut revizorului să-i caute un om cu care să se poată înţelege şi să nu-i mai vâre zâzanie între oameni, ca Dragoş. Revizorul n'ar vrea să-l sacrifice; îl cunoaşte, îl apreciază. Mai şovăe, mai încearcă să temporizeze. Dar asta nu mai poate dura. Când boerul Miron va înţelege tărăgăneala revizorului, se va adresa direct ministrului, carei-e prieten, sau prin cuscrul său, deputatul Gogu Ionescu... Incă nu s'a pomenit ca Miron Iuga să dorească ceva şi să nu se împlinească.

Nevastă-sa nici nu bănueşte ce primejdie îi paşte, şi nici ceilalţi ai

casei. Se sbuciumă singur şi aşteaptă cu groază ziua de mâine. Şade în casa părintească, împreună cu un frate scăpat anul trecut din armată, şi cu părinţii. Din cele câteva petece de pământ ce le-au avut, au dat jumătate de zestre unei surori, cea mai mare dintre toţi copiii, măritată cu un ţăran. Iarna ce vine va trebui să se însoare şi frate-său. Dacă ar putea merge pe moşie, ar mai fi ce-ar fi, altfel vor fi siliţi să se strângă şi mai tare în căsuţa asta. El însuşi a luat o fată săracă, dintr'o casă cu cinci copii, numai pentru inimă, fără nimica. Muncesc cu toţii din greu la boeri. De n'ar fi salariul aşa puţin cât este, s'ar prăpădi. Dumnezeu poate să-i dăruiască şi lui câţiva copilaşi, deşi până azi, de doi ani, nu s'au învrednicit, cu toate că au dorit. Ce va fi atunci, numai Cel de sus ştie. Dar mai cu seamă ce-ar fi dacă boerul Miron îl va svârli cine ştie prin ce colţ uitat de Dumnezeu, unde să se ţină numai din leafă! Lasă că nici aici n'are perspective mai bune. I s'a şi pus în vedere că el nu va mai primi nici o palmă de pământ din moşia bătrânului Iuga. Măsura s'ar putea întinde şi asupra părinţilor lui. Asta ar însemna moartea prin foame. Nicăiri în împrejurimi nu va îndrăzni nici un arendaş sau boernaş să dea pământ unui om alungat de Miron Iuga.

— Bine, dar nu există nici o lege care să... — întrerupse Titu plin de indignare.

— Ce lege? — zise învăţătorul mohorât. — Legile sunt numai pentru noi, cei mici şi umili, pentru încătuşarea noastră... Miron Iuga e stăpânul nostru, iar noi suntem robii lui, fără excepţie! Robi de fapt, fără să fim şi de formă, adică mai rău decât robii de odinioară!...

Titu Herdelea era uluit. Glasul şi toată înfăţişarea învăţătorului inspirau o sinceritate fără umbră. Se întreba mereu în sine, ascultând cum se poate să nu se găsească leac pentru nişte stări aşa de vădit triste şi nedrepte, cum de tolerează cei cu puterea în mână atâta suferinţă? Chiar dacă învăţătorul ar exagera, ca toţi cei ce suferă mult şi încă durerile lui trebue să fie crâncene. Se hotărâ în gând să vorbească tânărului Iuga despre cazul învăţătorului. Când să ridică să plece îi strânse mâna frăţeşte, şoptindu-i:

— Domnule învăţător, ai răbdare! Dreptatea trebue să triumfe!

— Cred că va triumfa, dar până atunci noi ne prăpădim! — răspunse Dragoş cu o tristeţe puţin ironică. De sute de ani aşteptăm dreptatea, domnule, şi nu mai vine!... Poate că nici nu există! Poate că e numai un basm pentru alinarea necazurilor celor amărâţi!...

(Fragment din romanul „Răscoala", care va apare).

Liviu Rebreanu

O ședință a Societății „Petru Maior“ în Darnița

Intemeiată în Budapesta, într'o capitală unde o vrăjmășie cumplită ne pândea la fiecare răscruce, societatea „Petru Maior“ a fost timp de peste o jumătate de secol nu numai o vatră caldă părintească, păstrătoare a sufletului şi a vieţii româneşti pentru cei ce crescuseră până la anii universităţii în credinţele şi tradiţiile strămoşeşti, ci şi un excelent centru de convertire şi întărire românească pentru ceice, împinşi de împrejurări neprielnice şi de soartă prin şcoli ungureşti şi prin mediu unguresc, erau pe povârnişul unei complete înstrăinări. Mulţi dintre oamenii cu rosturi importante în viaţa noastră publică de astăzi, în contact cu societatea „Petru Maior“ au simţit întâiul fior conştient al dragostei lor de neam, în sânul acestei societăţi au luat întâia împărtăşanie a aspiraţiunilor noastre şi au făcut în sufletul lor întâiul legământ de a fi credincioşi şi folositori poporului al cărui sânge îl purtau. Pentru noi, cei cari veniam la universitatea din Budapesta după studii făcute la liceele româneşti, nu era bucurie mai adâncă decât desnarcotizarea treptată a camarazilor noştri veniţi din ţinuturile primejduite şi de prin liceele ungureşti înăbuşitoare de conştiinţe. Am şi ţinut seamă de această cerinţă a societăţii; în 1912—13 în localul societăţii s'a făcut chiar cursuri sistematice despre literatura şi evoluţia istoriei şi vieţii culturale româneşti, pe seama colegilor noştri mai puţin documentaţi.

Cred că nu greşesc dacă susţin că marele şi principalul rol al societăţii „Petru Maior“ acesta a fost: păstrarea conştiinţei româneşti, înarmate şi îndărătnice, în tineretul care venia din şcolile noastre la universitatea străină, şi trezirea şi adâncirea acestei conştiinţe în cei cari nu avuseră norocul să se adape la izvoarele româneşti.

Această menire societatea „Petru Maior“ şi-a îndeplinit-o cu o neclătinată consecvenţă. Poate chiar în afară şi mai presus de voinţa bine precizată a membrilor săi.

Iar când a sosit plinirea vremii n'a fost unul dintre foştii ei membri, care să nu fi ştiut unde-i era locul şi datoria.

In legătură cu aceasta o amintire din zilele războiului.

Unii dintre noi izbutisem să trecem frontiera spre Vechiul Regat Român încă în 1914—1916, luasem parte în rândurile Armatei Române la întâia parte a campaniei şi ne retrăsesem cu unităţile noastre pe pământul Moldovei. Vindecat de rănile ce primisem am ieşit din spitalul din Iaşi în Martie 1917. Guvernul hotărî atunci să mă trimită într'o misiune în Statele Unite din America, împreună cu părintele Vasile Lucaciu şi cu părintele Ion Moţa. Pe la sfârşitul lui April 1917 plecarăm din Iaşi spre Petrograd. Cum drumul nostru trecea prin Kiev, iar în Darniţa lângă Kiev se găseau concentraţi câteva sute de ofiţeri transilvăneni, foşti prizonieri, cari aşteptau să plece spre Iaşi ca voluntari în Amata Română, hotărârăm să ne oprim două zile în acest oraş şi să-i vedem.

In tabăra dela Darniţa cu prilejul acelei întâlniri a fost un entuziasm şi o înduioşare pentru care nu se găsesc cuvinte: eram întâiele rândunici cari anunţau nerăbdătorilor noştri voluntari sosirea primăverii.

In jurul meu se strânseră o mulţime din vechii colegi dela Budapesta. Iată pe Emil Ţeposu, secretarul societăţii „Petru Maior"; iată pe Niculescu, casierul; iată pe Sofonea, economul; iată pe Stănilă, iată întreg comitetul de conducere din anul prezidenţiei mele. Iată de pretutindeni membrii societăţii! Parcă ne pregătiam să ţinem o şedinţă!

— Servus, preşedinte! Bine ai venit!

Intr'un moment de linişte Matei Sofonea iese înainte şi îmi zice râzând din tot sufletul:

— Mă, preşedinte, comitetul e în număr, conform regulamentului. Te rugăm să deschizi şedinţa.

Şi am deschis-o...

A fost o şedinţă de prietenie caldă, de entuziasm hotărât, de poveşti, de planuri, de spovedanii, dar mai presus de toate de intensă şi neînfrântă conştiinţă românească. Căci în sufletele noastre, acolo în Darniţa Kievului, pe malul noroios al Niprului, nu era numai convingerea biruinţii, ci era totodată şi hotărârea supremei noastre jertfe.

A fost ultima, dar cea mai înălţătoare şedinţă a comitetului din 1912—13.

Vasile Stoica
preşedinte în 1912—13.

Amintiri din anii de student

Acum, când stau sub impresia amintirilor vieţii de student, rând pe rând trec pe dinaintea mea tablourile cele mai variate ale timpurilor trecute, acele timpuri, cari au preparat marele războiu, fatala încăierare mondială, care a disociat Monarchia Austro-Ungară desmembrându-o etniceşte în grupări bine delimitate.

Cine va încerca să reconstituie tabloul situaţiei dela începutul deceniului trecut, va trebui să facă constatarea că tinerimea română dela Universitatea din Cluj n'a fost nici când aşa de urgisită ca în vremea rectoratului profesorului Apáthy (1908). Incontestabil, a fost un mare om de ştiinţă, dar titlul de savant era oarecum umbrit de intransigentul şovinism prin care se caracterizau toate acţiunile sale sociale şi politice.

Până la venirea lui în scaunul rectoral, conducătorii Universităţii din Cluj erau destul de toleranţi; viaţa studenţilor români era mai patriarhală, nestânjenită la tot pasul de mulţimea celor ce erau — mai apoi — pururea cu ochii şi urechile deschise . . ., să nu se scape oarecum vre'o vorbă românească in templul sacru al ştiinţei!

Odată inaugurată această politică de iredentism şovin maghiar între pereţii Universităţii, nu s'a mai putut schimbà: a rămas aproape aceaş şi sub rectoratele celorlalţi profesori cari au urmat lui Apáthy, care de altfel era promotorul şi susţinătorul fervent al ideii de maghiarizare forţată. Această acţiune pornită de sus, trezind spiritele, luase prin anii 1912—13 cu încetul proporţiile unei stări aproape patologice.

În toamna anului 1909, când am întrat întâiu pe poarta Universităţii, surescitarea şovinismului excesiv, domina culoarele Universităţii şi sălile de cursuri.

Vorba românească era cu desăvârşire oprită între zidurile Almei Mater.

Tinerii de alt neam, saşii şi evreii, aveau deplina libertate a cuvântului lor, numai limba noastră românească, cenuşotca veacurilor de

restriște, era urgisită și alungată din preajma altarelor culturale, monopolizate de limba statului.

Fenomenul acesta îl priveam ca pe o boală lungă, care ucide; ca un preludiu vestitor de rele! Și iată, că boala a fost mai scurtă: destrămarea fatală, urmare a intoleranței absurde politice, a făcut să dispară temuta și marea Monarchie poliglotă!

În tot cursul vieții studențești aceste porniri pătimașe ale unor profesori șovini în mod fatal au trebuit să se izbească de repețitele noastre manifestări de reacțiune.

Cu cât erau mai îndârjite pornirile de suprimare, la cari luau parte activă însăși colegii noștri unguri, cu puțina excepție a celor moderați, cu atât se potența — în mod firesc — și intransigența sentimentelor noastre naționale. Și nu arareori aceste sentimente se accentuau fără rezerve și neluând în seamă situația noastră de „civis academicus" reacționau energic.

Erau intre profesori și colegii unguri și elemente rezonabile, dar cei mai mulți ne purtau o ură neîmpăcată.

Dar noi, in ciuda tuturor opreliștelor, bazați pe cele 4 milioane români ce ne stăteau la spate, nu ne sfiam să vorbim între noi românește, chiar și în sanctuarele Universității. De sine înțeles că, în urmare, n'au putut lipsi nici acte de pripită volnicie.

Așa s'a întâmplat odată, că în sala de anatomie un grup de colegi români la o masă de disecții povesteau și glumeau în românește. Un coleg ungur dela o masă vecină i-a insultat, făcând reflexii bădărane la adresa limbii românești.

S'a iscat tumult, vociferări, insulte reciproce și, intr'o clipă, cele două tabere dușmane s'au încăerat. Curgea ploaia de pălmi și de pumni, sburau prin aer ochelarii, sclipeau bisturiile, se resturnau scaunele și, dacă n'ar fi intrat în sală în momentul critic șeful de lucrări și asistenții, cari ne-au despărțit, de sigur câmpul de bătaie ar fi fost stropit și cu sânge.

Alt incident în sala de cursuri a profesorului Apáthy. Sosise dela Arad un număr proaspăt din „Românul" și, în sfertul academic înainte de întrarea profesorului, un coleg român — care azi e medic în Cluj — sorbia cu sete știrile din gazeta desfăcută pe bancă. La un moment dat,

un ungur se repezi la dânsul şi, înjurând, îi smulse gazeta, călcându-o cu picioarele. O palmă bine aplicată doborî însă pe agresor între bănci. Urmare: înjurături, sbierăte, tumult şi bătaie în toată regula. In toiul gălăgiei intră profesorul şi, la insinuările colegilor unguri, ne scoate vinovaţi şi elimină pe toţi Românii dela curs pe ziua aceia. Iar colegul, care îndrăznise să profaneze banca cu tiparul „Românului", a fost dus în faţa senatului universitar şi eliminat pentru totdeauna dela Universitatea din Cluj.

Cu alt prilej la cursurile de oftalmologie, în vremea minutelor de recreaţie povesteam la spatele alor doi colegi ovrei, cari buchizau gălăgios ceva lecţii de limba engleză. La un moment dat ovreiul ne apostrofează:

„Dvoastă nu ştiţi că n'aveţi voie să vorbiţi aci în limba valahă?"

— „Atâta timp, cât Dvoastră aveţi voie să vorbiţi englezeşte, cred că nimeni nu ne poate împiedica să vorbim limba celor 4 milioane de cetăţeni ai Ardealului," — a fost răspunsul unuia dintre noi.

Noroc, că în acel moment a intrat profesorul, căci altfel desigur n'ar fi lipsit nici continuarea discuţiei cu alte argumente.

Această atmosferă otrăvită de cangrena şovinismului a avut însă un efect nepreţuit pentru tineretul român dela această Universitate. Ea a avut darul ca celor îndoelnici, veniţi dela şcolile secundare, ascunse în centrele de maghiarizare, să le trezească conştiinţa naţională, iar pe ceilalţi să-i fortifice şi să'i facă dârji şi îndrăsneţi în manifestarea acestei conştiinţe. Şi mai presus de toate, a avut darul de a statornici între toţi studenţii români, consolidarea unei solidarităţi şi fraternităţi calde şi dornice de acţiuni neprecupeţite pentru orice probleme de ordin naţional.

Această frăţietate sinceră a netezit orice fel de disensiuni, ce s'ar fi putut iscă între noi. Aceasta a dat naştere corului studenţesc şi conferinţelor date de noi, cari au contribuit în măsură covârşitoare la consolidarea raporturilor sociale dintre Românii Clujului.

Convenirile noastre lunare, la cari luau parte toate familiile româneşti ale Clujului, erau adevărate zile de sărbătoare. Feriţi de vigilenţa pătimaşă a spionilor şi agenţilor provocatori, ne întăream şi ne înbărbătam

pentru vremile de lumină, — pe cari parcă le simţeam că nu mai sunt departe.

Tot în această atmosferă de frăţietate s'a zămislit, în anul 1913, revista studenţească „Noi", ca o flamură, care ne chema la perseveranţă şi răbdare; ne dădea speranţa în realizarea unui viitor mai bun pe seama noastră.

Cine va căuta să facă analiza sufletului tinerimei române din Cluj în ultimii ani ai stăpânirii ungureşti, va trebui să recunoască faptul, că această tinerime, recrutată dela sate, trăind în condiţii materiale şubrede, adăpostită în cocioabe sărăcăcioase, partea cea mai mare miluită de modestele burse din puţinele fundaţii româneşti, a avut totuşi un suflet curat şi a fost solidară cu idealul naţional al poporului nostru românesc de pretutindeni.

Entuziasmul pentru tot ce era românesc, dragostea adevărată pentru tot cel ce simţea româneşte şi perseveranţa în slujba idealului naţional, aceste caracteristice şi-au imprimat pecetea pe sufletul tinerimei române din Cluj, în acele zile de nădejdi fericitoare.

Avem şi noi azi satisfacţia, că şi generaţia noastră a contribuit cu modestele sale puteri, la pregătirea zilelor mari de înviere naţională. Căci am fost şi noi îndrumători cu cuvântul şi cu scrisul, am avut şi noi luptătorii noştri cu fapta şi ne-am avut şi noi martirii noştrii!

Docent **Dr. Constantin Stanca.**

Societatea „Petru Maior" în ultimul ei an de funcționare la Budapesta

Funcţionarea Soc. „Petru Maior," în două mici odăiţe din Str. Üllöi în toamna anului 1918, — timp de aspră prigoană a românilor, — era un curaj. Şi aveam acest curaj, chiar fără să ne dăm seama, căci eram tineri, gata să înfruntăm orice primejdie. Eram puţini studenţi universitari, însă cu atât mai legaţi pretineşte.

Ingrijaţi de viitorul nostru, urmăream cu atenţiune evenimentele războiului, bucurându-ne din tot sufletul de câte ori ceteam o veste cât de mică despre o nouă izbândă a aliaţilor. Cu astfel de preocupări sufleteşti, de sine înţeles, că şi întâlnirile săptămânale dela „Petru Maior", ori cât ne forţam să le păstrăm caracterul strict cultural şi ştiinţific, adeseori le transformam în conveniri de desbateri politice naţionale.

Prăbuşirea puterilor centrale ne-a aflat dispuşi din plin să ne bucurăm de această înfrângere şi să simţim prin instinct naţional, că se apropie ceasul împlinirii visului întregirii neamului românesc După deschiderea parlamentului ungar, studenţii români zile de-arândul i-au umplut galeriile în aşteptarea cetirii declaraţiunii de autodeterminare, cetită de dl deputat dr. Al. Vaida-Voevod, în ziua de 18 Oct. 1918. Din acea memorabilă zi am fost convinşi că ceasul eliberării nu este departe şi toţi cei conştii trebue să ne aşezăm pe lucru.

In timp ce conducătorii nostrii aşteptau desfăşurarea evenimentelor, şi deschiderea conferinţei de pace, noi grupul studenţilor dela Soc. „Petru Maior" după mai multe consfătuiri, am hotărît să redactăm şi tipărim un apel către poporul român, în care să-i facem cunoscut dreptul de autodeterminare, pregătindu-l pentru eventualul plebiscit.

La data de 22 Oct. 1918, apelul a fost aprobat în forma redactată definitiv de mine. Iată ce spuneam în el:

„Cuvântul nostru am vrea să fie asemenea unui trăsnet, care arde

tot ce o sclăvie de o mie de ani a pus ca rugină în formă de laşitate şi umilire pe sufletele noastre!

„Din fire suntem un popor blajin şi temător de Dumnezeu, care numai când a fost peste măsură asuprit şi întărâtat, a protestat cu puterea şi cu vorba, altfel s'a lăsat în voia sorţii cu nădejdea totdeauna trează, că oricum, dar odată tot trebue să vină ceasul cel mult dorit, ceasul *eliberării.*

„Ceasul mult dorit a şi sosit, e vorba acum să-l ştim şi folosi. Bine că soartea noastră a ajuns să fie hotărâtă de sfatul întregei lumi, dând drept de liberă dispunere fiecărei naţiuni, totuşi ca să ne arătăm vrednici de acest drept sfânt, trebue să o arătăm prin vorbe şi fapte lumii întregi.

„Deputaţii noştrii... le-au spus ungurilor în casa ţării, că nu-i mai vrem de stăpâni... Ei însă nu vreau nici acum — dupăce au primit punctele lui Wilson, să ne recunoască şi respecteze drepturile. Şi cum încearcă şi vor încerca prin teroare şi jandarmi să scoată declaraţii că vrem să rămânem şi pe mai departe sub stăpânirea lor, trebue să ridicăm sus şi tare glasul adevărat al neamului că *nu putem de ei.* Era dorinţă moştenită cu sfinţenie din moşi, strămoşi, de-a ne unì într'un singur neam, cu o singură patrie. O dorinţă care trebue să răsune fără piedecă din toate milioanele de guri româneşti, cari au fost asuprite...

„Ne ridicăm deci cuvântul în numele sfânt al dreptului de a voi să trăim liberi, declarând că:

1. Intre noi şi vechii stăpânitori, rupem orice formă comună de vieţuire, declarându-ne în massă cu toţii că ne considerăm de desrobiţi, dobândind drept de liberă dispunere asupra sorţii noastre ca popor.

2. Că prin aceasta vrem să ne unim cu toţii, cu cei care sunt de un neam şi de-o limbă cu noi.

3. Că toţi suntem de un gând şi acei care lucră în contra noastră, ne sunt străini şi duşmani.

„Cei slabi de înger să fugă, să iasă dintre noi, căci cel ce nu-i în stare să-şi elupte libertatea, nici nu-i vrednic de ea.

„Tot blestemul generaţiilor viitoare ni-l punem pe suflete de nu

vom lupta aşa cum sufletul neamului ne cere, iar dela noi blestemul nostru, dacă înţelegând nu ne veţi asculta şi urma!"

„Tinerimea română".

Voind să lucrăm cu consimţământul conducătorilor noştri politici, prin intermediul unuia dintre noi — Gheorghe Boşcu Popovici — am ajuns să cerem sfatul şi sprijinul lor. Trei inşi ne-am ales să le prezentăm apelul şi voinţa de a ne pune în serviciul cauzei naţionale. In 23 sau 24 Octombrie, seara ne-am şi dus la hotelul Jägerhorn, unde am aflat adunaţi într'o singură cameră pe toţi fruntaşii. Erau de faţă dnii dr Th. Mihali, dr St. C. Pop, dr I. Maniu, V. Goldiş, Al. Vaida-Voevod, dr A. Vlad, dr Bontescu, dr I. Erdeli etc. Am fost foarte bine primiţi şi dupăce ne-au lăudat intenţiunile prin cuvântul domnilor St. C. Pop, I. Maniu şi alţii, iar mai la urmă prin al dlui V. Goldiş, la propunerea dsale s'a hotărît să nu publicăm apelul, căci ar însemna să ne desvăluim întreg planul de luptă, ci toţi studenţii, împreună cu cei din Cluj, să ne organizăm în echipe şi cutreerând fiecare ţinutul de unde este, să aducem la cunoştinţa poporului tot ce voja să-i spună apelul. Pentru pornirea acţiunei şi călătoriei la Cluj ne-au dat şi un mic ajutor bănesc, ca să aducem toate acestea şi la cunoştinţa studenţilor universitari din Cluj cât mai în grabă. Ca cei dintâi soli, am fost ales eu împreună cu Ion Chinezu, azi profesor în Cluj.

Din cauza îmbolnăvirii lui Chinezu, în Cluj am ajuns abea a doua zi de revoluţie la 2 Noembrie. Propaganda ne-am fost început-o încă în tren, între soldaţii care se întorceau de pe front. In Cluj am aflat un grup de studenţi cu care am şi avut o mică consfătuire, însă evenimentele precipitându-se în urma revoluţiei, misiunea noastră a luat o altă direcţiune, transformându-ne în soli ai sfaturilor şi gărzilor naţionale. Impreună cu ceilalţi studenţi şi ofiţeri români, am luat parte la înfiinţarea Sfatului naţional din Cluj, sub conducerea atât de entuziastă a dlui dr Amos Frâncu, traversând în ziua de 3 Noembrie piaţa Clujului, fâlfâind steagul tricolor şi cântând cântece naţionale.

După depunerea jurământului — moment neuitat, — a doua zi încărcaţi cu manifeste şi instrucţiuni am plecat amândoi pe valea de sus

a Mureşului, oprindu-ne, Chinezu la Tg.-Mureş, iar eu la Reghin, organizând sfaturi şi gărzi naţionale.

La 27 Nov. armata română a întrat în Topliţa şi a doua zi dimineaţa încă dela banchetul dat în onoarea ofiţerilor, am plecat cu ultimul tren la Alba-Iulia. Aici la 1 Dec. împreună cu alţi colegi, am votat unirea, ca delegat al studenţilor universitari.

Archiva şi biblioteca Soc. „Petru Maior" a rămas închisă în cele două odăiţe din Str. Üllöi. După întrarea armatei române în Budapesta sublocotenentul Gheorghe Russu, azi pictor în München, care avea însărcinarea transportării archivelor cari priveau Ardealul, s'a gândit şi la Soc. „Petru Maior" şi tot ce a aflat acolo a îmbarcat într'un vagon cu destinaţia Cluj. Vagonul s'a rătăcit şi numai târziu a fost aflat în gara Arad, de unde s'a adus la Cluj.

Archiva anilor de războí s'a pierdut. Chiar de nu s'ar fi pierdut, cele ce le-am făcut noi în toamna anului 1918 şi aşa n'au fost scrise nicăeri şi ca prea puţin cunoscute m'am simţit dator să le descriu, ca ultimul preşedinte al Soc. „Petru Maior" la Budapesta.

Protoiereu **Dumitru Antal**

Mişcările studenţeşti din anul 1918

In primul rând trebuie să constat că, pentru a scrie sistematic şi temeinic despre acest subiect dat, este cam puţin timpul de două-trei zile care mi-se acordă.

In al doilea rând voi preciza, că deşi păstrez titlul fixat de Centrul Studenţesc, cele ce urmează vor fi mai mult în legătură cu războiul mondial şi cu revoluţia, deoarece pe acel timp aproape toţi studenţii eram mobilizaţi.

* * *

In anii 1913—1914 era şi în Cluj, asemănător celorlalte centre universitare din fosta Monarhie, o intensă mişcare studenţească românească.

In Iunie 1913 apare în Cluj **„Noi“** *„organul studenţimei române“*, al cărui „director girant“ era dl dr *Eugen Bianu* şi colaboratori cei mai buni studenţi români din fosta Ungarie.

După isbucnirea războiului însă, încetează orice activitate *organizată* a studenţilor români. Societăţile studenţeşti nu mai funcţionează nici măcar formal, deoparte, fiindcă studenţii români sunt înrolaţi fără cruţare şi împrăştiaţi pe toate câmpurile de bătae, dealtăparte, din motivul, că românii erau în mod special suspectaţi şi spionaţi, deci nu se puteau întruni la lumina zilei. Această lipsă de activitate publică a societăţilor studenţeşti nu înseamnă, totuşi, nici de departe, că studenţimea română ar fi amuţit şi încetat orice activitate în decursul războiului.

Insă activitatea ei se desfăşoară *individual* de fiecare student, insuflând nădejde poporului-soldat, între care se afla, pe toate câmpurile de luptă, foarte adese chiar între consăteni. Legătura naturală, încrederea şi dragostea reciprocă dintre intelectualul şi ţăranul român s'a desvoltat şi mai călduros, şi mai adânc, în chinurile fizice şi sufleteşti ale tranşeelor străine, unde erau constrânşi să sângereze şi de multe ori erau chiar folosiţi, în mod scelerat ca *„umplutură de tun“*. Acelaş dor de casă, acelaş ideal naţional ne preocupa deopotrivă pe intelectuali şi ţă-

rani, ofiţeri şi soldaţi. Intre patru ochi sau chiar în grupuri, de 4—5 vorbeam despre dorinţele inimei noastre, despre nădejdea apropiatei eliberări.

In dorinţa fierbinte de a vedea o clipă mai curând realizarea visului strămoşesc, — cei mai curajoşi făceau tot posibilul pentru a dăuna armatei austro-ungare: dela trasul în vânt cu arma, până la dezertarea la inamic, *toate*, cu dorinţa de a trece în Ţara Mamă şi a lupta la timpul său pentru idealul naţional!

Ziua intrării în acţiune a României era aşteptată cu ardoare şi nerăbdare. Nimeni dintre noi nici nu-şi putea închipui că Ţara Mamă nu va lupta contra Monarhiei. Comandamentele austro-germane, de multe ori, pentru a insufla voe de luptă în trupele sale româneşti, lansa pe front ştirea că România a intrat în război alături de „noi". Or, aceste svonuri nu aflau crezământ nici la cel din urmă soldat român. Cum să fi tras noi liniştiţi în ruşi, când gloanţele noastre puteau foarte uşor stinge viaţa unui frate din Basarabia. Nu puteam urî armata rusească numai pentrucă eram de aceiaşi lege, dar dorinţa noastră naturală era dezastrul Centralilor.

Intelectualii în general, studenţimea în special, în calitate de subofiţeri şi ofiţeri, zi şi noapte împreună cu trupa, în lupte şi mizerii, — îi ţinea vie soldatului român din armata străină, nădejdea că ceasul eliberării este tot mai aproape. Uneori îl credeam mai aproape chiar de cum era de fapt. . . .

Ca ofiţeri şi subofiţeri teterişti, studenţii mai uşor făceau rost de concedii şi aşa făceau legătura între front şi familiile de acasă, în acelaş spirit. Când ajungeam în situaţii de a putea ajuta pe conaţionalii sau camarazii sârbi, cehi, etc., o făceam cu toată dragostea.

Nu numai închideam ochii faţă de neglijenţe, dar puneam la cale dezertări chiar.

In ce mă priveşte îmi amintesc d. e. că în anul 1916, ca invalid am fost detaşat la tabăra de prizonieri din Hajmáskér*, unde am fost

*) In acest timp am avut ocazie să trec şi prin comuna Kaposszentjakab, plasa Kaposvár din judeţul Somogy, unde spre marea mea mirare am aflat între locuitori vre-o 15 familii de ţărani români. Nu ştiau când şi cum s'au aşezat acolo, dar vorbeau încă româneşte. Cine are timp şi mijloace ar trebui să-i cerceteze!

comandantul unui batalion de prizonieri români. Subofiţerii români erau degradaţi şi înlocuiţi în mare parte de către camarazi de ai lor, evrei. Mizerie, foame, moarte.... Am refăcut ce s'a putut, dar după o lună mi-s'a luat comanda, fiind denunţat de foştii profitori ai situaţiei anterioare. Totuşi şi de acest timp de o lună cred că-şi aduc cu drag aminte soldaţii Regelui Ferdinand, care au fost în calitate de prizonieri sub mâna unui sublocotenent austro-ungar, student român.

Ştiu apoi cum între altele mediciniştii *Ursace Grigorie* şi *Chirileanu Traian* (azi medici în Tg.-Mureş) prin trucuri îndrăsneţe au scăpat de front pe profesorii din Năsăud, dnii: *Bojor*, *Scridon* şi *Seni,* concentraţi în anul 1917, din răzbunare politică, la Cluj.

Urmăream cu cel mai mare interes soarta războiului, de al cărui rezultat favorabil pentru români eram ferm convinşi, mai ales după intrarea în activitate a României. Acest eveniment a făcut să salte inimele românilor de pe fronturi; îl comentam oriunde puteam.

Durere de nedescris, — deopotrivă de mare cu bucuria dinainte — ne sfâşia inimele când armata Regelui Ferdinand a trebuit să se retragă. Unii dintre noi pierduseră nădejdea în eliberare, şi siguranţa nu o mai aveam nici ceilalţi care o mai susţineam pentru a încuraja soldaţii....

In anii 1917—18 s'au adunat în Cluj tot mai mulţi universitari români, la concediu de studii, sau transferându-se acolo invalizii, prizonierii reîntorşi din Rusia şi cei neapţi de front: fiecare voia să fie mai aproape de ai lui.

Când am ajuns şi eu la Cluj, transferat acolo în vara anului 1918, erau deja foarte mulţi studenţi, împrejurare uşor explicabilă căci s'au aglomerat universitari noui şi vechi care nu putuseră termina studiile din cauza răsboiului. Eram şi mai în vârstă şi mai cu experienţă, umblaţi în război şi independenţi materialiceşte, fiind aproape toţi ofiţeri. Din aceste motive aveam şi prestigiu mai mare în viaţa socială şi autoritate, influenţă mai pronunţată asupra soldaţilor români.

Cu dezastrele Centralilor pe câmpurile de luptă — începând mai ales cu cel dela Salonic, — apoi inspiraţi de activitatea fraţilor *cehi*, moralul studenţimei se ridica tot mai mult. Folosiam toate ocaziunile să ne întâlnim, să schimbăm idei.

Dar înainte de a trece la evenimentele anului 1918, trebue să fac o mărturisire: ţin de o datorinţă de onoare a generaţiei studenţeşti din război, în special a studenţilor dela isbucnirea revoluţiei, să relev şi aici că acela care a ţinut mai mult contact cu noi, care ne-a încurajat, organizat şi însufleţit ca nimeni altul din generaţia bătrână, — a fost dl *Dr. Amos Frâncu*, advocat în Cluj. Activitatea D-sale pe acest teren merită nu o mică paranteză ca aceasta, ci un capitol special, dintre cele mai importante atunci când se va scrie istoria nepărtinitoare a timpurilor acelora înălţătoare, şi regret numai, că din cauza lipsei de aptitudini şi de timp nu pot fi eu acela care să-i dau ilustrului nostru prieten şi înflăcărat român această satisfacţie aşa de cu prisosinţă meritată.

Acum să trecem în o sumară revistă mişcarea studenţească din anul 1918.

După cum spusei adineaori, ne adunam foarte des. Locuinţele Dlor locotenenţi Dr. Octavian *Utalea* şi *Tripa* erau locul obicinuit al consfătuirilor noastre. Ne frământam tot mai mult în dorinţa de a activa în mod pozitiv pentru realizarea idealului naţional. Simţiam dureros, că nu primim nici o îndrumare dela conducătorii politici fireşti, — dela capii *Partidului Naţional Român.*

In fine, la o astfel de consfătuire s'a hotărât ca 5 dintre noi, care aveau mijloace materiale, să-şi ceară sub un pretext oarecare permisie pe 3 zile dela unităţile lor şi să meargă la Budapesta, unde să se prezinte dlui Al. Vaida-Voevod şi să-l întrebe: *„ce are de gând să facă P. N. R.? Voeşte să se pună în fruntea mişcării naţionale, căci dacă nu, acţionăm noi fără ei“ !*

Aşa suna hotărârea noastră tinerească. De unde să fi ştiut noi că fruntaşii români erau la posturile lor de datorie, că la 12 Octombrie se întruniseră la Oradea sub prezidenţia dlui Dr. Teodor Mihali şi redactaseră deja declaraţia care urma să fie cetită în parlamentul de pe malul Dunărei de către dl *Vaida-Voevod.*

Deci noi am ales şi trimis la Budapesta în 15 Octombrie pe următorii ofiţeri: Dr. *Utalea* în numele Reg. 35 Artilerie, Dr. *Triff* în numele invalizilor, *Rusu Simion* în numele prizonierilor reîntorşi din Rusia, Gh. *Mureşan* din partea reg. 63 inf. şi *Chirileanu* în *reprezentarea tinerimei*

universitare. Aceşti delegaţi ajunşi la Budapesta, conducătorul lor dl Utalea a vizitat pe dl Vaida la hotelul *„Jägerhorn“*, cartierul general al fruntaşilor români. Expune scopul şi mandatul; roagă o întrevedere pentru întreaga delegaţie. Dl Vaida arată dlui Utalea că întâlnirea cu toţi ar fi o imprudenţă, deoarece toţi românii, şi Dsa în special, sunt spionaţi *: roagă să comunice aceasta camarazilor şi să-l viziteze tot dl Utalea singur. La întâlnirea ce a urmat, dl Vaida — ni se spusese că între timp Dsa a luat contact şi cu dl *Iuliu Maniu* care se reîntorsese de pe frontul italian la Viena — şi-a exprimat părerea de bine asupra spiritului care domneşte între ofiţeri şi tinerimea universitară din Cluj; ne-a îndemnat să ţinem legătură cu P. N. R., *trimiţând la Dsa săptămânal câte un curier.* Ne-a mai rugat să facem şi să organizăm propaganda ca şi românii, cu ocaziunea concediilor, dezertărilor sau, la o eventuală revoluţie, *să vină acasă de pe front şi dela unităţile militare cu arme şi muniţiuni, să fie gata la orice eventualitate.*

In senzul acesta — după modelul cehilor — instruam noi şi înainte pe soldaţii români de acasă şi pe cei care plecau la front. Indrumarea dlui Vaida a produs însă intenzificarea acestei propagande.

Trebuie să amintesc că delegaţii clujeni au informat şi pe studenţii aflători în Budapesta, care nu erau mai orientaţi de cât noi despre situaţie, comunicând convorbirea studenţilor *Steer Ioan, Păcurar Gheorghe, Nicoară Eugen, Antal Dumitru* etc.

După instrucţiunile aduse de trimişii noştrii dela Budapesta, consfătuirile în locuinţele amintite mai sus au devenit aproape zilnice şi se făceau planuri tot mai concrete. Câteva zile în urmă, în o adunare ţinută la locuinţa dlui locotenent Tripa, — aflătoare în casa dlui dr Aurel Isac — s'a sulevat d. e. ideea să ocupăm Clujul cu trupele române de sub comanda noastră. Aceasta era uşor posibil deoarece aproape întreaga garnizoană era românească, cu excepţia doar a unui regiment de cehi. S'a făcut planul detailat, cum să se purceadă la ocuparea cetăţii, poştei, etc. şi s'au împărţit rolurile. Totuşi, cumpănirea celor mai bătrâni că lucrând izolaţi numai noi clujenii, nu am servi scopul; apoi îngrijorarea că, faţă de atacurile la care am fi sigur expuşi de către trupele pe care le vor trimite ungurii în contra noastră din Budapesta, nu o să putem

ţine oraşul mai mult de 3—4 zile şi că, de altă parte, şi aşa o să vină curând timpul ocupării întregului Ardeal, toate acestea au făcut ca planul să rămână neexecutat, cu toate că eram absolut siguri de reuşita momentană.

In 30 Oct. s'a adunat tinerimea universitară la internatul *Petran*, unde ne-am înţeles ce directive să dăm soldaţilor români în vederea debandadei armatei care se anunţa. S'a fixat să-i îndrumăm conform instrucţiunilor primite dela dl Vaida.

In 31 Oct. tinerimea s'a adunat, convocată de dl dr Francu la banca *„Economul"* unde se aflau toţi ofiţerii care îndrăsneau să se afirme ca români, împreună cu intelectualii civili între care îmi amintesc de dnii: Francu, Pop Iulian, Utalea, Poruţiu Valentin, Haţieganu Emil, Socol, Gherman, Dragomir Al., părintele Simu.

După cuvântări înflăcărate şi chibzuiri treze se hotăreşte în unanimitate ca soldaţii români să nu depună jurământul către Republica Maghiară, ci către „Senatul Naţional Român din Ardeal" ca organ al Marelui Sfat Naţional; se mai decide organizarea pretutindeni a *consiliilor* şi *gărzilor naţionale*, se dau instrucţiuni şi curierilor veniţi din provincie.

O impozantă adunare cu participarea civililor, s'a ţinut tot la locuinţa dlui locotenent Tripa, la *2 Noembrie*; s'au rostit înflăcărate discursuri — îmi amintesc în deosebi de cuvântarea dlui E. Haţieganu — iar seara la ora 9 ne-am adunat cu toţii din nou la *Economul*. Eram vre-o 200 inşi, mare majoritate ofiţeri şi majoritate studenţi. Aici a vorbit în mod deosebit de înălţător dl Francu şi alţii. In rezultat: *am jurat cu toţii credinţă Consiliului Naţional Român, ne-am pus tricolorul românesc pe chipiu şi pe braţ apoi s'a constituit „Senatul Naţional Român din Ardeal" sub prezidenţia dlui Francu,* având ca membrii — după cum îmi amintesc — pe dnii Iulian Pop, Utalea, Valentin Poruţiu, E. Haţieganu părintele Pop din Morlaca şi subsemnatul.

La ora 1 noaptea eram încă împreună, când vine la Economul generalul *Ziegler,* comandantul trupelor din Ardeal. Introdus în şedinţa Senatului generalul declară că a venit să afle atitudinea pe care o vor lua românii. Ii răspunde dl Francu, că stăm pe baza principiului *autodetermi-*

nării wilzoniene și nu recunoaștem altă superioritate decât Consiliul Național Român.

Generalul roagă pe prezidentul nostru să se prezinte cu o delegaţie la Senatul Naţional Maghiar, care avea sediul la Primărie, ca acolo să se trateze asupra condiţiunilor conlucrării întru susţinerea ordinei. Dl Frâncu compare la Senatul Maghiar cu o delegaţie-gardă de şase ofiţeri comunicând în o cuvântare demnă Senatului Maghiar prezidat de faimosul *dr Ştefan Apáthy*, deciziunile luate la *Economul*. Ungurii, adânc emoţionaţi iau act de aceste hotărâri, declarând că nu vor face nici o piedică la constituirea şi înarmarea gardei româneşti şi rugând sprijinul acesteia pentru menţinerea ordinei, ceeace dl Frâncu a şi promis.

In aceeaşi zi s'au luat măsuri, ca hotărârile şi iniţiativa dela Cluj să se aducă la cunoştinţa întregului Ardeal, în special a judeţelor vecine, prin un *Manifest*, semnat de toţi membrii „Senatului" şi trimis în toate centrele prin curieri speciali.

La *3 Noembrie* s'a constituit garda românească, s'a ţinut un serviciu divin, după terminarea căruia s'a luat un steag tricolor care era ascuns la biserica gr.-cat., şi s'a sfinţit acel steag pe care a jurat întreaga asistenţă. Apoi s'a transportat în un cortegiu impozant şi s'a arborat pe *Economul*, sediul Senatului Naţional, de unde nu s'a mai coborât acest steag decât mult după intrarea armatei române în Cluj.

La toate evenimentele acestea, la organizarea manifestaţiunilor, în constituirea gărzilor şi consiliilor naţionale pe baze similare în întreg Ardealul studenţimea a avut partea leului.

In *4 Noembrie* s'a început organizarea provinciei. O echipă în frunte cu dl E. Haţieganu, cu studenţii Chirileanu, Dumitraş Aurel şi Ursace a mers la *Gherla*, unde au fost primiţi de către P. S. episcopul *Hossu*, apoi la *Dej* unde au întâlnit pe dnii *T. Mihali, Vaida* şi *L. Micşa.* Alţii au plecat în alte direcţiuni. Aşa la *Bistriţa* a fost trimes bravul caporal *Cornel Ordace*, student şi el.

In aceeaşi zi subsemnatul am primit mandat şi am plecat pentru organizarea *Munţilor Apuseni*, începând cu Turda.

Nu mult după aceasta au sosit din Budapesta studenţii Dumitru *Antal* şi Ioan *Chinezu* cu instrucţiuni — nu-mi amintesc din partea cui —

de-a pregăti pe români pentru... plebiscit. Văzând însă acţiunea din Cluj, i-s'au ataşat cu trup şi suflet şi au fost încredinţaţi, primul cu organizarea *Reghinului,* al doilea cu cea a *Tg. Mureşului*, unde au plecat imediat.

In tot decursul revoluţiei studenţimea fie în Cluj, fie împrăştiată la vatră, a stat în mod natural în liniile prime ale celor ce pregăteau marile evenimente. De multe ori — mai ales în provincie — trebuia să se lupte cu „prudenţa" celor mai bătrâni spre a constitui Consilile Naţionale, gărzile şi a impune arborarea drapelului naţional pe edificile publice, în semn că a sosit dominaţia românească.

In val-vârtejul acestor evenimente şi în activitatea febrilă a revoluţiunii, studenţimea s'a gândit să se organizeze din nou şi formal, abia în vederea *reprezentării ei la Marea Adunare dela Alba-Iulia.*

Aceasta s'a întâmplat în o şedinţă din 26 Nov. 1918.

Cu această ocaziune s'a redactat şi primit în unanimitate o „cuvântare"*) pe care am redactat-o în colaborare cu dnii Laţiu şi Suciu şi pe care ar fi urmat să o citesc în calitate de delegat al studenţimei, în adunarea dela Alba-Iulia şi care glăsuia astfel:

„Tinerimea universitară română din Cluj nutrind în suflet focul sacru al celor mai sfinte sentimente naţionale şi al celei mai fierbinţi dragoste de neam, în momentele actuale de cea mai mare importanţă pentru soartea şi viitorul „Neamului românesc din Transilvania" a cărui mlădiţă e, îşi ţine de sfântă datorinţă să-şi spună şi ea cuvântul cu această ocazie. Abstrăgând dela rolul important al universitarilor, în viaţa publică alor alte neamuri, bazaţi numai pe faptul că în mânile noastre pline de vigoarea tinereţii se vor depune ca mâine, frânele guvernării, rolul deosebit de important al conducerii destinelor unui popor, pentru care numai acum apare în culorile cele mai superbe, mai măestuoase, aurora unui viitor ferice, păşeşte şi ea ca un factor ponderabil de-o importanţă incontestabilă.

* Originalul şi conceptul predate Centrului Studenţesc din Cluj spre păstrarea în arhivă, împreună cu „protocolul" şedinţei.

Ca atare declară sincer dorința sa fierbinte, referitor la organizarea, orânduirea destinelor precum şi la fixarea cadrelor între care va avea să pulzeze energia vitală a „Neamului românesc din Transilvania“, asigurat fiindu-i dreptul liberei dispuneri a sorții sale, din partea geniului dreptății umanitare, a preşedintelui Statelor-Unite, Wilson, şi a civilizației „Statelor Apusului“. Recunoscând însă — şi până acum de singurul factor competent, singurul menit şi autorizat să vorbească în numele românilor transilvăneni, alcătuit acum în „Marele Stat al Neamului“ — pe „Comitetul nostru Național“, declarăm şi noi cu această ocazie în mod solemn, că ne asociem cu trup, şi suflet deciziunilor mărețe, ce se vor lua din partea „Comitetului Național“ în marea şi istorica adunare a neamului din falnica Alba-Iulie. Sub bagheta magică a celui mai puternic entusiasm, inerent tinereții noastre, privim cu încredere, extaziați de atâta beție de fericire, ceriul limpede, curat ca lacrima, ce va privi ca mâine un popor, ce a scuturat, acum numai, cătuşele greoaie ale unei tirănii de veacuri.

Inimile noastre tinere, — care au gustat până acuma destul din amarul durerii, văzând atâta umilire, atâta asuprire a unui popor din viță nobilă, — se deschid senine vorbind cu sete accentele sublime, ce înfrățesc în aceste clipe, într'un cuget şi o simțire, toată suflarea românească.

„Dând acum mână cu mână,
Cei cu inima română“

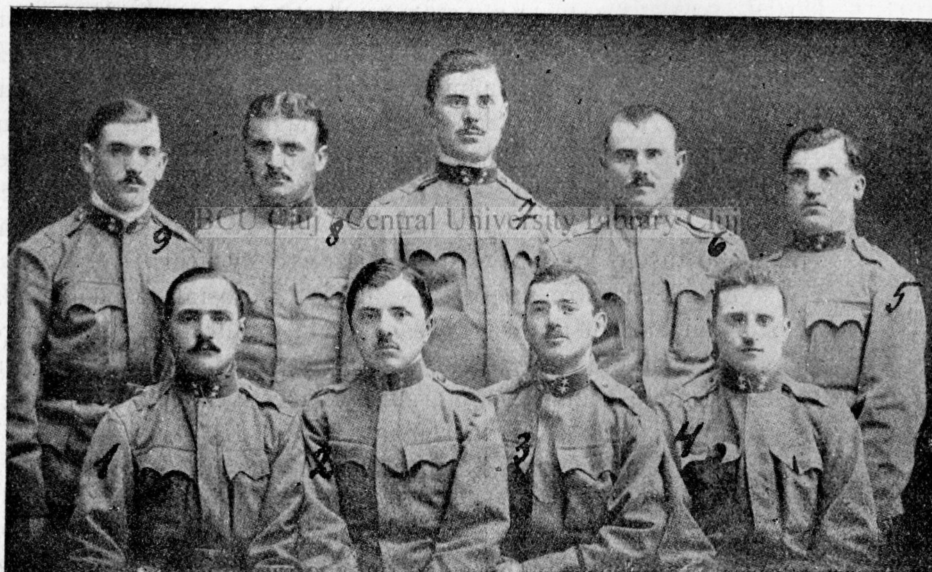
văzând realizat visul visat atât de mult, la a cărui înfăptuire se va cutremura şi pulberea strămoşilor în liniştea de mormânt, strigăm deci sus şi tare:

„Trăiască Neamul Românesc“,
„Trăiască România-Mare“.

Cum însă tinerimea universitară nu a fost înscrisă la cuvânt în programul oficial dela Alba Iulia, „cuvântarea“ aceasta am citit-o numai la o convenire a tinerimei ținută la Alba-Iulia, în hotelul „Europa“, în preziua marei adunări.

Este de sine înțeles că totuși studențimea a fost ceata cea mai însuflețită de propagandiști pentru participarea tuturor la Alba-Iulia. Iar aici glasul ei a fost hotărât și tare — deși neoficial — rostit pentru unirea *fără condițiuni;* după adunare, studenții au fost solii hotărârilor luate, atât între poporul care participase, cât și mai ales pentru lumea celor ce nu putuseră să fie prezenți.

La începutul lunei Decembrie 1918 tot doi studenți universitari, dnii Ursace și Chirileanu, au fost încredințați din partea d-lui Hațieganu să ducă și să predea guvernului român din Iași, pentru conferința de pace,

Un grup de studenți români înainte de plecarea pe front, din Cluj, în Ianuarie 1915: 1. Bologa, 2. Dandea, 3. Babeș (căzut pe câmpul de luptă), 4. Neamțiu, 5. Grama, 6. Groza, 7. Ursu, 8. Cotruș, 9. Berinbei.

documentele despre atrocitățile unguresti (arderea pe rug a 41 moți la Beleș, asasinarea preotului din Cristiș, etc., etc.) și cererea ca armata română să ocupe Ardealul. Și ei s'au achitat cu onoare de primejdiosul mandat.

Organizarea primirei armatei române când intra în diferite centre

din Ardeal, cartiruirea şi informarea ei, mai târziu primirea şi informarea misiunilor străine, primirea generalului Berthelot, etc. au fost făcute în primul rând de studenţime sau prin ea.

In apărarea Senatului din Cluj şi a drapelului naţional arborat pe „Economul" faţă de bandele săcuieşti, înarmate până în dinţi, tot studenţimea a fost în linia dintâi: în o asemenea luptă studentul *Petrovici* a făcut sacrificiul suprem, căzând mort lovit de un glonte inamic;*) subsemnatul am avut cinstea să comand lupta de apărare cu mica gardă care se afla de pază acolo. Apărarea a succes mai ales după ce s'au pus în funcţiune mitralierele noastre aşezate în ferestrele edificiului şi apoi cu ajutorul venit din partea unităţilor de gardă aflătoare în cazarma din calea Victoriei de azi. Afară de regretata moarte a lui Petrovici noi nu am suferit altă pierdere, decât ciuruirea de gloanţe a drapelului arborat pe edificiu, a păreţilor casei şi spargerea ferestrelor de gloanţele săcueşti. Cu acea ocaziune îmi amintesc că era în sala Senatului — unde fluerau gloanţele —, dintre civili, dl Dr. Alexandru Dragomir, advocat în Cluj.

Când la *24 Decembrie 1918* glorioasa armată română intră în Cluj, am avut fericirea să o salut de pe piedestalul statuei lui Matei Corvinul, în numele studenţimei cu următoarele cuvinte:

> „Domnilor generali! Fraţilor! Năpraznicul răsboi s'a terminat cu prăbuşirea totală a barbarismului tiran în ghiarele căruia ne sbăteam de veacuri! Ca ieri căutau încă maghiarii să ne convingă cu pumnul, baionetele şi gloanţele, că şi noi numai în faimoasa „integritate" a Ungariei aflăm fericire. Ba, strângându-mi-se inima de durere trebue să vă spun, că nici chiar sfânta sărbătoare de azi, a sosirei voastre nu au lăsat-o să ne fie de tot liniştită.**) Acum, în fine, nu mai stă nimic în calea fericirei neamului: lăcomia ţarului, perfidia austriacă şi

*) Centrul studenţesc „Petru Maior" din Cluj a fixat în amintirea lui Octavian Petrovici în 1927 o placă comemorativă pe edificiul băncii „Economul". (Nota comisiei de redactare).

**) Inainte cu câteva ore de intrarea armatei a fost o ultimă ciocnire între garda noastră şi unguri.

oarba trufie maghiară, — toate zac în pulbere, zdrobite de paloşul dreptăţii sfinte. Sub scutul sabiei lui de foc s'a zămislit visul nostru, cu ale cărui şoapte pe buze au închis ochii cei mai buni ai noştri! După atâtea suferinţe ne-am ridicat din genunchi!

In numele universitarilor vă bineventez din inimă, cu entusiasmul dragostei frăţeşti, pe voi îndeplinitorii visului nostru, aici, între zidurile acestui oraş care a fost martorul suferinţelor noastre, sbuciumărilor cumplite şi care azi prin voi eroilor a devenit martorul înălţării neamului românesc închegat dela Nistru pân' la Tisa pentru vecii vecilor.

Bine-aţi venit şi să trăiţi la mulţi ani! Ura, Armata Română! Trăiască România-Mare!

Revelionul Unirii îl organizează în Cluj tot studenţimea universitară cu succes splendid. Produsul material al acelei petreceri s'a destinat pentru *ridicarea în Cluj a unei statui eroului martir Avram Iancu*. Şi de aci înainte, orice manifestaţie socială şi de înfrăţire cu fraţii desrobiţi, era aranjată tot de tinerimea universitară, împreună cu Reuniunea Femeilor Române, ale cărei mai însufleţite membre erau doamnele: *Docan*, colonel *Telia*, *Dorina dr. Poruţiu* şi *dr. Haţieganu*.

In acest timp începând cu 1 Dec. 1918 studenţimea era activ angajată şi în opera de *„preluarea imperiului"*. Aproape nu aflăm autoritate unde studenţii să nu-şi fi dat tributul lor de muncă.

Intre timp se pornise, tot sub conducerea dlui dr A. Francu, o acţiune şi propagandă studenţească pentru *eliberarea Banatului* ocupat de sârbi. Dar despre această mişcare nu pot da amănunte, căci nu mă aflam în Cluj când s'au ţinut consfătuirile şi întrunirile.

Pentru o organizare statutară a studenţimei nu mai aveam timp, în atâtea laturi eram chemaţi să activăm.

Abia în *12 Martie 1919* s'a lansat către studenţimea aflătoare în Cluj, în baza înţelegerii prealabile următorul:

APEL

Conştii de însemnătatea timpului şi de munca ce ne-o

impune schimbarea sorţii noastre, provocăm tinerimea română să dovedească o deplină înţelegere a situaţiei şi să se înscrie cu toţii în „Societatea Universitarilor“ — căci numai astfel ne vom putea organiza şi realiza problemele naţionale şi mai ales cele sociale de interes comun ce ni-se impun.

In întreaga societate românească parcă svâcneşte energia muncindu-se din răsputeri; între astfel de împrejurări se cade ca şi noi să ridicăm sus stindardul intereselor noastre şi să ne grupăm sub el cu dorinţa izbândei în suflete, căci numai aşa ne vom putea validita.

Pentru a putea realiza multele chestiuni de interes mare ce ne agită, convocăm pe mâine la 5 h. p. m. 13 l. c. în localul Magistraturei (etagiul I) „Şedinţa Constituantă“ a universitarilor, obligând moraliceşte pe unul fieştecare universitar şi om de suflet să se prezinte.

Ca rezultat al acestei „Constituante“ s'a dat presei următorul comunicat:

Constituire.

Tinerimea universitară română din Cluj cu satisfacţie dă publicităţii realizarea dorinţei ce a frământat-o atâta timp: organizarea ei din nou în cadrele unei *societăţi literare,* care a fost strivită de acel şovinism orb şi păcătos, care predomina în Ungaria.

Societatea noastră s'a constituit provizoriu în modul următor: prezident: Dr. *Emil Dandea,* v. prezident: *Dumitru Ţiganetea,* secretar: *Nicolae Popoliţa,* bibliotecar: *Coriolan Suciu,* notar: *Victor Laţiu.*

Regret că în calitatea oficială atât de onorifică de preşedinte al acestei societăţi nu am avut posibilitatea să desvolt aproape nici o activitate, deoarece, deja la finea lunei Martie 1919 am intrat ca voluntar în armata română, care pleca contra ungurilor, iar la întoarcere am eşit din cadrul studenţesc, fiind numit consilier la Primăria Cluj.

După cum îmi amintesc, imediatul meu urmaş a fost prietenul *I. Groza*, cu a cărui prezidenţie începe epoca de pace a studenţimei, după visul împlinit, la a cărui realizare studenţimea, din care sunt mândru a fi făcut parte, are conştiinţa împăcată că şi-a dat din tot sufletul şi din toată inima tributul de sânge şi de muncă.

Emil A. Dandea advocat, Tg.-Mureş,
fost preşedinte al Tinerimei Universitare
din Cluj, în anul 1918/19.

Spasmul și concluzia lui.

Nu ştiu ce cuvinte să găsesc pentru a putea convinge pe deplin pe cei ce s'au îndoit întotdeauna, puţin sau mult, de simţămintele sănătoase şi mintea normală a generaţiei studenţeşti neliniştite din ultimii ani. Şi de ce m'aş gândi, în zilele de sărbătorească reculgere, tocmai la această categorie? Pentrucă azi mai mult ca oricând, în faţa amintirilor, renaşte în noi grija de viitor; azi când serbăm un ideal neîmplinit, volbura neliniştilor mistuitoare ne reaprinde pieptul și ne întrebăm dacă simţirea şi cugetarea noastră va fi continuată şi satisfăcută. Şi am avut ocazia de a cunoaşte generaţii tinere, ale altor naţiuni, aproape cu totul pierdute pentru ideea creştină şi simţirea de naţionalitate şi rasă, adevărate cascade omeneşti precipitate spre adâncurile rătăcirii, atrase de uriaşa forţă de gravitaţie satanică, împărăteasa aproape fără rival a lumii de azi.

Şi astfel socot că nu e deloc cu neputinţă ca în viitor excepţia dela gurile Dunării să dispară, dacă am lăsa liberă acţiunea de atracţie a adâncurilor francmasonice jidăneşti. Suntem doar în bună parte angajaţi şi noi în torentul cascadei iluminate de râsul roşu al sinistrului Triumfător. Cu atât mai excepţională ne e, sau ni-a fost, deci, excepţia. Iar când zic că nu ştiu ce cuvinte să găsesc pentru a convinge pe cei ameţiţi de voluptatea măreţei prăbuşiri că adevărul, sănătatea, principiul vital e în geniul acelei „generaţii neliniştite" şi nu aiurea, — vreau să spun că nu ştiu din ce material etern să durez şi eu, acum, un nou cerc de izolare, de refugiu pentru urgisita excepţie despre care vorbesc. Excepţie care în sâmburele tainei sale ascunde viaţa, mai bună, a zilelor viitoare, excepţie care consistă în faptul că în mijlocul unei lumi întregi, care a părăsit şi uitat ideea creştină şi naţională, să te menţii, cu încăpăţinată neadaptare la mediu, credincios cuvântului lui Isus şi cerinţelor conservării neamului.

Cuvintele sunt greu de ales pentrucă sunt simple. Şi mă tem să nu fac, prin neghiobe de scrib, astfel ca, la sfârşit, cititorul să nu reuşească

a vedea în aceste rânduri decât nimicuri banale Şi deci să nu reuşesc a aduce leagănului nostru nici o cingătoare de scut în toi de furtună. Dar să încerc.

Eşti greşit, iubite coleg mai tânăr, dacă îţi închipui, despre cei din generaţia noastră, că am fi nişte tipuri excepţionale a căror imagine necunoscută, trebue să ţi-o alcătueşti în minte. Noi n'am fost ciudate excepţii, ci nimic decât exemplarul, acum ceva mai în vârstă, al aceluiaş „romănaş" cu faţă limpede şi ochi curaţi pe care îl întâlneşti pretutindeni. Iar în privinţa feţii sufleteşti, la fel cu tipul rasei noastre: buni la inimă, miloşi, cu o construcţie spiritualistă („idealistă") şi cu universala inteligenţă românească.

In consecinţă:

1. Nu am avut ură pentru nimeni.

2. Nu ne-au făcut plăcere violenţele contra celor slabi şi neapăraţi.

3. Aveam un dram de conştiinţă şi de putere de stăpânire a patimilor şi de cenzurare a faptelor.

4. Nu ne erau necunoscute şi neasimilate în suflet (dacă mai era nevoe, faţă de calităţile înăscute ale românului) sau neînţelese curentele de idei nobile şi umanitare predicate la toate răspântiile, de ziare şi literatură (cunoşteam chiar şi deviza „libertate, egalitate, fraternitate"!).

5. Nu eram deloc duşmanii instrucţiunii universitare, ai cărţii şi muncii, ai bibliotecii şi laboratoarelor, nu eram nici codaşi la examene şi iubeam nobila linişte a studiului.

Şi totuşi...

Toamna anului 1922 a fost desigur cea mai mohorâtă toamnă din câte au existat vreodată în Cluj. Toate neliniştile, apăsările şi amărăciunile din lume se strânseseră par'că pe Feleac şi Someş şi năpădind atmosfera s'au lăsat ucigătoare asupra oraşului plin de studenţii reveniţi din vacanţă. Mizerie, umezeală, criză de locuinţe, căminuri supraocupate, pentru români. Huzureală veselă, înmulţire îngrozitoare, lipsă de grijă, pentru străinii deveniţi sfidători. Prin colţuri de stradă se auzea că în anul acela, la medicină, în anul I. jidanii sunt de patru ori mai numeroşi decât românii. Iar ai noştri oricât de puţini erau nu-şi găseau locul şi tihna. Şi pe lângă toate Feleacul nu mai contenea să ne copleşească cu

atmosfera aceea de plumb care ne ìneca... Nici un luminiş pe cer, nici o mângăere, o explicaţie măcar, sau o înţelegere pentru sufletele noastre. Dela nimeni. Să nu fi îndrăznit să pui cuiva (cuiva mare) în faţa ochilor neliniştile tale, numărătorile peremtorii, argumentele, pornind dela criteriul naţional, căci deveneai băeţaş ridicol care nu făceai decât să dovedeşti că încă n'ai trecut prin Universitate (deşi unii eram deja de 3—4 ani în ea) unde să fi putut învăţa odată pentru totdeauna înţelepciunea că „naţionalitatea e chestiune de voinţă socială, voinţă care, prin reprezentanţii societăţii, s'a declarat în sensul naţionalizării ovreilor deci nu există azi o chestiune naţională" aşa cum o înţelegeam noi din numărătorile, umilinţele şi mizeriile noastre.

Şi ca şi cum n'am fi avut destul cu noroaiele, frigul, lipsa de adăpost şi tot restul mizerilor materiale şi mai ales al mizerilor morale şi al neliniştilor din sufletele noastre curate de români, veni într'o zi să ne gâtuiască vestea sinuciderii unei studente, evident romancă, o olteancă adusă de dragostea pentru Ardeal la Universitatea din Cluj. Iubite student regionalist (dacă mai exişti) să mă crezi că era adusă de dragostea pentru Ardeal şi de nimic altceva. Bursă n'avea, nici loc în cămin, nici rude. Căci doar a lăsat slovă scrisă că'şi curmă viaţa ne mai putând îndura mizeria. Când am urcat Feleacul cu convoiul mortuar (era întreaga Universitate la înmormântare), deasupra capetelor noastre triumfau, în aceeaşi blestemată atmosferă, toate duhurile de spaimă ale coşmarurilor. Ne biruiseră din nou, şi mai crud.

...N'au mai trecut decât puţine zile şi după noui şi zadarnice plângeri, ironizate, fiorul primei veşti ne sgudui pe toţi: mediciniştii au rupt lanţul gâtuitor, au isgonit pe studenţii jidani din sala de disecţie!

Isprava semăna a fi mai mult a unor studenţi în chimie căci o uriaşă reacţiune se produse în atmosfera aceea de neagră negură care ne persecuta. Ca şi cum ar fi căzut din înălţimi un val de esenţă disolvantă asupra acelei îmbâcseli mistuitoare, prima veste despre care vorbii produse o precipitare generală în sufletele tulburate. Intr'o clipă se limpezise totul, toate piepturile au suflat uşurate, soarele ne strălucea în faţă descărcându-ne toate copleşirile şi luminându-ne o cale spinoasă dar măreaţă. Filosofiile numite le-am uitat şi am redevenit români, aşa

cum învăţaserăm prea mult în anii războiului că e românul. Şi să nu se mire nimeni că, negăsind altă cale de luptă, ne-am lepădat atât de uşor de carte şi sala de cursuri. Măcar în subconştientul nostru mocnea o ură pentru acea carte, până atunci iubită, care ne cerea toate renunţările, compromisurile şi laşităţile. Ne-am dat clocotului şi svâcnirii curate a inimii tinereşti. Şi simţeam că servim un geniu bun, cu mult mai mare decât puterea faptei noastre. Am cunoscut fericirea luptei pentru lumină.

Detaliile n'au mare importanţă.

* * *

Ne-am dat clocotului şi svâcnirii curate. Da. Căci „mişcarea studenţească" n'a fost decât o svâcnire a inimii noastre, mai bine zis o reproducere în sufletele noastre a unei svâcniri uriaşe venite din adâncurile fiinţei neamului nostru. *Un spasm al naţiunii bolnave*, iată ce a fost mişcarea noastră.

Meritul nostru a fost unul singur: că ne-am pretat a îndeplini acest spasm, am rămas adică membre ale organismului naţional de care nu ne-am despărţit, am primit şi am simţit sensaţile acestuia şi deci poruncile lui, chiar reflexe. Ne era uşor să ne despărţim de el, cum au făcut-o unii care nu au putut niciodată înţelege şi simţi fapta şi sufletul nostru. Mai ales că ne trăgea atât de mult o anumită intelectualitate în acea direcţie de individualism internaţional. Nu ne-am despărţit însă de naţiune, i-am simţit frământarea, şi spasmul s'a putut desfăşura pe deplin, atrăgând atenţiunea asupra unei probleme, a unei boli sociale ignorate, de mare gravitate.

Să fi fost aşadar noi, cei prin care s'a exteriorizat svâcnirea, minţi bolnave, suflete îngreunate de josnicii, de care să trebuască să se lapede generaţiile viitoare, care ar fi să fie plămădite din alt aluat, sănătos şi pur? A admite aşa ceva ar fi să se vicieze premisele iniţiale, compromiţându-se valoarea oricărei concluzii. Căci, precum m'am străduit a arăta şi precum niciodată nu se va putea afirma, cu dovadă contrarul: nu noi, cutare sau cutare, am dat naştere „mişcării". Ea s'a născut spontan din sufletul masei studenţeşti, suprapus sufletului naţiunii. Fără nici un fel de prealabilă organizare sau premeditare. Şi dovadă că n'a pornit din câteva spirite izolate, care ar putea fi bolnave şi decăzute, e faptul că,

cu iuţeală de fulger, ea a fost recunoscută de întrega tinerime universitară, cu neînsemnate excepţii, ca fiind oglindirea propriului proces sufletesc. Cei ce critică aşadar acest trecut, nu fac decât să protesteze contra unui fenomen social organic al unei naţiuni suferinde: critică un spasm, critică o generaţie care tocmai din sănătate de simţire şi cugetare n'a înţeles să se rupă de trupul naţiunii ci a primit pulsaţiile ei de viaţă şi pentru viaţă.

Iar cei ce ajung la desechilibru, în judecarea acestei mişcări, pe temeiul unor murdării, cruzimi şi excese întâmplate, să ceară ajutorul argumentului istoric: ce reacţiuni, svâcniri ale mulţimii obidite, au fost vreodată mai nobile în cursul istoriei? Când apele suferinţii şi răbdării mulţimilor au eşit de atâtea ori din vadul lor, câte tristeţi omeneşti, vărsări de sânge (gândiţi-vă la jacqueria franceză care a măcelărit până şi copiii din mănăstiri) şi excese au caracterizat deslănţuirea elementelor sociale? Şi cine a condamnat revoluţiile pentru acest preţ scump şi odios al binefacerilor ce-au adus? Căci să nu ne înşelăm cu cuvintele: „mişcarea" noastră, svâcnirea noastră spasmodică, n'a fost altceva decât o răsmeriţă; însă, relativ, blândă, superioară: studenţească. Nu e deci loc la desechilibru nici pe acest temei: „generaţia neliniştită" rămâne dovedită a fi fost condusă de un suflet şi minte sănătoase şi normale. Nu se poate arunca peste bordul conştiinţei crezul acestei generaţii pe motivul de a fi fost produsul unei triste inferiorităţi care trebue să dispară pentru totdeauna.

* * *

Şi care să fie *concluzia acestui spasm* al decadei pe care o încheem?

Simplă:

Deşi natura e şi în materie socială atotvindecătoare (în multe cazuri măcar) şi deşi deci nu e exclusă posibilitatea ca naţiunea noastră să ajungă la restabilire prin procesele de reacţiune organică pe care (ca cel despre care vorbirăm) şi-le germinează şi produce ea singură în mod reflex, — totuşi pentru a evita riscurile unei deslănţuiri nezăgăzuite, avem datoria de a ne dedica cu toată pasiunea muncii uriaşe a rezolvirii inteligente şi organizate a acestei probleme. E vorba de cea mai complexă şi uriaşă problemă vitală a omenirii şi civilizaţiei creştine întregi.

Dar, în orice caz, orice ar fi şi orice am fi capabili să pregătim, să studiem şi să înfăptuim în mod inteligent în această direcţie, concluzia imperativă ce ni-se impune pe deasupra tuturor este să rămânem membre vii şi nedeslipite, sensibile şi supuse ale fiinţei naţionale, aşa cum a fost tinerimea ultimilor zece ani.

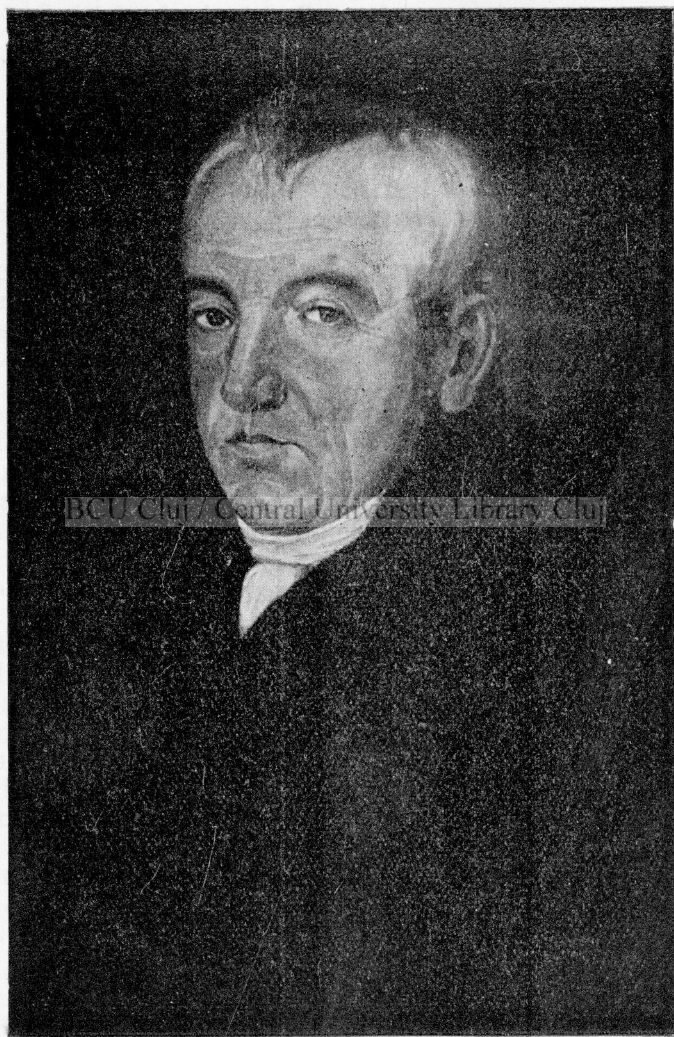
Repet: pentru a se evita orice risc din partea şubredei înţelepciuni omeneşti.

Ion I. Moţa.

Societatea academică

„Petru Maior“

PETRU MAIOR

Carmen saeculare.

Societatea Academică „Petru Maior" 1862—1919—1929.

Păstrez titlul din Almanahul Societății prin care se sărbătoreau 50 de ani de viață. Carmen Saeculare, cântecul vremurilor, cântecul amintirii. El ne vorbește despre oameni și fapte aproape uitate. Lumea aceea ar trebui reînviată colorat, cu amănunte care să ne readucă fiorul vieții trăite. Acum suntem departe de ea și ca și când n'ar fi fost vorba de propriul nostru trecut, ne pare străină. Pentru aceea ne părem, de multeori, străini nouă înșine. Prea des avem impresia că lumea se începe abia cu noi, că totul e de făcut. Din golul acesta se pot închega eforturi sau desnădejdi deopotrivă. Dar trecutul trebue cunoscut, el ne leagă cu pământul pe care stăm, ne lămurește momentul, fără el nu înțelegem partea cea mai bună din noi.

Era natural ca până de curând să nu ne preocupe trecutul Ardealului. Ne păstram mai bine refugiindu-ne cu sute de ani înainte în istoria Romei. Numele și exemplele romane reînviau pe câmpiile Daciei; orice femee dorea să fie o nouă mamă a Grahilor și orice bărbat la fel cu severul Cato.

Acuma pericolul rătăcirilor a trecut și vremea nouă își așteaptă oamenii. Ne trebuie scriitori cari să se aplece cu dragoste asupra acestui trecut și în frământările lui să înțeleagă semnele unor schimbări care au venit.

Inceputul secolului trecut plămădește mari prefaceri pentru românii de pretutindeni. Semne prevestitoare se arată și în Ardeal și la Budapesta, la studenții români de acolo. In deceniul al doilea al secolului trecut, zice primul istoric al societății „Petru Maior", — Petru Ilieșiu — studenții români dela Universitatea din Budapesta se adunau la parohul Teodori și conduși de spiritul scrierilor lui Petru Maior, se cultivau împreună în limba și istoria română, și plăzmuiau cultura națională a poporului".

Acești studenți erau Murgu, Bojinca, Vasiciu, Iorgovici, nume cunoscute mai târziu. La aceste ședințe s'a plămădit viitoarea societate „Petru Maior". Nu cunoaștem prea multe amănunte, dar faptul că se cultivau împreună în istoria română, ni-i arată ca pe niște premergători ai societății, care dela început și-a făcut un scop principal din „cultivarea istoriei și limbei române".

In deceniile următoare, după absolutismul austriac, apar rând pe rând cele trei asociaţiuni pentru cultura românească, din Ardeal, Banat şi Bucovina.

La 9 Februarie 1862, după ce planul era aproape pe deplin precizat, s'au întrunit studenţii români dela Budapesta pentru a înfiinţa societatea pe care o doreau. O comisiune sub preşidenţia lui Iosif Vulcan a fost însărcinată să elaboreze un proiect de statute, având să stabilească organizaţiunea, scopul şi mijloacele societăţii. Comisiunea a lucrat neaşteptat de iute, căci ideea de a înfiinţa societatea era.

In 20 Februarie, acelaş an, proiectul întocmit e votat şi *Societatea de lectură a junimei române* din Pesta e constituită. Conform statutelor se alege următorul comitet: preşedinte Parteniu Cosma, vicepreşedinte Ion Nedelcu, notari Iosif Vulcan şi Ştefan Perian, casier Iosif Illovits, bibliotecar Saba Fercu.

Scopul societăţii după art. 2 al statutelor era: „deprinderea în limba maternă prin prelucrarea diferitelor opuri originale, imitaţiuni, traduceri şi declamări, eschizând desbaterile politice". Activitatea literară începe încă din anul prim.

In toamna anului 1862 preşedinte al societăţii e ales Iosif Vulcan. In anul acesta noua societate face şi ea demersuri pentru numirea lui Alexandru Roman ca profesor de limba română la Universitatea din Pesta. Alexandru Roman, fost profesor în Beiuş şi Oradea, e numit de fapt în acelaş an profesor extraordinar de limbă şi literatura română, la Universitatea din Pesta, iar în 1872 profesor ordinar. Intre timp, profesorul Roman devenise şi membru al Societăţii Academice Române, Academia Română de mai târziu.

Urmează după anul acesta, cinci ani despre care nu s'a păstrat nici o urmă. Din anul 1868 s'au păstrat acte. Dela data aceasta găsim societatea sub numele de *Societatea „Petru Maior"*. Preşedintele ei era profesorul Alexandru Roman, iar Iosif Vulcan vice-preşedinte.

Petiţia de recunoaştere a societăţii din partea guvernului e respinsă fiindcă art. 5 din statute prevedea: membrii ordinari pot fi tinerii români dela Universitatea din Pesta şi absolvenţii. Dar guvernul maghiar nu voia ca membri acestei societăţi să fie şi cei cari au terminat studiile, căci în felul acesta s'ar fi accentuat prea mult caracterul românesc al societăţii.

Pe teren literar societatea progresează. Se citesc lucrările „Datorinţele cetăţeanului către stat"; „Lipsa unui muzeu naţional"; „M. T. Cicero"; nuvela lui Ladislau Baziliu Papp Szilagyi cu titlul „O intrigă demonică"; „Historia est magistra vitae" şi în fine „Meditaţiuni asupra constituţiunei Ungariei şi a Ardealului înainte şi la anul 1848", de Ioan Simionaş.

Activitatea e destul de bogată şi variată pentru început. Lucrarea „Historia est Magistra Vitae" e criticată în privinţa „internă" şi în privinţa „externă" de Romul Preda. In privinţa „externă" se spune că referitor la sintaxă şi în general la gramatică, operatul prezentat nu se poate altminteri califica, decât de lucru de târg făcut în pripă. Să stăruie asupra punctuaţiunei, genului cuvintelor sau asupra neologismelor. Societatea avea deci un rost, căci cultivarea limbii era o adâncă nevoie.

In anul 1868—1869 preşedinte e tot profesorul universitar Alexandru Roman. Statutele prevedeau anume că preşedinte al societăţii e profesorul de limba română dela Universitatea din Pesta. In anii următori însă statutele se schimbă şi e ales preşedinte Iosif Vulcan. (Exemplarul din statute, scris de Vulcan însuşi, a fost predat centrului Petru Maior, de dl F. Hossu Longin în 1926).

In urma acestora ajungem la un fapt însemnat, care nu era destul de cunoscut. E vorba de sciziunea societăţii. Pe tema modificării art. 5, membri societăţii se despart în două, unii care nu admit restricţia cerută de guvernul maghiar, şi ceilalţi care o cer. Cele două fracţiuni în care se împart membri pretind fiecare că ea e adevărata societate Petru Maior. Dl profesor Onişor, făcând istoricul primilor zece ani, spune că „dacă ne uităm cine era într'o parte şi cine într'alta observăm că tinerii români au făcut chestiune de provincialism, făcând deosebire între ardeleni şi bănăţeni. Cauzele acestei desbinări ni le lămureşte dl Francisc Hossu Longin, printr'o scrisoare adresată centrului Petru Maior, la Cluj, în anul 1926. Pentru amănuntele interesante dăm câteva părţi din scrisoarea dlui Longin:

„Când am ajuns şi eu la Pesta, toamna anului 1869, era epoca multelor diferenţe şi discordii între bărbaţii noştrii, cari atunci figurau în fruntea afacerilor politice naţionale; de care nu putea să rămână deplin scutită nici tinerimea naţională.

Din ziare, apoi prin contactul cu politicianii şi deputaţii români depe atunci, dar cu deosebire din disputele tinereşti cu colegii şi contemporanii mei, am aflat că deja în anii de mai înainte, întocmai ca la Viena şi tinerimea română din Pesta încă era împărţită în două tabere mai marcante, — adecă în aderenţii lui Gheorghe Bariţiu şi aderenţii ziarului „Gazeta Transilvaniei" şi în aderenţii familiei Mocsonyi, — dela care unii căpătau ajutoare, dar mai ales din adoratorii lui Vincenţiu Babeş, cu ziarul „Albina". Mai pe scurt în „partidul ardelenilor", — la care aparţin şi tinerii români din aşa zisele părţi ungurene şi în „partidul bănăţenilor", adecă cei din părţile bănăţene. Intre aceste două partide existau, mai mult tainic, şi motive specific confesionale.

Din aceste partide — din Ardeal, — au izvorât apoi, cu încetul,

dar mai ales după conferinţa ardelenilor ce s'a ţinut în anul 1869 la Miercurea, unde s'a decretat pasivitatea, — cele două mari partide politice al „pasiviştilor" şi al „activiştilor", pânăce s'a scurs în diverginţe asupra „aşternerei imediate" sau amânării până la timpul potrivit, a fatalului Memorand a cărui efect pare că s'a simţit până'n zilele noastre.

E probabil, ba chiar verosimil, că unii din politicianii noştri de pe atunci au încercat să-şi facă aderenţi şi în grupările tinerimei române universitare.

De aci au urmat că şi în discuţiile din sânul societăţii Petru Maior, se simţeau deabinele sugestiunile uneia sau celeialte părţi din partidele politice luptătoare.

Ţinta acestor discuţii, aşa precum se prezenta, era ca să afle un modru de a realiza mai bine şi mai cu temei existenţa şi scopul ce şi-a propus a urmări tinerimea română, în mijlocul atâtor limbi streine.

Aşa, o parte din tinerime ţinea sus şi tare ca să nu lase nimic din justele drepturi la viaţa şi la demnitatea naţională, însistând ca să se facă front puterei oficioase, pe când alţii, la sfatul şi îndrumările primite dela unii politicieni mai „prevăzători" dela o vreme credeau că scopul se poate ajunge mai sigur şi mai îngrabă prin oportunism."

Existau deci în sânul societăţii două curente bine definite, ecoul luptelor de acasă. Dl Hossu Longin mai adaugă câteva amănunte interesante pentru societate:

„Şedinţele se ţineau în cafenea şi anume în partea din fund, de către curte. într'o cameră strâmtă, întunecoasă şi umedă, din „Uriutza", cafeneaua se numea Schöja".

Tot pe vremea aceea s'a întâmplat, că după răsboiul literilor latine cu cele cirile, într'o sfântă zi, ne pomenim şi la societatea Petru Maior cu Ion Slavici, atunci spionul literar la cei cu „direcţia nouă". (Convorbiri literare de atunci) dela Iaşi, şi agentul de critică al lui Titu Maiorescu, dela Bucureşti, trimis anume ca să facă propagandă şi la „tânăra generaţie" dela noi, dar pe aci nu a prins „misiunea" şi aşa în scurtă vreme s'a dus la Viena, unde la societatea „România Jună" a putut afla mai uşor susţinători ai noului curent".

Cele două fracţiuni ale societăţii, în urmă, se unesc. Ardelenii ajunşi în minoritate primesc „sacrificiul" dar frecările pe tema aceasta continuă. In urma acestora societatea e recunoscută în 1873. Urmează însă neplăceri şi suspendări repetate.

In anii următori, după împăcarea taberelor societăţii, trec prin fruntea ei sau ca simpli membri din nou Iosif Vulcan, apoi M. Em. Ungureanu, Gr. Mihali, V. Babeş, Gh. Vuia, Enea Hodoş, G. Serb, G. Bilaşco, dr C. Diaconovich, Amos Frâncu, Iosif Blaga, V. Branisce, Virgil Oniţiu,

Elie Miron Cristea, Elie Dăianu, Iuliu Maniu, V. Onişor, Il. Chendi, Nic. Sulica, V. Moldovan, L. Triteanu, V. Goldiş, I. Lupaş, I. Agârbiceanu, O. Goga, Ioan Lapedatu, Alexandru Ciura, A. Bănuţiu, Seb. Stanca, G. Murnu, C. Bucşan, M. Căluţiu, N. Drăganu, Victor Vlad, P. Poruţiu, M. Şerban, P. Groza, O. Ghibu, A. Dobrescu, S. Meteş, V. Stanciu, V. Stoica, E. Ţeposu, L. Câmpeanu, O. Hulea şi o mulţime de nume cunoscute a căror înşirare ar umplea coloane întregi.

Din 1871 societatea îşi închiriază local propriu. De aci încolo tinerii se simţesc, în localul lor, acasă. In mijlocul capitalei streine, aveau şi ei un colţ care era numai al lor. Aci veniau aproape în fiecare seară, să citească gazete. Când aveau vre-o neplăcere şi îi cuprindea desnădejdea, în casa lor găseau vorba bună a unui coleg. Acolo se adunau Duminicile după masă şi în şedinţe citeau şi criticau „operatele" lucrate peste săptămână. Discuţiile se încingeau vehemente şi se prelungeau de multeori afară de şedinţe. Acolo însă işi uitau de observaţiile de gramatică şi în glasuri începeau să tremure toate revoltele şi nevoile de acasă. Discuţiile nu mai erau contradictorii, acum se înţelegeau, se înţelegeau şi prin tăcerea care uneori se prelungea apăsător de mult. Activitatea „Societăţii Petru Maior" nu trebuie căutată în procese verbale, zice un fost membru, ci în ceeace nu e scris în ele, fiindcă nu se putea scrie niciodată. Tinerii veneau din satele Ardealului desorientaţi. Unii din ei trecuseră prin şcoli româneşti, dar cei mai mulţi erau absolvenţi ai liceelor ungureşti. Invăţătura deacolo le era streină. In ei se sbăteau două lumi, lumea de acasă, din Ardeal, cu limba pe care o învăţaseră dela mame şi lumea şcolii, cu limba ungurească, cu profesorul de istorie, care le vorbea despre viitorul şi trecutul unguresc, dar n'avea decât cuvinte de milă şi ironie pentru neamul de ciobani săraci, care era tolerat. Erau printre aceşti desrădăcinaţi ai noştri destui „Budulea Taichii", cu capul limpede şi suflet mare, dar sfioşi în noul mediu, care nu-i cruţa. Alţii erau plini de curaj, gata de fapte mari pentru întreg *neamul*. Simţeau că au de dat din prisosul lor tineresc. Ar fi voit să aibă o revistă a lor. Ilarie Chendi, preşedinte al comisiei literare din 1895—1898, stăruie în deosebi asupra acestei necesităţi. Raportul despre activitatea comisiei pe anul 1896—1897 spune: o piedecă principală, care tot mai mult se simţeşte, care tot mai mare piatră devine în calea înaintării noastre, este fără indoială, lipsa unui organ permanent de comunicaţie dintre noi şi *neamul* nostru. Suntem convinşi că o comisie literară a unei societăţi academice în patria noastră numai atunci poate desvolta o activitate pe cât de demnă, pe atât de folositoare tinerimei şi neamului, dacă dispune de un organ de publicitate de caracter social-literar.

Societatea avuse o revistă, nu însă aşa cum dorea Chendi.

In 1877 apăruse primul număr din „*Rosa cu ghimpi*“, foaia societăţii literare Petru Maior, redactor fiind Lazar Petrovici. In „programa“ numărului prim se spune: cultura va salva românimea. Junimea română, pătrunsă de acest adevăr necontestabil, s'a decis aeda o foaie, un mijloc destul de puternic pentru a rupe mai uşor valul întunecimii ce desparte pe om de câmpul cel mângăitor al adevăratei şi folositoarei culturi.“

Foaia apărea cel puţin de două ori pe lună, dar într'un singur exemplar scris cu mâna, aşa că era mai mult o archivă în care se treceau şi cele mai bune lucrări citite în societate. In tot ce se publică în decurs de mai mulţi ani nu poţi observa o anumită continuitate de preocupări. Revista avea un pronunţat caracter umoristic. Rar găseşti câte-un articol, în care se pledează pentru literatura lui Mureşan, Heliade sau Alecsandri. Uneori se dau informaţiuni preţioase. Dintr'o dare de seamă asupra unui bal împreunat cu program reţinem următoarele:

„Dşoara Elena Zaphiry avea renume de artistă chiar înainte de a păşi pe bina noastră. Compoziţia de învăţătorul ei, măestrul Liszt, încorona concertul nostru. Liszt fiind de faţă se desfăta în arta şcolăriţei sale, precum un rege, care a ajuns la capătul bătrâneţelor, vede cum dă încredere poporul următorului său şi-l recunoaşte de demn moştenitor al bravului rege îmbătrânit . . . Şcolăriţa n'a îndestulat numai publicul asistent ci şi pe maestru care după producţiunea ei foarte reuşită se ridică de pe scaun şi privea adesea la public, ca şi cum triumful tinerei fete ar fi şi triumful său. Liszt mai şezu până se sfârşi concertul, apoi se îndepărtă îndestulat, poftindu-ne noapte bună.“

In 1879 e redactor Iacob Hotăran, apoi C. Groza, Demetriu Horvath, Al. Milian, D. Florescu, Amos Francu, Valeriu Branisce, Virgil Oniţiu, B. Boiu, Atanasie Gava, George Pop. In 1894—1895 revista încetează de a mai apare.

* *
*

In 1882 societatea tipăreşte, în ediţia a treia, *Istoria pentru începutul românilor în Dacia,* a lui Petru Maior. Tipărirea se face în Gherla, în 2000 exemplare. Ediţia însă nu e prea îngrijită.

Tot în Gherla în 1901 se tipăreşte şi *Almanahul* societăţii, primul Almanah, care comemorează 40 de ani de activitate a societăţii de lectură Petru Maior. Pentru a da o lucrare serioasă societatea cere şi capătă colaborarea lui Alex. Mocsonyi, dr. A. T. M. Marinescu, I. Cav. Puşcariu, Ion Slavici . . . Almanahul societăţii Petru Maior era desigur inferior în ceeace priveşte literatura, celor tipărite de „România Jună“ din Viena, căci scriitorii noştri mari erau mai legaţi şi mai bine înţeleşi acolo. Titu Maiorescu, solicitat să colaboreze la Almanah, printr'o scri-

soare, păstrată în arhiva centrului, se scuză spunând că-i prea ocupat. In post scriptum însă adaugă următoarele observaţiuni, pentru conducătorii societăţii, care odinioară se arătasera refractari sugestiunilor lui Slavici cu „direcţia nouă."

„Permiteţi unui bătrân scriitor român să facă observarea că în scrisoarea Dv. întrebuinţaţi cuvântul „îndemnizare" într'un sens neadmisibil. Indemnizare însemnează despăgubire, pe când Dv. voiţi să ziceţi îndemn sau îndemnare."

O mişcare literară serioasă începe în Budapesta în 1902, prin revista „Luceafărul", dar ea e în afară de Societatea „Petru Maior". Luceafărul era o revistă scoasă de studenţi, se observă chiar din prima propoziţie a programului semnat de dl Al. Ciura. „Un grup de *colegi* mi-au încredinţat conducerea revistei care cu numărul de faţă intră în viaţă". Luceafărul în primii ani înregistrează evenimentele mai însemnate din activitatea Societăţii „Petru Maior". Nici nu se putea altfel, căci erau colaboratori comuni, dar această revistă trebuia să fie altceva, nu numai o continuare a „Rosei cu ghimpi". Astfel an de an se îmbunătăţeşte şi în scurt timp devine o revistă literară de primul rang, cum nu are acum Ardealul una.

In primii ani de existenţă Societatea „Petru Maior" era mereu strâmtorată de lipsuri materiale. Mai târziu ajutoarele n'au lipsit. Băncile în frunte cu „Albina" din Sibiu contribue an de an cu sume importante pentru situaţia economică de atunci. Incurajările mari încă nu lipsesc. Caragiale în drumurile sale din Berlin la Bucureşti se oprea şi pe la Pesta la „Petru Maior", citea din scrierile sale, şi dădea sfaturi de om cu experienţă.

Veneau de peste Carpaţi şi ajutoare materiale. Intre altele se păstrează în archiva societăţii adresa următoare:

Bucureşti, la 4 Martie, 1880.

Domnul meu,

Am onoare a vă înainta un bilet hipotecar în valoare de 500 Lei, din partea M.S.R. Domnitorul, în urma invitaţiunei ce I-am comunicat pentru balul organizat de *„Societatea Petru Maior"* în favoarea fondului acestei societăţi şi pentru ajutarea inundaţilor din Transilvania...

E. Costinescu.

Uneori iniţiativele societăţii sunt criticate. Revista „Luceafărul (Nr. 2—3. 1907) critică aspru organizarea unei şezători româneşti la Budapesta „Poate se vor duce mulţi, atraşi de capitală şi se vor reîntoarce, în suflet cu dorul de a o revedea cât mai des şi cu regretul adânc că nici unul din oraşele locuite de români, nu oferă atâtea petreceri ca acea Sodomă şi Gomoră, care se chiamă Budapesta". Cei care scriau rândurile acestea

poate aveau dreptate. Totuşi în 1912 Societatea „Petru Maior“ aranjează o serbare care reuşeşte să fie cu adevărat a tuturor românilor. E punctul culminant la care a ajuns această societate şi un sfârşit de epocă pentru ea.

Serbările erau puse sub patronajul celor mai cunoscute personalităţi din Ardeal. Etapele principale erau, şedinţa festivă, concertul şi la urmă serata dansantă. Totul a decurs în modul cel mai mulţumitor, afară de şedinţa festivă, care nu s'a ţinut. Aceasta din cauză că rectorul Universităţii, care fusese invitat, delegase la şedinţa festivă pe profesorul Siegescu. „Gazeta Transilvaniei“, care-şi trimisese un corespondent special scrie: „în loc ca rectorul să se prezinte în persoană la şedinţa festivă, momentul culminant al serbărilor, el delegă ca reprezentant al său pe ipochimenul Siegescu, cu toate că trebuia să ştie că prezenţa oficială a lui Seigescu va produce valul de indignare în şirul oaspeţilor români, veniţi la serbările societăţii“.

La serbări ia parte şi binefăcătorul basarabean Vasile Stroescu. E interesant că studenţii nu l-au recunoscut şi au crezut tot timpul că „e un intelectual „german filo-român.“ După terminarea serbărilor însă, Vasile Stroescu, printr'o scrisoare anunţă societatea că i-a donat suma de 12.000 coroane.

Serbările se termină prin luarea hotărârei de a înfiinţa pentru studenţii români din Budapesta un cămin. Comitetul de acţiune are în fruntea sa pe Emanoil Ungureanu, Alexandru Vaida-Voevod, Titus Babeş şi Gheorghe Bilaşco.

Proiectul acesta se înfăptuia dacă n'ar fi intervenit războiul. El însă a răsturnat prevederile normale şi ne-a adus evenimente pe care le aşteptam demult.

Actele din tot decursul războiul lipsesc din archiva societăţii; nu mai avea nimeni vreme de acte. Imprejur se plămădeau mari prefaceri şi la Societatea „Petru Maior“ tinerii care se întâlneau, cu ochii departe, îşi şopteau lucruri pe care nu le puteau spune tare.

„Petru Maior“ la Cluj

Un registru de procese verbale ne păstrează primele şedinţe de după război ale universitarilor români din Cluj. Şedinţa cea dintâi are loc în ziua de 11 Dec. 1918, convocată fiind de *dl dr. Emil Dandea*. Dr. Dandea deschide şedinţa, se procedează apoi la alegerea comitetului. Sunt aleşi: preşedinte dr. E. Dandea, vicepreşedinte Ţiganete, secretar Popoliţa, notari C. Suciu şi V. Laţiu.

Se fixează ca local al societăţii sala de întrunire a gărzii naţionale

române. Preşedintele referează despre călătoria sa la Alba-Iulia în 1 Decemvrie, ca delegat al tinerimei universitare din Cluj.

Se decide procurarea statutelor societăţii vechi, a studenţilor români din Cluj, precum şi ale altor societăţi literare. Se propune studiarea acestor statute şi fixarea statutelor valabile pentru tinerimea universitară din Cluj.

Se hotăreşte trimiterea unei delegaţii la Sibiu pentru a cere lămuriri dela Consiliul Dirigent, referitor la continuarea studiilor. Se acceptă în unanimitate propunerea preşedintelui de a cere transformarea Universităţii din Cluj în Universitate românească.

In a doua şedinţă, la 1 Martie 1919, se protestează împotriva „atrocităţilor şi canibalismelor comise de bandele înarmate ale republicei maghiare contra populaţiei româneşti paşnice“ şi se ia hotărârea de a primi sărbătoreşte pe colonelul francez Trouson, „care vine spre a se convinge în persoană despre crimele săvârşite de maghiari.“

In 14 Martie comitetul acesta îşi dă demisia şi e ales altul sub prezidenţia dlui *I. Groza*. In urma intervenţiei la Consiliu Dirigent, Societatea e recunoscută prin rezoluţiunea 2636/1919 purtând numele de *„Societatea de Lectură a Studenţilor Români din Cluj“*, pe baza statutelor cuprinse în regulamentul din 5 Aprilie 1913. In baza ordinului Consiliului Dirigent se pun la dispoziţia societăţii trei camere din casina magnaţilor. Pentru popota, care se şi înfiinţează, capătă suma de 45.000 Lei, în schimb acest consiliu aşteaptă dela universitari, ca atunci când va cere concursul lor, să nu pregete a i-l da. Pentru timpul acela de transiţie Societatea de lectură a studenţilor din Cluj desvoltă o activitate remarcabilă. Intreaga viaţă socială şi culturală românească din Cluj e grupată în jurul ei. Studenţii sunt preţuiţi cum n'au mai fost de atunci. Intorşi aproape toţi de pe front, cu prestigiul datoriei împlinite pentru un vis secular, ei lucrează cu entuziasm. Se ţineau şedinţe culturale săptămânale, la care se citeau diferite lucrări literare. Din când în când erau şedinţe publice. Astfel, la 10 Aprilie printr'o şedinţă festivă ţinută în localul societăţii din casina magnaţilor, se comemorează moartea lui Gheorghe Coşbuc. Societatea avea orchestră, cor, aranja conveniri intime. La îndemnul prefectului judeţului Cluj, tinerii promit să meargă în echipe prin sate, pentru a combate bolşevismul şi a îndemna populaţia să subscrie la împrumutul unirii. In şedinţa dela 26 Aprilie se aminteşte prima dată despre *„chestia semită la noi.“* Acesta e chiar primul punct din program şi se continuă şi într'o şedinţă viitoare.

In semestrul al doilea al acestui an, societatea are 129 membri. In şedinţele următoare se agită aranjarea unui congres studenţesc general

la Cluj. In mai multe şedinţe se discută chestiunea examenelor. Se emite părerea de a nu se supune studenţii spre examinare profesorilor unguri, ci să se ceară Consiliului Dirigent numirea cât mai în grabă a profesorilor români. Societatea primeşte propunerea preşedintelui de a cere formarea comisiunei examinatoare dintre profesorii români, ce vor fi numiţi.

In şedinţa din 25 Maiu se iau hotărîrile necesare în vederea primirii MM. LL. Regele Ferdinand şi Regina Maria. Studenţii cu această ocazie şi-au făcut datoria. La recepţia din casa judeţului, Regele Ferdinand, s'a interesat şi întreţinut mult cu studenţii. La cuvintele omagiale ale preşedintelui Groza, a dat expresie convingerii că de aci încolo universitarii români, nu vor mai fi desconsideraţi, şi, în deplină libertate, vor putea să se împărtăşească de cultura românească. Ultimul proces verbal din registru, e al şedinţei din 10 Iulie 1919.

Toamna, la Universitate, se încep cursurile româneşti în 3 Noemvrie prin conferinţa lui Vasile Pârvan „Datoria vieţii noastre". La începutul noului an şcolar situaţia e complect schimbată. Societatea de lectură a studenţilor din Cluj nu mai putea îndeplini noile nevoi. Trebuia organizat un centru studenţesc, care să reprezinte şi să îndeplinească cu toată autoritatea interesele studenţimei. In acest scop conducătorii societăţii de lectură, care era singura organizaţie existentă, au dese consfătuiri cu dd. profesori Sextil Puşcariu şi N. Drăganu. In urma acestor consfătuiri, într'o şedinţa a tuturor studenţilor, convocată la căminul Avram Iancu, se hotăreşte mutarea Societăţii „Petru Maior" dela Budapesta la Cluj şi adoptarea numelui de Centrul Studenţesc „Petru Maior". La început a fost o simplă schimbare de nume, căci archiva, biblioteca şi mobilierul societăţii nu erau la Cluj. Preşedinte al noului centru e ales în 19 Noembrie tot *d. Ion Groza*, fostul preşedinte al Societăţii de lectură, dela care deţinem mare parte din relaţiile de mai jos.

In timpul scurt dinainte de vacanţa Crăciunului şi în luna Ianuarie, se fac preparativele pentru inaugurarea oficioasă a Universităţii. La serbarea aceasta, studenţii din Centrul „Petru Maior" iau parte activă. In comisia care era însărcinată cu pregătirea serbărilor, centrul era reprezentat prin preşedintele său, d. Ion Groza. Insufleţirea de după răsboiu era încă proaspătă, bucuria idealului împlinit se simţea pretutindeni, sinceră şi spontană. Serbarea Universităţii a fost de fapt o a doua desrobire a Ardealului, serbarea desrobirii culturale. La serbări luau parte Regele Ferdinand şi Familia Regală, delegaţii Universităţilor şi a statelor amice. Un nou focar de cultură se deschidea în răsăritul Europei şi vechile Universităţi, prin delegaţii lor, veneau să-i dorească spor şi să împrumute plăpândei fiinţe, ceva din aureola lor seculară.

Primirea Familiei regale şi a tuturor delegaţiilor e entuziastă. Au fost zile mari acestea, care nu se mai repetă şi care prin spontaneitatea lor au arătat că unitatea sufletească e un fapt, că toţi suntem membri unui singur trup, de acum uniţi pe vecie. Serbările inaugurării au loc în ziua de 1 Februarie, în aula Universităţii. Prezida însuşi Regele Ferdinand. Rectorul Universităţii, d. Sextil Puşcariu, avea împrejur pe delegaţii Universităţilor: dd. profesori N. Iorga, D. Gusti, I. Atanasiu şi Tarnawsky. Vorbesc rând pe rând Regele Ferdinand, dd. Sextil Puşcariu, Lucian Borcia, miniştri Americei, Olandei, Italiei, Angliei, Franţei, Spaniei, Poloniei, Cehoslovaciei, Greciei, d. Fougères, profesor la Universitatea din Paris, d. Gillot profesor la Universitatea din Strassbourg, d. Chabot profesor la Universitatea din Lyon, delegaţii Universităţilor din ţară şi d. I. Groza preşedintele centrului, care a asistat la serbări în frunea unei delegaţii

In după masa zilei a doua (2 Febr.), serbarea propriu zisă a studenţimei, Centrul „Petru Maior" ţine o şedinţă festivă. Ia parte Regele Ferdinand, familia regală şi întreaga asistenţă dela inaugurare. Îi era dat deci Societăţii, care a păzit atâtea decenii cu sfinţenie limba şi istoria română, să salute pe primul Rege al tuturor românilor. A fost o emoţionantă cinste, pe care şi-a îndeplinit-o prin glasul preşedintelui, dl I. Groza şi al vicepreşedintelui Neguş. Regele Ferdinand ca răspuns rosteşte cuvântarea, cu care deschidem acest Almanah. Fiecare moment era istoric, fiecare cuvânt o rugăciune. Ca amintire se prezintă Regelui un act omagial cuprinzând marile Sale fapte, îndeplinite cu contribuţia tinerilor.

A doua zi, la vizitarea căminului, unde vorbeşte dl Victor Laţiu, preşedintele studenţilor în ştiinţe, la retragerea cu torţe sau la banchete, Centrul „Petru Maior" e tot aşa de demn reprezentat Regele pe deplin mulţumit spune cuvintele, care trebuie să fie un continuu imbold: „Am toată increderea în viitorul acestei ţări, care are o astfel de tinerime".

La 3 Februarie, după terminarea serbărilor, are loc la Cluj o consfătuire a delegaţilor tuturor centrelor studenţeşti din ţară, care asistaseră la serbări. La această consfătuire, condusă de preşedintele centrului Cluj, se hotăreşte aderarea tuturor centrelor studenţeşti la *Uniunea Generală a Studenţilor Români* şi ţinerea unui congres la Cluj. Congresul însă nu are loc primăvara, căci comitetul işi dă demisia.

In luna Maiu e ales un nou comitet sub prezidenţia dlui *Octavian Puşcariu.* In fapte pulsează un ritm nou. Facultăţile ajung în conflict. La cererea lor se fac intervenţiuni pentru a câştiga un local propriu, dar fără rezultat. Se intervine la începutul noului an şcolar pentru incartiruirea studenţilor, căci în urma crizei de locuinţe, aceasta era o problemă destul

de grea. Se obţin reduceri la reprezentaţiile Operei şi ale Teatrului Naţional.

Din nou se pune chestiunea congresului. Preparativele se fac vara de către o comisie sub conducerea dlui *Sglimbea,* membru în comitetul centrului. Congresul are loc în ziua de 12 Sept. Ultimul congres studenţesc, ţinut la Galaţi în timpul neutralităţii, hotărâse profetic că locul viitorului congres al tuturor studenţilor români va fi Clujul. Ceeace părea atunci un vis, era acum o realitate. In Clujul strein veneau crainicii studenţilor români. Oraşul schimba faţa, luând aspect de sărbătoare. Inaintea unei numeroase asistenţe, congresul e deschis în 12 Sept. la Teatrul Naţional, de către rectorul de atunci, profesorul Dimitriu. Preşedinte al biroului e ales d. Octavian Puşcariu, preşedintele centrului Cluj. Delegaţii centrelor din ţară salută rând pe rând pe congresişti în numele organizaţiei lor. Vorbesc apoi primarul oraşului Cluj, d. Octavian Goga, în numele guvernului şi d. general Anastasiu în numele corpului VI. Armată.

Ochi mulţi erau îndreptaţi asupra congresiştilor. Studenţii din întreaga ţară se întruneau pentru prima dată. După război circulau doctrine ademenitoare, diferite idealuri de viaţă chemau. Ce drum avea să apuce studenţimea? Era în joc orientarea viitoare, poate a unei ţări întregi. Aci se încep desbaterile care au angajat ani întregi activitatea organizaţiilor studenţeşti. La desbaterea şi votarea statutelor Uniunii, se discută chestiunea naţionalităţii studenţilor, membri ai ei. Unii înţelegeau prin „naţional" legătura de sânge, alţii spuneau că aceasta e o concepţie strâmtă. Secolul al XX-lea cere vederi mai largi; membri ai Uniunii vor putea fi toţi studenţii cetăţeni români. In timpul discuţiilor acestora contradictorii, s'a emis o a treia părere, care a început a prinde teren: vor putea fi membri ai organizaţiilor studenţeşti, reprezentate în Uniune, numai studenţii creştini. Ideea era aruncată de o parte a studenţilor ieşeni. De aci încolo discuţiile nu mai pot fi oprite. Şedinţele se suspendă, se amână, în pauze, sau în decursul vorbirilor chiar, se cântă cântece naţionale. Entuziasmul creşte. O idee începe să prindă rădăcini.

In restul timpului se discută despre căminuri, cantine, se cere unificarea învăţământului superior şi reglementarea burselor pentru străinătate.

Către sfârşitul lui Noembrie, comitetul demisionează. Lucrările Centrului sunt conduse un timp de o comisie de verificare. Acum soseşte la Cluj biblioteca şi mobilierul centrului, expediate încă în 1919 din Budapesta. In 20 Februarie 1921 se constitue un alt comitet, sub conducerea dlui *Macavescu.* Realizările lui, conform raportului de sfârşit de an, sunt următoarele:

Obţine înlesniri pe căile ferate române, alcătueşte statute, aranjează

biblioteca, intervine pentru schimbarea regimului căminurilor, ajută cu bani peste 400 studenţi, comemorează centenarul lui Petru Maior, participă prin delegaţi la congresul internaţional dela Praga, primeşte o echipă de excursionişti francezi, aranjând în onoarea lor o şedinţă festivă, primeşte o altă echipă de studenţi italieni. Fondează revista studenţească „Lumea Universitară." Comitetul acesta funcţionează până în Martie 1922.

Viaţa studenţească începe să se închege. In toată activitatea aceasta se simte lipsa tradiţiei, dar se lucra cu râvnă pentru crearea ei. Revista centrului „Lumea Universitară" începuse să apară având de colaboratori, aşa cum e natural, pe profesori şi studenţi.

Noul comitet, în fruntea căruia era *d. Adam Popa,* a fost instalat sărbătoreşte. Iată ce scrie „Lumea Universitară" Nr. 6. despre această solemnitate:

„In aula înţesată de lume, rectorul anunţă publicului importanţa actului ce se va sfârşi. Fostul preşedinte al centrului d. M. Macavescu, schiţează în câteva cuvinte activitatea desfăşurată de comitetul în fruntea căruia a stat timp de mai bine de un an. Trecând în faţa rectorului, fostul preşedinte îşi scoate eşarfa tricoloră, insignia demnităţii sale, pentru a o trece urmaşului său, d. Adam Popa. Momentul acesta cuprinde ceva înălţător şi simbolic. Noul preşedinte îşi desvoltă apoi programul de muncă. Investirea noului comitet în modul cum s'a făcut, e o sărbătoare a studenţimei clujene şi ceva nemaipomenit în analele studenţimei româneşti. Sărbătoarea aceasta pune bazele unei tradiţii."

Noul comitet vrea să dea „caracter cu adevărat studenţesc vieţii universitare". La intervenţia comitetului, senatul universitar hotărăşte ca ziua de 12 Maiu a fiecărui an să fie sărbătoarea Universităţii din Cluj. Prin ea trebuia să se comemoreze preluarea Universităţii, dar trebuia să fie totodată sărbătoarea de vară a studenţimei clujene. In anul acesta excursia şi serbarea, care trebuia să devină obişnuită, s'a ţinut, dar dintre profesorii invitaţi a luat parte numai răposatul Gh. Bilaşco.

Centrul a luat parte la serbările de 10 Mai, apoi la 1 Decembrie, la serbările încoronării, cu un număr impunător de studenţi, „cu toate tentaţiunile ispititoare ale vieţii politice".

„Lumea Universitară" însă dispare după al şaptelea număr. Secretarul de redacţie, D. Macavescu, pleacă din Cluj, „lăsând o situaţie cam misterioasă în privinţa gestiunei", cum spune, la depunerea mandatului, raportul secretarului.

Comitetul îşi dă demisia în Decembrie 1922. Extragem din raport:

„Singurul nostru principiu fundamental a fost unitatea şi colaborarea tuturor forţelor, atât ale studenţimii, cât şi ale conducătorilor noştri sufle-

tești, în toate împrejurările. Acest principiu a fost greșit interpretat o singură dată și aceasta ne face să ne retragem înainte de vreme. Nu ne-am retras însă ca să privim pasivi și cu invidie calea apucată de Dv. Nu. Căci fondul nostru sufletesc a fost unitar, ci am intrat în rândul mulțimii necunoscute și deacolo înțelegem să continuăm munca începută pentru interesul studențimii noastre".

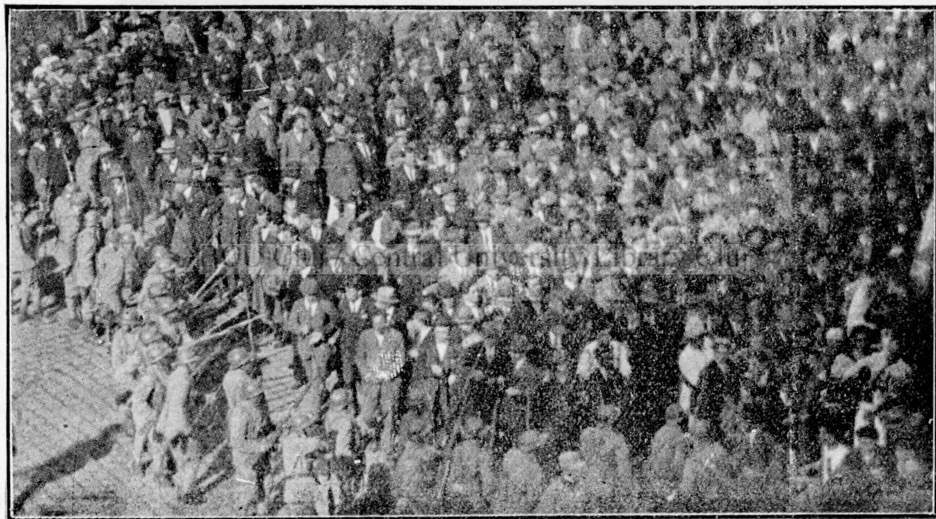

Primirea lui I. Moța în gara Cluj   Foto Borteș

Limbajul acesta, puțin cam nelămurit, anunță mișcările studențești, care au ocupat toată activitatea centrului, timp de șase ani. Să urmărim începutul după raportul d-lui *Emil Pascu*, ajuns mai târziu președinte al Centrului.

„După război se strecuraseră în țară o mulțime de evrei, care monopolizau viața economică. Alături de cei vechi, procentul față de totalul populației țării, era amenințător. Acest număr creștea și in universități, lucru de care era să se resimtă cultura românească în viitor. In deosebi la facultatea de medicină dela Universitatea din Cluj, unde majoritatea o formau evreii, situația a ajuns foarte gravă. Aceștia, cu o obrăznicie și nerușinare proprie acestei națiuni, refuză, — pe motivul că religia mozaică nu admite —, disecarea singurului cadavru jidovesc ajuns pe masa de disecție. In fata jignirilor care se aduceau zilnic studenților români, oare nu era pe deplin justificată revolta ce le cuprinsese sufletele, mai ales când păsurile lor erau nesocotite de către însăși autoritățile universitare. Provocările și ofensele zilnice puteau oare rămâne fără

nici un răspuns? Răspunsul l aţi dat Dv. atunci când în zilele de 27—28 Noembrie 1922, studenţii evrei au fost alungaţi dela cursuri şi atunci când, cu ocazia manifestaţiei din seara zilei de 27 Noembrie, redacţia şi tipografia ziarului evreesc „Uj Kelet", au fost distruse.

Peste două zile, continuă d. Pascu, la cererea unui grup de studenţi este convocată adunarea generală a Centrului Studenţesc „Petru Maior", pentru a căuta soluţia în conflictul isbucnit între studenţii creştini şi evrei. Studenţii prezenţi în număr cum nu se mai văzuse la adunările Centrului umpleau sala Nr. IV a Facultăţii de Litere şi culoarele.

OCTOMBRIE 1924 Foto Borteş

Intr'o atmosferă încărcată şedinţa se deschide în prezenţa d-lui profesor Iuliu Haţieganu, delegat din partea Senatului Universitar pentru a cunoaşte din însăşi discuţiile şedinţei, dorinţele şi adevăratul spirit de care e animată studenţimea română. După discuţii lungi şi de o vehemenţă necunoscută până acuma, chestiunea fiind luminată din toate punctele de vedere, noaptea târziu se aduce hotărârea, concretizând punctul de vedere al studenţimei clujene, pentruca în câteva zile să fie adoptată de întreaga studenţime din ţară şi care se poate rezuma în următoarele trei puncte:

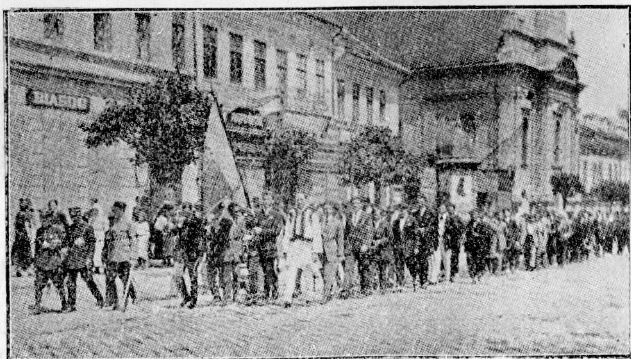
1. Studenţimea română cere ca la înscrierea studenţilor în Universitate, să se ţină seamă de principiul „numerus clausus" adecă studenţii evrei să nu mai fie primiţi în universitate, decât în proporţie cu populaţia ce o reprezintă.

Pe strada Regele Ferdinand Foto Borteş

2. Studenţii evrei să nu disece decât pe cadavrele coreligionarilor lor, iar întrucât nu vor aduce cadavre, să fie opriţi dela disecţie.

Studenţimea manifestând pe străzile Clujului Foto Borteş

3. Centrul Studenţesc va căuta a obţine adeziunea tuturor studenţilor români dela celelalte Universităţi, la hotărârile luate."

In urma acestor hotărâri comitetul își dă demisia, se alege o comisie interimară, iar la 10 Decembrie delegații tuturor centrelor studențești adunați la București se declară solidari cu centrul Cluj. Se redactează un memoriu care e înaintat miniștrilor de instrucție, interne și justiție. Guvernul răspunde printr'un comunicat, care e privit ca refuz. Răspunsul strânge și mai mult rândurile studenților. Profesorii universitari intervin de nenumărate ori, totuși studenții nu cedează. De aci încolo istoria Centrului „Petru Maior", e istoria unei mișcări, care se lărgește mereu, până la un moment dat câștigă importanță pentru țara întreagă.

Oameni cunoscuți în viața noastră culturală și politică și-au spus părerea despre această mișcare. Unii încercau s'o justifice cu statistici, alții liric, alții o detestau. Ea era însă o realitate și avea anumite cauze adânci, care trebuiau și mai trebuesc încă remediate de cei chemați. Dl profesor Andrei într'un studiu mai lung asupra mișcărilor sociale și politice ale tinerimei remarcă un lucru bine cunoscut și peste tot afirmat cu tărie de tineri „tinerii de azi, crescuți în război, observă mai bine realitățile decât cei de dinainte de război, sau decât bătrânii".

Realitățile erau intuite, mișcarea pornită, lipsea însă omul de mare cultură, sincer și întreprinzător, care să îndrume elanul general spre opere constructive. Studenții l-au căutat, le părea uneori că l-au găsit, era însă o simplă înșelăciune, căci idolii făceau politică iar oamenii cu autoritate și sinceri, erau excluși dela conducere, după un sistem devenit tradițional. Nu mai intrăm în amănunte. In ocaziile acestea s'a dat dovadă de sacrificiu și curaj. Studenții erau sinceri și credeau că au o menire. Nu e datoria fiecărui om să creadă că are o menire și să lucreze sincer pentru realizarea ei?

In învălmășeala cea mare, abil exploatată și de prieteni și de dușmani, trebuia o orientare. A dat-o din închisoarea Văcărești *d. Ion I. Moța*, ajuns între timp președinte al centrului, printr'o scrisoare din 21 Novembrie 1923. In rezumat spune următoarele:

„Lupta începută trebuie continuată. Izbânda universitară (chestia proporționalității) se va ajunge însă numai odată cu rezolvarea întregei chestiuni a străinilor din România. De aci necesitatea de a se alătura unei organizațiuni care urmărește scopul acesta. Alegerea trebuie să se facă cu foarte mare grije, căci toate organizațiunile existente au defecte. In caz că nu se va găsi nici o organizație potrivită, studenții trebuie să rămână independenți, mărginindu-se la opera de propagandă națională și mai ales antisemită. „Atât în unul, cât și în celalalt caz însă, sunt de părerea mea veche: trebuie ca studenții naționaliști din Cluj (adecă adepții doctrinei naționaliste, idiferent de oamenii dela care pornește) să se con-

stitue, cu orice riscuri provenite dela regulament, *într'o asociaţie separată de centru.* Centrul va continua să existe ca organizaţie a tuturor studenţilor, independent de convingeri. In asociaţie însă nu vor intra decât naţionaliştii hotărîţi pentru luptă, până la unul".

Sugestiunile acestea însă n'au fost urmate. Centrul devine organ

10 DECEMBRIE 1926 Foto Borteş

politic al studenţilor antisemiţi. Posturile de conducere sunt monopolizate de studenţii care aveau uneori reale calităţi, alteori însă numai pe aceia de a fi membri ai mişcării. Urmează evenimente cunoscute: închiderea Universităţii, disolvarea centrului, greve, congresele dela Iaşi şi Oradea.

Manifestaţie cu ocazia procesului optanţilor Foto Borteş

Solidaritatea se manifestă mai mult ca niciodată, dar politica face ravagii şi lucrurile merg din ce în ce mai rău. Nu se mai putea urmări nici o altă acţiune. Comitetul dlui *V. Noveanu* inaugurează un cerc de studii,

el rămâne însă la a doua conferinţă. Şi totuşi el trebuia să dea mişcării studenţeşti tocmai ceeace lipsea mai mult: orientarea bazată pe cercetări şi concluzii, scoase din fapte. Se fac manifestaţiuni în chestiunea optanţilor, se desvăleşte o placă comemorativă tânărului martir Octavian Petrovici, ucis mişeleşte de o bandă de săcui în 1918. Biblioteca centrului e aranjată şi catalogată. In timpul cât e preşedinte, d. Emil Pascu face primele demersuri pentru a putea construi la Cluj o mare casă a studenţimei, care să fie totodată şi sediul centrului, şi un sanator la Borsec. Urmaşii nu mai continuă în direcţia aceasta. E adevărat că, uneori, nu din vina lor. Legându-se de o fracţiune politică, mişcarea studenţească trebuia să aibă soartea acesteia. Nu mai era independentă, alţii aveau firele în mână. An de an decăderea se vede. Mai ales dela amestecul, în afacerile studenţeşti, şi a altor partide, care căutau aderenţi şi unelte. La sfârşit nimeni nu mai are încredere în iniţiativele studenţeşti. Masa mare, după trecerea entuziasmului e desorientată, iar în urmă se desinteresează. Activitatea ultimelor două comitete conduse de dnii *Ivan* şi *Vidican* este judecată aspru.

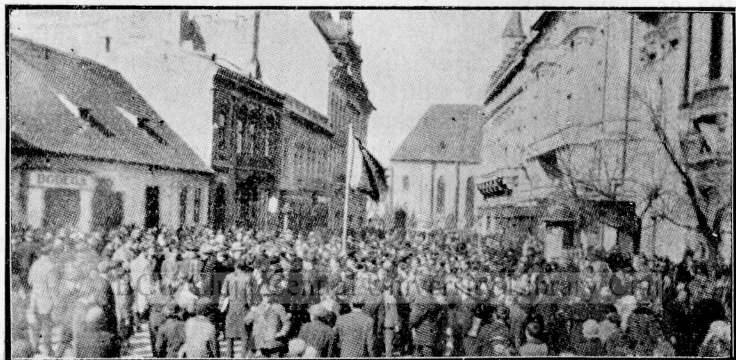
Rezultatele mişcării studenţeşti? Se vor fixa cu obiectivitate abia în viitor. Acum putem spune următoarele: în 1919—1920 la Universitatea din Cluj erau 450 evrei, în 1920—1921 numărul crescuse la 689, în 1927—1928 au fost 151. Câţi dintre cei plecaţi urmează la Universităţi străine? Câţi se întorc înapoi cu prestigiul studiilor făcute în străinătate? E o problemă aceasta care ar merita să o cercetăm puţin, dar datele ne lipsesc. E incontestabil că frământarea acestor şase ani a fost plină de curaj. Exista şi mai este încă, un pericol pe care l-a semnalat. S'au găsit oameni care şi-au însuşit părerile studenţilor. E datoria lor să găsească soluţiile practice şi e datoria studenţilor să se pregătească pentru momentul când vor ajunge ei în viaţă. *Intoarcerea la carte nu mai trebuie să fie tulburată de nimeni, iar după terminarea studiilor nimic nu trebuie să împiedece pe studenţi de a fi oameni adevăraţi, care nu admit compromisuri nici în idei şi nici în fapte.*

* * *

In urma ultimelor evenimente Centrul „Petru Maior“ nu mai putea lucra. Conducătorii de până acum erau izolaţi de masa studenţimei, nu mai aveau încrederea nimănui şi nici teren de activitate. In situaţia aceasta, societăţile pe Facultăţi şi Academii intervin energic şi, prin preşedinţii lor, iau în mână conducerea centrului. Opoziţie nu e, foştii conducători cedează. Graţie acestei acţiuni, azi ne aflăm din nou în faţa unor schimbări, care trebuie să însemneze o normalizare a vieţii studenţeşti. Comitetul care stă acuma în fruntea Centrului e următorul:

Preşedinte: Liviu Gomboş, vicepreşedinte Iulian G. Russu, secretar general Aurel Boeriu, secretari Vasile Hossu, Liviu Buzdug, Ion Râpeanu, casier Radu Ghiulea, controlor Silviu Suciu, bibliotecar Aurel Tămăşoi, vicebibliotecar Vasile Orosan, archivar Nicolae Laslo, econom Viorel Tănase, membri în comitet Gherasim Pintea, Mihail Balea, Octavian Stanca şi Ioan Dăncilă.

Centrul funcţionează, în baza statutelor votate în 1925 şi poartă titlul complect de Societatea Academică „Petru Maior"; Asociaţia Generală a Stu-

1928. Foto Borteş

denţilor Creştini din Cluj. Printr'o hotărâre a Tribunalului Cluj din 1925 e recunoscut persoană juridică totuşi la Grefa Tribunalului încă nici azi nu e înregistrat.

Biblioteca e compusă din 2711 volume, iar în casă are de prezent 170.000 Lei.

Localul în care se află, pus gratuit la dispoziţie de Primăria Clui, e necorespunzător.

In baza statutelor, sunt membri ai centrului *toţi* studenţii creştini, care urmează la Universitatea, sau la una din Academiile din Cluj.

* * *

Ce a fost „Petru Maior" la Budapesta?

„Câtă vreme în curs de mai multe decenii, o mare parte din tinerii români din ţările supuse coroanei ungureşti, erau siliţi a culege diplome

la Budapesta, conducătorii societăţii au ştiut să le asigure ceeace le era mai necesar decât diplomele câştigate dela profesori streini: *acel mediu românesc de care aveau nevoie pentru păstrarea sufletului românesc.* (N. Iorga).

Societatea „Petru Maior" e de zece ani la Cluj. In timpul acesta încă nu şi-a găsit un teren rodnic de activitate. Rămânând naţională şi creştină, noii conducători, de comun acord cu dd. profesori, pe care-i aşteptăm să coboare prin fapte între studenţi, trebuie să i dea orientarea cerută de realităţi. Formula desigur e vagă, aci insă nu poate avea loc expunerea unui program. El va eşi din colaborarea tuturor şi cât mai repede. E în joc prestigiul Universităţii şi al şcolilor superioare din Cluj şi bunul nume al unei societăţi cu rost în trecut.

Octavian F. Popa.

Societățile Studențești

pe Facultăți și Academii

Societatea Studenţilor în Drept

Anul înfiinţării: 1919

Indată după deschiderea Universităţii Naţionale a Daciei Superioare studenţimea română s'a constituit în diferite societăţi, fie pe facultăţi fie pe regiuni.

In acelaş timp se organizează şi Centrul Studenţesc „Petru Maior“, asociaţia generală a studenţilor creştini din Cluj, având rolul de a da directivele de conduită şi atitudine studenţească.

In urma acestui curent general de asociere s'a înfiinţat şi Societatea Studenţilor în Drept, în şedinţa de constituire din 13 Novembrie 1919, cu scopul de a satisface exigenţele de ordin profesional ale studenţilor dela facultatea de drept, de a stimula desvoltarea unei solidarităţi mai ample între membri ei şi de a stabili relaţii cât mai strânse între studenţime şi lumea juridică extrauniversitară.

Intru cât a reuşit a satisface acestor deziderate se va fixa obiectiv în cele ce urmează.

Greutăţile începutului nu au lipsit. Primului comitet, al anului 1919—20, compus din următorii studenţi: dl Avram Ursuţiu, preşedinte; dl Titu Spornic, vice-preşedinte; dl Octavian Buzec, secretar general; dl Adam Popa, notar; dl Ovidiu Ioan, controlor; dl Victor Cormoş, cassier; dl Dumitru Novăcescu, bibliotecar; — i-a revenit cu prisosinţă această operă a începutului.

Numărul membrilor Societăţii, din cauză că cei mai mulţi studenţi se află departe de universitate, siliţi fiind la aceasta de dificultăţile existenţei, abia s'a urcat în semestrul II al anului la 103. Se ţin în total 8 şedinţe plenare, discutându-se diverse chestiuni de administraţie internă şi de viaţă profesională.

Fondul Societăţii stă relativ destul de bine şi s'a întreprins augmentarea lui prin colecte. Pentru buna funcţionare a mecanismului intern al

Societăţii se redactează statutele, care sunt aprobate de adunare şi de forurile universitare.

In anul 1920—21 activitatea Societăţii continuă sub prezidenţia dlui V. Colcer. In acest timp este de remarcat faptul că Societatea noastră primeşte din partea Decanatului Facultăţii o cameră în palatul Universităţii, în care se instalează sediul, împreună cu biblioteca fostei Reuniuni de ajutor a studenţilor maghiari, constătătoare din 1108 volume. Numărul şedinţelor ţinute este 8.

Conform unui obiceiu ce se crease în sânul studenţimii, obiceiu devenit tradiţie, Societatea aranjează o serată dansantă, care pe lângă educaţia socială a studentului oferă în acelaş timp şi un câştig material, constituind o sursă principală de venit pentru fondurile ei.

Simţindu-se necesitatea stabilirii unui contact mai serios între studenţii dela provincie şi cei din centru, precum şi între studenţii dela facultatea noastră şi cei dela facultăţile de drept din Bucureşti, Iaşi, Cernăuţi, se iau toate măsurile în consecinţă. Se lansează chiar ideia unei federaţii a studenţilor în drept din ţară.

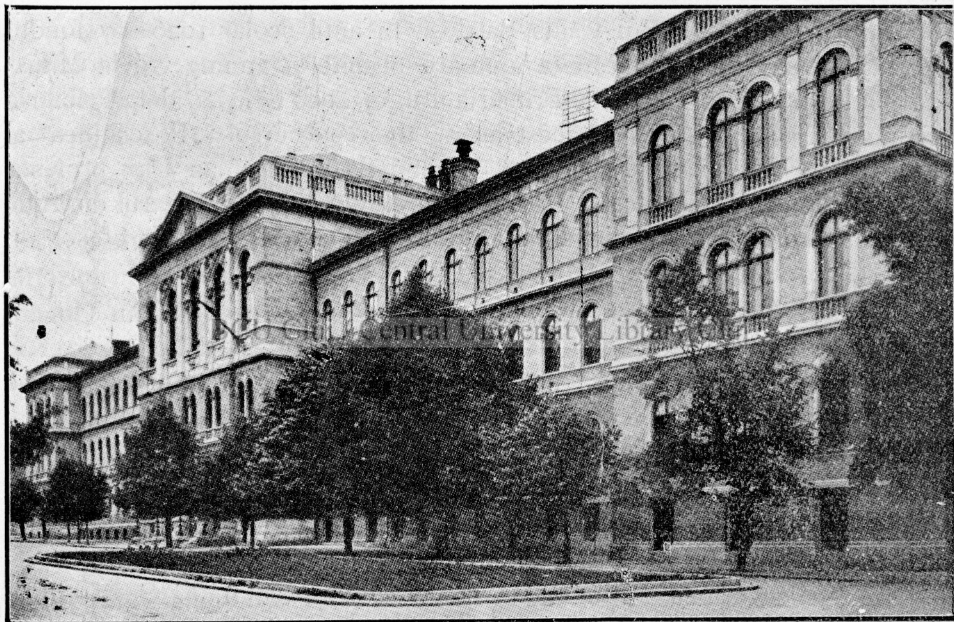
Anul 1921—22 sub prezidenţia Dlui Oliviu Răhăianu, nu se evidenţiază în afară de activitatea normală, strict profesională, prin înfăptuiri mai importante. In 17 Decemvrie 1921 se propune înfiinţarea unui buletin al studenţilor în drept, un deziderat rămas în faza intenţiilor. Apariţia revistei culturale „Lumea Universitară“ în anul 1922, sub egida Centrului Studenţesc „Petru Maior“ marchează un eveniment important în viaţa studenţească. La „pagina studenţilor în drept“ colaborează şi membrii Societăţii noastre.

Cu anul 1923 intrăm în era manifestaţiilor mai acute ale mişcării studenţeşti creştine, la care participă şi Societatea studenţilor în drept. Nu vom face aici aprecieri asupra acestor mişcări generale. Ritmul vremii era de aşa natură şi faptul că s'au produs este în orice caz simptomatic.

Din aceste motive, gestiunea comitetului continuă până în anul 1925, sub prezidenţia dlui Emil Pascu. Cu tot timpul tulbure, Societatea îşi continuă activitatea, inaugurând printre altele o serie de conferinţe juridice. Prima conferinţă de această natură o ţine dl profesor dr Traian

Pop, tratând despre dactyloscopie. In ce priveşte biblioteca, ea s'a mărit prin cărţi donate de Ministerul Justiţiei şi prin subvenţia Ministerului Instrucţiunii Publice, în suma de 15000 Lei.

Un capitol esenţial al activităţii Societăţii îl formează litografierea şi editarea cursurilor ţinute de dnii profesori ai facultăţii. Dat fiind faptul că manualele tipărite lipseau, sau erau manuale străine, editarea lor

Universitatea „Regele Ferdinand" din Cluj Fotofilm

a constituit o reală şi binevenită contribuţie la facultatea învăţământului juridic. In vederea acestui scop s'a achiziţionat un aparat de multiplicat cursuri în valoare de 28000 Lei. Printre cursurile editate în acest timp aflăm: „Regimul fonciar" şi „Legea persoanelor juridice" de dl prof. dr. Camil Negrea.

In senzul ajutorării studenţilor, s'au făcut intervenţii la Direcţia C. F. R. pentru eliberarea unor bilete cu reducere pe căile ferate, iar

pentru ajutorarea sfudenţilor bolnavi s'a acordat o sumă de 3000 Lei sanatorului dela Colibiţa. In conformitate cu statutele, s'a ţinut primul bal al juriştilor.

In anul 1925—26 funcţionează ca preşedinţi ai Societătii Dnii Augustin Bidian şi Ioan Olteanu. Numărul şedinţelor este 11. Se proiectează o excursie în străinătate, dar fără rezultat, din cauza cheltuelilor prea mari ce ar fi necesitat.

Sub prezidenţia D-lui Caius Bardoşi, în anul şcolar 1026—27 fondul Societăţii se măreşte prin câteva ajutoare primite şi anume: dela Ministerul Cultelor 10000 Lei dela Primăria Lugoj 2000 Lei, iar dela Primăria Baia-Mare 1000 Lei. Tot în acest an se tipăreşte cursul: „Posesiunea" al Dlui profesor dr. Camil Negrea şi „Economia politică" a Dlui profesor dr. D. B. Ionescu. Se face o excursie de studiu la penitenciarul din Aiud şi la institutul corecter din Gherla, sub conducerea Dlui profesor dr. Traian Pop.

In anul 1927—28 Societatea are ca preşedinte pe D-l Titu Onişor. In acest interval s'a ţinut Congresul general studenţesc dela Oradea, la care au participat şi delegaţii noştri. Intre realizările acestui an trebue să amintim posibilitatea acordată rigorozanţilor din partea Consiliului Facultăţii, de a scinda rigurosul istoric, în urma cererii înaintate în acest senz. Pentru bibliotecă s'au cumpărat cărţi în valoare de 5000 Lei, iar Curtea de Apel Cluj a binevoit a ne dona 30 volume. Din cauza tulburărilor studenţeşti obişnuitul bal nu s'a putu ţine.

In cele ce urmează rămâne să fixăm succint activitatea Societăţii în anul universitar curent, până în momentul de faţă.

Comitetul Societăţii a fost compus din următorii studenţi: Artur Anderco, preşedinte: Mihail Marina, vicepreşedinte; Nicolae Comşa, secretar general; Ioan Tuţurea, casier; Virgil Hodor, controlor; Ioan Seracin, bibliotecar; Aurel Tămăşoiu, vicebibliotecar; Octavian Handa şi Horia Stanca, secretari de şedinţă.

O realizare fericită pentru Societate este mărirea numărului membrilor. In acest scop s'a recurs la incassarea obligatorie prin Secretariatul Facultăţii a taxei de membru deodată cu înscrierea, ajungând astfel la un

număr de 835 membri, contribuindu-se în mod simţitor la ridicarea venitului material al Societăţii.

In direcţia operei de ajutorare studenţească, Comisia de ajutor, care funcţionează alături de Comitet, sub prezidenţia dlui Silviu Suciu, şi-a amplificat atribuţiile, însuşindu-şi între altele rolul de a servi ca birou de informaţii pentru studenţii dela provincie, în orice chestiuni de interes profesional.

Ivindu-se necesitatea redactării unor noui statute, din cauza exigenţelor recente şi din cauza intenţiei de a ridica Societatea la rangul de persoană juridică, s'a formulat un proiect, care fiind votat de adunarea generală mai rămâne să fie aprobat de forurile universitare. Tot în legătură cu acestea, s'au redactat regulamente speciale de funcţionare a fondului de împrumut şi a bibliotecii.

Biblioteca a fost mărită cu cărţi în valoare de 10.000 Lei, iar la Ministerul Instrucţiunii Publice s'a intervenit pentru acordarea unei subvenţii în acelaş scop. Actualmente biblioteca dispune de 1780 volume. Prin solicitudinea Dlui Decan al Facultăţii, dr. Victor Onişor, ni s'au pus la dispoziţie toate exemplarele duble din seminariile de drept administrativ şi istoria dreptului, în afară de cele de sus. Aducem viile noastre mulţumiri D-lui Decan, pentru interesul ce-l manifestă faţă de Societate.

Tradiţionalul bal al juriştilor ne-a adus un beneficiu de 15511 Lei.

In ce priveşte activitatea extrauniversitară, Societatea studenţilor în drept fiind limitată la rolul ei strict profesional, nu s'a manifestat în mod deosebit. Trebue să amintim totuşi colaborarea cu „Astra“, pe timpul prezidenţiei la secţia Cluj a Dlui profesor Marin Ştefănescu. Actualmente se iniţiază atari colaborări din partea Dlui profesor dr. Iuliu Haţieganu, la care a fost invitată şi Societatea noastră în vederea ţinerii unor conferinţe printre muncitori.

Situaţia materială este relativ destul de bună. Capitalul actual se cifrează la suma de 100.000 Lei, depuşi la banca „Albina“ din localitate. Despre subvenţiile primite am făcut amintire în cadrul fiecărui exerciţiu. Fondurile se utilizează pentru acoperirea cheltuelilor generale de ad-

ministrație, pentru întreținerea și sporirea bibliotecii, pentru ajutorarea studenților, cu titlu de împrumut și pentru orice alte necesități survenite.

Tendința actuală a conducătorilor este de a desvolta cât se poate mai mult opera de ajutorare sub formă de împrumuturi acordate de către comisia de ajutor. Acesta cu atât mai vârtos cu cât avem în aceastä direcție exemplul instructiv al fostei „Reuniuni de ajutor" a studenților maghiari, care a funcționat la facultate din anul 1876 până în momentul preluării Universității de către români, având unicul scop preconizat mai sus. Circulația împrumuturilor se urcă la peste 40.000 Lei în acest an.

Pentru funcționarea internă, Decanatul ne-a pus la dispoziție încă din anul 1920, o cameră unde se află biblioteca, secretariatul general, casa și comisia de ajutor. Ședințele însă în lipsă de local propriu, le, ìinem, ca și celelalte societăți, în sălile de curs ale facultății.

Societatea studenților în drept a participat, prin delegații ei, și la marile evenimente naționale ale încoronării, la serbările lui Avram Iancu etc. Deasemenea a luat parte activă la manifestațiile studențești naționale, care erau în spiritul timpului. Unii dintre conducătorii noștri au ajuns președinți ai Centrului Studențesc „Petru Maior".

Cu acestea am terminat activitatea propriu zisă a Societății noastre.

Dacă nu s'au putut realiza în întregime dezideratele, pentru care a luptat an de an Societatea Studenților în Drept, explicația o aflăm atât în faptul că majoritatea membrilor ei, în urma situației materiale și a greutăților de existență, au fost siliți să rămână departe de Universitate, — cât și în lipsa unui local propriu în care prin conveniri colegiale, conferințe și serbări să se poată desvolta spiritul de coheziune, necesar unei rodnice activități comune.

Incheind această sumară expunere retrospectivă, care involvă în sine speranțele și înfăptuirile alor zece ani de activitate a Societății Studenților în Drept, — dorim posterității o perseverență și mai mare în continuarea muncii antecesorilor, pentru promovarea intereselor profesionale și ridicarea prestigiului societății din care facem parte.

Societatea Studenților în Filozofie și Litere

Anul înființării: 1919

Deschizându-se în toamna anului 1919 cursurile Universității românești din Cluj, numărul studenților români dinainte de Unire a sporit considerabil, cu toți aceia pe care șoviniste persecuții îi împrăștiaseră până la cele mai îndepărtate Universități din Austria sau Germania, cu elementele proaspete ieșite din liceele românești sau străine, cu toți aceia pe care mai înainte vitregia vremurilor sau lipsa mijloacelor îi împiedecase să înainteze spre învățământul superior înpotmolindu-i prin obscure birouri provinciale și, cu tinerii din Țara Veche, pe care farmecul idealului împlinit îi atrage la Universitatea Ardealului.

Astfel icoana vieții universitare ce schimbă cu totul și în locul unei singure societăți existente înainte de Unire, cu scopul de-a înfrăți pe toți studenții români, pregătindu-i pentru idealul comun al întregirii neamului, apar acum multiple societăți studențești, cu scopuri nouă și variate. Primele organizații care apar sunt societățile pe facultăți, în care studențimea se constitue cu scopul de a-și apăra interesele profesionale și a da posibilitate membrilor să-și desvolte prin intermediul și în sânul societăților cunoștințele de specialitate.

Așa ia ființă și „Societatea Studenților în Filozofie și Litere“ în 13 Noembrie 1919. Ședința de constituire o conduce Dl Victor Lațiu, student în științe, trimisul vechei societăți a studenților români din Cluj, căci organizația anterioară avea nu numai experiența dar și datoria de-a da noilor veniți pe băncile universitare îndrumările necesare viitorului.

In aceeaș ședință se face alegerea unui comitet provizor, însărcinat cu pregătirea unui proect de statute, sub prezidenția Dlui Vichentie Ardeleanu, proect care se votează în ședința extraordinară din 19 Decembrie 1919 și intră în vigoare, dăinuind — cu mici modificări făcute în

cursul anilor — până astăzi. Tot atunci comitetul provizor se complectează şi se constitue definitiv conform statutelor în felul următor:

Preşedinte Vichentie Ardeleanu, vicepreşedinte Coriolan Toma, secretar-general Nicolae Jucu, casier Grigorie Raţiu, bibliotecară Cornelia Rebreanu, controlor Ion Muşlea, secretari de şedinţă Ioan Bârzu şi Petru Petică.

Comisia artistico-literară: Nicolae Vasiu, Maria Lipăneanu şi Valeria Branişte.

*

Activitatea unei societăţi este avânt şi idealism, este suflet fărâmiţat zi de zi, lucruri care nu se pot prinde în paginile seci şi puţine ale proceselor verbale. Istoricul, din pulsul vieţii actuale trebue să deducă frământările trecutului şi să însufleţească cu pătrundere slova moartă a rapoartelor. E ceiace se va încerca in paginile care urmează.

La începutul existenţei sale societatea s'a mărginit să continue felul vechiu de activitate al societăţii studenţilor români din Cluj dinainte de război, acela de a ţine şedinţe literare şi artistice, unde se citeau producţii originale, critici, conferinţe, se făceau coruri, se recitau poezii etc. Era tradiţia moştenită dela societăţile româneşti din Austria şi Ungaria, „Petru Maior“ (Budapesta), „Iulia“ (Cluj), „România Jună“ (Viena), „Junimea“ (Cernăuţi), — singura activitate posibilă şi necesară, căci numai la aceste şedinţe studentul eliberat pentru o clipă de grija cursurilor în limbi străine putea gusta farmecul — de scurtă durată — al vorbei şi obiceiurilor româneşti.

Vechile preocupări erau prea proaspete în mintea tuturora ca ele să se schimbe deodată. Cu timpul însă s'au înmulţit şedinţele administrative iar partea literară — spre paguba societăţii — a scăzut; grijile şi preocupările profesionale au precumpănit şi, în caracterul ei a intervenit o nouă orientare.

Rolul societăţi de-aici înainte este să solidarizeze pe toţi studenţii facultăţii în jurul ei pentru a interveni cu eficacitate când interesele lor sunt primejduite, să întreţină legături cu organizaţiile similare din ţară, să dea directive în chestiuni profesionale, dar mai ales să creeze o atmos-

feră de senină prietenie între studenții facultății și de binevoitoare înțelegere și conlucrare între profesori și studențime.

Și conducătorii s'au achitat cu vrednicie de mandatele lor. Prin fruntea societății au trecut în cei zece ani dela înființare, intensificând an de an activitatea și îndreptățiți la binemeritată mențiune următorii președinți:

1919—20 Vichentie Ardeleanu, 1920—21 Damaschin Ioanovici, 1921—22 St. Dragnea, 1922—23 † Gheorghe Bănuțiu, 1923—24 Nicolae Buta, 1924—25 sem. I. Olimpiu Boitoș, sem. II. Vladimir Hartia, 1925—26 sem. I. Iosif Duma, sem. II. Miltiade Cuparencu, vicepreședinte, ca girant, 1926—27 Aurel Decei, 1927—28 până în August Teofil Bugnariu, August—Decembrie Vasile Scurtu.

*

Raportul Societății Studenților în Filozofie și Litere cu organizațiile similare din Cluj și restul țării a fost în tot cursul anilor intim și prietenesc.

Față de mișcările studențești legăturile cu centrul studențesc „Petru Maior" au fost câtva timp încordate din cauză că studențimea facultății de filozofie și litere — având întotdeauna convingerile celui mai nestrămutat naționalism — n'a aprobat procedeele vechilor revendicări, căutând să convingă pe conducătorii centrului că în cadrele naționalismului desăvârșit nu se poate activa în Universitate ci în viață; că anii de studiu nu trebuie să fie decât un acumulator al naționalismului și patriotismului care să pornească mai târziu pe viitorul cetățean pe drumul marilor realizări. Trecerea timpului a confirmat vechile păreri ale conducătorilor noștri și astăzi societățile studențești deplin solidarizate lucrează la restabilirea creditului studențimii române.

In ordinea realizărilor profesionale, Societatea a intervenit cu eficacitate pentru regulamente de studii și practică pedagogică, pentru sesiuni de examene, pentru modificarea dispozițiilor regulamentului învățământului secundar privitoare la examenul de capacitate, etc., având întotdeauna alăturea de ea societățile studențești cu interese comune.

Activitatea literară — de societate de lectură — a continuat din ce în ce mai puțin. In locul ei societatea a organizat serii de conferințe cu concursul profesorilor facultății noastre, ai Universităților din țară și din străinătate, prin intermediul decanatului facultății.

S'au ţinut şi câteva şedinţe literare festive: pentru comemorarea lui Alexandru Vlahuţă, în 1919, în memoria lui Vasile Alecsandri, în 1921 şi pentru sărbătorirea a şaizeci de ani de viaţă a dlui I. Al. Brătescu-Voineşti, în 1928.

In 1924 societatea a dat larg concurs cercului regional „Junimea Sătmăreană" pentru aranjarea unui festival în memoria marelui luptător naţional Vasile Lucaci.

In toamna aceluiaş an preşedintele societăţii, dl Nicolae Buta — cu

Excursionişti în gara Feteşti.

ocazia serbărilor centenarului lui Avram Iancu — a ţinut o înflăcărată cuvântare deasupra mormântului eroului, la Ţebea, în calitate de reprezentant al întregei studenţimi ardelene. Monografia sa istorică „Avram Iancu", tipărită cu acel prilej, a fost premiată de Institutul de Istorie Naţională.

Pentru statua lui Mihail Eminescu şi pentru bustul profesorului Vasile Bogrea societatea a colectat la diferite ocazii sume importante.

A contribuit în largă măsură la opera de culturalizare a poporului, întreprinsă de diversele organizaţiuni, trimiţând conferenţiari la şezătorile

organizate de „Astra", de „Liga Culturală" sau de cercurile studenţeşti regionale.

Preşedintele societăţii a reprezentat în Mai 1924 studenţimea ardeleană la serbările organizate de „Astra" în Bucureşti cu prilejul vizitei ei în Capitală.

Un capitol de activitate tot atât de important este acela al excursiilor. S'au organizat trei excursii în ţară şi una în străinătate.

In vara anului 1924 s'a făcut o excursie în Bucovina (Cernăuţi—Rădăuţi—Suceava—Vatra-Dornei, Mănăstirile Putna—Suceviţa—Humor—Mirăuţi—Voroneţ), în 1925 în Dobrogea şi sudul Basarabiei (Bucureşti—Constanţa—Sulina—Galaţi—Brăila—Ploeşti—Sinaia—Braşov), iar în 1926 în Banat (Timişoara—Reşiţa—Sarmizegetusa—Caransebeş—Mehadia—Orşova—Ada-Kaleh—Drenkova—Turnu-Severin—Sibiu.)

Comitetul anului 1926—27 a organizat o excursie la Constantinopol, la care au participat 19 studenţi şi studente. In anul curent s'a iniţiat o serie de excursii în împrejurimile Clujului.

Pentru realizarea tuturor acestor excursii societatea s'a bucurat de ajutorul efectiv al profesorilor facultăţii. Unii dintre profesori stând în fruntea unor departamente în diferite guverne au avut o deosebită grijă pentru studenţii în litere dela Cluj, acordându-le, mai ales pentru excursii, sume însemnate. Citām aici pe Dl Prof. Dr. Alexandru Lapedatu, care în calitate de ministru al cultelor şi artelor ne-a acordat pentru excursiile în ţară din vara anilor 1924 şi 1925 câte 20.000 lei şi pe Dl Prof. Dr. Ion Lupaş care în calitate de ministru al sănătăţii şi ocrotirilor sociale ne-a acordat pentru exsursia la Constantinopol din vara anului 1927 suma de 30.000 lei. In anul şcolar 1925—26 la intervenţia Dlui Prof. Dr. Emil Racoviţă, preşedintele Academiei Române, Ministerul Instrucţiunii acordă societăţii 15.000 lei pentru bibliotecă, schimbând mai târziu destinaţia sumei în fond de excursie, dat fiind că seminariile facultăţii posedă bibliotecile de specialitate şi cultură generală necesare studenţimii. Tot aici menţionăm ajutoarele primite dela Ministerul Instrucţiunii (8000 lei în 1924 şi 10.000 lei în 1926) şi al Comunicaţiilor (2000 lei în 1925 şi gratuitatea călătoriei la excursia în Banat), precum şi străduinţele Dlui Prof. Dr. Silviu Dragomir pentru o subvenţie de 20.000 lei dela Minis-

terul Instrucţiunii, în vederea excursiei dela Constantinopol, sumă care n'a putut fi incasată din cauza evenimentelor politice.

Alte ajutoare primite, pe care le menţionăm cu mulţumire, sunt bursele acordate societăţii de către „Liga Culturală pentru Unitatea Tuturor Românilor" la cursurile de vară ale Universităţii populare „Nicolae Iorga" dela Vălenii de Munte şi bursa „Vasile Bogrea" de 10.000 lei pe care „Liga Culturală" o acordă anual unui student in litere cu specialitatea filologia clasică.

Cu aceiaş mărinimie societatea de binefacere „Caritatea" oferă în

Pe vapor spre Constantinopol.

fiecare an câteva locuri gratuite şi altele cu reducere studenţilor săraci, în sanatorul său dela Colibiţa (jud. Năsăud). Când mijloacele materiale ale societăţii noastre au fost mai bune, am acordat cu dragoste societăţii „Caritatea" sprijinul nostru bănesc.

In dorinţa de-a creia atmosfera de familiaritate preconizată la începutul acestei dări de seamă, an de an societatea a organizat ceaiuri de cunoştinţă şi serate dansante — cu sau fără programe artistice — unde, profesorii lepădând o clipă preocupările zilei coborau cu părintească înţe-

legere, să petreacă în mijlocul studenţilor câteva ore, de tinerească veselie.

Şi această comunitate sufletească o lăsăm sfântă moştenire urmaşilor, căci înţelegerea din orele de veselie duce la colaborarea din institute şi biblioteci şi din ea va rodi opera viitorului.

* * *

Averea societăţii o formează în bună parte veniturile seratelor dansante. In prezent ea se cifrează la 48.000 lei, adunaţi aproape jumătate, de comitetul actual. De-aci societatea contribue cu sume însemnate la cotizaţiile membrilor în excursii şi acordă împrumuturi. Cifra anuală a acestor împrumuturi e destul de importantă (circulaţia lor în primele patru luni ale anului curent a fost de 17.000 lei) şi constitue unul din principalele ajutoare pe care societatea le acordă studenţimii.

Pentru anul universitar curent (1928—29) conducerea societăţii a fost încredinţată următorului comitet:

Preşedinte Traian Marcu, vicepreşedinte Barbu Sluşanschi, secretar general Nicolae Laslo, casier Tudor A. Bugnariu, controlor Victor H. Grapă, bibliotecar Mircea Zapraţan, secretari de şedinţă Gheorghe Şerbu şi Daniel Popescu.

Comisia artistico-literară: Preşedinte Nicolae Massim, membri: Eugenia Barna, Viorica Pintiliescu, Olga Moroianu şi Emil C Sabău. Activitatea comitetului e în curs şi sperăm că realizările vor fi mulţumitoare.

Inainte de-a încheia aceste rânduri obiectivitatea ne obligă să insistăm şi asupra unui incovenient care a împiedecat uneori buna funcţionare a societăţii: O străduinţă a tuturor comitetelor a fost dobândirea unui sediu pentru societate, deziderat rămas neînfăptuit până astăzi, aşa încât arhiva stă când la secretarul general, când la bibliotecar, când la preşedinte, oamenii se schimbă, actele se pierd şi . . . când e vorba să faci — nu mai mult decât un istoric pe zece ani, întâmpini din cauza lacunelor arhivei serioase dificultăţi.

Dorim viitoarelor comitete să înlăture acest neajuns de care s'a convins şi autoritatea conducătoare a facultăţii şi intensificând interesul studenţimei pentru societate să continue munca înaintaşilor, iar studenţimea o îndemnăm să strângă rândurile în jurul societăţii.

Societatea Studenților în Medicină Persoană morală

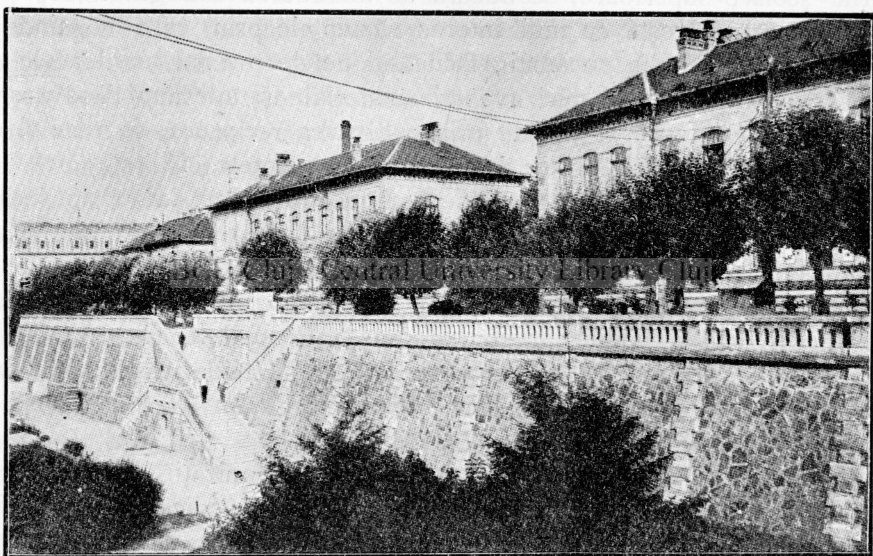
Anul înființării: 1919

Cu anul şcolar 1919—20 la Universitatea din Cluj se intronează stăpânirea limbei şi culturii româneşti. Studenţii români din Transilvania pe care vitregia sorţii îi împrăştiase pe la toate universităţile ţărilor învecinate se adunară plini de avântul tinereţii în acest nou centru de cultură românească, populând Universitatea, ale cărei porţi se deschiseră larg. Ca aproape pretutindeni una din cele mai populate facultăţi a fost facultatea de medicină.

In mod firesc se impunea ca studenţii din toate părţile ţării încălziţi de aceleaşi aspiraţii şi călăuziţi de un ideal comun, să se cunoască mai deaproape, să-şi împărtăşească reciproc doleanţele şi printr'o strânsă conlucrare ştiinţifică să contribue la ridicarea nivelului cultural al instituţiunii dela care primeau învăţătură. Ideia înfiinţării unei societăţi a studenţilor în medicină deveni o cerinţă imperioasă, care pretindea să fie îndeplinită. Şi deabia se începură cursurile universitare, când la 13 Noembrie 1919 în sala mare a Căminului Studenţesc se puse baza „Societăţi Studenţilor în Medicină din Cluj". Această zi marchează începutul unei epoce noui în viaţa universitară din Transilvania. Soc. Studenţilor în Medicină din Cluj s'a născut din entusiasmul juvenil al studenţilor medicinişti dornici de ştiinţă românească şi pătrunşi de cultul limbii româneşti.

In şedinţa de constituire s'a ales cu unanimitate primul comitet al Societăţii, constituindu-se în felul următor: Preşedinte Ioan Ţeţu, vicepreş.: Octavian Puşcariu, secretar general: Valeriu Bidu, secretari de şedinţă: Ioan Pintecan, Aurel Voina şi Dşoara Veturia Şenchea, casier: Ioan Voicu, bibliotecar: Nicolae Ruşdea, membri în comitet: Isaia Popa, Dumitru Nicolae, Cornel Rusu şi Andrei Crişan. Locurile devenite vacante în decursul anului prin demisia dşoarei V. Şenchea şi a d-lui Ioan Voicu, se completară prin alegerea d-lor Emil Manu şi Constantin Velluda.

Astfel constituită, societatea şi-a început activitatea la început cu caracter administrativ şi gospodăresc, năzuindu-se să îndeplinească cele mai vitale necesităţi. Luptând cu greutăţile începutului, societatea reuşeşte să-şi asigure un local, care se găsea într'o clădire modernă, igienică şi cu aspect arhitectonic plăcut, în centrul oraşului, pe traiectul arterei principale de comunicaţie, Calea Regele Ferdinand No. 11. De prezent societatea e adăpostită graţie dnilor profesori Tătaru şi Niţescu, în loca-

Clinicile Universităţii; Fotofilm
în fund Căminul Babeş, cu sediul societăţii.

lul Căminului Babeş, unde dispune de sală de bibliotecă, sală de lectură şi biroul comitetului.

Scopul Societăţii este: desvoltarea pe tărâm ştiinţific a cunoştinţelor membrilor ei, uşurarea mijloacelor de traiu, întărirea şi intreţinerea legăturilor colegiale între studenţi, încurajarea membrilor ei, colaborarea în orice acţiune care ţinteşte la îmbunătăţirea stării sanitare şi igenice

şi la propăşirea intereselor naţionale, iar scopul mai depărtat este înfăptuirea coherenţei întregului corp medical românesc.

In şedinţa din 7 Decembrie 1919 s'au discutat şi s'au votat statutele societăţii, care fură aprobate de Senatul Universitar în şedinţa din 27 Decembrie 1919, de Decanatul Facultăţiii de medicină în şedinţa din aceaşi zi, şi de Resortul de Culte şi Instrucţiune Publică cu adresa din 5 Mai 1920, No. 8490.

Intrând astfel în cadrele legalităţii, societatea recunoscută fiind de forurile şcolare superioare, se bucură de încrederea întregului corp profesoral care urmăreşte cu mult interes năzuinţele prin care se tinde la realizarea programului societăţii, facilitând pe de o parte mijloacele de traiu ale membrilor prin mici avantaje materiale şi înlesnind desăvârşirea educaţiei lor ştiinţifice şi sociale prin cultivarea reciprocă, ce rezultă din conferinţele şi discuţiile ce se desfăşoară în şedinţele ei.

Urmează apoi ca preşedinţi, fiecare contribuind în largă măsură la îmbunătăţirea mersului societăţii, în 1920—21 I. Vonica, 1921—22 Radu Cornel, 1922—23 I. Zeana, 1923—24 Seroiu-Soreanu, 1924—25 Buşulenga, 1925—26 P. Râmneamţu, 1926—27 Stroia Stanciu, 1927—28 V. Noveanu şi actualul comitet compus precum urmează: Preşedinte: Corneliu Todea, vicepreşedinte: Petre Bruda, secretar general: Desideriu Duma, bibliotecari: Ovidiu Cioarbă şi Iulian Rusu, Membri: Eugen Nuţiu, Const. C. Banu şi Ioan Oros.

O instituţiune foarte importantă pentru o organizaţie ştiinţifică, cum este societatea noastră, este biblioteca de cărţi medicale şi ştiinţifice. Când a luat fiinţă societatea, nu aveam nici o broşură şi eram ameninţaţi să rămânem multă vreme fără bibliotecă, dată fiind scumpetea exagerată a cărţilor şi lipsa de fonduri. Dl dr. Vasile Bianu a binevoit a veni în ajutorul nostru, făcându-ne o donaţie de aproape 800 volume medicale, între care un mare număr de reviste. Această valoroasă donaţie care poartă numele donatorului, formează nucleul bibliotecii noastre, care azi cuprinde graţie subvenţiei de 150.000 lei anual dela Universitatea din Cluj, un număr de peste 5000 volume, în valoare de 1.500.000 lei.

Această bibliotecă a adus servicii reale şi preţioase studenţimii mediciniste, dat fiind faptul scumpetei cărţilor de studii şi specialitate. Pentru

accesul uşor al cărţilor mai căutate, pe lângă societatea noastră funcţionează o sală de lectură. Având în vedere rolul important pe care îl au revistele medicale şi publicaţiunile ştiinţifice periodice în educaţia medicului, societatea noastră are abonate cele mai necesare şi apreciate reviste de specialitate franceze, italiene şi germane, realizând colecţii complete indispensabile cercetărilor în orice direcţie. Numărul acestor reviste trece de 35, şi se pot consulta în sala de lectură, unde stau la dispoziţia membrilor şi cotidianele mai importante din ţară.

Fondul Societăţii în conformitate cu statutele se compune din cotizaţiile membrilor (20 lei pe an), din donaţiile membrilor fondatori, din veniturile festivităţilor, subvenţiile Min. Instrucţiunii şi Min. Sănătăţii, etc. De prezent Societatea dispune de o avere de aproape 2 milioane lei, dintre care în numerar circa 400.000 lei.

Numărul membrilor societăţii urmează o linie ascendentă, care dovedeşte serviciile pe care societatea le aduce membrilor ei. In prezent societatea are înscrişi aproape 300 studenţi.

Conform statutului şi scopului societăţii, în fiecare săptămână se ţine câte o şedinţă plenară ordinară, în care pe lângă partea administrativă se discută cele mai variate şi interesante chestiuni de medicină, conferenţiind d-nii profesori, docenţi, asistenţi, etc., foştii membri activi şi studenţii.

Pentru stimularea dorului de muncă a membrilor ei, societatea noastră a înfiinţat premii în bani cu ajutorul dnilor profesori. Anul acesta dl decan prof. dr. C. Tătaru a donat suma de 5000 lei pentru premiarea celei mai bune lucrări cu titlul: Combaterea veneriilor în mediul studenţesc universitar.

O atenţie deosebită are societatea noastră pentru propaganda igienică şi sanitară. In acest scop funcţionează în mod permanent o comisie specială, anul acesta sub conducerea d-lui Ivan Cornel, care în fiecare Duminică şi sărbătoare face descinderi la sate, unde pe lângă conferinţe de ordin sanitar şi igienic, explică populaţiei prin diapozitive şi filme pericolul social şi naţional al bolilor ce slăbesc şi duc la distrugerea populaţiei dela sate. In acest an, conform programului de activitate, se lucrează cu mult zel şi tragere de inimă la prevenirea şi represiunea flagelelor sociale ce bântue Ţara Moţilor. Propaganda se face de către membri societăţii

noastre care în mod absolut desinteresat îşi sacrifică puţinul timp liber ce-l au şi, cu concursul binevoitor al Astrei Medicale condusă de dl prof. dr. Iuliu Haţieganu şi cu al d-lui dr. D. Stanca. Pentru înfăptuirea propagandei sanitare, societatea noastră este subvenţionată de către Min. Sănătăţii cu suma de 30.000 lei anual.

Simţindu-se mult necesitatea unui local propriu, încă din anul 1923 s'a început o acţiune pentru creiarea de fonduri cu care să se construiască un palat al mediciniştilor şi, s'a realizat până acuma, prin vânzări de bonuri-cărămizi, apeluri la băncile şi medicii din ţară, etc. suma frumoasă de 250.000 lei, şi avem speranţa că această acţiune a noastră va fi încoronată, nu peste mult timp, de succes. Aici trebue să amintim munca depusă cu vrednicie în acest sens de comitetul din 1926—27 de sub conducerea D-lui Stroia Stanciu.

Sub prezidenţia Dlui P. Râmneamţu, societatea a organizat o excursie în Ceho-Slovacia în primăvara anului 1926, iar anul acesta avem toată siguranţa că vom face una, în cele mai pitoreşti părţi ale ţării, a cărei durată va fi de trei săptămâni.

Societatea are ca membri de onoare, pe lângă iluştrii reprezentanţi ai ştiinţelor medicale din Cluj şi Bucureşti, şi pe savanţii profesori francezi care cu ocazia vizitelor făcute la Cluj, au onorat societatea noastră cu prezenţa lor.

Comitetul actual al societăţii lucrează pentru: obţinerea unui teren pentru localul propriu, aranjarea excursiei în condiţii avantajoase, mărirea fondului de propagandă igienică, scoaterea unui almanah jubiliar şi aranjarea unui festival de aniversare cu ocazia împlinirii alor 10 ani de activitate.

Societatea Studenţilor în Medicină din Cluj va şti şi în viitor să năzuiască pentru a aduce contribuţii cât mai preţioase la marea operă a reformelor medico-sociale ce sunt la ordinea zilei, dând sprijin autorităţilor sanitare la munca încordată ce o depun pentru asanarea relelor ce bântue ţara şi demoralizează populaţia. Condusă de aceste principii, Societatea Studenţilor în Medicină are pe lângă activitatea pur ştiinţifică, înaintea ochilor sufleteşti, principiul că igiena este fundamentul bunei stări sociale şi a prosperităţii unei naţiuni şi luându-ne drept lozincă preceptul *„Mens sana in corpore sano“*, vom lucra pe terenul igienii sociale pentru a contribui cât mai mult la îmbunătăţirea stării sanitare a poporului român.

Societatea Studenților în Farmacie

Anul înființării: 1919

Tributul dat de farmaciști, atât în trecut cât și astăzi, pentru combatarea diferitelor maladii, pentru descoperiri științifice, precum și marele număr al „specialităților" de azi, care încă sunt, aproape toate invenția farmaciștilor, arată că farmacistul atât în trecut cât și astăzi și-a înțeles chemarea sa.

Noi, generația tânără, vrând să contribuim — și noi — cel puțin cu o treaptă, la înaltul edificiu, unde știința ocupă etajul cel mai de sus, am găsit de bine să continuăm a lucra în cadrele societății noastre, după programul făcut de întemeietorii ei în ședința de constituire din 13. XI. 1919.

Cu părere de rău renunțăm la desvoltarea mai detailată a programului prevăzut în statute, mulțumindu-ne cu simpla lui citare, din care cred că cititorul își poate face totuși o ideie destul de clară despre ținta pe care o urmărește societatea noastră, înființată cu scopul de a stabili între membri ei raporturi de colegialitate și solidaritate în ceeace privește interesele de ordin profesional, prin:

„1. Inlesnirea mijloacelor de trai.

2. Inlesnirea mijloacelor de studiu.

3. Organizarea de serbări studențești.

4. Gruparea studenților pentru interesele lor, prin stabilirea unei comunități sufletești ce se poate realiza prin:

a) adunarea de fonduri pentru un local propriu;

b) crearea unei biblioteci;

c) organizarea de conferințe excursiuni și acordarea de premii.

5. Lupta cu mijloacele posibile pentru a ridica „Societatea Studenților în Farmacie" la înălțimea chemării sale. In acest scop se va tinde la înființarea unei reviste, pe care s'o conducă un comitet de studenți, aleși din sânul societății.

6. Desvoltarea unei activităţi extra-universitare pentru *propagarea şi susţinerea culturii naţionale şi profesionale.*"

Până în prezent aproape toate punctele acestea au fost aduse la îndeplinire, cu excepţia localului propriu, care reclamă un capital de care noi nu dispunem încă; tot pentru aceleaşi motive n'a luat fiinţă nici revista proectată.

Primul comitet care a înfiinţat societatea a fost compus din d-nii: Leonida Bancu preşedinte, Victor Haneş vicepreşedinte, Iuliu Lipovan

Institutul Farmaceutic.

secretar general, Iosif Roxin casier, Emil Negru bibliotecar, Teodor Goina şi Maria Cosma secretari de şedinţă, Sabin Străvoi şi Romul Hagea cenzori, Augustin Roxin şi Liviu Bancu membri în comitet.

Preşedinte de onoare al Societăţii a fost dela înfiinţare şi până azi harnicul şi neobositul nostru profesor dr. G. P. Pamfil, care n'a scăpat ocazia nici când să ne ajute atât materialmente cât şi cu nepreţuitele d-sale

sfaturi părinteşti. Ne simţim obligaţi a-i aduce aici sincerele noastre mulţumiri.

Despre activitatea preşedinţilor dinainte de 1924 nu se poate da seama exact, deoarece actele referitoare la gestiunile lor s'au pierdut în timpul când societatea a fost desfiinţată, (în urma unui ordin dat de Rectorul Universităţii din Cluj 1922—23 şi 1923-24). A rămas registrul de casă şi un proces verbal din care s'a putut extrage abia numele preşedinţilor: I. Leonida Bancu, II. Victor Haneş, III. Iosif Roxin, IV. Victor

Laborator.

Maiorescu, V. Iuliu Lipovan, VI. Victor Ciocănelea, VII. Alexandru Oana, VIII. E. Papp, IX. Ioan Roxin, X. Corneliu Cosma.

Dl Alexandru Oana reînfiinţează societatea în 1924—25 şi lucrează cu mare zel la sporirea bibliotecii, lucru pe care l-au avut totdeauna înaintea ochilor şi urmaşii săi.

Lansează o colectă către farmaciştii patroni. Sub prezidenţia sa sunt numiţi membrii de onoare domnii Iancu Nan farmacist Zărneşti, dr. Iuliu

Orient conferenţiar la facultatea de medicină şi farmacie Cluj, Alex. Popp farm. Vulcan şi H. Herzberg farm. Sibiu. Mai cu seamă s'a lucrat în ultimii doi ani sub prezidenţia dlor E. Papp şi Ioan Roxin.

Dl E. Papp a prezidat în anii 1925—1926 şi 1926—1927. Pe lângă alte multe reforme şi îmbunătăţiri ce-a făcut, a aranjat şi o serată dansantă, prima a „Soc. Stud. în Farmacie" la care s'a realizat un beneficiu de 31.996 Lei, sumă care a fost cheltuită în întregime pentru sporirea bibliotecii.

Dl Ioan Roxin are marele merit de-a fi primul care aranjează o serie de conferinţe ştiinţifice, precum şi o excursie la Orăştie, unde am vizitat cultura de plante medicinale a dlui farm. Faragó. A fost o excursie cu caracter profesional-ştiinţific sub conducerea dlui preşedinte de onoare dr G. P. Pamfil, la care au luat parte şi farmacişti proprietari şi asistenţi ai institutului farmaceutic.

Primirea ce ni s'a făcut din partea dlui Faragó şi a primăriei oraşului a fost într'adevăr peste aşteptările noastre.

In anul acesta a fost ales preşedinte dl Corneliu Cosma având în comitetul său pe dnii Blaşiu Biro vicepreşedinte, Viorel Dan secretar general, Augustin Langer casier, Victor Mischinger bibliotecar, Vincenţiu Marcu şi Alexandrina Tămaşiu secretari de şedinţe, Schmotzer Zoltán şi Schiessel Casimir cenzori Iosif Keresztesi şi Augustin Salmen membrii în comitet. S'a făcut o serată dansantă foarte reuşită atât din punct de vedere moral cât şi material; s'a reînceput ciclul de conferinţe ştiinţifice; s'au făcut demersurile pentru o excursie la uzinele Reşiţa, şi eventual şi la uzinele din Anina. Am intrat în colaborare cu Societatea „Astra" sub patronajul căreia vom ţine anul acesta 3 conferinţe publice. Am făcut demersurile pe lângă depozitul de medicamente „Demed" care ne-a subvenţionat cu 5000 Lei, iar dl prof. dr I. Vintilescu, Bucureşti, ne-a donat 5 exemplare din „Farmacopeia Română" ed. IV-a, în valoare de Lei 6000. Societatea ca recunoştinţă a numit pe dl prof. dr I. Vintilescu membru de onoare.

Dorim ca generaţia viitoare să lucreze cu aceeaş dragoste pentru ridicarea societăţii; şi-i amintim să aibă totdeauna înaintea ochilor idealul pe care l-au urmărit antecesorii noştri şi noi.

Societatea Studenților în Științe

Anul înființării: 1919

Societatea Studenţilor în Ştiinţe s'a înfiinţat în ziua de 13 Noembrie 1919, şedinţa de constituire fiind prezidată de D-l Victor Laţiu, inspiratorul ideii de a înfiinţa Societatea. Primul comitet s'a constituit în felul următor: Preşedinte Victor Laţiu, secretară D-şoara Otilia Ioanoviciu, secretar de şedinţe dl Sever Covaciu, bibliotecar dl Emil Pop, cassier dl Traian Cucuianu, membrii: D-şoara Veturia Simu, dl A. Contrea şi dl Petre Cherebeţiu.

Acest comitet, deşi societatea se compunea dintr'un număr redus de membrii, a pornit la drum cu planuri mari, însă din cauza greutăţilor începutului a suferit decepţiuni mari.

Statutele societăţii, redactate de d-l Victor Georgescu, s'au votat în şedinţa plenară din 14 Februarie 1920.

Conform statutelor, societatea a căutat să desvolte o activitate pe teren cultural, organizând aşa zisele „şedinţe ştiinţifico culturale". Trebue să remarcăm felul în care au înţeles D-nii Profesori ai Facultăţii să ne dea concursul, prezentându-se la aceste şedinţe şi binevoind a ne ţine chiar Domniile lor conferinţe în cadrul societăţii noastre.

Prima şedinţă de acest gen s'a ţinut la 29 Februarie 1929 în prezenţa D-lui Prof. Alexandru Borza. Dl preşedinte V. Laţiu a ţinut o conferinţă intitulată „Bogăţiile Naturii." Urmează la 6 Martie 1920 conferinţa D-lui Profesor I. Popescu-Voiteşti despre „O excursie în regiunea marilor abisuri oceanice", şi comunicarea de ordin literar al D-lui V. Laţiu „Titu Gane".

Din 20 Martie 1920 datează legăturile noastre cu societăţile similare din Bucureşti şi Iaşi, care salută cu bucurie apariţia „tinerei lor surori" din Cluj.

In 28 Octombrie 1920 D-l Prof. Ostrogovich donează suma de 500

coroane în beneficiul bibliotecii noastre. Pe anul 1919—20 s'a ales președinte de onoare Dl. Prof. Călugăreanu, decanul Facultății de Științe.

In ședința administrativă și științifico-culturală din 18 Decembrie 1920 se alege președinte Dl. Ovidiu Voicu. La această ședință au asistat d-nii Profesori Călugăreanu, Popescu-Voitești și A. Maior. Au ținut conferințe d-nii A. Popa „Din Lumea astrelor", dl Celarian „Știința și religia" și dl V. Lațiu „Meteoriții din Moci".

După terminarea conferințelor Societatea în corpore vizitează muzeul Institutului de Geologie.

La 27 Februarie 1921 s'a ținut o ședință științifico-culturală, fiind de față D-nii Prof. Călugăreanu, Maior, Grințescu și Popescu-Voitești. Dl A. Popa și-a continuat seria de conferințe „Din Lumea astrelor", iar dl Cioculescu a ținut o interesantă conferință despre „Doctrina socialistă".

In ședința din 6 Martie 1921 s'a ales președinte de onoare dl prof. A. Ostrogovich și dnii V. Lațiu și Chiciu membri de onoare. Tot în aceeaș zi se țin conferințele dlor Bujoreanu „Rezultatele meteorologice până la 1920" și Ovidiu Voicu „Despre mișcarea brauniană".

Pe anul 1921—22 se alege președinte dl Bujoreanu. Comitetul din acest an își introduce în programul de activitate excursiile științifice reduse pe depărtări mici, în jurul Clujului. Se vizitează fabricile din Cluj sub conducerea dlor profesori de specialitate.

Dl Silviu Crișan prezintă proecte de insigne dintre care se votează insigna folosită și azi de membrii societății.

Dnii Traian Cucuianu și Iosif Pogan sunt aleși membrii de onoare.

Pe anul 1922—23 se alege președinte dl I. Mocanu.

Fiind din principiu scopul societății de a susține interesele profesionale ale membrilor ei, se formează o cerere către decanat pentru acordarea unei sesiuni extraordinare de examene. Cu ocazia închiderii Facultății de Medicină, s'a ivit necesitatea de a discuta punctul de vedere al societății noastre în chestiunea mișcărilor studențești, dar părerile fiind prea variate, nu s'a putut ajunge la hotărâri concrete.

S'a aranjat un ceai de cunoștință, care s'a încheiat cu deficit, dată fiind inexperiența aranjatorilor. In acest timp „Astra" a lansat niște adrese prin care se cerea colaborarea studențimei la propaganda culturală

interprinsă la sate. Din partea societăţii noastre s'au anunţat dnii Bujoreanu: „Buruenele de leac" şi I. Maxim: „Alcoolismul".

Intr'un timp, din cauza evenimentelor, şedinţele au fost supraveghiate de câte un delegat al Facultăţii. Intr'una din aceste şedinţe delegat fiind dl prof. Borza, s'au discutat chestiuni de ordin general studenţesc; la aceste discuţiuni a luat parte şi dl prof. Borza. In urma lămuri-

Biblioteca Universităţii. Fotofilm

rilor date de domnia sa, s'au cristalizat nevoile studenţilor în ştiinţe, care rezumate într'un memoriu au fost înaintate Senatului Universitar.

Serata de cunoştinţă, devenind tradiţională, s'a aranjat şi în acest an, dar de data aceasta a fost legată de instalarea festivă, în prezenţa preşedintelui de onoare dl prof. Gh. Bratu, şi a dlor profesori Al. Borza, I. Popescu-Voiteşti, Anghelescu, V. Meruţiu, Călugăreanu, Stanciu şi A-

bramescu, unde se predă conducerea noului comitet, în frunte cu dl Ioan Maxim preşedinte.

După preluarea conducerii, comitetul îşi inaugurează activitatea prin deschiderea seratei de cunoştinţă, care a decurs într'o atmosferă de caldă colegialitate, nivelul moral fiind ridicat prin prezenţa dlor profesori.

In acest an am primit Buletinele Academiei Române gratis, iar pentru înzestrarea bibliotecii cu cărţi româneşti s'au lansat adrese către autorii de cărţi didactice româneşti, rugându-i să ne doneze câte un exemplar din operele lor.

La 15 Februarie 1924 dl V. Laţiu a ţinut o conferinţă despre „Bogăţiile miniere ale ţării noastre" cu proiecţiuni.

S'a aranjat un festival la Teatrul Naţional, care ne-a adus un venit de 11.000 Lei. Această sumă, împreună cu subvenţia de 15.000 Lei acordată de Ministerul Instrucţiunii s'a cheltuit pe cărţi pentru bibliotecă şi cu aranjarea unei excursii la Sărmaş.

In anul următor preşedinte e dl Aurel Goia. Tradiţionalul ceai dansant s'a aranjat la 23 Noembrie, de data aceasta, afară de frumosul succes moral, ceaiul a mărit fondurile societăţii. Cu această ocazie societatea se înscrie ca membru fondator la sanatorul „Colibiţa", votându-se în acest scop suma de 3.000 Lei.

S'au aranjat două excursii: în regiunea industrială din Banat şi la Turda, iar la 22 Noembrie obişnuitul ceai dansant.

La 1 Decembrie 1925 se alege comitetul în frunte cu dl Silaghi. Mişcările studenţeşti ajungând în acest timp maximumul de expansiune, activitatea societăţilor studenţeşti a fost redusă. Fiind de actualitate chestiunea grevei, în 7 Martie 1926 societatea s'a pronunţat în sfârşit asupra acestei chestiuni, obiectul atâtor discuţii sterile. Moţiunea votată este următoarea: societatea aderă la grevă, din spirit de solidaritate. Din cauza urmărilor acestei moţiuni, proxima şedinţă se ţine abia în 16 Decembrie 1926.

Spiritele calmându-se, studenţii revin la munca serioasă, dedicându-se acţiunii culturale prin ţinerea conferinţelor. Se alege preşedinte de onoare dl Gh. Bratu, decan, iar preşedinte dl St. Musta.

In şedinţele plenare care urmează s'au ţinut următoarele conferinţe: dl prof. Petre Sergescu „Metodele ştiinţei în Matematici", dl Stefan Musta

„Podagra conicelor", dl Raul Călinescu „Mamiferele în România", dl Coriolan Drăgulescu „Legea acțiunii maselor".

La 26 Februarie s'a ținut serata dansantă cu rezultatul material de 15.000 Lei din care sumă 10.000 s'au trecut în fondul bibliotecii, iar restul a augmentat fondul de ajutorare și administrație.

Pe anul 1927—28 a fost reales dl Stefan Musta, însă după demisia d-sale se alege dl Octavian Nițulescu. In urma violențelor reprobabile dela Oradea, societatea votează următoarea moțiune: Membrii Societății Studenților în Științe sunt în unanimitate pentru menținerea ordinei și pentru revendicarea drepturilor studențești pe cale pașnică, reprobând orice violență.

Se repetă subvenția de 15.000 lei dela Ministerul Instrucțiunii, pentru cărți de specialitate.

S'au ținut următoarele conferințe: Octavian Nițulescu: „Apariția vieții și condițiile cari au determinat-o". Dl Edmond Felszegi: „Reacțiile chimice", Dl Coriolan Drăgulescu: „Circulația azotului în atmosferă".

Ca urmare a evenimentelor turburi din acest an ceaiul dansant obișnuit nu s'a putut ține, asemenea numărul ședințelor a fost simțitor redus.

In ședința din 19 Ianuarie 1929 s'a ales comitetul următor:

Președinte: Coriolan Drăgulescu, vicepreședinte: Edmond Felszegi, secretar general: Mihai Balea, secretar de ședințe: Mihai Pușcaș, casier: Vasile Homei, bibliotecari: Ștefan Cruceanu și Valer Novacu, controlori: Alexandru Bartha și Ioan Crăciun.

După alegerea comitetului s'a pus în discuție cea mai ardentă chestiune profesională: examenele de capacitate. Secretarul general a fost însărcinat cu redactarea unui memoriu către Ministerul Instrucțiunii. Memoriul cuprinde doleanțele studenților în științe față de legea și regulamentul învățământului secundar, mai ales în ceeace privește examenul de capacitate.

Acest memoriu a fost înaintat Consiliului Profesoral al Facultății de Științe ca prin autoritatea lui să fie înaintat Ministerului. Consiliul însă și-a declinat competința în această chestiune. Prin bunătatea D-lui Prof. Dr. Romul Boilă memoriul, împreună cu memoriul similar al Societății Studenților în Filozofie și Litere a pătruns în Parlament în formă de

interpelare. Durere interpelarea a obţinut un minim succes, deoarece dispoziţiile legii s'au schimbat numai faţă de actualii licenţiaţi.

Afară de acest punct, comitetul şi-a mai fixat un scop în activitate: reorganizarea societăţii pe baze mai solide şi, o comisie compusă din 4 membrii lucrează la redactarea noilor statute, consultând statutele societăţilor din străinătate, recunoscute ca cele mai perfecte organizaţii studenţeşti.

Conform tradiţiei Societatea şi în acest an a organizat o serată dansantă la 23 Februarie 1929 în saloanele Hotelului New-York. Această serată, mulţumită comitetului de patronaj şi a muncei depuse de comisia aranjatoare, a reuşit peste aşteptări, atât din punct de vedere moral cât şi cel material. Beneficiul net, destinat bibliotecii se ridică la suma de 23.000 Lei. Prin această sumă capitalul societăţii se ridică la 45.000 Lei, din care pentru fondul bibliotecii s'au votat 30 000 Lei, iar restul rămâne pentru fondul de ajutorare şi administraţie.

Societatea noastră având mijloacele restrânse, nu-şi poate ajutora membri în modul în care au conceput această ajutorare iniţiatorii ei. In cadrul posibilităţilor societatea aranjează excursii ştiinţifice, dar ajutorul principal il oferă prin împrumutarea cărţilor de specialitate. căci dela început scopul principal a fost înzestrarea bibliotecii şi în această direcţie s'au plasat subvenţiile primite şi cea mai mare parte din veniturile societăţii. Se mai acordă împrumuturi mici şi pe timp limitat.

Societatea Studenților în Agricultură

Anul infiinţării: 1920

Societatea Studenţilor în Agricultură din Cluj a existat sub regimul unguresc cu numele de „Societate de lectură". In timpul războiului mondial funcţionarea ei a fost întreruptă; după război, când Academia de Agricultură a trecut sub regimul românesc, studenţii în Agricultură au pus bazele nouei societăţi, în ziua de 20 Februarie 1920, cu numele „Societatea Studenţilor în Agricultură".

După statutul de înfiinţarea societăţii, aprobat de Consiliul Profesoral al Academiei şi de Ministerul de Agricultură, scopul societăţii este: ştiinţific, literar, muzical şi sportiv, desvoltarea sentimentului de solidaritate între membri, studiul diferitelor probleme cu caracter agricol, de a întreţine legături strânse cu celelalte societăţi studenţeşti, organizarea de excursiuni agricole în ţară şi străinătate, ajutarea membrilor lipsiţi de mijloace, participarea în mod efectiv şi ca societate constituită la toate manifestaţiile culturale ale studenţimii româneşti de pretutindeni, de a forma o bibliotecă, etc.

Primul comitet de conducere al societăţii a fost compus astfel:

Preşedinte: D-l Ioan Safta.

Membrii D-nii: Alexandru Micu, Grecu Simion, D-ra Emilia Popa, D-l Gheorghe Bujoreanu, Kaufmess Hans, V. Nandriş, Pop Mihaiu, Pop Gheorghe şi Ludu Bartolomeu.

Actualmente societatea are mai multe secţii: secţia artistică-literară, secţia sportivă, secţia de ajutor, secţia protecţiei păsărilor, secţia radio.

Dintre scopurile societăţii o bună parte au fost realizate, astfel: s'au organizat coruri care au contribuit la răspândirea şi întreţinerea unui ciclu de cântece caracteristice vieţii de student.

S'a organizat secţia sportivă care astăzi este înzestrată cu costume şi aparate pentru diferite sporturi şi distracţii ca: foot-ball, sky, patine, rodly, bob, disc, bară, greutăţii, popice, biliard, suliţă, domino, şah.

Desvoltarea sentimentului de solidaritate şi lupta pentru idea naţională au fost duse cu tărie în cadrul Centrului studenţesc „Petru Maior" din Cluj — în care, societatea este înscrisă din Mai 1920 — luând parte efectivă la toate manifestaţiile de cultură şi idee naţională întreprinse de studenţimea română creştină.

Din punct de vedere al intereselor specifice de carieră, această societate, in legătură cu Societatea Studenţilor în Agricultură din Bucureşti

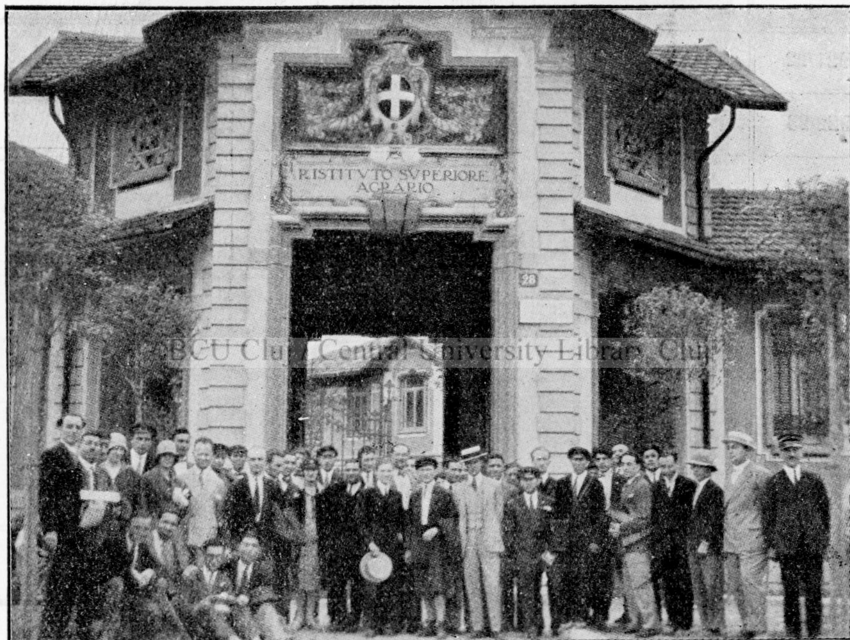

Academia de Agricultură.

şi Iaşi, a dus o activitate stăruitoare în special privitor la reforma învăţământului superior agricol, care la noi în ţară aşteaptă de atâta timp rezolvirea; astfel în anul 1923 s'a redactat un memoriu asupra organizării acestui învăţământ, memoriu care a fost tipărit şi răspândit diferitelor persoane din ţară care erau competente să aducă contribuţii fecunde în rezolvirea acestei probleme. In anul 1925 s'a redactat din nou un memoriu

adoptat şi de Centrul studenţesc „Petru Maior“ din Cluj; iar în anul 1926 o delegaţie de studenţi au pus în discuţia Congresului General Studenţesc dela Iaşi chestia învăţământului agricol superior printr'un memoriu care în urmă a fost înaintat şi Ministerului de Agricultură.

La 10 Mai 1928 Societatea Studenţilor în Agricultură din Cluj s'a

Excursia din Italia.

federat cu Soc. Stud. în Agr. Bucureşti şi Iaşi pentru ca lupta pentru promovarea agriculturii româneşti să aducă roade sigure.

Pe lângă societate funcţionează şi o societate de ajutor care este de un real folos pentru studenţi. A luat fiinţă în 20 Decembrie 1921 ca societate aparte; fuzionat apoi în anul 1924 cu Societatea Studenţilor în Agricultură, când s'a creat şi secţia de ajutor:, iar din 1925 s'a format comitet de conducere aparte având ca preşedinte activ, unul dintre pro-

fesorii Academiei. Rolul pe care l-a avut această societate pentru înlesnirea vieţii studenţeşti în Academie se desprinde cu elocvenţă din tabloul de mai jos.

ANII DE STUDII	Subvenţii pentru excursii	Imprumuturi		Ajutoare		OBSERVAŢII
		No. Stud. imprumutaţi	Sumele împrum.	No. Stud. ajutaţi	Sumele date	
1921/22	3.500	53	11.330	15	6 330	
1922/23	—	95	25.175	3	750	
1923/24	5.400	38	16.600	10	3.200	
1924/25	10.000	34	13.900	13	3.500	
1925/26	10.000	67	33.600	10	8.317	
1926/27	10.000	37	25.800	1	3.000	
1927/28	6.000	45	36.850	—	—	
1928/29	6.79	25	12.600	4	3.000	Până la data de 1/III a. c.
Total	45.579	394	175.855	56	28.097	

Capitalul total de care dispune societatea de ajutor la 1 Martie 1929 este de 74.546 lei.

Secţia Protecţiei Păsărilor a luat fiinţă din ideea protejării păsărilor — amicii agriculturii, — în acest scop s'a construit o apărătoare pentru adăpostirea şi hrănirea lor; s'au confecţionat deasemenea şase cuiburi artificiale pentru grauri, care sau aşezat în boschetele de lângă grădina botanică a Academiei.

Secţia Radio a luat fiinţă în anul 1927 odată cu întroducerea unui aparat de radio, care s'a instalat în localul Căminului Studenţilor şi

anume în biblioateca Societăţii. Pentru buna conducere a acestei secţii s'a votat un statut special, care reglementează folosinţa aparatului.

Biblioteca societăţii numără în total 1966 volume din care 800 volume

In Cehoslovacia.

sunt rămase dela fosta societate de lectură, iar 1166 volume sunt procurate dela înfiinţare şi până astăzi. Academia de Agricultură a făcut donaţiuni în cărţi bibliotecii studenţilor.

In cadrul societăţii se ţin conferinţe de către Rectorul Academiei, profesori, asistenţi şi studenţi.

Societatea Studenţilor în Agricultură Cluj este în legătură cu Asociaţia studenţilor dela institutul superior de Agricultură din Brno-Cehoslovacia cu care împreună a organizat o excursie în anul 1926 în Cehoslovacia şi Austria pentru vizitarea celor mai importante instrucţiuni agricole de stat şi particulare.

In anul 1923 societatea a participat la expoziţia agricolă din Sept.—Oct. ţinută la Iaşi.

Excursiile întreprinse de Societate şi Academie se fac în fiecare an în ţară şi uneori şi în străinătate: până acum s'au făcut excursii în Cehoslovacia, Germania, Austria, Ungaria şi Italia.

In anul 1922 s'a editat de către societate cursul de Agronomie Economică al dlui prof. C. Martinovici.

In ziua de 6 Mai 1923 s'a ţinut la Cluj primul congres al studenţilor în agricultură şi vechilor membri ai societăţii, când s'a hotărît — printre altele — şi atitudinea studenţilor faţă de reforma învăţământului agricol superior.

Societatea Studenţilor în Agricultură conştientă de sacrificiile ce se cer pentru realizarea ideii naţionale, a ştiut să răspundă demn la glasul studenţilor care au suferit martiriul închisorilor cu ocazia mişcărilor studenţeşti.

Prin tradiţie societatea dă în fiecare an un bal pentru mărirea fondului societăţii. Deasemenea la începutul fiecărui an academic, se face o serată de cunoştinţă în vederea primirii noilor membri în societate.

Actualul comitet de conducere al societăţii se compune astfel: Preşedinte Bogdan Dragoş, vicepreşedinte Blaga Vasile, secretar general Poleac Ion, secretar de şedinţe Ursache Gheorghe, casier Măeruşan Gheorghe, bibliotecari Corstchi Vasilie, Seleşan Petru, censor Patcoş Ioan, econom Raica Ionel.

Preşedinţii ce s'au succedat la conducerea societăţii sunt: dnii V. Nandriş, A. Hartia, A. Vernichescu, A. Micu, L. Găluşcă, Gh. Miron, Gh. Velea, E. Constantinescu, N. Popa, Gh. Valuţă, I. Oltean şi E. Pop.

Preşedinte de onoare al societăţii este dl profesor dr. Ion Dobrescu.

In anul 1926 studenţii au adoptat uniforma studenţească cu bereta verde având insigna: compas şi spic de grâu. In urmă au adoptat uniforma unică hotărâtă de Centrul Studenţesc „Petru Maior“ cu şapcă roşie având insigna specifică: compas şi triunghiu încadrat în două spice de grâu.

Dşoarele studente membre în societate aduc un aport însemnat acesteia prin stăruinţa ce-o depun ca membre, în comitet, în diferite secţii.

TERRA MATER
Monument din secolul lui August.

ale societăţii: artistică-literară, protecţia păsărilor, în organizarea balurilor, etc.

Capitalul total de care dispune societatea afară de secţia de ajutor, este de 126.000 Lei. Fondurile societăţii se strâng prin cotizaţiuni, anuale dela membri, donaţiuni şi venituri dela serate. Donaţiuni s'au primit dela:

Camerile de Agricultură, Banca Agrară Cluj, Banca Naţională a României Bucureşti, (18.000 Lei), Ministerul Agriculturii, Banca Generală a Ţării Româneşti, Banca Albina Cluj, Consilieratele Agricole etc.

Fondurile societăţii se întrebuinţează pentru bibliotecă, secţia sportivă, radio, împrumuturi, ajutoare, subvenţii de excursii etc.

Societatea n'are local propriu; Academia de Agricultură însă, a pus la dispoziţia societăţii o sală care serveşte de bibliotecă şi sală de şedinţe.

Asociația Studenților Academiei de Inalte Studii Comerciale și Industriale

Anul înființării: 1921

Pornind ideologic dela necesitatea unei formaţiuni de interes profesional pe lângă un institut de cultură aplicată, studenţii Academiei noastre au reuşit să pună bazele „Asociaţiei studenţilor Academiei de Inalte Studii Comerciale şi Industriale“ în anul plin de speranţe 1921, luna Decembrie ziua IV-a.

Nevoile unui institut de cultură au fost cu atât mai accentuate, cu cât acel institut s'a aflat mai în vecinătatea crâncenului răsboiu; astăzi, după atâţia ani dela răsboiu, efectele lui sub acest raport le simţim. Să se raporteze deci cineva la necesităţile imediate ale anului 1921 şi va înţelege frumosul dar şi eroicul gest al fondatorilor acestei Asociaţiuni.

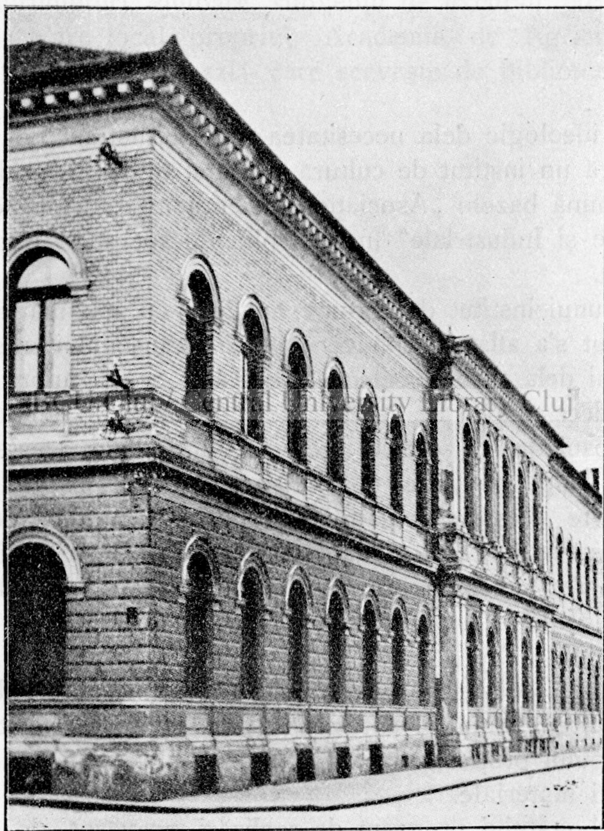
Dacă pe lângă motivele absolut profesionale ce au făcut să dea naştere în parte acestei Asociaţii, mai adăogăm pe cele de ordin naţional şi umanitar. vom crede cu deplină convingere în necesitatea vieţuirii şi pe mai departe a acestui organ, în prosperarea şi desvoltarea sa evolutivă până la ajungerea perfecţiunii absolute.

*

Începuturile acestei Asociaţii, ca oricari începuturi dealtfel nu au marcat în afară de voinţă şi entusiasm, prea mult; au lipsit mijloacele de ajungerea scopului propus, tocmai, fiindcă acel scop unic în dorinţe, prevedea realizări materiale.

Înaintea bogatului program de realizări prevăzut de statute şi faţă de sărăcia mijloacelor materiale, primul comitet al Asociaţiei a luptat asiduu ; merită deci a fi trecut aici drept un simbol al iniţiativei curajoase. Preşedinte : *Muică I.* : vice-preşedinte : *Rusu C.*, secretar;general : *Vlad P.* cassier: *Socol I.*, bibliotecar: *Ureche C.* (demisionat, ales *Popescu N.*) secretari de şedinţe: *Decei I.* şi *Spuderca O.*

Şi tot ca mărturie a unor frumoase sentimente ce trebue să anime sufletul oricărui membru, de oricând ne vedem obligaţi a statornici amintirea tuturor preşedinţilor, prin publicarea aici a numelor lor, În 1921—22

Academia de Inalte Studii Comerciale şi Industriale.

preş. Muică I.; 1922—23: Alexa G.; 1923—24: Buzea I.; 1924—25: Nistor A.; 1925—26: Butnariu E.; 1926—27: Damşescu G.; 1927—28: Donoiu G.: 1928—29: Paraschivescu E.

Biblioteca.

Este de nediscutat valoarea acestei unelte pentru meşteşugarul ce din idei vrea să-şi construească rostul vieţei sale,

In primul an (1921—22) deşi munca a fost serioasă, totuşi rezultatele nu au satisfăcut. Anul al doilea de activitate 1922-23 reuşeşte să totalizeze un număr de 68 de cărţi, nu prea multe reviste şi insuficiente broşuri. Dintre revistele strânse atunci, putem cita: „Evoluţia“, „Analele, minelor“, „Cugetul Român“, „Independenţa Economică“, „Lamura“, „Convorbiri literare“ etc.

Anul 1923—24 măreşte numărul cărţilor la 214, iar pe al revistelor la 632.

Anul de activitate 1924—25 augmentează numărul cărţilor la 455. Reviste 855.

Anul şcolar 1925—6 aduce încheeri şi mai frumoase: Cărţi: 723 volume. S'au primit 28 ziare, dintre cari 7 noui şi 25 reviste, dintre cari 6 noui. Totalul revistelor 1132.

In anul 1926—27 cărţile ating numărul de 890; revistele: 1366. Tot în acest an s'au legat 45 volume. S'au împărţit cărţile în 5 secţiuni. Secţiunea comercială cu 80 volume, secţiunea economică-juridică cu 272 volume, secţiunea socială cu 148 volume, secţiunea literară cu 250 volume şi secţiunea diverse cu 131 volume.

Anul 1927—28 sporeşte numărul cărţilor la 1012, pe acela al revistelor la 1366.

Anul şcolar actual 1928—29 cu gestiunea neterminată a contribuit la mărirea bibliotecei, cu cărţi în valoare de cea 5000 lei.

Excursii,

Excursia este un factor indispensabil pentru bunele rezultate ale învăţământului aplicat. Asociaţia, pătrunsă de acest adevăr s'a străduit şi se strădueşte pentru reuşita cât mai bună a acestor excursiuni.

În primii doui ani (1921—22 şi 1922—33) nu s'a putut organiza nici o excursiune; motivul este simplu, nu s'au putut găsi dintr'un început acoperirea nevoilor materiale necesitate de o asemenea intreprindere.

În schimb începând cn anul 1923—24 s'au făcut de către membrii acestei Asociaţii câte 3 excursiuni anuale şi anume:

În vacanţa de Paşti, pentru vizitarea centrelor industriale mai importante din Ardeal. Itinerariul acestei excursiuni anuale a fost şi este astfel stabilit:

Cluj - Oradea Mare—Arad—Timişoara—Reşiţa -Sibiu—Cluj. Această excursiune se face cu studenţii anului 3, cca 35 participanţi.

A doua excursiune anuală are loc in luna Maiu cu studenţii anului 2, cca 40 participanţi şi se vizitează centrele industriale: Turda, Câmpia-Turzii şi Uioara.

În fine cea de a treia excursiune anuală are loc între 1—15 Iulie, în proporţii cu mult mai mari şi cu un itinerar în complexul căruia intră şi localităţi industriale din vechiul regat. Itinerariul acestei excursiuni este: Cluj—Bucureşti—Constanţa—Cernavoda—Brăila (bălţile Brăilei)—Galaţi—Tulcea—braţul Chilia—braţul Sf. Gheorghe—Tulcea—Ismail (cu vaporul)—Valea Prahovei (pentru industria petrolului)—Braşov—Cluj.

Aceste excursiuni se fac sub conducerea technică a Domnului profesor de specialitate Dr. Voinea Ion întovărăşit şi de alţi domni profesori.

În timpurile mai apropiate s'au putut organiza excursiuni şi în afara graniţelor ţării. Astfel în vara anului 1927 s'a organizat în cadrele Asociaţiei o excursie de studii în Italia. Itinerariul a fost:

Peste Cehoslovacia şi Austria la Veneţia, Florenţa, Roma, Neapole, Genova, Torino, Milano, Innsbruck, Viena, Praga şi Brno.

La aceasta excursie au participat 6 profesori 30 studenţi şi 9 studente toţi din anul al III-a. S'a obţinut o reducere de 50 % pe toate căile ferate, intrarea gratuită în toate muzeele italiene precum şi gratuitatea micilor excursiuni la Roma, Pompei, Insula Capri etc.

A doua excursie mare în afara graniţelor ţării, a avut loc în vara anului 1928. Cu această ocaziune s'au vizitat institutele comerciale şi stabilimentele industriale cele mai importante din oraşele: Lemberg, Cracovia, Lodz, Varşovia, Danzig, Berlin, Praga şi Viena.

Cei 30 de studenţi participanţi precum şi cei 3 domni profesori sub conducerea cărora s'a efectuat excursia, au fost primiţi şi trataţi nespus de călduros de către bunii noştrii amici, polonezii.

*

In afară de realizarea bibliotecei şi a acestor excursiuni, periodic anuale, s'au făcut şi alte realizări. S'au dat lupte de către toate comitetele pentru îndeplinirea integrală a deziderateior cuprinse în articolele 4 şi 5 din statute şi s'a ajuns astăzi aproape la totala învingere a acestor deziderate.

Din anul 1923–24 începând s'au litografiat multe cursuri, cu bani din fondurile Asociaţiei, punându-se în vânzare apoi membrilor săi pe preţul de cost. Aceste cursuri s'au relitografiat oridecâteori nevoia a cerut-o.

Tradiţia a făcut ca începutul fiecărui an şcolar să fie marcat printr'o aşa zisă *„serată de cunoştiinţă"* unde profesorii şi studenţii trăind aceeaş

La Reşiţa în 1926. * Prof. Dr. I. Voinea, ** Prof. Dr. Evian.

atmosferă liberă pentru moment de distanţa prăpăstioasă dintre ei şi din timpul anului, să ajungă a se cunoaşte mai bine şi mai binevoitor.

In afară de aceste serate de cunoştiinţă, cari nu urmăreau decât rezultate morale, Asociaţia a aranjat aproape în fiecare an dela fondare încoace şi câte o serată dansantă, urmărind prin aceasta strângerea de fonduri pentru susţinerea diferitelor nevoi materiale. Este demn de remarcat că pe lângă succesul material al acestor serate dansante, am avut şi satisfacţiunea succeselor morale depline.

Dintr'un fond special creiat, se acordă membrilor împrumuturi pe termene scurte şi în sume mici (500 Lei). Se dau de asemeni şi ajutoare fără pretenţiunea de a mai fi restituite când cei ce le solicită sunt săraci şi au nevoi absolut imperioase.

S'au ţinut şi se ţin conferinţe de specialitate de către membrii Asociaţiei şi în cadrele ei.

Prin Asociaţie s'au spus respicat nevoile studenţimei dela această Academie, nevoi sintetizate în adresa către Consiliul Profesoral şi înmânată acestui consiliu în anul şcolar 1925—26. Iată aceste doleanţe;

1. Mărirea şi amenajarea actualului cămin.

2. Participarea studenţilor la conducerea efectivă a căminului.

3. Acordarea a 3 sesiuni ordinare de examene,

4. Ridicarea Academiei noastre la rangul de facultate economică-comercială, atribuindu-i-se dreptul de a institui examene de doctorat în ştiinţele economice-comerciale.

5. Infiinţarea seminariului pedagogic pe lângă secţia pedagogică dela Academie. Examene de capacitate şi la Cluj.

6. Laboratoare, muzee şi biblioteci cu cărţi de specialitate.

7. Infiinţarea unui fond permanent în budgetul Academiei pentru instituirea a 3 burse de studii în străinătate.

Este inutil a mai evidenţia legătura sufletească şi solidaritatea ce există între societatea noastră şi celelalte societăţi studenţeşti. „Petru Maior" a găsit întodeauna la noi fermitate, înţelegere şi solidaritate. Nu s'a călcat devîza:

„Toţi pentru unul şi unul pentru toţi".

Societăţile culturale nestudenţeşti au găsit în noi aceiaşi iubitori de bine. Solidaritatea noastră faţă de tot ce este intenţiune bună şi românească, se manifestă şi în afara graniţelor studenţeşti. S'au dat mai multe ajutoare băneşti societăţii „Caritatea" pentru întreţinerea suferinzilor în sanatoriul dela Colibiţa. Anul 1928—29 a strâns călduros raporturile noastre cu „Astra" în vederea ridicării masselor ţărăneşti prin propagandă culturală şi artistică.

La orice sărbătoare naţională ţinută sub auspiciile „Ligei Culturale"

sau ale oricărei alte societăţi, membrii Asociaţiei noastre au luat parte cu convingere şi dragă inimă.

In privinţa donaţiunilor ce a primit, Asociaţia e recunoscătoare „Casei Şcoalelor" ce i-a dăruit un însemnat număr de cărţi. Aceiaşi recunoştiinţă celor câteva persoane particulare ce au binevoit a mări numărul cărţilor noastre.

In ceeace priveşte sprijinul material, Asociaţia a apelat cu deplin succes la generozitatea instituţiilor administrative, economice şi financiare, dintre cari putem cita:

Primăria Municipiului Cluj, Camerele de Comerţ din Cluj, Oradea, Timişoara, Arad, etc. „Industria sârmei", etc. etc.

Banca Albina, Banca Centrală, Banca Românească, etc. etc.

Şi fiindcă veni vorba de sprijinul material acordat de binevoitori Asociaţiei noastre, să trecem în revistă bursele primite de către membrii săi.

La Viena în 1927. Excursioniştii la Statua Mariei Terezia.

Burse.

In anul 1923—24 *Ministerul Instrucţiunilor* a pus la dispoziţiunea membrilor Asociaţiei, 30 burse à 600 lei lunar. *Banca Centrală* Cluj a acordat 2 burse à 5000 lei anual şi 2 à 4000 lei. *Camera de Comerţ—Cluj* a înfiinţat 3 burse cu cari se întreţin 3 studenţi în Căminul Academiei. *Camera de Comerţ din Oradea* a înfiinţat 3 burse şi 3 semiburse în mărimea taxei de întreţinere în Căminul Academiei. *Banca Agrară* a dat 4 burse à 3000 lei iar *Intreprinderea forestieră română* 5 burse à 2000 lei.

In anul 1924—25 *Ministerul Instrucţiunii* a acordat 30 burse à 600 lei. *Banca Bihoreana—Oradea* a întreţinut 2 studenţi în Căminul Academiei. *Camera de Comerţ—Cluj* 3 burse. *Camera de Comerţ—Oradea*

$4^1/_2$. *Banca Centrală—Cluj* 6 burse à 350 lei. *Industria sârmei—Cluj* 4 burse à 3000 lei. *Fondul granițelor din Caraș-Severin* 4 burse à 2000 lei. *Camera de Comerț—Timișoara* 1 bursă à 1000 lei.

In anul 1925—26 *Ministerul Instrucțiunii* 30 burse à 600 lei. *Banca Centrală* 3 burse à 4000 lei. *Industria sârmei* 3 burse à 300 lei lunar. *Banca Timișana* 2 burse à 1000 lei. *Prof. I. Evian* 1 bursă à 7200 lei. *Camera de Comerț—Timișoara* 1 bursă à 1000 lei. *Camera de Comerț—Cluj* întreține 3 studenți în Căminul Academiei. *Camera de Comerț—Oradea* 5, *Banca Bihoreana* 2.

In anii următori, aceste instituții au binevoit a ne aduce acelaș sprijin bun.

Să urmărim acum evoluția numărului membrilor acestei Asociații. In anul 1921—22 au fost 70 membrii, în 1922—23: 120, în 1923—24: 200, în 1924-25: 250, în 1925-26: 253, în 1926—27: 258, în 1927—28: 263, în 1928—29: 314.

Actualmente gestiunea anului 1928—29 este lăsată în mâna comitetului astfel constituit: Președinte: Eugen Paraschivescu, vicepreședinte Postescu T., secretar-general Vlădăreanu G., cassier Butnariu I., bibliotecar Popa A., controlor Radu V. secretari de ședințe Alămăreanu P. și Damșescu I., membrii în comitet Socaciu A. și Susan N.

In fracțiunea de gestiune Noembrie-Martie, a anului 1928-29 s'au realizat câteva lucruri demne de a fi relevate.

In primul rând s'a cumpărat un aparat de radio în valoare de circa 19.000 lei. S'au ținut tradiționalele serate: „de cunoștință și dansantă“ cu un beneficiu material net de 18.000 lei și un rezultat moral măgulitor pentru Asociație. S'au cumpărat cărți noui pentru bibliotecă, în sumă de circa 5000 lei. S'a primit colaborarea Asociației noastre cu „Astra“ pentru ridicarea masselor țărănești, etc.

* * *

S'au văzut până acum numai realizările din domeniul moral; dar de aici nu rezultă că studentul dela Academia noastră și-a neglijat cultura trupului. Anul 1921—22 a dat naștere și unui club sportiv: „Academia“, unde membrii Asociației noastre, contra unei taxa minime putea să-și

fortifice fizicul. Secţiunea de football a acestui club, prin muncă serioasă şi continuă a reuşit a-şi plasa echipa de football din categoria II-a, unde a stat până în anul 1925, la categoria I. Greutăţile materiale prin care a trecut în ultimul timp, clubul sportiv Academia, l-au făcut să fuzioneze cu clubul sportiv al studenţilor universitari, (S. S. S. U.) în anul 1928.

* * *

Şi acum, când cunoaştem felul spontan şi general în care a luat naştere Asociaţia noastră, când realizările de până acum s'au dovedit a fi necesare şi posterităţii, credem nestrămutat în viitorul şi prosperarea „Asociaţiei Studenţilor Academiei de Inalte studii Comerciale şi Industriale".

Societatea academică „Credința Ortodoxă" a studenților în teologie

Anul înființării: 1924.

Inceputul existenței acestei societăți coincide cu înființarea instituției superioare de cultură teologică pe lângă reînviata episcopie a lui Ștefan cel mare și sfânt.

Această întârziere nu se datorește nici pasivității, nici indolenței și nici indiferentismului demnitarilor bisericești, ci dificultăților strâns legate de reînființarea vechilor episcopii a Vadului și Feleacului. Însă această episcopie având în fruntea sa pe P. S. S. Episcopul Nicolae Ivan, bărbat cu înzestrări excepționale, și-a dat seama că pentru a ridica prestigiul moralității e necesară înființarea unei școli teologice — care să dea călăuze celor care dibuesc în întunerec.

Tinerele vlăstare intrate în această școală au fost conștiente de misiunea grea pe care o au și atunci au căutat să se echilibreze sufletește, să-și câștige armele spirituale pentru opera de evanghelizare și să răspândească în massele populare, la momente oportune, din învățăturile însușite. Toate acestea nu se puteau realiza decât în cadrele unei societăți, care a și luat ființă imediat după începerea cursurilor la noua instituție.

Studenții în număr de 50, se adună în ziua de 15 Oct. 1924 în localul internatului teologic din Str. N. Bălcescu 21 și 'aleg un comitet provizoriu încredințat cu elaborarea unui proect de statute și regulament în vederea organizării nouei societăți. Comitetul provizoriu în baza deciziunii luate, elaborează acest proect care se discută în 2 adunări generale ținute în zilele de 4 și 5 Noembrie 1924. Organizația este recunoscută de societate academică cu numele „Credința Ortodoxă" având de patron pe P. S. S. Episcopul eparhiei Vadului, Feleacului și Clujului. Pe baza statutelor se convocă pe ziua de 20 Ianuarie 1925 prima ședință plenară de constituire când se alege primul comitet după cum urmează:

Preşedinte: Teodor Ciuruş. Vicepreşedinte: Mihail Grecu. Secretar general: Stoian Rusu, Secretar de şedinţe: Silviu Jina. Casier: Axente Tomuş, Bibliotecar I: Octavian Nicola, Bibliotecar II: Traian Anca, Econom: Pavel Dab, Controlor: Pompeiu Oniga.

Imediat după constituire Societatea şi-a început activitatea în două direcţiuni: una internă şi alta externă. Scopul activităţii în intern constă în aprofundarea chestiunilor teologice prin facerea de diferite lucrări şi,

Academia Teologică Ortodoxă.

în punerea materialului necesar la dispoziţia studenţilor. Activitatea în extern are o extenziune mai mare; răspândeşte în cercurile populare ale satelor învăţături cu caracter moral, naţional, economic, etc.

In general scopul societăţii este: *desvoltarea membrilor pe tărâm teologic, promovarea intereselor profesionale, răspândirea cuvântului evanghelic ori unde este reclamat şi cimentarea raporturilor cu celelalte organizaţii studenţeşti.*

Pentru a-şi realiza scopul societatea are 3 secţii care cooperează şi anume: secţia literară, secţia de propagandă şi secţia muzicală. Secţia literară, are în fruntea sa un preşedinte şi 6 membri. In cadrul acestei secţii s'au discutat lucrări cu caracter literar, filosofic, teologic şi ştiinţific. Această secţie precum am amintit la activitatea în intern tinde la progresarea în cunoştinţele teologice.

Structura secţiei de propagandă e aceeaş ca şi a secţiei literare cu deosebirea că are o activitate externă foarte extinsă, în sarcina ei fiind lăsată aranjarea şezătorilor, festivalurilor şi descinderilor la sate. Contribuţiunea şi-a dat-o nu numai în satele din jurul Clujului, ci şi în comunele mai îndepărtate.

Trebue să păstreze această societate o deosebită consideraţie dlui dr. D. Stanca directorul spitalului de femei care ori de câte ori a avut posibilitatea ne-a pus la dispoziţie un aparat cu diapozitive pentru a putea arăta ţăranilor multe lucruri foarte folositoare şi uneori distractive.

Totdeauna când societatea a făcut descinderi la sate a avut câte un călăuzitor şi îndrumător în persoana D-lor profesori dela Academia Teologică. Profesorii au oficiat serviciul divin alături de preotul local, iar corul societăţii a dat răspunsurile cuvenite. După Sf. Liturghie profesorul participant ţinea câte-o predică, aducând exemple vii care au excelat printr'o viaţă neprihănită. Insă opera societăţii dacă s'ar reduce numai la atât ar fi prea uşoară, ci după serviciul divin membri societăţii, au căutat să producă sătenilor câteva momente de reculegere şi înălţare sufletească dându-le învăţături frumoase şi făcându-i să asiste la desfăşurarea unor puncte muzicale care numai înviorare şi veselie le puteau produce.

Multe din realizările noastre se datoresc, în special în ultimul an, faptului că am avut în fruntea şcoalei noastre pe distinsul bărbat Dr. I Vască. Domnia-Sa nu ne-a refuzat preţiosul concurs dela nici un pas bun pe care l-am făcut. La toate aceste deplasări am fost îmbrăţişaţi cu părintească iubire de P. S. S. Episcopul Nicolae Ivan, care fără nici o şovăire a făcut jertfe materiale considerabile pentru deplasarea noastră.

Această activitate s'a desfăşurat în fiecare an dela înfiinţarea societăţii sub următorii preşedinţi, fiecare contribuind în largă măsură la realizarea scopului societăţii: în 1924—25: Teodor Ciuruş, 1925-26: Mi-

hail Grecu, 1926-27: Dumitru Nanu, 1927—28: Izidor Todoran şi actualul comitet compus precum urmează:

Preşedinte: Izidor Todoran; Vicepreşedinte: Ioan Bunea; Secretar general: Flore Mureşan; Secretar de şedinţă: Nicolae Puia; Casier: Valer Dragota; Bibliotecar I: Ioan Buiu; Bibliotecar II: Ioan Chiorean; Econom: Ioan Clonţa; Controlor: Zaharie Feier: Delegat în comitetul centrului studenţesc: Liviu Buzdug.

Pentruca membri să aibă posibilitatea de a-şi căştiga şi îmbogăţi cunoştinţele, grija de căpetenie a fost înfiinţarea unei biblioteci. Incă în primul an de existenţă prin donaţiile Dlui Dr Virgil Ciobanu, ale „Astrei", Fundaţiei Culturale „Principele Carol" şi Casei Şcoalelor numărul opurilor se ridică la 832. In anul următor 1925—26 numărul cărţilor se ridică la 999 în 1926—27 la 1159 prin donaţii făcute de profesorii Academiei, iar în 1927—28 la 1358 opuri.

Pentru a ţine pe membri în curent cu problemele vremii, atât religioase cât şi sociale, societatea a abonat 21 reviste, 12 foi şi 3 ziare care se pun zilnic la dispoziţia membrilor, într'o sală de lectură. *Fondul societăţii* se compune din cotizaţii anuale de 20 lei plus taxa de 5 lei care se percepe dela membrii noi înscrişi, apoi din donaţiile membrilor fondatori, din venitele obţinute cu ocazia diferitelor serate etc. Membrii fondatori societatea are pe doi merituoşi profesori ai Academiei: Dr. Gh. Stănescu şi Dr. L. Muntean.

Societatea în prezent dispune de un capital destul de mic care se întrebuinţează la susţinerea şi întreţinerea bibliotecii în special. Pentru deplasări mai mari se întrebuinţează sume din fondurile de propagandă ale Eparhiei.

Numărul membrilor în anul 1924—25 a fost de 50; 1925—26 de 60; 1926—27 de 50; 1927—28 de 55; 1928—29, anul numărul membrilor e de 79. Cauza pentru care numărul membrilor societăţii noastre nu a crescut în mod simţitor a fost următoarea: instituţia teologică din Cluj nou înfiinţată se luptă cu dificultăţi inerente oricărui început şi neavând un local corespunzător nu poate adăposti deocamdată decât un număr mic de studenţi. Sperăm însă în timpuri mai bune, care să ne aducă schimbarea dorită.

Perspectivele societăţii pentru viitor sunt frumoase. Călăuzită de preceptul evanghelic: „Mergând învăţaţi toate popoarele" . . . va căuta să intensifice propaganda în extern cerând ajutorul celorlalte soc. studenţeşti pentruca umăr la umăr să caute a descătuşa din lanţurile primitivismului pe aceia cărora nu li s'a dat ocazie să se deştepte la viaţa civilizaţiei, din cauza vitregiilor seculare. Societatea „Credinţa Ortodoxă" având de scop promovarea ideilor nobile umanitare şi de propăşire în orice direcţie bună, în viitor va şti să lucreze desinteresat pentru vindecarea multor rele sociale care mai dăinuesc încă în lumea satelor noastre spre care în deosebi se îndreaptă activitatea noastră.

Cercurile Regionale

Cercul Cultural „Alba-Iulia"

Anul înfiinţării: 1921.

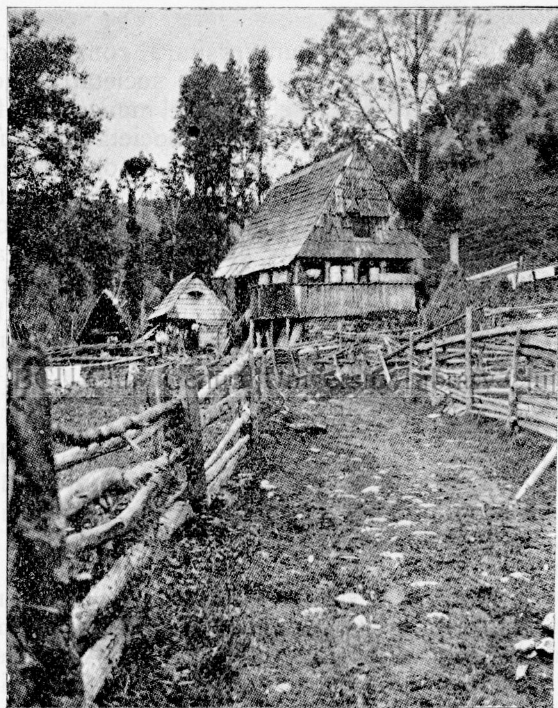
Incă din primul an de viaţă universitară românească la Cluj studenţii au simţit nevoia de a se organiza în societăţi studenţeşti, în vederea realizării unor scopuri propuse, ca astfel munca să le fie mai uşoară şi încununată de succes. S'au înjghebat întâi societăţile studenţeşti pe facultăţi având de scop susţinerea şi apărarea unor interese profesionale. S'a început apoi o mişcare în sânul studenţilor din diferitele regiuni ale ţării ca să se grupeze în mici societăţi, numite de ei „cercuri", propunându-şi, înainte de toate, răspândirea culturii la sate şi stabilirea de legături sufleteşti cu intelectualii regiunei respective. In marea lor majoritate fii de ţărani, studenţii şi-au dat seama de starea culturală în care se aflau părinţii şi fraţii lor şi erau conştii că o astfel de situaţie nu putea să mai dureze, mai ales după schimbarea condiţiunilor de viaţă naţională.

In această stare de spirit a luat fiinţă şi Cercul Cultural „Alba-Iulia".

In 12 Aprilie 1921 studenţii originari din judeţul Alba-Inferioară aflători în Cluj, adunaţi la o consfătuire intimă la Căminul Studenţesc din Cluj, hotărăsc să înfiinţeze un cerc regional studenţesc în judeţul Alba-Inferioară al cărui scop principal să fie răspândirea culturii în massele poporului. La această consfătuire intimă se alege o comisie interimară compusă din 7 membri, care să elaboreze proectul de statute şi să hotărască data şi locul unde va avea să se ţină şedinţa de constituire. Intrunindu-se de mai multeori comisia a hotărât ţinerea adunării de constituire la Aiud în ziua de 3 Mai 1921. Tot această comisie a dat noului cerc numele de: Cercul Studenţilor Universitari „Alba-Iulia".

Şedinţa de constituire s'a ţinut în sala festivă a prefecturii judeţului, de faţă fiind un mare număr de intelectuali, reprezentanţi ai autorităţilor administrative şi şcolare. Intelectualii au îmbrăţişat cu căldură frumoasa iniţiativă a studenţilor judeţului şi au ridicat ziua de 3 Maiu 1921 la înălţimea unei adevărate sărbători. Lucrul acesta se poate vedea din cuvintele simţite spuse de subprefectul de atunci d. Dr. V. Ciura, care zicea printre altele: „In sala aceasta, de când s'a înfăptuit România-Mare s'au ţinut mai multe serbări şi adunări, dar în aşa sărbătoare ca acum, când ocroteşte între pereţii ei pe tinerii vlăstari ai neamului şi viitorii stâlpi ai ţării, n'a fost niciodată nici această sală nici oraşul nostru".

Cu această ocazie mulţi intelectuali s'au înscris ca membri fondatori ai cercului, contribuind cu sume însemnate, iar d. Dr. V. Ciura a fost proclamat membru de onoare. Apoi s'au votat statutele şi s'a ales primul comitet, după cum urmează: Preşedinte: N. Vasiu; vicepreşedinţi: O. Răhăianu şi P. Marcu; secretar general: N. Breazu; casier: O. Oniga;

Casă de moţ. Foto T. C. R.

controlor: Şt. Pop; bibliotecar: A. Radu; secretari de şedinţe: B. Teculescu şi I. Popa.

La început cercul cuprindea şi pe studenţii din judeţul Turda, însă în curând s'a produs desmembrarea, deoarece s'a înfiinţat Cercul „Valea Arieşului" la care s'au afiliat şi studenţii din plasa Ocnele Mureşului, aparţinătoare judeţului nostru. Prin noua reformă administrativă plasa

Blaj s'a despărţit de judeţul, numit acum numai Alba, iar studenţii s'au alăturat Cercului „Valea Târnavelor". Plasa Sebeş, care a trecut dela judeţul Sibiu, are cercul său, aşa că nu ne-a recompensat numărul membrilor pierduţi. Astăzi deci, cercul are teritoriul judeţului Alba format din plăşile: Aiud, Abrud, Teiuş, Ighiu şi Vinţul-de-jos.

Scopul, prevăzut în statutele cecului, este; a), răspândirea culturii în popor; b) stabilirea unei legături cât mai strânse între studenţi şi conducătorii poporului; c) întărirea legăturilor de colegialitate între membri; d) ajutorarea materială a membrilor cercului.

Pentru răspândirea culturii în popor sunt prevăzute conferinţe, şezători culturale ţinute la sate şi înfiinţarea de biblioteci populare. Stabilirea de legături sufleteşti cu conducătorii poporului s'a făcut prin serate şi festivaluri artistice organizate în oraşelele judeţului în vacanţele universitare din venitul cărora se adunau fonduri pentru cumpărarea cărţilor necesare bibliotecilor populare. La mărirea fondurilor acestora au mai contribuit sumele date de membrii fondatori; intelectualii mai de seamă din oraşele Aiud şi Alba-Iulia, câteva personalităţi din Cluj, între cari: P. S. Sa Episcopul Nicolae Ivan al Clujului, Dnii Dr. Iuliu *Haţieganu* prof. universitar, Dr. Victor Deleu, Dr. Alexandru Fodor şi Dr. Petre Meteş. Deasemenea au mai contribuit băncile: „Izvorul", „Centrala", „Albina", „Fonciera" şi „Intreprinderile Forestiere". Frumos a fost gestul unui Român din America, originar din judeţul Alba, Dl. Nicolae Tecău, care a dat o sumă însemnată pentru fondul cultural al cercului.

Legăturile de colegialitate s'au menţinut prin aşa numitele „serate de cunoştinţă", clipe de petrecere şi veselie numai între membrii cercului.

Ajutorarea materială a membrilor s'a făcut prin împrumuturi acordate din fondul cercului, pe un timp stabilit după împrejurări şi necesităţi, a unor sume nu prea mari şi fără dobândă.

Pentru realizarea scopurilor propuse s'au nizuit comitetele încă dela început, având în frunte entuziaşti şi desinteresaţi preşedinţi, şi anume.

Anul de gestiune 1921—22. Nicolae Vasiu (însă prin luna Decemvrie fiind nevoit să plece din Cluj, a fost ales Eugeniu Hulea, care a fost preşedinte şi în anul 1922—23. In aceşti 2 ani gestiunea dura din Mai (luna în care s'a înfiinţat cercul) până în Mai următor. Cu depunerea mandatului celui de al doilea comitet, adică în Mai 1923 s'a hotărât ca gestiunea să înceapă şi să se termine la începutul anului academic. Pentru intervalul din Maiu până toamna s'a ales un comitet al cărui preşedinte a fost: Ion Breazu, reales şi pentru anul de gestiune 1923—24, în anul 1924—25 a fost: Ion Cadariu, 1925—26: Pompiliu Peculea, 1926—27: Ion Munteanu, 1927—28: Nicolae Mărgineanu.

Conferințe la sate s'au ținut mai ales în vacanța de vară și într'a Paștilor. De obiceiu se conferinția în satele din jurul orașelor unde aveau în seara aceleiași zile vre-un festival sau cu ocazia înființării vre-unei biblioteci. Se anunțau înainte preoții și învățătorii care să vestească poporului, ce asista cu plăcere și asculta sfaturile date de acești „domnișori dela Cluj."

Nu se ținea numai o singură conferință într-un sat, ci câte 2—3 luate din domeniul culturii, al legilor și alcătuirii statului nostru, din domeniul sanitar și economic-cooperativ. S'a conferențiat în următoarele sate din județ: Mirislău, Aiudul de sus, Ciumbrud, Teiuș, Cetea, Stremțiu, Cricău, Ighiu, Zlatna, Benic, Beldiu, Henig. Imprejurările au făcut ca în unele dintre aceste sate s'a conferențiat mai de multe ori. Afară de-aceasta, în satele în care s'au înființat biblioteci populare s'au ținut deasemenea conferințe, arătându-se cu deosebire folosul cărții și al cititului. In total au conferențiat vre-o 50 de studenți, în vre-o 24 sate.

Biblioteci s'au înființat în limita posibilităților. Lipsa se simția aproape pretutindeni, însă au fost multe greutăți să se adune fondurile necesare cumpărării cărților. Posibilitățile de realizare erau mici în raport cu necesitățile. Pe lângă banii donați de către membrii fondatori și veniturile rezultate dela festivaluri, s'a cerut ajutorul autorităților județene, care însă n'au răspuns cu căldura cu care a fost solicitate. Cu toate că au fost prefecturi care au pus la îndemâna studenților pentru scopurile lor culturale, sume însemnate, care au fost plasate prin tiparul cărții până în cele mai îndepărtate cătune, prefectura județului nostru n'a acordat decât — după repetiție solicitări și prezentări de situații — abia în anul 1926 suma de 2000 lei. Poate că aceasta ce datorește faptului că studenții județului nostru n'au înțeles să facă jocul partidului dela guvern și-a nici unui partid politic urmând numai politica luminei de carte și a naționalismului. Miscările studențești deasemenea au contribuit ca orice mișcare a studenților să fie suspectă. Dar lucrul e constatat. Cu totul s'au putut înființa 6 biblioteci populare în comunele: Mirislău, Aiudul de sus, Cetea, Bucerdea Vinoasă (350 volume); Benic (248 volume), și Ighiu (232 volume). Toate aceste biblioteci s'au înființat, cumpărându-se cărțile din banii cercului, cu excepția unui număr de vre-o 50 volume cari s'au dat din partea „Fundației Regele Mihai I." la intervenția dlui prof. Bogdan-Duică. „Casa Școalelor" a trimis cărți în câteva comune, la cererea și stăruința Cercului nostru.

Bibliotecile s'au incredințat învățătorilor și preoților care să le distribuie spre a fi citite și să se îngrijască de buna lor stare. Rezultatele desigur vor fi îmbucurătoare — un control din partea Cercului nu s'a

făcut până acuma — căci ţăranul e dornic de carte şi citeşte cu plăcere în clipele de odihnă, pentru a-şi alunga grijile zilei.

Festivalurile artistice şi seratele au un scop dublu; intâi stabilirea de legături cât mai strânse cu intelectualii judeţului, iar în al doilea rând realizarea de fonduri pentru scopurile culturale. Timpul aranjării lor este

Gospodărie din jurul Teiuşului. Colecţia Muzeului Etnografic

în vacanţe, căci altădată, deplasarea dela Cluj e costisitoare. Intotdeauna s'a cerut concursul autorităţilor, oraşelor respective, care, uneori — s'a dat, dar de cele mai multe ori nu. Motivele sunt cunoscute. Neprecupeţit însă a fost concursul Reuniunilor Femeilor Române, cari au primit cu dragoste orice iniţiativă a Cercului nostru.

S'au aranjat 18 festivaluri şi serate, dintre care: 6 la Aiud, 4 la Alba-Iulia, 4 la Teiuş, 2 la Zlatna, 1 la Ighiu, 1 la Cricău.

Aranjarea festivalurilor a fost foarte mult stânjenită din cauza mişcărilor studenţeşti. Trebuiau să se ceară permise dela Ministerul de Interne

sau dela Corpul de armată al ținutului, și nici acestea nu le-acordau decât în urma unei adeverințe date din partea Rectoratului Universității, că există Cercul și e recunoscut de către acesta. S'a ajuns până acolo încât nu s'a permis nici unui. „Cerc studențesc" să facă vre-o manifestație de asemenea natură. Atunci conducătorii tuturor cercurilor au hotărît să nu se mai numească „studențești", ci „culturale", așa că și cercul nostru a fost nevoit să-și ia numele de Cercul cultural „Alba-Iulia".

Rezultatul mișcărilor a fost defavorabil și din alt punct de vedere; intelectualii au început să-și piard încrederea în studențime, încât festivalurile lor erau slab frecventate și puțin sprijnite.

Intărirea legăturilor de colegialitate era necesară pentru ducerea la îndeplinire a scopurilor propuse. Trebuia ca studenții din cerc să se cunoască mai deaproape să se apropie și sufletește, să-și împărtășască entuziasmul tineresc îndreptat spre acelaș țel. Mijloc potrivit pentru aceasta erau așa numitele „serate de cunoștință", aranjate în Cluj, și la care participau numai membrii cercului. Aceste serate se aranjează la începutul anului, prilej potrivit pentru introducerea studenților din anul I în cerc și mediul universitar, ca și aceștia, încă din primele zile să devie colaboratorii celorlalți.

Pentru ajutorarea membrilor cercul are un fond, din care se dau sume între 500 și 1000 pe termen fix. Evident, aceasta constitue un avantaj pentru studenții lipsiți de mijloace și avizați la o sumă urgentă. Insă în cuvând s'a ivit o dificultate: nu s'au restituit sumele împrumutate la data fixată, așa că funcționarea fondului de împrumut a fost stânjenită în ultimul timp. E de observat că dupăce au terminat studiile academice, membrii nu se mai interesează, întrerupând orice relații cu cercul; cu excepția câtorva foști președinți, ținând un strâns contact cu actualul comitet care este compus după cum urmează: Președinte: Ion Todoruțiu, vicepreședinte: Mircea Crișan, secretar general: Nicolae Laslo, casier: Octavian Handa, controlor: Teodor Bălașiu, bibliotecar: Bazil Gruia; secretar de ședințe: Ion Popa; membrii în comitet: Dorin Pop și Coriolan Irimieșiu. Comisia Artistico-literară: Președinte: Pompeiu Andrea, membri: Dra Tulia Groze, Alexandrina Roșca și Emil Frâncu. Comitetul actual și-a pus în programul său de activitate, pe lângă prevederele statutare — și lucrează asiduu în direcția aceasta — tipărirea unei Monografii istorice a lui Ioan Axente Severu tribunul de pe Târnave și Murăș în revoluția din 1848/49 și care după aceea a trăit până către sfârșitul vieții în Cricău, sat pe teritorul județului Alba, unde avea o moșie. Pe casa în care a locuit a hotărât să fixeze o placă comemorativă și adună fonduri pentru a-i ridica un bust în Aiud.

Cercul Studenților Universitari „Valea Arieșului"

Anul înfiinţării: 1922.

Situaţia înapoiată, din punct de vedere cultural, naţional şi economic, a populaţiei aşezate pe malurile împădurite ale Arieşului, a interesat din primi ani de şcoală românească, tineretul universitar, originar din acele plaiuri.

Această populaţie, la pronunţarea numelui căreia se cutremurau stăpânii de ieri şi care în decursul veacurilor a dat dovadă de un înalt simţ eroic, a fost doborîtă de vitregia vremurilor şi ziua desrobirii politice a aflat-o subjugată din punct de vedere economic şi cultural.

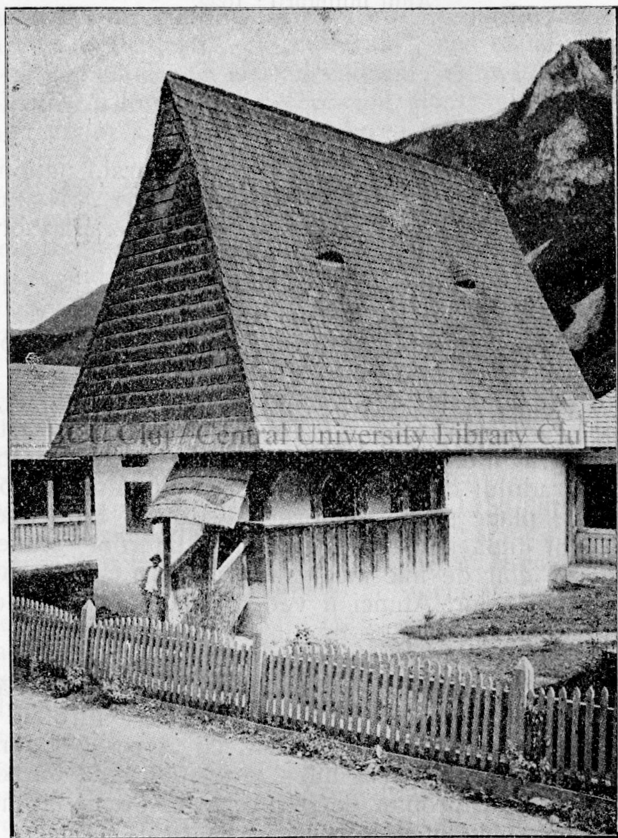
Aceasta o ştiu tinerele vlăstare ale munţilor şi vedem, că imediat după reîntoarcerea din război, îşi propun să continue lupta pe un alt front. Doreau ca prin muncă dezinteresată, să atingă desrobirea economică, ridicarea gradului cultural şi cultivarea simţului naţional, a acelui popor, cu care ne place să ne mândrim, a Moţilor lui Avram Iancu.

In primii ani după unire însă, numărul tinerilor studenţi ieşiţi din creerul munţilor e atât de mic încât singuri simt, că nu vor fi în stare să realizeze idealurile lor. Atunci îi vedem, că se alătură de alţi fraţi cu aceleaşi idealuri, din vecinătatea ţinuturilor lor, se apropie de studenţii din regiunea Albei Iulii.

In ciuda tuturor sforţărilor constată, că nici pe această cale nu ajung să înceapă activitatea nobilă ce şi-au propus. Inrolaţi într'o societate care are alt câmp de activitate, simt cu durere, că nu pot lucra pentru masele populare din regiunea lor. Atunci ne luând în considerare numărul redus, îşi propun despărţirea de cercul cultural „Alba-Iulia" şi punerea bazei, unui alt cerc, care să poarte numele râului Arieş.

In ziua de 12 Februarie 1922, un număr de 19 studenţi, se întrunesc în orăşelul Turda, centrul regiuni şi decid în unanimitate să se retragă cu toţii din cercul „Alba-Iulia". Reîntorşi la Cluj se întrunesc din nou în ziua de 14 Februarie 1922 şi întemeiază cercul căruia i se dă numele de: Cercul Studenţesc „Valea-Arieşului". Se alege un comitet în mod provizor, care ar fi primul comitet al cercului nostru, având însărcinarea elaborării statutelor şi conducerea destinelor tinerei societăţi,

până la alegerea comitetului definitiv. Membrii acestuia sunt: David Ioan preşedinte, Crişan Ioan vicepreşedinte, Cadar Ioan secretar general, Rubin Popa, Traian Stan, Ioachim Lobonţiu, Sabin Căbulea,

Casa în care s'a născut Avram Iancu.
(Colecţia Muzeului Etnografic).

Valeriu Luca, Eugen Moga membri. În ziua de 25 Aprilie acelaş an, comitetul provizor îşi depune mandatul când se alege comitetul definitiv,

fiind ales preşedinte Pintea Ioan. Cu aceasta cercul nostru ocupă locul dorit între celelalte societăţi studenţeşti.

Conducerea sa dela înfiinţare şi până azi, a fost încredinţată următorilor preşedinţi. Anul 1922/23 ValeriuLuca, anul 1923/24 Traian Stan, anul 1924/25 Gheorghe Trif, anul 1925/26 Iacob Deac, 1926/27 Corneliu Todea, 1927/28 Ioachim Raţiu.

Astăzi stăm sub conducerea unui comitet ales, conform noilor statute, compus din: preşedinte Gheorghe Cădariu, vicepreşedinte Ştefan Pintea, secretar general Iosif Chiorean, casier Valer Dragota, bibliotecar Aug. Nemeş, controlor Iosif Pogăcean, secretari de şedinţe Olariu Liviu, Cerghizan Ioan, preş. com art. lit. Emil Sabău, membri comisiei artistico literare dşoarele: Ilian Otilia, Sabău Margareta, Emilia Popovici.

*

Activitatea în primul an, cu tot entuziasmul şi cu toată dragostea predecesorilor noştrii, n'a fost cea intenţionată. Greutăţile începutului şi-au ridicat capul dela primul pas, forţându-i să se mărginească la consolidarea internă, adunarea membrilor şi în deosebi a fondurilor, care să permită măcar succesorilor ducerea la îndeplinire a frumosului scop. Pentru căştigarea fondurilor necesare, fiind lipsiţi de orice rază de speranţă de ajutor strein, se aranjează, în câteva din centrele regiunii, serate artistico-dansante, din beneficiul cărora se realizează o situaţie materială capabilă a promova interesele cercului.

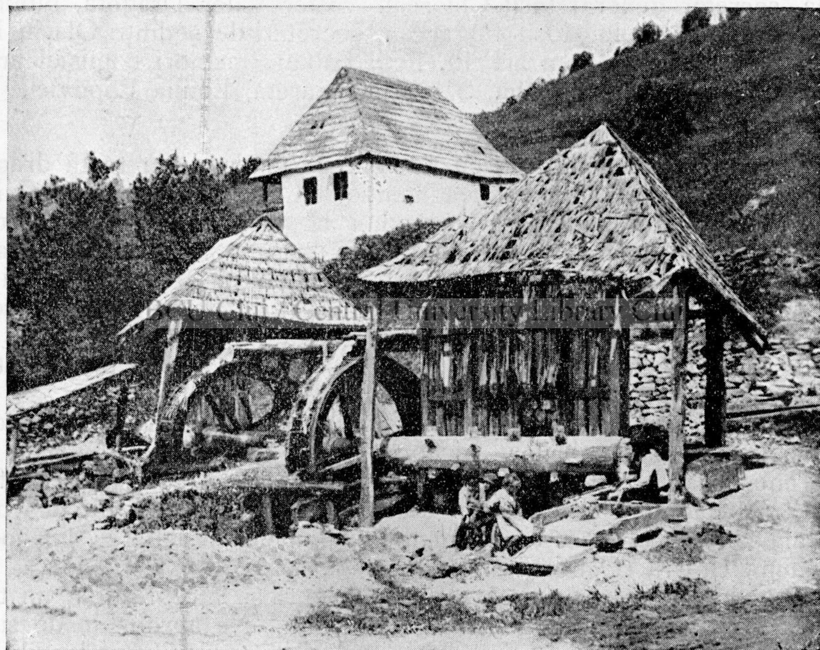
Anul al II-lea, datorită fondului existent, activitatea e mai rodnică; creşte şi numărul membrilor. Începem să ne coborîm în mijlocul maselor ţărăneşti, aranjând câte o şezătoare populară însoţită de conferinţe cu caracter naţional şi cultural. Ca să ajutăm şi mai mult desvoltarea culturală a acestor mase, înfiinţăm o bibliotecă populară din 300 vol., în comuna Uioara (Ocnele Mureşului) jud. Alba.

Anul al III-lea păşim cu paşi mai siguri şi întreprindem un turneu artistic, în munţi — primul turneu al cercului. Ne apropiem de sufletul moţului, care până acum a fost dat uitării, lăsat în mijlocul brazilor şi al neştiinţei. Bucuria lor, dar mai ales a noastră, a fost de nedescris; nici ei nici noi nu ne mai simţiam singuri. Ne strângem cu veselie mâinile de fraţi, cu şcoală şi fraţi lăsaţi şi pe mai departe să muncească în linişte ogorul strămoşesc.

Infiinţăm din nou o mică bibliotecă populară, cu 300 vol. în comuna Câmpia-Turzii, jud. Turda.

Pas cu pas cu cât vom înainta în anii următori, constatăm că entuziasmul începutului nu se stinge, ci se continuă cu aceeaş dragoste calea apucată. Ajungem la al IV-lea an de existenţă. Impedimentele predece-

sorilor sunt sdrobite şi încercăm să pătrundem şi mai adânc în sânul păturei de jos. Ne abatem din nou prin munţi cu un turneu artistic, dar nu ne oprim la vizitarea comunelor mai mari, ci cutreerăm văile necăutate până acum. Vizităm sate din jurul munţilor, în care românismul ni se părea aproape distrus şi încercăm, ca prin conferinţele noastre să strecurăm încredere în inimile acelora care se credeau pierduţi în marea masă a străinilor. Dăm concursul la serbările aranjate în comuna Podeni jud. Turda

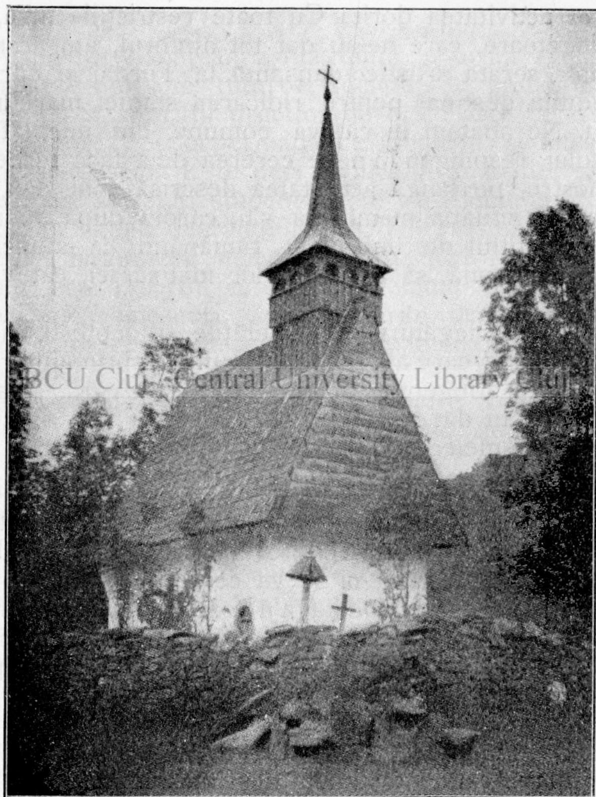

Şteampuri dela Roşia.
(Colecţia Institutului de Geografie).

cu ocazia desvelirii monumentului dela mormântul lui Florică Ceteraşul, nedespărţitul tovarăş al eroului Avram-Iancu, monument iniţiat de regretatul profesor I. Paul. Intemeiem şi în acest an o mică bibliotecă populară cu 226 vol. în comuna Hădăreni — jud. Turda.

In al V-lea an, alarmaţi de starea jalnică a Moţilor, care pe lângă traiul mizer la care i-a expus soarta, mai sunt bântuiţi şi de o mulţime

de boale care îi ruinează, ne propunem să întreprindem o vie propagandă igienică, să le descoperim rezultatele triste asupra urmaşilor lor şi să-i înduplecăm să se apropie cu încredere de medicul conştient de sfânta-i datorie. Mulţumită neobositului medic Dr. D. Stanca, din bunăvoinţa căruia ni se pune la dispoziţie un camion al Ministerului Sănătăţii

Mănăstirea din Lupşa.

Publice, cercetăm 14 comune, majoritatea din munţi, unde conferenţiarii s'au nizuit din toate puterile cuvântului lor să expună în termenii cei mai simpli cauzele şi modul de tratare al acestor boale.

Pe lângă propaganda igienică se încearcă să se facă şi una de cooperaţie.

Evenimentele, obvenite în anul 1927/28, după congresul dela Oradea, evident paralizează şi la noi, ca şi la toate societăţile studenţeşti, elanul de muncă de până acum.

Fiindu-ne interzisă orice întrunire, din partea tuturor autorităţilor n'am desfăşurat activitatea dorită. Cu toate restricţiile însă, datorită unor persoane înţelegătoare, care ne-au dat tot ajutorul, am aranjat şi anul acesta tradiţionala serată artistico-dansantă la Turda, al cărei beneficiu a fost donat fondului destinat pentru ridicarea statuei marelui bărbat politic dr I. Raţiu. Ne abatem în câteva comune din imediata apropiere a capitalei judeţului, respingându ni-se cererea de-a face turneu în munţi.

Cercul nostru, pe lângă activitatea descrisă mai sus, se îngrijeşte dela început şi de situaţia membrilor săi, cărora după posibilitate, li s'au dat mici sume cu titlul de împrumut, rămânând ca atunci când îşi va crea o situaţie mai bună, să acorde celor mai săraci, câteva ajutoare, sub titlul de burse.

Am ţinut strânse legături, cu societăţile studenţeşti, şi cu societăţile străine de universitate, care au scopuri înrudite, prin ajutorul cărora ni s'a uşurat foarte mult atingerea ţintei. Amintim Asoc. „Astra" şi „Casa Şcoalelor" care ne-au dat şi sperăm ne vor mai da, stocurile de cărţi necesare pentru întemeierea bibliotecilor.

*

Anul acesta, am continuat şi vom continua cu demnitate munca antecesorilor. Planuri mari pentru viitor nu putem făuri de teama de-a nu fi decepţionaţi atunci când ni se va cere socoteala.

Fondul nostru, care niciodată n'a fost prea mare, astăzi este foarte redus,; nici nu se poate altfel, fiind alimentat numai din cotizaţiile membrilor şi beneficiile seratelor, lipsindu-i, un venit sigur şi permanent. Bazaţi numai pe puterea norocului, am adunat şi dintr'o parte şi din alta ban cu ban, cu care am făcut ceeace s'a văzut.

Oricare ar fi situaţia, pe lângă orice sacrificii, suntem gata să sărim în ajutorul fraţilor învăluiţi de întunericul neştiinţei. Vom face prin zelul şi munca noastră desinteresată să dispară rând pe rând tristul refren:

„Munţii noştri aur poartă"
„Noi cerşim din poartă 'n poartă".

Cercul Academic Bănățean, Secția Cluj

Anul înființării: 1920

Cercul Academic Bănăţean a luat ființă in urma aceloraşi necesități, care au dat naştere aproape tuturor societăţilor studenţeşti pe regiuni. Nu era cu putinţă ca spriritul primitor de orice idee de frumos al bănăţenilor, să stea inactiv într'o perioadă de idealism şi tineresc entusiasm, ca aceea de acum 10 ani. Este deci explicabil şi faptul, că acest cerc a fost printre primele societăţi studenţeşti ce s'au înfiinţat. Necesitatea lui a fost afirmată zi de zi, ani dearândul iar roadele existenţei lui nu vor fi contestate niciodată. Dragostea nemărginită de ţară atât de caracteristică fiilor Banatului, este resortul care i-a îndemnat întotdeauna să se reîntoarcă, cu mari jertfe adeseori, spre plaiurile dragi, în sânul poporului iubit, pentru ca împărtăşindu-i ceeace aveau mai bun, să-l ajute, să-l îmbărbăteze, să-l mângăe.

Acesta este scopul cu care în 8 Februarie 1920 studenţii bănăţeni dela Universitatea din Cluj s'au adunat în sala mare a Căminului Studenţesc.

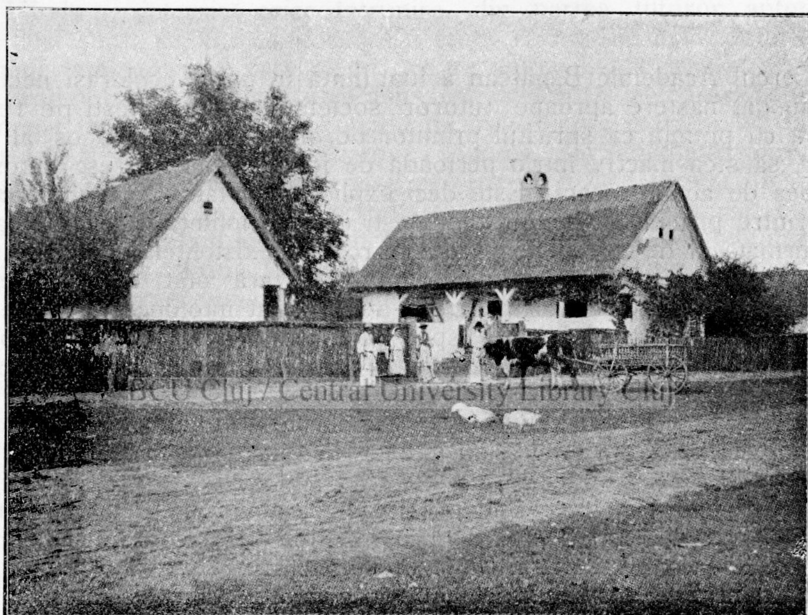
Repeziciunea cu care s'au pus în aplicare vorbele frumoase rostite la această şedinţă, înţelepciunea organizării şi felul coordonării primilor paşi, este dovada eclatantă a conştiinţei bănăţene.

Studentul Vichentie Ardeleanu şi comitetul său s'a ales chiar în această primă şedinţă, în care s'a schiţat şi planul activităţii tinerei societăţi „Cercul Studenţilor Bănăţeni" pe acel an, precum şi principiile după care acesta se va conduce în viitor.

Merită toată atenţia faptul, că în această primă şedinţă s'a pus chestiunea colaborării cu studenţii olteni, care cereau primirea în cerc. Studenţii bănăţeni din Cluj, erau cu toţii pentru această colaborare, fapt dovedit prin alegerea de vicepreşedinte a stud. Mihail Macavescu, care era oltean. Faptul regretabil însă, că colegii Olteni din Bucureşti nu manifestau faţă de studenţii bănăţeni aceeaş simpatie şi dorinţa de a evita o ruptură între cele două societăţi bănăţene, cea din Cluj şi cea din Bucureşti, a determinat comitetul să renunţe la colaborarea dorită de colegii olteni. Aceasta cu atât mai mult, cu cât cele două societăţi Bănăţene erau pe cale să devină secţiile unei şi aceleeaş societăţi, fapt care s'a şi întâmplat,

pentruca în prezent această societate să numere 3 secţii — Bucureşti, Cluj, Timişoara, — şi 4 grupări regionale — Lugoj, Caransebes, Oraviţa şi Sân-Nicolau.[1])

Statutele „Cercului Studenţilor Bănăţeni" aşa cum se prezintă azi au fost alcătuite mai târziu.

Stradă în Chisătău.

(Colecţia Muzeului Etnografic).

Primul pas către realizarea frumoaselor scopuri ale cercului, a fost aranjarea turneului în vacanţa Paştilor, de către comitetul anului 1920. Inzestraţi de natură, cântăreţi buni, studenţilor bănăţeni le-a fost uşor să înjghebeze un cor şi să facă toate pregătirile necesare pentru turneu.

Rezultatul moral şi material a fost excelent. Primirea pe care oraşele Lugoj şi Caranşebeş le-a făcut-o, a fost dintre cele mai înălţătoare.

[1]) Acum e pe cale înfiinţarea celei de-a cincea: Gruparea regională Orşova.

„Cercul Studenţilor Bäneţeni“ s'a afirmat cu o forţă pe care se poate conta oricând.

Venitul de 17.000 coroane, realizat cu ocazia acestui turneu, formează primul fond al Cercului întreg şi el denotă spiritul de înţelegere al populaţiei Banatului pentru manifestaţiunile ideale. După congresul tuturor studenţilor bănăţeni, ţinut la Timişoara în 13 April 1920, congres la care s'a hotărît contopirea într'o singură societate, cu sediul în Timişoara al celor două Cercuri din Bucureşti şi Cluj, secţia Cluj aranjează un festival artistic, în ziua de 16 Mai cedând din venitul realizat cu această ocazie, 50% centrului studenţesc.

In turneu la Bozovici

Comitetul ce urmează, sub preşidenţia regretatului Gh. Bănuţiu funcţionează 22 luni.

În scopul de a ajuta reclădirea teatrului din Timişoara „incendiat de mâini duşmane“, după cum menţionează un secretar general, corul dă în 13 Februarie 1921 un festival artistic pe scena Teatrului Naţional din Cluj. Intreg venitul este trimis la Timişoara în scopul menţionat mai sus.

Pentru strângerea legăturilor dintre studenţii bănăţeni, serveşte „ceaiul dansant“ aranjat în Februarie la Căminul Studenţesc.

Dar punctul culminant al activităţii comitetului acestor 2 anî este turneul de vară. Pregătesc un cor excelent şi două piese de teatru, „Heidelbergul de altă dată“ şi „Cererea în căsătorie“.

Entusiasmul cu care populaţia satelor şi oraşelor bănăţene îi primeşte e nemărginit. Sunt aşteptaţi cu trei fanfare în Bocşa, cu două coruri în alt sat, pretutindeni numai dragoste şi bucurie.

Vorbesc populaţiei de muncitori din Reşiţa şi Anina, ţărănimii din alte 5—6 sate, se zbat muncesc, mânaţi de acelaş avânt tineresc de acelaş ideal: binele poporului iubit

Fondul de propagandă se măreşte şi de data aceasta cu 14 116 cor. 53 fileri.

De acum „Cercul Studenţilor Bănăţeni“ e cunoscut atât în Cluj cât şi în Banat. El urmează generaţie după generaţie acelaş drum neobosit, entuziast gata de jertfă.

Lucrează acum paralel trei secţii şi grupările. Din venitul turneelor anuale se cumpără cărţi pentru popor. Ministerul Artelor şi Cultelor donează cercului 5 biblioteci pe care cercul le trimite în comunele lipsite de bibliotecă prin delegaţii săi, care cu această ocazie ţin conferinţe, dau îndrumări culturale poporului.

Sub preşidenţia Dr. Magda A. se aranjează turneul dela Iam, comună recent redobândită dela Jugoslavia.

Pentru a da o icoană a acestor turnee cred nimerit să reproduc câteva pasagii din raportul secretarului general:

„Sosim în comuna Iam. La intrarea în comună este ridicată o poartă triumfală cu înscripţia „bine aţi venit“. In jurul porţii aşteaptă poporul, bătrâni şi tineri, bărbaţi şi femei, în frunte cu autorităţile. Ne coborim din trăsuri şi pornim pe jos in uralele mulţimii.“

Urmează descrierea primirii cu coruri, fanfare, vorbiri. „La plecarea spre centrul comunei, studenţii s'au urcat într'un car frumos împodobit şi tras de şase boi. Inaintea carului, fanfara şi corul cântau marşuri naţionale. Convoiul a trecut dealungul comunei, până aproape de frontiera româno-jugoslavă, unde s'a întins o horă mare, la care priveau şi santinelele sârbeşti dela frontieră. Au fost clipe înălţătoare şi de neuitat, care s'au imprimat adânc în sufletele tuturora“.

Credem destul de elegante aceste pasagii pentru dovedirea unui prestigiu existent al Cercului, prestigiu câştigat printr'o activitate neîntreruptă.

Cercul nu neglijează însă nici interesele propriu-zise ale studenţimii bănăţene. In acest an se naşte ideea ridicării unui cămin pentru studenţii bănăţeni.

Se lansează în acest scop colecte. Populaţia din Banat răspunde prin donarea sumei de 50.000 Lei, depusă la „Creditul Bănăţean“ din Lugoj Şi cade tot în activitatea comitetului anului 1923—24 votarea nouilor statute şi întreprinderea primilor paşi pentru dobândirea personalităţii juridice a Cercului.

Deşi lipsit de o conducere unitară, comitetul anului 1924—25 are la activul său fapte demne de remarcat. Cu toate că se succed trei pre-

Horă din Banat.
(Colecţia Institutului de Geografie).

şedinţi Em. Novacovici, Em. Caba şi dr D. Novacescu, comitetului îi reuşeşte totuş să aranjeze două turnee, unul în vacanţa de Paşti şi altul între 16 şi 25 Iunie 1925 cu concursul Teatrului Naţional din Cluj.

Activitatea cercului dă însă rezultatele cele mai frumoase pe timpul prezidenţiei dlui Tiberiu Şeviciu, în anul 1925—26.

Statutele votate de adunarea generală din Timişoara (2. V. 924)

sunt prezintate Tribunalului Timişoara care prin decizia No. 3719/925 din 29 XII. 1920 anunţă înscrierea Cercului în registrul persoanelor juridice sub No. 95. Dobândirea personalităţii juridice este pentru „Cercul Academic Bănăţean" acum recunoaşterea temeiniciei activităţii sale şi un imbold pentru intensificarea crescândă a acestei activităţi.

Cercul înfiinţează în acest an 25 biblioteci în satele Banatului, ajută cu concursul dlui prof. Camil Negrea să se trimită 3 studenţi la Colibiţa pentru refacerea sănătăţii şi întreprinde o serie de alte acţiuni nobile.

Turneul organizat de dl Seviciu aduce membrilor participanţi mulţumirea faptei frumoase împlinite Secţiei un venit net de 9000 Lei.

Exemplul dat de dl Şeviciu este urmat şi de dl Il. Radu, preşedintele în anul 1926—27. Comitetul acestui an aranjează o agapă colegială dintre cele mai frumoase. La această agapă se întâlnesc membri vechi ai Cercului cu tinerii abia veniţi de acasă, se cunosc, se apropie sufleteşte, se face între ei acea comunicare de idei din care au izvorît întotdeauna cele mai frumoase năzuinţe.

In acest an Cercul a avut doui morţi profund regretaţi. Unul, Traian Grozăvescu, altul V. Naia. Faţă de ambii Cercul şi-a achitat trista datorie prin reprezentanţii săi.

Un gest laudabil al comitetului a fost acordarea a 2 semi burse a 12050 Lei pentru Colibiţa. Prin aceasta comitetul răspunde unei cerinţe statutare, ajutorarea morală şi materială a studenţilor lipsiţi. Se înfiinţează şi în acest an biblioteci, se ţin conferinţe, se abonează pe seama a 16 sate două reviste: „Solia Moldovei" şi „Câmpul". Iar prin hărnicia bibliotecarului. se înfiinţează biblioteca stabilă a Secţiei, compusă din opere referitoare la Banat, scrise în diferite limbi occidentale.

Serata aranjată de acest comitet este una dintre cele mai frumoase dintre toate câte s'au aranjat, atât prin reuşita-i morală cât şi prin frumosul venit realizat cu ocazia ei. Din venitul realizat s'a trimis suma de 3000 Lei Societăţei studenţilor din Banatul Jugoslav pentru care Cercul nostru păstrează cele mai frăţeşti sentimente şi în ajutorul cărora va sta din toate puterile sale ori decâte ori împrejurările o vor cere.

In anul ce urmează din mai multe motive interioare şi exterioare activitatea Secţiei a stagnat. Se schimbă două comitete în acest an, dlui D. Iovanel urmându-i dl A. Penţia. Totuş agapa tradiţională se face cu toate că autorităţile, că câteva luni mai târziu din cauza turburărilor studenţeşti au interzis în ultimul moment aranjarea seratei dansante.

Cercul a găsit însă teren de activitate favorabil urmând alte căi. Anume, în anul 1925 încă, se luase iniţiativa întocmirii unei statistici şi a

unui studiu asupra descreşterii îngrijorătoare a populaţiei din Banat. Doi membri merituoşi ai Secţiei, Dl. Dr. P. Râmneanţu şi Dl. Dr. Gh. Oprea după o muncă asiduă şi grea au reuşit să adune rezultatul muncii lor într'un volum. Cartea poartă titlul „Micşorarea natalităţii în Banat prin avorturile criminale". E un studiu serios pe cât de serioasă e şi problema tratată. Secţia a ajutat tipărirea ei şi acum în anul acesta ea este trimisă la toţi preoţii din Banat în mod gratuit, cu rugămintea de a explica conţinutul ei ţăranilor şi a o preda apoi bibliotecii poporale.

Comitetul actual, ales în adunarea din 3 Decembrie 1928 este com-

Congresul dela Lugoj din 1925.

pus din următorii colegi: Preşedinte: T. Munteanu. Vice-preşedinte: I. Ţigara, Secretar general: I. Linţia, Casier: N. Jădăneanţu, Controlor: G. Deheleanu, Bibliotecar: V. Sârbu, Secretar de şed. comitet: Gh. Damşescu, Secretar de şed. plenare: D. Buraiu. Membri în comitet: Dşoara Maria Ogrin şi N. Deheleanu.

Este prea recentă, ca să mai facem o caracterizare a seratei dansante din acest an. Nu încercăm.

In vacanţa de Paşti 3 grupuri de conferenţiari au cutreerat satele Banatului înarmaţi cu un bogat program, iar pe luna Mai se aşteaptă răspunsurile la chestionarele trimise tuturor parochiilor din Banat, pe baza cărora se va întocmi o statistică a caselor naţionale şi bibliotecilor populare existente pentru a se putea lua măsurile de înzestrare a comunelor lipsite. Totodată Secţia va abona pe seama a vre o 150—200 comune 2 reviste de specialitate (agricultură etc.).

Avem câteva cuvinte despre averea cercului, sau mai corect a Secţiei. După cum am spus mai sus, Secţia Cluj a Cercului Academic Bănăţean nu este o Societate independentă. Ea depinde de un centru din Timişoara care îi coordonează activitatea şi o supraveghează. Ca atare, statutele şi hotărîrile adunărilor generale obligă Secţia să verse o cotă anuală din venitele ei rezultate din turnee, serate, taxele membrilor etc., casieriei Centrului. Suma pe care o poate reţine Secţia e de 30 000. Această obligaţiune este provizorie. Congresul din 6—7 Aprilie a. c. are menirea să schimbe statutele, deci va schimba şi această dispoziţiune.

Planuri pentru viitor sunt în abundenţă. Suntem doar tineri şi bănăţeni. Dar cel mai important e planul ridicării unui, sau a mai multor cǎminuri studenţeşti bănăţene. Există deja un asemenea cămin la Bucureşti, dar acela deocamdată e numai închiriat. Acum se lucrează cu intensitate la adunarea fondurilor şi pare că autorităţile sunt binevoitoare, fapt pentru care le suntem recunoscători.

Odată căminul zidit, Cercul va putea să pornească pe alte drumuri cu forţe noui cu entusiasm mai aprins.

O dorim din tot sufletul, dornici de muncă dornici de jertfă, pentru interesul scumpului nostru Banat.

Cercul Studenților din Țara Bârsei

Anul înființării: 1923.

Puternica individualitate a regiunei sud-estice a Ardealului formează axa de cristalizare a tuturor manifestărilor ei de viață. Toate aspectele sale atât de variate se întregesc într'o impresie de complexitate rodnică și specific unitară. Situația privilegiată a Țării Bârsei în cursul veacurilor i-a îngăduit să-și creieze o desvoltare proprie. Și e un trecut de lumină acela al românismului brașovean, trecutul cărturarilor izvoditori de slovă și al dascălilor creatori de suflet românesc. Brașovul a moștenit în primul rând o tradiție culturală. Ea apasă greu asupra prezentului și îi imprimă pecetia sa.

Crescuți în atmosfera aceleiași îndrumări spirituale, foștii elevi ai școalelor dela Brașov, — în deosebi ai acelui strălucit liceu „Andrei Șaguna" care acum patru ani își serba jubileul a șaptezeci și cinci de ani de existență — toți care au trăit în acel mediu de caldă înțelegere și colegialitate, se simt legați în mod firesc întreolaltă, prin puteri în fața cărora chiar anii se pleacă.

Dintr'un asemenea spirit a luat naștere prin inițiativa unui grup de studenți clujeni „Cercul studenților din Țara Bârsei". Dela început își fixează ca directivă esențială propaganda național-culturală în cuprinsul celor trei județe din basinul superior al Oltului: Ciuc, Treiscaune și Brașov, iar ca normă de activitate internă: strângerea și păstrarea relațiior între membri care locuiesc în aceeași regiune, prin creiarea unei atmosfere de apropiere sufletească și asistență reciprocă.

Acestea sunt principiile în jurul cărora gravitează, timp de șapte ani, toate manifestările cercului nostru. Instrumentele de realizare sunt numeroase; dela conferința populară — cu un pronunțat caracter practic, care îi asigură eficacitatea oferind adesea rezultate imediate și concrete — și până la reprezentația teatrală, pur distractivă, cu efect efemer dar sănătos asupra spiritului, sau la acel incontestabil agent de cultură, care e biblioteca populară, — când cartea circulă și se citește — am întrebuințat toate mijloacele posibile în serviciul scopului ce ne-am propus. Și am căutat să ne folosim de toate prilejurile pentru a le putea pune în practică.

In orice moment aveam posibilitatea de-a reveni în mijlocul satelor de care se leagă raţiunea însăşi a existenţei cercului, în vacanţele de sărbători, de vară, căutam să realizăm o parte cât de modestă a programului nostru. Dela început activitatea tinde spre sate şi părţile mărgi-

Castelul dela Bran. Foto Popovici

naşe ale oraşelor. Spre ele ni-se îndreaptă toate sforţările, pentru a ridica, în mijlocul unei numeroase populaţii minoritare, nivelul cultural al poporului nostru. Căci existenţa unei probleme minoritare, interesează direct un cerc cu terenul de activitate în Ţara Bârsei. Convieţuirea

noastră cu Saşii în aceste părţi, impune norma unei desvoltări culturale şi economice superioare. Aşadar alături de o intensă acţiune de luminare a maselor populare în direcţia spirituală, am preconizat necesitatea propagandei economice contribuind la ameliorarea situaţiei materiale a ţăranului român. Cercul „Ţara Bârsei“ a păşit printre cele dintâi în mod activ pe terenul cooperaţiei, iar astăzi această problemă formează preocuparea sa principală.

O deosebită atenţie se dă propagandei igienice dusă de studenţii medicinişti. Ea are ca scop inzestrarea poporului cu acele cunoştinţe elementare medicale indispensabile în viaţa zilnică precum şi combaterea flagelurilor sociale în cadrul posibilităţilor noastre restrânse.

In jurul acestor preocupări se coordonează toate manifestările cercului.

Primul comitet, ales în Februarie 1923, stabileşte prin statute, fiinţa şi scopurile societăţii. Se compune din D nii: I. Muşlea, preşedinte; L. Maximilian, vice-preşedinte; Stăniloi, secretar general; I. Bârsan, secretar de şedinţă: A, Creangă, casier; I. Enescu, bibliotecar; Spârchez, preş. al comisiei artistice.

Trecând peste toate greutăţile inerente unui început şi căutând să trezească interesul membrilor şi marelui public, care se îndoia de rostul unei asemenea organizaţii, ei au meritul de-a fi deschis calea viitoarelor realizări.

Astfel, începând cu anul următor (1923/4), cercul îşi inaugurează activitatea practică cu un deosebit elan prin nouă şezători date în satele din jurul Brazovului ca Zărneşti, Tohan, Herman, etc. In acelaş an se cere dela „Casa Şcoalelor“ furnizarea de cărţi pentru biblioteci populare care se şi întemeiază în cinci comune: Cristian, Vulcan, Ghimbav, Sâmpetru, Herman.

Sub conducerea D-lui Ioan Butnariu (1924/5), cercul continuă activitatea în direcţia odată stabilită: se ţin 7 şezători şi festivaluri (la Tohanul Nou şi vechiu, Bod, Braşov, Borsec şi Huedin) cu programe formate din conferinţe cu subiect cultural sau economic însoţite de puncte distractive: declamări. teatru, muzica.

Anii următori însemnează o regresiune în activitatea noastră. Fuziunea cercului „Ţara Bârsei“ — Cluj şi a cercului „Ţara Bânsei“ — Bucureşti într'o singură societate cu secţii deosebite în cele două centre universitare, dar cu programul de activitate comun, dădea speranţa unei înviorări a activităţii culturale. Totuşi, până în prezent, singurul efect al acestui act a fost întroducerea formulei de „secţia Cluj“ în vechiul nume

al cercului. Se lucrează cu totul independent, în vădită neglijare a intereselor comune, care cer o colaborare cât mai intensivă,

Sub conducerea Dlui Virgil Voicu (1925/6 şi 1926/7), cercul se manifestă prin patru festivaluri (Ţânţari, Tohanul Vechiu, Zărneşti, Râşnov), iar sub a Dlui Nicolae Bodeanu (1927/8) prin două conferinţe.

In sfârşit actualul comitet, constituit în felul următor: Aurel Cirica preşedinte; Silviu Suciu vicepreşedinte, Gheorghe Brânduş secretar general; Nicolae Ducariu casier; Ontario Podea secretar de comitet; Ioan Stoica secretar de sedinţă; Bujor Nistor bibliotecar; Nicolae Bodianu şi Constantin Zamfir membri în comitet, caută să imprime cercului un ritm spre o operă mai constructivă. S'au ţinut până acum două conferinţe iar în vacanţa Paştilor s'a desvoltat o activitate intensă.

Aceasta e — schiţată în liniile ei principale — desvoltarea cercului „Ţara Bârsei" până în prezent. Nicăeri însă nu e mai înşelătoare ca într'un asemenea istoric explicarea fluctuaţiunilor în desvoltare prin simpla considerare a conducătorilor şi ignorarea complectă a acelora pe cari îi conduce, Preşedintele sau comitetul sunt doar expresia unei voinţe colective. *Puterea* acestei voinţe, *calitatea* ei exprimată în sensul unei reale conştiinţe de sine, a unei orientări inteligente, şi, în sfârşit, *forma* pe care o ia în tendinţa de a realiza un anume scop bine precizat — aceştia sunt factorii care decid destinele unei organizaţii. Realizările de până acum ale cercului nostru ne arată aceşti factori în acţiunea lor, — la diferite răstimpuri, dar totdeauna prezenţi.

Alături de opera de „serviciu" culturală, de manifestare externă, cercul satisface necesităţile, ce nasc din situaţia sa în mijlocul organizaţiei universitare. Numărul membrilor înscrişi variază între 25 (1923) şi 60 (1928/9). Intre aceştia se formează un spirit de solidaritate inexistent la asociaţii studenţeşti de alt caracter. E o înţelegere bazată pe o cunoaştere intimă a fiecărui membru a situaţiei sale, a valorii sale, fără să fie nivelat în masa amorfă a marilor organizaţii. Pentru strângerea raporturilor sociale între membrii săi, cercul a organizat în ultimii ani câte o serată dansantă. Acelaş scop îl urmăreşte prin participarea sa la „maialul Braşovenilor" care se ţine la Cluj în primăvara fiecărui an.

Ajutorarea membrilor lipsiţi de mijloace formează unul din punctele esenţiale ale programului nostru. Se acordă din fondurile cercului împrumuturi până la suma de lei 300.

Averea cercului se ridică la suma de lei 45,695 dintre care 31,605 formează fondul inalienabil şi 14,090 fondul de propagandă şi ajutorare. Primul se compune dintr'o subvenţie de 30,000 lei acordată de prefectura judeţului Braşov în anul 1928, apoi din 10% din veniturile reprezenta-

ţiilor. Fondul de ajutorare şi propagandă culturală e format exclusiv din cotizaţiile membrilor şi încasări dela câteva serbări. Şezătorile la sate se fac absolut gratuit cheltuelile fiind acoperite din acest fond.

Aceasta e activitatea cercului „Ţara Bârsei“ în cei şapte ani de existenţă. Ei ne dau dreptul să întreprindem măsurarea drumului parcurs până acum cu paşi şovăelnici, pentru a şti unde vom fi mâine, la ce distanţă de realizarea integrală a scopului ce ne-am propus. Acum, când experienţele trecutului imprimă siguranţă mişcărilor şi arată clar direcţia ce trebue urmată, perspectivele manifestărilor viitoare se deschid larg. In trecutul nostru avem chezăşia realizărilor de mâine.

Cercul cultural „Câmpia şi Mureşul superior"

Sub prezidenţia de onoare a Sanctităţii Sale

Dr. Miron E. Cristea

Patriarhul României şi membru al Inaltei Regenţe.

Anul înfiinţării: 1920

Studenţimea universitară de după război pe lângă datoria cărţii şi-a făcut o datorie sfântă de a se coborî în mijlocul acelora de unde s'a smuls şi a împrăştia acolo modestul patrimoniu sufletesc achiziţionat în decursul studiilor, pentrucă exista conştiinţa clară că poporul dela ţară este pătura de regenerare a neamului şi având atâtea calităţi ascunse, această masă aproape mortificată trebuia ajutată, scoasă din ignoranţă şi înălţată moraliceşte, culturaliceşte şi economiceşte.

Chemarea naţiunii a avut răsunet în rândurile entusiaste ale studenţimei universitare care a început a se grupa formând societăţi regionale sau pe judeţe cu scopul de-a propaga cultura la sate.

In atari împrejurări, în urma mişcării generale de redeşteptare naţională şi desvoltare culturală, ca un rezultat al marilor prefaceri din epoca de după război, a luat fiinţă şi cercul studenţesc „Câmpia şi Mureşul superior", în ziua de 23 Decemvrie 1920 prin asocierea studenţilor depe Câmpia Ardealului şi cursul superior al Mureşului, dela isvoarele acestuia până la vărsarea Arieşului.

In şedinţa plenară din 26 Febr. 1928, patru membri înscrişi depe teritoriul Câmpiei s'au retras din cerc, constituindu-se împreună cu alţii care n'au fost membrii societăţii noastre, într'un cerc aparte „Câmpia Transilvaniei".

Activitatea cercului.

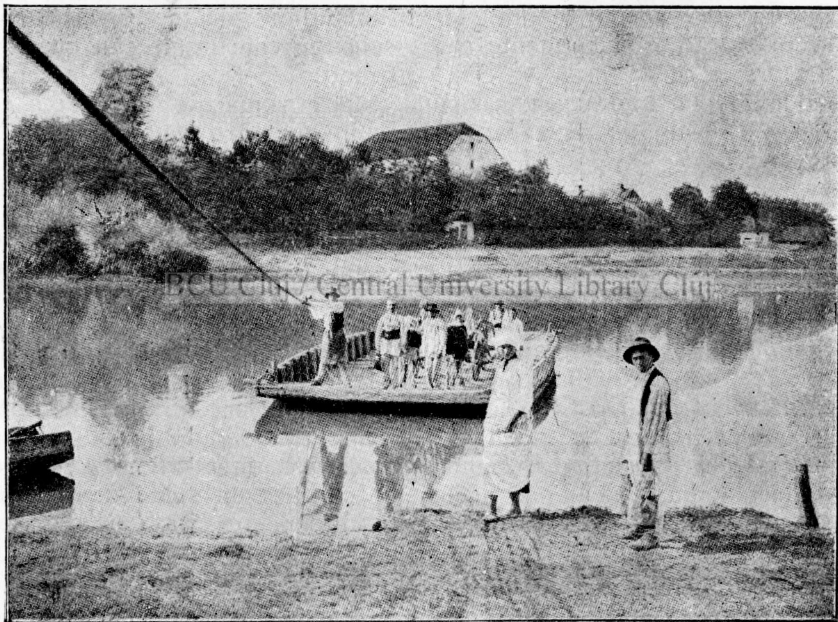
Vom face mai întâi o expunere sumară asupra activităţii cercului în general dela înfiinţarea lui până astăzi, urmând apoi a expune activitatea an de an a fiecărui comitet.

Cercul a înfiinţat până acum 12 biblioteci populare cuprinzând în total vre o 3000 volume potrivite cititorilor. S'au ţinut 24 conferinţe pentru popor cu subiecte instructive din domeniul: igienei, medicinei, dreptului, economiei, literaturii etc.

S'au întreprins turnee cu program artistic-literar în centrele mai mari ale regiunii, interpretându-se cu preferinţă piese de-ale autorilor români. Deasemenea s'au făcut turnee cu filme cinematografice însoţite de conferinţe explicative.

Societatea a luat parte prin reprezentanţii săi la desvelirea monumentului „Soldatului român" din Tg.-Mureş şi a fost reprezentată la serbările lui Gheorghe Şincai aranjate de soc. „Tinerimea Română" din Tg.-Mureş.

Societatea stă în legătură continuă cu celelalte societăţi studenţeşti

Trecerea Mureşului cu podul plutitor.
(Colecţia Muzeului Etnografic)

din Cluj în ceeace priveşte activitatea şi conduita generală a studenţimii, fixând o direcţiune unitară în tendinţe şi aspiraţiuni. — Dar cercul are strânse legături şi cu instituţiunile culturale extrauniversitare, de ex. cu soc. „Astra", la ale cărei adunări generale şi adunări ale despărţămintelor din regiunea Mureşului superior şi a Câmpiei cercul şi-a trimis în-

totdeauna reprezentanţii săi, colaborând în mod efectiv prin conferinţe, publicaţiuni de articole în organele despărţămintelor, sau prin aranjarea în comun de serbări şi petreceri ca acea dela Reghin care se ţine în fiecare an la 10 August, în favorul fondului ridicării unui bust lui Petru Maior, în oroşelul unde ilustrul bărbat a fost protopop. Cercul întreţine preţioase lngături cu „Casa Şcoalelor“ a cărei biblioteci le plasează în comunele unde după cercetări prealabile s'a aflat că sunt necesare şi folositoare.

Unul din scopurile urmărite de cerc a fost de a veni în ajutorul membrilor lipsiţi de mijloace acordându-le împrumuturi fără dobânzi; de-a ajutora şi a sprijini în limitele posibilităţilor sale materiale diferitele instituţiuni culturale şi naţionale care solicitau concursul, sau de a pune baze acelora a căror fiinţă se cerea în mod imperios. Astfel cercul nostru a donat dela înfiinţarea sa până astăzi suma de 7850 lei a căror distribuire şi destinaţie se va arăta la expunerea activităţii pe ani.

Veniturile şi fondurile cercului.

Fondul material — substrat necesar oricărei asociaţii, oricât de idealistă ar fi — conform Art. 13 din statute provine din: a) Cotizaţiile anuale ale membrilor; b) Subscripţii, serbări şi serate; c) Subvenţii, donaţiuni şi legate; d) Venituri extraordinare.

Conform prevederilor statutare fondurile se administrează în felul următor: A treia parte din veniturile arătate în Art. 13 formează fondul de rezervă al cercului. El se depune spre fructificare la sfârşitul fiecărui an de gestiune. Celelalte două părţi formează fondul de administrare, care serveşte la realizarea scopului şi ajutorarea membrilor. Averea cercului a fluctuat an de an şi astăzi se cifrează la suma de 25.000 lei numerar plus cca 8000 lei în efecte şi creanţe neîncasate.

Activitatea pe ani.

Dupăce am aruncat o privire fugară asupra activităţii în general, vom încerca să arătăm activitatea în special desfăşurată an de an de fiecare comitet.

Anul 1920—1921. *Preşedinte*: Epaminonda Rusu, stud. în medicină, cel dintâiu preşedinte şi membru fondator al cercului nostru. Numele membrilor primului comitet în lipsă de acte nu se cunoaşte.

Se înfiinţează două biblioteci populare: la Reghin cu 600 volume şi la Ormeniş cu 260 volume fiind administrate de către un bibliotecar, membru de încredere al cercului, conform regulamentului de adminis-

trare ataşat bibliotecilor. In 6 Mai 1921 s'a ţinut un festival la Tg.-Mureş jucându-se drama istorică „Zorile" de Şt. O. Iosif. In 8 Mai aceeaş reprezentaţie a avut loc la Reghin. In luna Iulie s'au ţinut conferinţe la Ludoşul de Mureş şi Moci.

Anul 1921—1922. *Preşedinte:* Alexandru Ceuşan, stud. în drept. S'au înfiinţat trei biblioteci: 1. Şărmaş cu 240 vol; 2. la Subcetate ('Varviz) cu 240 vol; 3. la Murăşeni cu 400 volume. In 18 April 1922 s'a aranjat un mare festival la Tg.-Mureş, jucându-se piesa „O scrisoare pierdută". de I. L. Carageale. S'au donat 500 lei pentru fondul „Petru Maior" dela lic. „Alex. Papiu Ilarian" din Târgu-Mureş.

Anul 1922—1923. *Preşedinte:* Simion Haţiegan stud. în drept. In anul acesta s'au înfiinţat trei biblioteci populare. La Săcalul de Câmpie, Cămăraşul deşert şi la Dezmir. S'a dat un festival la Târgu-Mureş. A conferenţiat dl profesor universitar dr. Virgil Bărbat şi şi-au dat preţiosul concurs dl N. Apostolescu dela Opera Română din Cluj şi dl Ghibericon dela Teatrul Naţional.

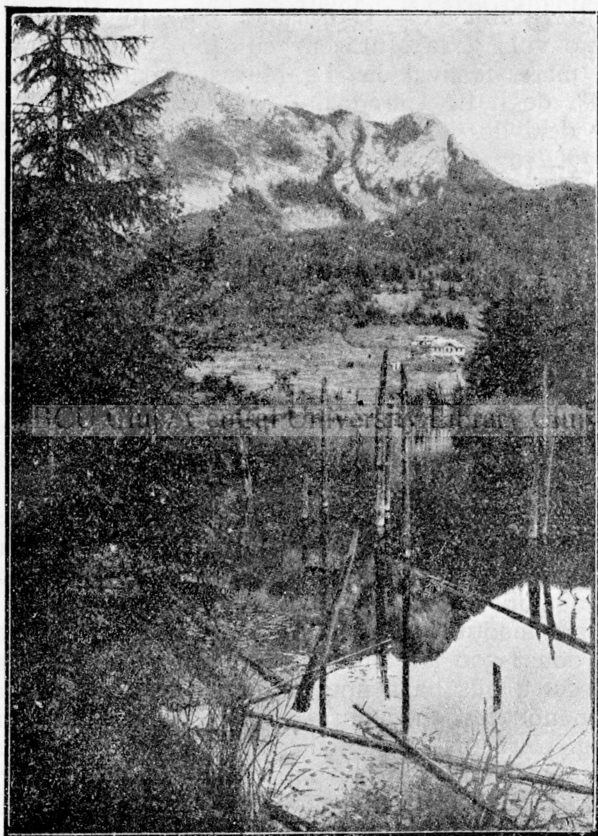
Cercul a întreprins un turneu de propagandă igienică la Tg.-Mureş sub conducerea dlui Domiţian Baciu stud. med. cu filmul „Din grozăviile lumii", pus la dispoziţia cercului nostru de către dl prof. dr Iuliu Moldovan, directorul Institutului de igienă din Cluj. Reprezentaţiile au fost însoţite de conferinţe explicative.

Anul 1923—1924. *Preşedinte:* Domiţian Baciu, stud. în medicină In acest an cercul a desvoltat o activitate fecundă. In vacanţa Paştilor s'a făcut un turneu cu program artistic şi literar la Reghin şi Topliţa. Un al doilea turneu de propagandă igienică, prin reprezentarea filmului „Din grozăviile lumii" a avut loc în Tg.-Mureş, Reghin şi Topliţa, reprezentaţiile fiind însoţite de conferinţe. Din contribuţiunile benevole percepute s'au donat 300 lei Spitalului de stat din Tg.-Mureş. In vara anului 1924 cercul a pus baza unei biblioteci la acelaş spital. In 31 Dec. 1924 se face un nou turneu cultural la Topliţa, reprezentându-se comedia „Nevasta lui Cerceluş" de Locusteanu. Cu această ocazie cercul a întins mână de ajutor unei instituţiuni naţional-culturale de curând înfiinţată, donând din încasările făcute 5000 lei pentru „Casa Noastră" din Topliţa.

Alte acte de donaţiune sunt: 1000 lei donaţi pentru înfiinţarea fondului „Petru Maior" la lic. de stat din Reghin din care se vor decerne premii celor mai merituoşi elevi la limba română şi istorie. S'a contribuit cu suma de 500 lei la fondul pentru ridicarea monumentului lui „Avram Iancu" la Târgu-Mureş.

Anul 1924—1925. *Preşedinte:* Vasile Nicolescu, stud. în med. Ma-

rele merit al comitetului din acest an este de a-şi fi îndreptat atenţiunea în direcţia reorganizării interne, administrative a cercului. In şedinţa din 7 Noemv. 1925 s'au votat noile statute elaborate în conformitate cu cerinţele timpului, iar în şedinţa din 27 Noemv. 1925 s'a votat şi pus în

Lacul Ucigaş.

aplicare noul regulament, raportor fiind Dl Vasile Săbădeanu, stud. în medicină.

Activitatea acestui an să remarcă prin conferinţe la sate. S'au ţinut

conferinţe în localităţile de mai jos: *Tirimia-Mare, Hodac, Stânceni şi Varviz.*

Cercul a fost reprezentat la adunarea generală din Reghin a „Astrei", precum şi la serbările aranjate de soc. „Tinerimea română" din Tg.-Mureş în amintirea marelui cărturar Gh. Şincai. In 14 Noemvrie 1925, s'a aranjat o serată dansantă la Mociu. In vacanţa de vară membrii cercului au făcut o excursie pe Ceahlău. Excursia s'a făcut pe jos cu itinerarul: Şărmaş—Borsec—Tulgheş continuând drumul pe valea Bistriţei—Mănăstirea Durău—Ceahlău până la Toaca, culmea cea mai înaltă. Reîntoarcerea pe muntele Ocolaşi, coastele Stânelei, părăul Bistrei, Valea Jidanului, Bicaz, Cheile Bicazului, Lacul ucigaş şi Gheorgheni.

Anul 1925—1926. *Preşedinte:* Vasile Săbădeanu, stud. în med. Se remarcă prin continuarea şi desăvârşirea reorganizării interne începută de comitetul anterior. S'au aranjat mai multe petreceri şi un turneu cu program artistic la Tg. Mureş în 11 April 1926.

Pentru reorganizarea bibliotecilor înfiinţate la sate, s'a întocmit de către Dl bibliotecar Emil Muthu stud. în drept, un regulament special al lor.

Anul 1926—1927. *Preşedinte:* Emil Andreşan stud. în drept. Cercul a obţinut înaltul favor de-a fi pus sub prezidenţia de onoare a Sanctităţii Sale Dr. Miron E. Cristea Patriarhul României şi membru al Inaltei Regenţe.

Satisfăcând unui vechiu deziderat de-a colabora cu diferitele asociaţiuni culturale din regiunea cercului, cu ocaziunea întrunirii acestora cercul nostru a ţinut trei conferinţe: în com. *Merişor, Şărmaş, Tirimia.*

In vacanţa de Paşti s'a aranjat o serată artistico-literară la Reghin, unde s'a jucat comedia „Doctorul fără voe" de Molière. Fondul cercului s'a augmentat cu 5000 lei, subvenţie obţinută dela prefectura jud. Mureş.

Anul 1927—1928. *Preşedinte:* Eugen Nuţiu stud. în med. Se modifică statutele, pentru a le face să corespundă noilor împrejurări în care se găsia societatea. Noile statute s'au votat în şedinţa plenară din 15 Ian. 1928, raportor fiind Dl Traian Marcu, secretar general.

În decursul acestui an s'au ţinut 6 conferinţe la sate; în com. *Idicel, Remetea* (două) *Tirimia, Nasna, Pietriş.*

S'a aranjat 2 producţiuni teatrale: la Jernut în 1 Ian. 1928 şi la Ludoşul de Mureş în 31 April 1928. In 20 Noemv. 1927, la începutul anului şcolar, s'a făcut serata de cunoştinţă a membrilor cercului şi o serată de prinderea postului. In vacanţa de vară s'au aranjat 3 serate dansante: la Tg. Mureş Reghin şi Suseni.

Se face o intensă colaborare cu „Astra". Se publică articole de

știință popularizată în organul despărțământului din Tg. Mureș. „Asociațiunea“ ne pune la dispoziție două biblioteci populare. In acelaș scop se face apel și centralei „Astra“ din Sibiu, care răspunde apelui nostru trimițându-ne 5 biblioteci. Comitetul mai cere ajutorul caselor de editură din Cluj care contribuie cu cărți, broșuri și reviste în valoare de 6397 lei.

Din aceste 7 biblioteci primite și complectate, din donații și cărți cumpărate de cerc în valoare de 557 lei, sau instalat 3 biblioteci la: Remetea, Idicel și Pietriș.

Serata dela 10 August din Reghin, a fost deasemenea aranjată în colaborare cu „Astra“, căreia i-a revenit 70% din beneficiul material în vederea realizării fondului pentru ridicarea unui bust ilustrului istoric Petru Maior, fost timp de 15 ani protopop în Reghin.

Patrimoniul cercului a fost augmentat cu 11000 lei. Cercul a avut 68 membrii ordinari înscriși.

Anul 1928—1929. Președinte Teofil Zehan, vicepreședinte Ioan Negrea, secretar general Emil Cioloca, bibliotecar Iuliu Suciu, casier Traian Man, controlor Augustin Murășan, secr. de ședințe plenare Alexandru Mesaroș, secretarul comitetului Ioan Turcu, membrii în comitet Aurelian Borșianu și Horațiu Comanici.

Activitatea: Indată după instalarea noului comitet, s'a făcut serata de cunoștință a membrilor cercului; iar în 24 Noemv. 1928 s'a aranjat în Cluj cea dintâi mare serată dansantă cu tombolă a studenților murășeni. A treia zi de Crăciun s'a dat o seretă la Tg. Mureș, iar în seara de reveillon a avut loc o frumoasă serată artistico-dansantă la Gurghiu. Cu această ocazie cercul a distribuit premii elevilor merituoși dela școala de stat din Gurghiu în baza unui tablou cu notele medii ale elevilor, dat de către directorul școalei. Din venitul net realizat cercul a donat 550 lei pentru căminul cultural „Petru Maior“ din Gurghiu.

In 1 April 1929 (a doua zi de Paști) s'a aranjat o serată artistică-literară la Reghin.

Dar activitatea culurală a cercului s'a afirmat și pe alt teren. Răspunzând unei chemări din partea Ministerului Artelor, membrul nostru Aurelian Borsianu, stud. med. a făcut un turneu de studii în regiunea Mureșului, al cărui rezultat a fost culegerea cu fonograful a unui mare număr de arii populare, destinate Archivei Comisiunii fonografice din Ministerul Artelor. Prilejul turneului a fost bine venit pentru continuarea propagandei culturale, întreprinsă de cercul nostru prin ținerea de conferințe la sate. Astfel s'au ținut conferințe în comunele Dumbrava, Deda și Filea. Anul acesta cercul și-a augmentat averea cu suma de 5000 lei alocată din bugetul jud. Mureș, pentru fondul de propagandă culturală pe anul 1928. Cercul are 75 membrii ordinari înscriși.

Noul comitet a dovedit până acum a fi continuatorul demn şi activ al înaintaşilor. Activitatea sa încă tânără este una dintre celea mai fecunde şi promiţătoare pentru viitor.

Iată realizările unei societăţi culturale studenţeşti, care şi-a dedicat viaţa sa întreagă în serviciul neamului. Progresul uimitor realizat în cei 10 ani dela Unire este cea mai puternică garanţie a capacităţii şi vitalităţii poporului nostru. Şi dacă astăzi el se află pe o treaptă de cultură mai înaltă, contribuţia noastră fie cât de infimă nu ni-se va putea contesta.

Societăţile studenţeşti trebue să fie mândre de a-şi fi făcut o datorie sfântă. Rolul lor iniţial însă începe să dispară şi vedem afirmându-se noi tendinţe în viaţa studenţească. Trebue să ne îndreptăm spre alte orizonturi.

Ideile reorganizării vieţii studenţeşti pe baze noui există, sunt lansate, frământate şi formează un deziderat unanim; dar voinţa prin sine nu se va realiza nici când. Trebuie să muncim!

Voinţa şi munca serioasă — şi numai acestea — vor fi transformatorul ideilor de astăzi, în faptele de mâine.

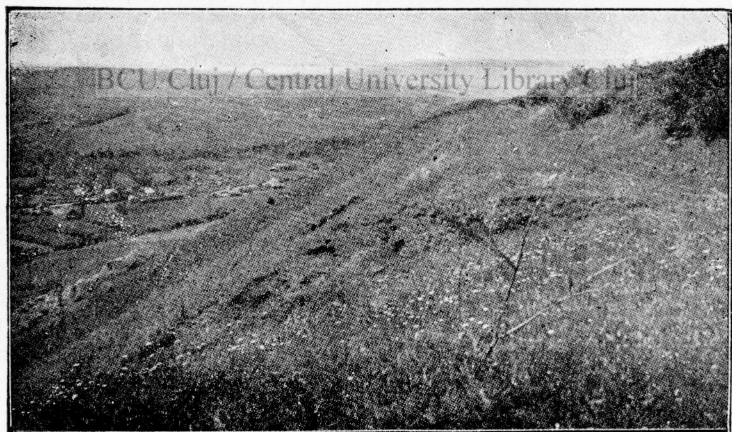

Cercul Cultural „Câmpia Transilvaniei"

Anul înfiinţări: 1928.

Studenţimea de pe Câmpia Transilvaniei care urmează cursurile Universităţii şi ale Academiilor din Cluj, s'a constituit, în 4 Martie 1928, într'o asociaţie independentă, sub numirea de Cercul Cultural „Câmpia Transilvaniei".

Această constituire în organizaţie regională aparte s'a impus categoric, deoarece în cadrele Cercului Cultural „Câmpia şi Mureşul superior", înfiinţat în 1920, nu se putea activa în modul cuvenit pentru promovarea intereselor câmpene, acel Cerc având pe lângă un teritoriu prea

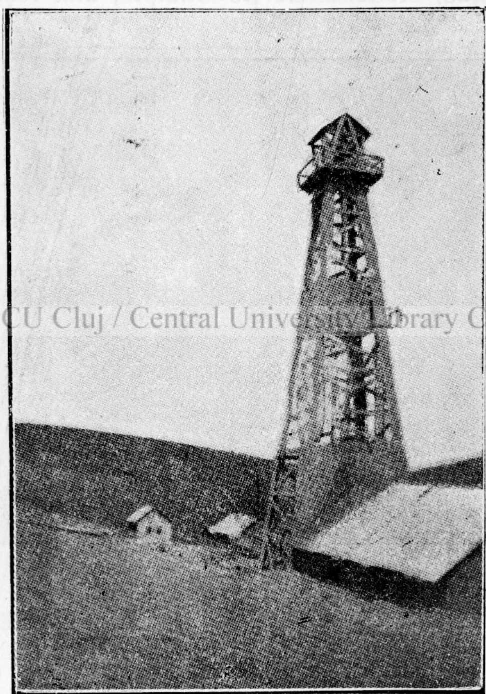

Vedere depe Câmpia Transilvaniei.

vast şi majoritatea membrilor; — iar în ultimul an întregul comitet — din regiunea Mureşului de sus. Câmpia era neglijată şi activitatea întreagă era canalizată spre regiunea mureşeană. Reţinem că, Cercul Cultural „Câmpia şi Mureşul superior", dela înfiinţare şi până la sciziune, a avut ca preşedinţi pe următorii studenţi de pe Câmpie: dnii E. Rusu, (1920—

1921), Simion Haţieganu (1922—1923) şi E. Andreşan (1926—1927). Acel Cerc a înfiinţat biblioteci în comunele câmpene: Urmenişu, Săcalul de Câmpie şi Cămăraşul-deşert, aranjând şi două serate, în Mociu. Atât a realizat pentru regiunea noastră vreme de opt ani.

Din cauza evidentei neglijări a Câmpiei, unde este mult de înfăptuit pentru a fi ridicată la un superior nivel cultural şi economic, studenţii câmpeni, conştienţi de o înaltă chemare a lor în direcţia aceasta, au por-

Sondă de gaz metan în lucrare la Şărmăşel.

nit la acţiunea de reorganizare a cadrelor într'o grupare independentă, pentru a putea nestânjeniţi să desvolte activitatea necesară. Acţiunea a fost iniţiată şi condusă de dl Teodor Podariu. In repeţite rânduri a cerut Cercului Cultural „Câmpia şi Mureşul superior" ţinerea unei serate cu

program artistico-literar în Teaca, pe Câmpie, unde, dintr'o specială consideraţie, trebuia să se aranjeze. Nici când în acest centru, studenţimea universitară română nu se manifestase. Acţiunea de scindare şi reorganizare a prins terenul dorit şi în şedinţa plenară din 26 Februarie 1928, studenţii câmpeni Teodor Podariu, Virgil Racoviţan, Romul Bogdan şi Pavel Moldovan, participanţi la acea şedinţă, au declarat în numele câmpenilor, sciziunea studenţimei câmpene de studenţimea Mureşului de sus.

In 4 Martie 1928, studenţii de pe Câmpie, atât foştii membri ai a-

Sondă terminată, cu conducta de gaz metan.

mintitului Cerc, cât şi acei care nu făcuseră parte din el, s'au constituit în Cercul Cultural „Câmpia Transilvaniei" sub preşedinţia celui mai în vârstă membru dl Vasile Pintea. Acesta şi cu colaboratorul nepregetat dl Teodor Podariu secretarul general, secundaţi de comitet şi ceilalţi membri ai Cercului au condus tânăra organizaţie pe drumul temeinic al propăşirii. Dnii T. Podariu şi V. Racoviţan au fost încredinţaţi cu redactarea primelor statute, care, cu aprobarea membrilor, au fost înaintate, însoţite de notificarea constituirii noului Cerc, Rectoratului şi Senatului Universitar.

Simbolul Cercului Cultural „Câmpia Transilvaniei" care se află pe sigil, este: *Margareta,* floarea reprezentativă, aşezată între *două fire de grâu înspicate şi înfrunzite.*

Activitatea Cercului în intervalul de abia un an, se rezumă la următoarele: sub primul comitet, care a funcţionat dela 4 Martie 1928 până la 28 Noembrie 1928, Cercul a ţinut să-şi inaugureze activitatea de pe Càmpie, în oraşelul Teaca. Serata aranjată acolo cu un bogat program artistico-literar urmat de dans, a fost o merituoasă şi strălucită manifestare. După Teaca au urmat alte localităţi importante ale regiunei:

Căluşeri de pe Câmpie.

Şărmaş, Mociu etc. în care Cercul s'a prezentat la înălţime, cu programe bine executate, formate din piese teatrale, conferinţe, recitări, muzică etc., încât pretutindeni câmpenii au rămas deplini satisfăcuţi, salutând cu bucurie noul Cerc al celor ridicaţi dintre ei.

Cel dintâi comitet care, a pus bazele Cercului, adună şi un fond de peste 8000 lei. Şi-a făcut din plin datoria.

In Decembrie 1928 a fost ales al doilea comitet, pe anul univer-

sitar 1928—1929, în următoarea formaţiune: preşedinte Dumitru Moga, vicepreşedinte Teodor Podariu, secretar general Cornel Rusu, secretari de şedinţe Eugen Viscrean şi Anton Selăgeanu, casier Ioan Mătieş, controlor Dionisiu Macavei, bibliotecar Ioan Hintea, supleanţi Ovidiu Eleches şi Liciniu Racoviţan. Acest comitet continuă acţiunea de propagare a culturei, în masele populare ale Câmpiei.

In 1 Ianuarie 1929 a aranjat o serată cu program artistico-literar şi cu o conferinţă ţinută de vicepreşedinte, în Bandul de Câmpie. La 1 Aprilie 1929, Cercul şi-a sărbătorit un an de activitate în localitatea înaugurativă Teaca, în mijlocul intelectualilor care totdeauna le-au dat concursul nepreţuit. In numele acestora a vorbit elogios dl dr. Virgil Todoran căruia i-a răspuns, mulţumindu-i vicepreşedintele Cercului.

Din realizările pecuniare s'au pus bazele unei biblioteci, o cotă se acordă ca împrumuturi fără dobândă membrilor lipsiţi, altă parte este la dispoziţia Cercului pentru cheltueli curente, iar o sumă mai mare se găseşte depusă spre fructificare. Cercul n'a primit absolut nici o subvenţie până în prezent.

Doi membri au publicat însemnate colecţii de poezii poporale de pe Câmpie, (cu atât mai însemnate cu cât această regiune este foarte puţin cunoscută şi din punct de vedere folkloristic) d-nii: Teodor Podariu colecţia *„Flori de pe Câmpie“* şi Simion Rusu colecţia *„Scânteuţe“*, intensificând prin aceasta activitatea Cercului.

Câmpia Transilvaniei, regiune pur rurală, deşi neglijată în trecut, totuşi a dat românismului personalităţi de valoare: cronicarul George Şincai fiu de plugar din comuna Şamşud, azi Şincai, istoricul Petru Maior e născut în Căpuşul de Câmpie, Alexandru Papiu Ilarian, fost ministru şi profesor la facultatea juridică din Iaşi, istoric renumit şi unul din organizatorii şi conducătorii revoluţiei din 1848, a fost fiul preotului din comuna Budiul de Câmpie, azi numită Papiu Ilarian, prefectul Constantin Romanu conducătorul revoluţiei din 1848 pe Câmpie şi unul dintre fruntaşii organizatori ai acelei revoluţii e din Pinticu de lângă Teaca, George Bariţiu fondatorul presei ardelene şi autorul Istoriei Transilvaniei, e născut în Jucul de jos, Alexandru Dobra cel dintâi episcop al diecezii Lugojului a fost din comuna Şopteriu, Alexandru Uilăcan, fost profesor şi canonic în Blaj organizatorul primei grădini botanice din ţară, la liceul de băieţi din Blaj, compozitorul mort de tânăr Ionel Harşia, sunt fii ai Câmpiei.

Având înainte pilda acestor mari antemergători, fii ai Câmpiei, studenţii câmpeni vor continua în mod progresiv să contribuie la propăşirea regiunii lor şi prin aceasta implicit, la înaintarea neamului românesc.

Cercul Cultural „Câmpia Transilvaniei“ are stabilit acest ideal.

Cercul Studenților Someșeni „George Coșbuc"

Anul înfiinţări: 1920.

Studenţii judeţului Năsăud, în anul 1920 împreună cu studenţii din Marmaţia, Satu-Mare, Sălaj, Someş s'au strâns într-un mănunchiu, dând naştere „Societăţii Studenţilor Someşeni", sub preşidenţia dlui Grigore Someşan. Obiectivul acestei Societăţi era propovăduirea culturii în masele poporului, menţinerea trează a conştiinţii naţionale în mijlocul sătenilor, sforţări neprecupeţite pentru a creia în aceste regiuni o bună stare materială, ridicând ţăranul român pentru a fi vrednic de numele de strănepot al lui Dragoş şi cel de strănepot al Regimentului II de graniţă, care a stârnit admiraţia întregei Europe în timpul grelelor lupte dela „Podul dela Arcole" şi pe alte meleaguri ale ţărilor străine.

In anul 1922 studenţii din cele 5 judeţe, văd, că interesele superioare necesită scindarea Societăţii Someşene şi se constitue în cercuri regionale cu un număr mai restrâns de membri, fără ca această desmembrare să aibă ca substrat lipsa de armonie. După această scindare, societatea a primit numele de Cercul Studenţilor Someşeni „George Coşbuc". Prin aceasta, studenţii din judeţul Năsăud au crezut că-şi exprimă o infimă parte din recunoştinţa şi veneraţiunea lor faţă de memoria acelui mai vrednic fiu al regiunii, marele poet al neamului George Coşbuc.

Primul comitet a fost următorul: Preşedinte: Grigore Someşan, vice-preşedinte: Izidor Gora, secretar general: Iacob Ghiţia, secretari de şedinţe: Vasile Bileag şi Iosif Catona, casier: Sever Pop, controlor: Ioan Genţiu Murăşan, bibliotecar: Paşcu E., diriginte al corului: Artene Istrate, comisia literară: preşedinte: Ionel Bârsan, membri: P. Cherebeţiu, Sever Pop, A. Istrate, Hangea.

Acum când facem bilanţul a 9 ani de activitate, în oarecare măsură avem conştiinţa omului, care şi-a făcut datoria. In cadrele Societăţii membrii ei au desfăşurat o intensă activitate. Scopul urmărit de noi în mare parte este realizat. Inzestrarea aproape a tuturor comunelor judeţului Năsăud cu biblioteci şi cămine culturale a fost stimulentul ce a îndemnat la acţiune Cercul nostru.

Prin turneele de propagandă culturală, ce au avut loc pe valea Bistriţii şi a Someşului Mare, s'au arătat nepreţuitele foloase pe care le aduce cititul şi cultura în viaţa individului. Îndemnurile membrilor societăţii au avut ecoul dorit. Rapoartele şi mulţumirile, ce le primim, sunt dovada peremtorie că sământa a fost aruncată pe ogor bun şi cultivarea acestui ogor, revine în cea mai mare parte Cercului „George Coşbuc".

Casa în care s'a născut George Coşbuc în Hordău, cu placa comemorativă.

Prin turneele de propagandă igienică ce s'au desfăşurat în judeţul nostru, s'a satisfăcut un alt punct principal din programul nostru de activitate. Prin combaterea, prin conferinţe, demonstraţii şi filme, a boalelor infecto-contagioase, Cercul nostru şi-a câştigat simpatia judeţului şi netărmurita recunoştinţă a acelora, care au văzut în activitatea desinteresată, a celor plecaţi dintre ei acţiunea Samarineanului din Evanghelie.

Cu ocazia împlinirii a zece ani dela moartea patronului, Societatea noastră a aranjat un festival de comemorare la Teatrul Naţional din Cluj. Studenţii năsăudeni prin entuziasmul lor au căutat — nu să şteargă, acest

lucru nu se mai putea, ci — să atenueze vina acelor care au manifestat cel mai cras dezinteres, faţă de rapsodul ţărănimii române, poetul George Coşbuc.

Ziua de 14 Maiu 1928 — ocazia comemorării — a fost o zi de sărbătoare şi inălţare sufletească a întregului neam românesc. La Cluj festivalul a avut loc in sala Teatrului Naţional, unde personalităţile proeminente ale vieţii noastre literare şi artistice au reprezentat diferitele instituţii de cultură ca: Academia Română prin Dl Octavian Goga, Univer-

Stână din Munţii Rodnei. Foto Morariu

sitatea Regele Ferdinand I prin Dl G. Bogdan-Duică, Societatea Scriitorilor Români prin Dl Zaharia Bârsan, Soc „Astra" şi Liga Cultură prin Dl Ion Agârbiceanu, asigurând prin reputaţia Domniilor lor succesul desăvârşit al festivalului.

Animat de asemenea frumoase năzuinţe, Cercul nostru şi-a înscris in programul său de activitate încă un deziderat.

Poetul Coşbuc e inmormântat în cimitirul Bellu din Bucureşti. Locul unde-şi doarme somnul de veci cel mai reprezentativ fiu al Daciei Supe-

rioare este marcat cu o simplă cruce de lemn. Această cruce se înalţă ca o mustrare pentru lipsa de recunoştinţă la care sunt obligaţi toţi aceia care s'au înviorat sufleteşte în viaţa şi căldura poeziilor lui Coşbuc. E timpul ca această greşală a trecutului să fie reparată. Cercul Stud. Som. „George Coşbuc" a adunat în parte fondurile necesare, pentru a înlocui scândura dela capul poetului cu un monument vrednic de personalitatea şi opera lui. Acest monument se va face în cel mai scurt timp.

In cursul activităţii de 9 ani a menţinut vii legăturile între membri şi populaţia judeţului Năsăud. In afară de turneele făcute în judeţ şi în afară de conferinţele ţinute cu ocazia diferitelor serbări locale ca: inaugurări de biblioteci, sfinţiri de biserici, de drapele şi desveliri de monumente, studenţii membri ai societăţii au luat contact cu populaţia judeţului în cadrul seratelor artistico-literare, a ceaiurilor dansante şi în cadrul balurilor ce s'au aranjat anual în centrele principale. Vrednic de remarcat este faptul, că tuturor acestor împrejurări de intrevedere între studenţi şi cei rămaşi acasă s'a căutat să li se dea prin excelenţă o notă perfectă de tradiţionalism pur românesc.

Stimulată de asemenea intenţii, animată de sentimente de naţionalism integral, refractară tuturor tendinţelor de a infiltra în mentalitatea membrilor ei anumite ideologii politice, Societatea noastră se bucură de o deplină autoritate morală în judeţul pe care-l reprezintă.

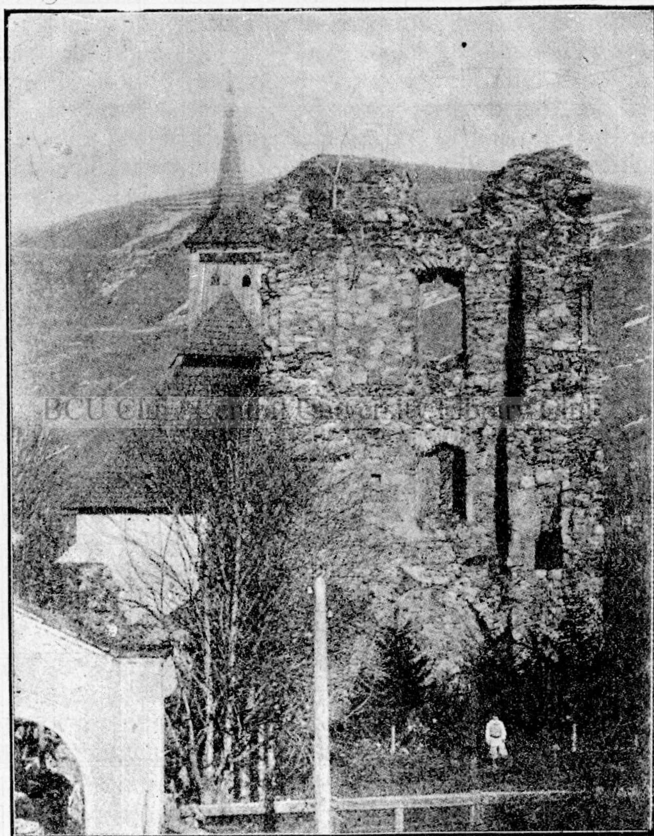
Nimeni dintre aceia care s'au pretins şi se pretind conducătorii fireşti ai acestei ţări, n'au putut capta în mrejele partidelor ce reprezentau Societatea noastră a cărei linie de conduită e bine precizată.

Ferită de sciziunile ce ar fi putut rezulta din angajarea membrilor ei în curentele politice şi pentru ca mai uşor să şi poată realiza programul Societatea a căutat să stabilească o conlucrare între ea şi diferitele societăţi A colaborat cu Casa Şcoalelor din Bucureşti, pentru plasarea şi funcţionarea bibliotecilor populare. S'au mentinut şi pentru anul în curs raporturile dintre ea şi Fundaţia culturală „Regele Mihaiu I," Liga Culturală de sub preşidenţia d-lui prof. N. Iorga şi „Astra". A colaborat cu Societatea Studenţilor în Medicină din Cluj pentru efectuarea turneelor de propagandă igienică. S'a remarcat o strânsă conlucrare între comisia de propagandă igenică şi Cercul nostru în timpul când ambele aceste organizaţii aveau în fruntea lor pe d-l Teodor Vidican. Convins de beneficiile se rezultă din asemenea colaborări sperăm, că ele se vor menţine şi în viitor.

In anul în curs din iniţiativa noului preşedinte d-l Antoniu Coşbuc şi a d-lui Titu Pop bibliotecarul cercului s'a întreprins o anchetă culturală în judeţul Năsăud. Această anchetă, începută în vacanţa de Paşti, se în-

dreaptă mai ales asupra bibliotecilor poporale. Rezultatul parţial al acestei anchete îl dăm în tablou. In vacanţa mare se va continua.

Ne considerăm moraliceşte obligaţi să mulţumim tuturor acelora care au colaborat cu Societatea noastră.

Ruinele bisericii din Rodna.

Fondatorii acestei Societăţi şi conducătorii ei şi-au dat însă perfect de bine seama, că o acţiune frumoasă, nu poate fi dusă la bun sfârşit fără fonduri materiale. Din aceste considerente, dela înfiinţarea cercului

Comuna	Blăjenii-de-sus[1])	Blajenii-de-jos	Tăure[2])	Mintiu	Nimigea-de-jos[1]	Nimigea-de-sus[3]	Mocod[1]	Mititei[1]	Salva[4]	Vărarea
Data înfiinţării bibliotecii . .	1925	1926	1925	1923	1928	1928	1928	1928	1923	1925
Sediul bibliotecii	Şcoala Primară	Şcoala Primară	Şcoala Primară	Şcoala Primară	Şcoala Primară	Şcoala Primară	Şcoala Primară	Şcoala Primară	Şcoala Primară	Şcoala Primară
Numărul cărţilor	36	155	77	315	153	191	150	154	246	496
Provenienţa cărţilor . . .	Fondul şcoalei	Cerc. Stud. Som. Gh. Coşbuc Cluj	Fond. şc. 44 vol. dela Astra Sibiu	Fond. şc. 150 vol. C. St. Gh. Coşbuc Cluj	C. St. Som Gh. Cosbuc Cluj	Fond. şc. 141 col. C. St.Som. Gh. Coşbuc Cluj	C. St. Som. Gh. Coşbuc Cluj	C. St. Som. Gh. Coşbuc Cluj	Fond Şc. 155 vol. C. Stud. Som. Gh. Coşbuc Cluj	339 vol. Prof. V. Meruţiu Cluj. 157vol.C.St. Som.Bucur.
Mersul bibliotecii — anul		1927 / 1928 / 1929		1928 / 1929						1928 / 1929
cititori — şcolari		27 / — / —		9 / 8						74 / 74
cititori — cărţi citite		45 / — / —		76 / 6						386 / 148
cititori — neşcolari		6 / — / —		14 / —						— / —
cititori — cărţi citite		11 / — / —		63 / —						— / —

Comuna	Feldru [1])	Ilva Mică[1])	Leşu	Rusul Bârgăului [1])	Josenii Bârgăului [1])	Mijlocenii Bârgăului	Susenii Bârgăului	Bistriţa Bârgăului [1])	Tiha Bârgăului [1])	Mureşenii Bârgăului [1])
Data înfiinţării bibl.	1927	1928	1927	1926	1926		1926	1920	1926	1927
Sediul bibliotecii	Şc. Primară	Şcoala Primară	Căminul Cultural	Şcoala Primară	Şcoala Primară		Şcoala Primară	Şcoala Primară	Şcoala Primară	Şcoala Primară
Numărul cărţilor	153	150	456	226	155		155	115	108	30
Provenienţa cărţilor	C. St. Gh. Coşbuc Cluj	C. St. Som Gh. Coşbuc Cluj	Fond propr şi 150 vol. C. St. Som. Gh. Coşbuc Cluj	C. St. Som. Gh. Coşbuc Cluj	C. St. Som. Gh. Coşbuc Cluj		C. St. Som. Gh. Coşbuc Cluj	Din fond Şcoalei	Din fond Şcoalei	Fond Şcoalei
Mersul bibliotecii — anul			1927 / 1928 / 1929				1928			
cititori — şcolari			17 / 34 / 16				—			
cititori — cărţi citite			52 / 190 / 125				—			
cititori — neşcolari			47 / 83 / 73				16			
cititori — cărţi citite			106 / 253 / 275				82			

[1]) Nu se citeşte. [2]) Cărţile dela Astra se citesc. Nu există registrul cărţilor împrumutate. [3]) Nu este dulap pentru bibliotecă. [4]) Citesc numai şcolarii. Date precise nu s'au putut lua din cauza registrului cărţilor împrumutate.

şi până acuma, în fiecare an de activitate, membri s'au străduit să augumenteze fondurile şi averea lui. Pretenţiile noastre juste şi intervenţiile ce am făcut pentru a ni-se servi posibilitatea de a ne face datoria n'au rămas infructuoase. Instituţiile din Năsăud şi Bistriţa, cât şi Onor. Ministere apreciind în justa ei valoare opera Cercului Studenţilor Som. „George Coşbuc" ne-au servit fără şovăire ajutoarele de care aveam nevoie. Azi este complect înlăturat inconvenientul ce ar rezulta din o casă goală şi care ar face să stagneze avântul înspre frumoasele realizări ale Cercului. Fondurile grănicereşti, Direcţiunea Regională Silvică Bistriţa, Soc. „Regna", „Banca", „Aurora", etc. prin donaţiile făcute ne-au uşurat mult sarcina de a ajunge la ţinta ce urmărim. Din aceste donaţii, precum şi din realizările materiale avute cu diferite producţiuni ale cercului, azi ne putem mândri, că ne am ajuns şi în această parte de activitate ţinta urmărită.

Fondurile sunt repartizate astfel: pentru propagandă culturală în judeţ, turnee şi biblioteci populare, fondul pentru festivaluri, serate şi reprezentanţii artistice-literare, fondul pentru ajutorarea sub formă de împrumut şi donaţii pentru studenţii lipsiţi şi vrednici de a li se asigura un concurs material din partea cercului. Principalul fond însă este cel destinat ridicării monumentului de pe mormântul poetului George Coşbuc. Aceşti bani sunt depuşi la diferite bănci din oraşele Bistriţa şi Cluj.

Prin ajutoarele materiale, prin educaţia culturală şi sufletească ce li s'a făcut, prin dragostea camaraderească ce au obţinut în sânul acestui cerc, prin munca comună ce au desfăşurat, foştii membri păstrează o vie recunoştinţă Cercului de care sunt uniţi sufleteşte.

Cercul Studenţilor Someşeni „George Coşbuc" din Cluj, a fost puternic influenţat de importanţa evenimentelor trăite în ultimul deceniu. O delegaţie a Cercului a participat la serbările centenarului lui Avram Iancu; deasemenea s'au trimis reprezentanţi şi la alte solemnităţi. Toate aceste serbări au încălzit sufletul studenţilor, pregătindu-i pe deplin pentru a face faţă apoi evenimentelor a căror serie s'a inaugurat în 1922 şi au continuat să agite masele studenţeşti.

Cercul Studenţilor Someşeni a îmbrăţişat cu entusiasm noua orientare, iar membri lui s'au aruncat fanatizaţi în vâltoarea luptei. Din acest cerc, rând pe rând se ridică conducători de-ai mişcărilor studenţeşti, a căror acţiune a avut, ca întotdeauna, aprobarea oficială a cercului. Membrilor acestui cerc le revine şi meritul, de a fi dăruit studenţimii din întreaga ţară imnul de glorie al mişcărilor studenţeşti „Imnul Studenţesc". Domnul Iustin Ilieşiu şi Dr. Artene Istrate, ambii foşti preşedinţi ai Societăţi noastre, au umplut golul ce se simţea în mişcarea studenţească, primul întocmind versurile, iar al

doilea compoziţia. Tot cercului nostru îi revine meritul de-a fi întocmit prin preşedintele său T. Vidican, sugestiva şi documentata conferinţă, despre „Problema ţinuturilor oprimate", conferinţă care face parte din documentele ce justifică mişcarea studenţească şi care a fost ţinută la Oradea, fiind unanim apreciată de presa românească.

Comitetul actual al societăţii este următorul: Preşedinte: Anton I. Coşbuc, Vicepreşedinte: Samson Cozonac, Bibliotecar I: Titu Pop, Bibliotecar II: Corneliu A. Pop, Secretar general: Olimpiu Barna, Secretar de şedinţă: Leonida C. Pop, Casier: Octavian Mălaiu, Controlor: Iustin Bulz, Membri: Enea Pecurariu, Teofil Tanco, Fabian I. Dumbrava.

Comisia artistico literară: Prezidentă: Zoiţa Ştefanu, Membre: Lelica Pop, Valeria Istrate, Maria Ceuca, Leontina Persecă, T. Pecurariu, Dna Eugenia Mureşanu, Mia Mureşianu.

Campania noastră necesită muncă, muncă multă şi dezinteresare. Trecutul ne este dovadă că ştim să ne satisfacem rosturile noastre de studenţi şi de luptători. Trecutul glorios al ţării a fost marcat de sacrificiile celor duşi. Viitorul este asigurat prin jertfele pe care noi suntem hotărâţi să le aducem pe altarul iubirii de neam.

Societatea național-culturală „Crișana"

Anul înființării: 1920.

Răspunzând aceluiaș îndemn ce frământa sufletul tinerimii universitare din întâii ani după Unire, studenții din Țara Crișurilor alcătuiesc — la 27 Decemvrie 1920 — o societate, cu scopul de-a contribui cu ce vor putea, la ridicarea poporului din acele ascunse și uitate colțuri de țară.

Nu se găşeste actul constitutiv, deci nu se poate spune în ce fel se hotărîseră entuziaştii noştrii predecesori. Poate nici n'au dresat un asemenea act. Gândul lor se îndrepta spre ținuturile dragi lor — acuma libere dar încă suferinde. Și gândul lor curat înlocuia orice act.

Doreau să ducă pe mănoasele văi ale Crişurilor, dragostea de neam și frumosul nostru grai, iar în cetățile de brazi ale munților — fortărețele şi altarele de totdeauna — lumina științei.

Doreau să ducă la granița de Vest a Țării, căldura și entuziasmul tinereții lor, plină de bucuria libertății.

Și-au fost primiți cu drag aceşti tineri ce aduceau atâta suflet românesc.

Tinerii întemeietori și-au dat bine seama că rolul lor este, înainte de toate, să întărească iubirea de neam şi să trezească mândria națională în poporul acelei părți de țară unde ghiara hunicului asupritor se'nfipse mai adânc, lăsând cele mai dureroase urme.

Întotdeauna s'a lucrat pentru atingerea acestui scop. Cu ocazia celor 12 turnee s'au dat 20 concerte și festivaluri iar pentru populația dela sate s'au ținut conferințe căutând a le face cunoscute multe din problemele care îi interesează direct, dându-le sfaturi şi îndemnuri pentru acele ramuri de activitate care le-ar putea aduce folos. Mulțumirea noastră este mare, căci totdeauna am fost ascultați cu drag şi ni s'au urmat sfaturile.

Partea muntoasă a Crişanei este, prin însăşi aşezarea sa, izolată şi rămasă — din punct de vedere cultural — mult îndărătul altor ținuturi. Cu gândul de a trezi în țăranii acestor părți dragostea de carte și pentru a le pune la îndemână multe din cunoştințele ce le pot fi folositoare, societatea noastră a înființat biblioteci populare.

Astăzi 41 sate s'adapă la izvorul de lumină şi cunoştință : cartea — care le lipsea aşa de mult. Astăzi peste 2500 volume îndeamnă spre progres pe locuitorii frumoaselor ținuturi din Țara celor trei Crişuri.

Senini şi blânzi, țăranii ascultau cu mult drag conferințele ce se

ţineau cu aceste ocazii. Peste tot au dovedit mult interes pentru bibliotecile noastre — ceiace ne face să credem că suntem pe calea cea bună.

Turneele erau ocazii propice de-a cunoaşte ţinutul Crişanei. Tot în

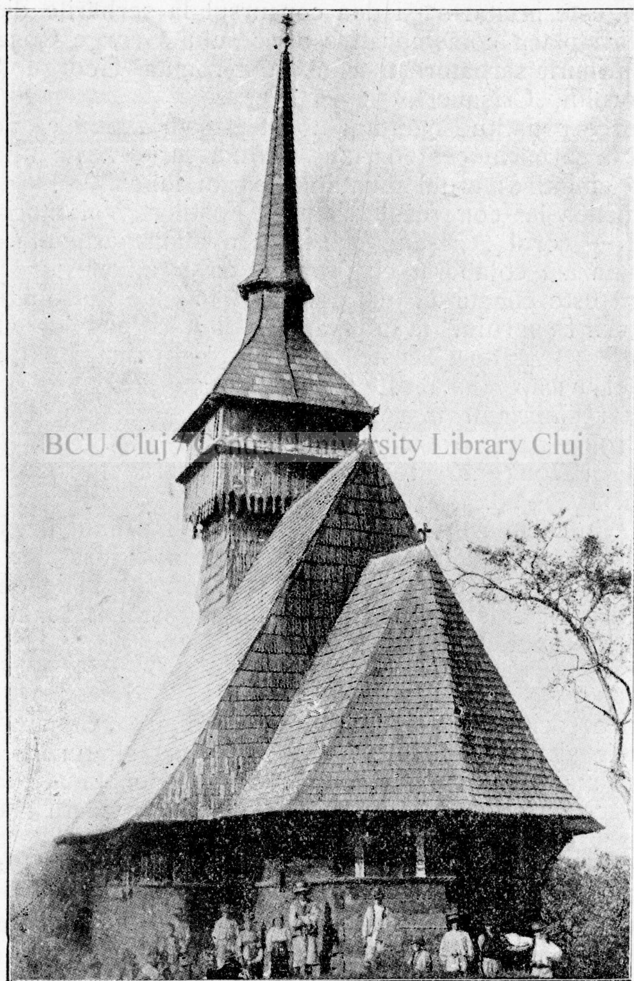

Gorunul lui Horia la Ţebea şi mormântul lui Avram Iancu.
(Colecţia Muzeului Etnografic).

acest scop s'a aranjat în vara anului 1922 o excursie pe muntele Găina, vizitând acel interesant târg de fete ce se ţine în fiecare an.

*

Cântecele — frumoasele noastre cântece — poartă'n ele sufletul neamului, cu tot ce are mai curat în manifestările lui de veselie sau durere. Pentru cultivarea lor conducătorii societății noastre au căutat să

Biserica din Buzești (Bihor).

înjghebeze un cor cât mai bine instruit, ceeace le-a şi reuşit. In anii 1922—25 „Crişana" avea un cor care i-a adus oarecare faimă.

Intr'adevăr corul nostru cântă în 1922, la deschiderea solemnă a Universităţii şi instalarea noului Rector din acel an.

Tot aşa este invitat să-şi dea concursul la serbările din Hordău cu ocazia dezvelirii plăcii comemorative a poetului George Coşbuc.

Fastul primirii sărbătoreşti a marelui român George Sion se datoreşte tot corului „Crişanei".

Dar ceeace constitue mândria noastră, este faptul că acest cor şi-a dat concursul la serbările centenarului aceluia care trăeşte'n noi cu accente de războinică amintire: eroul munţilor Avram Iancu.

De-asemenea la congresul Uniunii Foştilor Voluntari Ardeleni — ţinut la Arad — corul „Crişanei" execută o bună parte din program.

Totdeauna am colaborat cu drag la orice manifestare românească. De aşa natură este concursul dat „Astrei", în diferite ocazii, precum şi cel dat „Culturii Poporului" la înfiinţarea bibliotecii populare din Mănăştur.

Frumoasa activitate a acestei societăţi se poate mulţumi mai ales preşedinţilor ei, a căror listă este următoarea:

Dr. Victor Gherman în anii 1921—22 şi 1922—23, Dr. Ioan Popoviciu în anii 1923—24 şi o parte din anul 1924—25, Ştefan Paşca o parte din 1924—25 şi 1925—26, Ioan Sălăgianu în anul 1926—27, George Purge în anul 1927—28.

Pentru zelul depus în conducerea societăţii primul preşedinte al societăţii, dl Dr. Victor Gherman, şef de lucrări, a fost ales membru de onoare în aceeaş şedinţă în care au fost aleşi membri de onoare dnii miniştri Alexandru Lapedatu, şi Constantin Banu şi Dr. Ioan Papp preşedintele Curţii de Apel din Cluj.

* * *

Caşi orice societate studenţească, la înfiinţare „Crişana" n'avea fonduri. Concertele şi seratele dansante i-au format singurele surse de venit, la care se mai adăugau cotizaţiile şi micile donaţii ale membrilor.

Văzând aceasta, dnii miniştrii Alexandru Lapedatu şi Constantin Banu, ne-au acordat câte 10 mii lei, dela ministerul cultelor şi artelor, pe care-l conduceau. Mulţumită acestor sume s'a continuat munca ce adesea era să fie întreruptă din lipsă de fonduri.

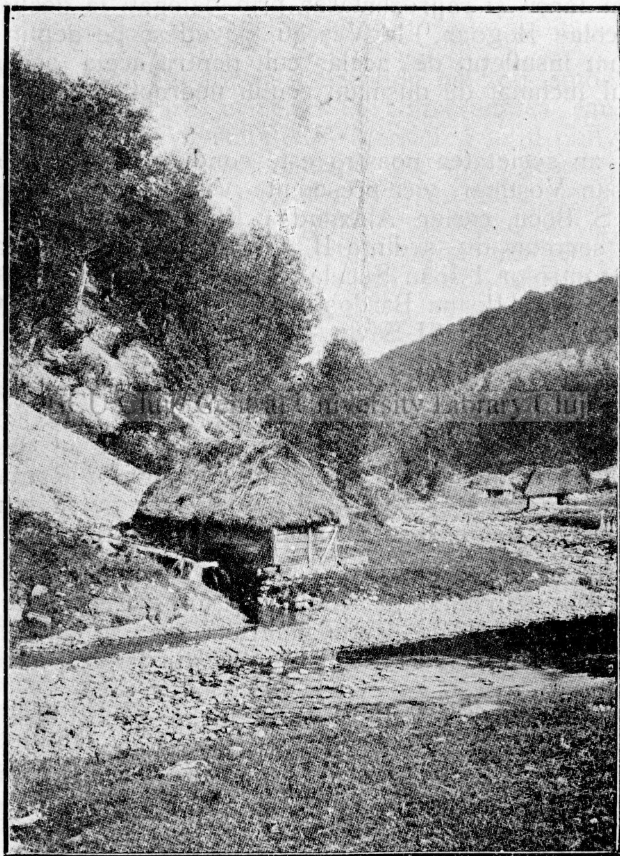
Astăzi societatea „Crişana" dispune de un fond de 31 mii Lei.

* * *

Ţinutul Crişanei este prea puţin cunoscut, deşi regiunile-i atât de frumoase şi specificul portului populaţiei sale ar merita mai multă atenţie.

Suntem siguri că va veni şi aceasta. Cu timpul, lumea se va interesa şi de acest ţinut, a cărui „Vale Galbină“, marele geograf excursionist, profesorul Em. de Martonne, o numeşte: Tirolul României.

Pentru a atrage atenţia publicului românesc, în anul 1926, se aran-

Şteazele (piuele) dela Budureasa (Bihor)

jează o expoziţie de artă ceramică de pe valea Crişului Negru. Această expoziţie — foarte bine primită din partea publicului clujan — este pri-

vită ca o fericită inovaţie în programul de activitate al societăţilor studenţeşti. Laudele ziarelor şi mulţumirile unor bărbaţi de specialitate sunt îndemn pentru continuarea muncii în această direcţie.

In sufletul tineretului universitar stă adânc încrustat cultul eroilor neamului său. Bucuria de a-şi putea da concursul la serbările centenarului lui Avram Iancu şi reprezentarea prin delegaţi la desvelirea bustului martirului Nicolae Bogdan,[1]) la Vaşcău, dovedesc pe deplin că şi membri „Crişanei" sunt însufleţiţi de acelaş cult pentru aceia a căror viaţă s'a stins pe rugul închinat de duşmani zeului nedreptăţii lor.

* * *

In acest an societatea noastră este condusă de următorul comitet: Preşedinte Ioan Voştinar, vice-preşedinte Victor Lăzărescu, secretar general Eugen S. Bocu, casier Alexandru Puticiu, secretar de şedinţe I Mircea Albu, secretar de şedinţe II Gheorghe Popa-Dalea, bibliotecar Petru Radu, controlor I Ioan Secula, controlor II Nicolae Totorean, preş. comisiei art.-lit. d-ra Ileana Bardoşi, conducător de cor I Octavian Lipovan, conducător de cor II Sever Ageu.

Legăturile noastre cu societăţile studenţilor români din străinătate până acuma erau simple legături de corespondenţă informativă. Convinşi însă că societăţile compatrioţilor noştri vor putea desvolta şi o bună propagandă pentru România, legăturile noastre se desvoltă în această direcţie. Prin intermediul Societăţii Studenţilor Români din Paris şi-a Societăţii România Jună din Viena vom intra în legătură cu toate grupările — fie cât de mici — ale compatrioţilor noştri din acele ţări.

* * *

Aceasta este activitatea societăţii „Crişana" a cărei membrii au ştiut să-şi răpească din timpul de studii pentru a intra în serviciul ideii ce va trebui să ia proporţii de ideal: ridicarea acestui falnic popor la locul pe care-l merită.

Născută din necesitatea de-a purta făclia cunoştinţei pe plaiurile celui mai uitat şi părăsit colţ de ţară, „Crişana" nu-şi va uita niciodată menirea. Va lucra din toate puterile pentru binele neamului atâta timp cât pe văile celor trei Crişuri va mai ara un plug românesc şi'n mândrii munţi va mai suna duios o blândă arie de fluier.

[1]) Nicolae Bogdan, din Vaşcău (jud. Bihor) omorât în groaznice chinuri împreună cu dr Nicolae Bolcaş şi dr Ioan Ciurdariu, din Beiuş, sunt martirii Bihorului. Au fost omorîţi de hoardele săcuieşti cu 3 zile înainte de ocuparea acelor localităţi de armata română.

Cercul Studenților Făgărășeni

Anul înființării: 1920.

Cercul Studenților Făgăreșeni cuprinde pe toți studenții originari din ținutul Făgărașului, care urmează la Universitatea sau la una din Academiile din Cluj. Potrivit statutelor înscrierea ar fi obligatorie. Uzul însă a simplificat lucrurile și niciodată nu s'a spus despre cineva, care întrunea celelalte calități necesare, că n'ar fi membru al cercului fiindcă nu e înscris.

Ședințe plenare se țin cât mai puține, peste problemele pur administrative se trece repede și fără formalități. Justificările gestiunii bănești se fac în scris, buna credință însă totdeauna dă un avans gestionarilor, așa încât controlul nu e dus nici când la absurd.

Lucrul acesta se poate face ușor, întrucât membri se cunosc între ei bine. Majoritatea sunt foști colegi de liceu, pe care îi leagă o prietenie îndelungată.

In anul 1928—29, cercul numără vreo 70 de membri. Cercul Stud. Făg. din București are aproape 100 membri.

Cercul a fost înființat în anul 1920 în Făgăraș. La început trebuia să fie o asociație a tuturor studenților din județul Făgăraș, indiferent la ce Universitate urmează studiile. In sensul acesta s'a și constituit într'o atmosferă de însuflețire națională, cum era cea din anul 1920 la noi. Războiul era încă aproape, o parte din membrii cercului luaseră parte activă la el, așa încât înțelegeau bine noile schimbări și își dădeau seama că se impune o adunare a forțelor tinere.

Programul era fixat în general: cultivarea sentimentului național, ajutarea studenților, zidirea de cămine, etc.

Dela formulele acestea, — de altfel frumoase, — și până la anumite realizări mai trebuia un pas care cerea timp.

Primul comitet are ca președinte pe Dl Dr. Nicoliță Popa, iar ca membri pe Dnii Valer Boeriu, C. Ivan, Catona, O. Ganea, A. Nemeș, V. Cornea, V. Ciocănelea, Z. Aldeșiu, N. Bozonea și Dșoara Șenchea. Societatea avea două secții: una la Cluj iar alta la București, conduse fiind fiecare de președinte, respective de vicepreședinte.

In forma aceasta a funcționat câtiva ani; Cercul astfel format dădea producțiuni teatrale și artistico-dansante, în vacanțe, în Făgăraș. Publicul

răspundea inițiativelor studenților, cu o bunăvoință care era caracteristică anilor imediați după unire.

Bucuria era mai vie atunci și oamenii mai gata de jertfă. Se făceau programe mari pentru ani mulți înainte.

Cele două secțiuni însă au ajuns după scurt timp la neînțelegeri, care mărindu-se încetul cu încetul, au adus ruptura. Aceasta s'a întâmplat în anul 1923, dată dela care secțiunea Cluj, s'a constituit în cerc aparte iar cea dela București la fel.

August 1927: Negoiul—Bâlea.

Președintele comitetului pentru anul 1923 e Dl C. Ivan. De acum încolo preocuparea fundamentală a cercului e de a ajunge să aibă pentru membri săi un cămin propriu la Cluj.

Preocuparea e și naturală. Majoritatea studenților făgărășeni care urmează studii superioare la Cluj, sunt fii de țărani și nici unul nu are o situație materială care să nu lase nimic de dorit. Un cămin era deci o dorință legitimă și cercul își adună toate forțele pentru a ajunge la fondurile necesare. În acest scop se aranjează o convenire a tuturor făgărășenilor stabiliți în Cluj, al cărei pretext era cunoașterea reciprocă, însă al cărei principal scop era discutarea mijloacelor pentru ajungerea la fondurile necesare construirii căminului.

Tot în acest scop se face o mare serată dansantă la Cluj, o serată

artistico-dansantă la Făgăraş, la Crăciun şi una la Paşti. Fondurile [însă nu se strângeau aşa de uşor. Incurajările şi bunăvointa nu lipseau, dar lucrul mergea mai greu ca la început. In anul următor se repetă ceaiul de cunoştinţă, la care se constitue şi un comitet de acţiune Sub patronajul regretatei Doamne Zuppi Dr. Negea, soţia d-lui profesor universitar C. Negrea, se aranjează un bal în sala „Reduta" al cărui venit net e de lei 25.000. O şezătoare artistică urmată de dans se face în comuna Şercaia.

Anul 1925—26, aduce o schimbare în activitatea cercului. Preşedintele cercului în anul acesta a fost d. Gheorghe Munteanu. Ca în toţi anii de mai înainte se face şi în anul acesta o convenire intimă a Făgărăşenilor din Cluj, la hotelul „New-York". Răspund un mare număr de invitaţi, totul decurge ca şi în alţi ani cu însufleţire şi voe bună. De data aceasta se accentuiază că scopul unic al cercului — căminul — e departe de realizare. In Cluj lipsa unui asemenea cămin nu e simţită aşa de mult, încât să trebuiască a face orice efort pentru el. Căminurile din Cluj, adăpostesc un mare număr de studenţi, aşa încât e mai bine să se continue *normal* cu strângerea fondurilor necesare ca prin adaugerea beneficiilor anuale ale cercului, mai încolo, dacă nevoia va fi mai mare, să se poată trece la realizare.

De Crăciun cercul aranjează reprezentaţia piesei „Heidelbergul de altădată" cu concursul d-lui D. Mihăilescu-Brăila, dela Teatrul Naţional, în rolul titular. Işi mai dă concursul binevoitor d-şoara Zoiţa Iacob, absolventă a conservatorului.

La Cluj se aranjează o serată dansantă.

De aici încolo domeniul de activitate al cercului începe să se clarifice tot mai mult. Nesiguranţa începutului dispare încetul pe încetul şi se poate spune că se creiază o tradiţie, dacă se poate întrebuinţa cuvântul acesta, având în vedere timpul scurt ce a trecut de atunci. Preşedinţii comitetelor pe anii următori sunt d-nii Iosif Ghizdavu şi Titu Fătu.

Se face din nou câte o convenire a Făgărăşenilor din Cluj. Cu consursul d-lui Alexandru Şerban, dela Teatrul Naţional în vacanţa Crăciunului 1925, se reprezintă piesa „Dispărut" în Viştea-de jos şi Făgăraş. Reprezentaţiile sunt precedate de câte o conferinţă ocazională.

In cursul verii se inaugurează în comuna Pojorta (Făg.) o bibliotecă de peste 160 volume, cărţi alese cu grije şi cumpărate pe banii cercului.

Peste câteva săptămâni se aranjează o serată dansantă la Făgăraş şi o excursie la munte. Asupra acesteia din urmă stăruim puţin. O facem şi pentru a mulţumi societăţii de turism „Karpatenverein", care cu foarte

multă bunăvoinţă ne-a făcut o seamă de reduceri la casele sale dela Bâlea şi Negoiul.

Cercul a plătit locuinţa pentru tot timpul excursiei, restul privea pe fiecare membru Au luat parte în total 14 membri. Urcarea s'a făcut pe la Negoiul, iar de acolo peste Strunga dracului, la Bâlea.

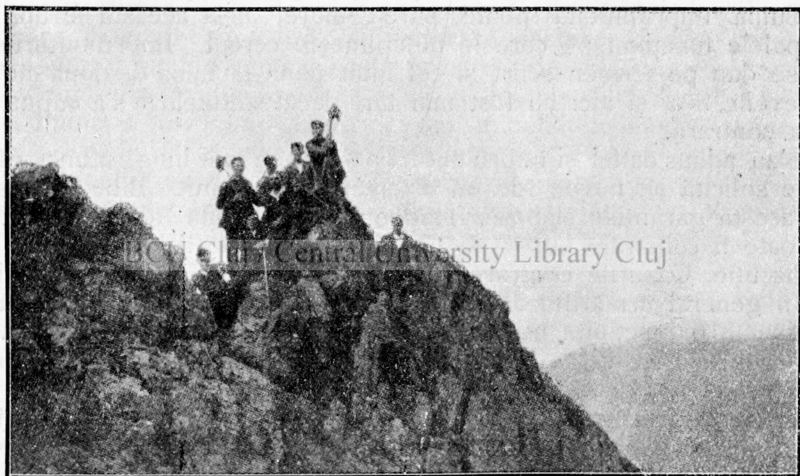
Port din Drăguş.
(Colecţia Muzeului Etnografic)

Alăturăm două fotografii din excursie, una făcută la o stână, iar cealaltă pe un vârf, botezat ad-hoc „piscul lui Titu". O surpriză plăcută: în ziarul dela casa Bâlii, pus la dispoziţia oaspeţilor pentru însemnări ocazionale, găsim numele dlui Emanoil Bucuţa; o mică notă în care e lăudată societatea pentru buna găzduire pe care o oferă drumeţilor. Am fi voit să scrie mai mult, să ştim că a scris ceva pe care numai noi l-am citit. Ca făgărăşeni ţinem la autorul nuvelei „Legătura roşie." Bănuim însă că el ţine mai mult la mare decât la munţi. Scrierile celelalte şi conferinţele dela Balcic sunt mărturie.

Puţini scriitori s'au apropiat de ţinutul Făgăraşului cu înţelegerea sa. Excursia s'a terminat oficios la Bâlea. O parte din ceată însă a luat-o singură spre Arpaşul-mare pe şiragul de piatră vânătă . . .

Am spus că s'a format un fel de tradiţie la cerc. Acum explicăm cum. Anul următor 1927—28, repetă întocmai activitatea anului anterior. La Crăciun se face în Făgăraş un festival, cu puncte de cor, declamări, două piese în câte un act, precedate de o cuvântare a preşedintelui. La Cluj se face obişnuita serată a Făgărăşenilor, care acuma are deja un nume.

In primăvară cercul aranjează un festival în onoarea d. Al. Şerban,

Pe „piscul lui Titu"

dela Teatrul Naţional, care părăseşte Clujul. In timpul verii se inaugurează o bibliotecă de circa 100 volume în comuna Streza-Cârţişoara.

In aceeaşi vară se face o nouă excursie prin munţii Făgăraşului, de alţi membrii, în aceleaşi locuri.

Cu aceasta ajungem la activitatea anului în curs. Comitetul ales la începutul anului e următorul:

Preşedinte: Octavian Popa, vicepreş.: Aurel Boeriu, Cassier: V. Stelea, Secretar general: V. Curea, Controlor: I. Tuţurea, Bibliotecar: S. Dobrin, Secr. de şed.: O. Metea şi Coşgarea V. Membri în comitet: *Dşoarele* G. Mânecuţă şi Turi Fulicea.

Ca întotdeauna, la Crăciunul anului acesta s'a aranjat o serată artistică-dansantă la Făgăraş. S'a reprezentat piesa „Cadrilul" de L. Rebreanu, precedată de o cuvântare a preşedintelui cercului. Tot la Crăciun s'a făcut o şezătoare în comuna Hurez.

După şezătoare s'au împărţit ţăranilor, care au asistat în număr mare, cărţi şi reviste. Aici trebue să adaugăm că dl I. Moţa ne-a pus la dispoziţie gratuit 40 exemplare din numărul de Crăciun al „Libertăţii" şi „Foii interesante", pe care le-am împărţit cu această ocazie.

Serata obişnuită din Cluj a avut loc în ziua de 2 Februarie.

Cercul are un fond în total de lei 165.000 dintre cari lei 125.000 depuşi la bancă, iar restul de lei 40.000 daţi ca împrumut.

Suma împrumutată poate părea mare, însă aceasta e una dintre principalele funcţiuni pe care le îndeplineşte cercul. Imprumuturile, statutar se dau pe termen scurt şi cel mult până la suma de două mii (2000) lei. Nevoile însă şi aici au fost mai tari decât statutele şi s'a impus tocmai soluţia contrară.

S'au admis astfel şi împrumuturi pe termen mai lung, atunci când cei care le solicită au nevoe de un asemenea împrumut. Bine înţeles că în cazul acesta garanţiile slăbesc, studentul ieşit odată din universitate nu mai poate fi constrâns uşor la plata datoriei. De regulă însă le achită fără discuţie. Cazurile contrare — sunt şi de acestea — se califică singure.

In general urmărind astfel evoluţia cercului, se desprinde clar că el îndeplineşte o funcţiune utilă. Pornind dela preocuparea de a-şi avea căminul propriu în Cluj, a ajuns în câţi-va ani să-şi facă un program şi o activitate mai largă, aşa cum cereau împrejurările.

Publicul de regulă ne dă tot ajutorul. Trebue să mulţumim în deosebi Dlor profesori universitari, originari din jud. Făgăraş: Camil Negrea, Traian Pop, Octavian Prie, Victor Stanciu şi Emil Ţepoşu, care patronează cu bunăvoinţă activitatea cercului şi ne stau într'ajutor cu sfatul şi cu fapta.

După zece ani de activitate, uneori şovăitoare, drumurile încep să se precizeze. Planurile prea mari sunt abandonate, sau se munceşte pentru înfăptuirea lor cu răbdare, ştiind sigur că nu se vor putea realiza decât mai târziu.

Membrii cercului în primul rând sunt, cum e şi natural, studenţi, care au îndatoriri faţă de şcoală. Ei numai în orele libere se pot ocupa de o activitate de felul celei desfăşurate în cercuri. Pentru motivul acesta nici nu se poate pretinde prea mult dela ei.

Trebue doar atâta, ca puţinul pe care îl dau, să-l dea cu toată inima. Şi aceasta o fac.

Cercul Studenţilor Universitari Hunedoreni

Anul înfiinţării: 1921.

Infiinţarea şi existenţa cercului sunt justificate prin scopul urmărit şi modesta lui contribuţie în rândul societăţilor studenţeşti similare. Scopul înfiinţării lui a fost de a strânge rândurile studenţilor din judeţul Hunedoara prin o cunoaştere şi ajutorare reciprocă, apoi de a începe munca pentru a lumina sărăcăciosele noastre sate. Stăpâniţi de aceste gânduri studenţii din regiunile unde a văzut lumina zilei Aurel Vlaicu, din Câmpia Pâinii a lui Paul Chinezul, din minunatele văi cu reminiscenţe romane — văile Haţegului — au pus temelie Cercului Studenţilor Universitari Hunedoreni în ziua de 24 Februarie, anul 1921.

Primul comitet are formaţiunea următoare: Preşedinte: Romul Frisch, vicepreşedinte: Victor Şuiaga, secr. gen.: Emil Pascu, secr. de şedinţă: Valeriu Suciu, casier: Aurel Răduţiu.

Mai târziu demisionând preşedintele R. Frisch e ales Emil Pascu şi chiar în vara acestui an Cercul îşi începe activitate prin aranjarea unui congres la care participă şi câţiva studenţi din Bucureşti şi Ion. I. Moţa student în drept la Paris. Aceasta e prima manifestare publică a Cercului nostru.

Urmează anii mişcărilor studenţeşti când toate intenţiunile se izbiau de piedeci aşa că activitatea Cercului e foarte restrânsă.

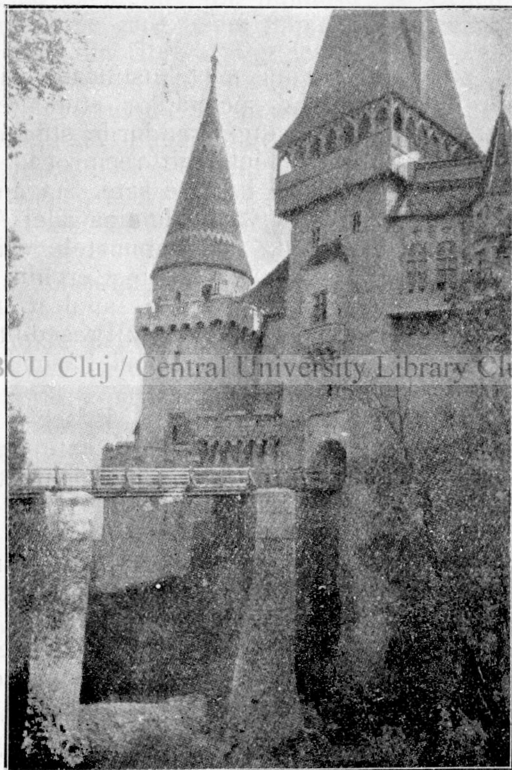
În anul 1924/25, sub preşedinţia lui Zeno Draia student în drept, Cercul nostru îşi dă modestul său concurs şi prinos de recunoştinţă pentru comemorarea lui Aurel Vlaicu, împreună cu bătrâna societate culturală — Astra — şi liceul Aurel Vlaicu din Orăştie. A fost o zi de înălţătoare sărbătoare naţională în memoria aceluia care a învins la Aspern pe fii Apusului luminat.

Cu această ocaziune Cercul nostru a înfiinţat prima bibliotecă populară fiind reprezentat prin secretarul general Septimiu Roşiu. Pentru a primi cărţi s'au făcut nenumărate demersuri la Casa Şcoalelor din Bucureşti dar toate au rămas inoperante.

Anul 1925—26 înseamnă anul de tranziţie dela înactivitate la activitate, e anul trecerii peste „punctul mort". Preşedinte e ales Coriolan Aslan student în drept.

Necesitatea cunoaşterii atribuţiunilor şi îndatoririlor membrilor a dus la redactarea şi votarea statutelor. (Adunarea din 2 Nov. 1925.)

Un punct din programul Cercului încep să devie fapt împlinit. E vorba de cumpărarea de cărţi potrivite gradului de cultură a poporului nostru dela sate. S'au cumpărat 730 cărţi, care s'au împărţit în

Castelul dela Hunedoara. Foto Burghele

patru comune: Pişchinţi, Jibot, Orăştioara şi Sântohalm. Odată cu înfiinţarea bibliotecilor s'au ţinut diferite conferinţe, însuflând, acestui popor primitor a tot ce e bun, iubirea pământului românesc, stropit şi frământat dela un colţ la altul de sângele strămoşilor şi fraţilor noştri. A fost o zi

de sărbătoare descinderea studenţimei în mijlocul poporului, care a îndemnat pe un preot a ne trimite o scrisoare de mulţumită în care spune: „Să-

Pădureancă din Hunedoara.
(Colecţia Muzeului Etnografic)

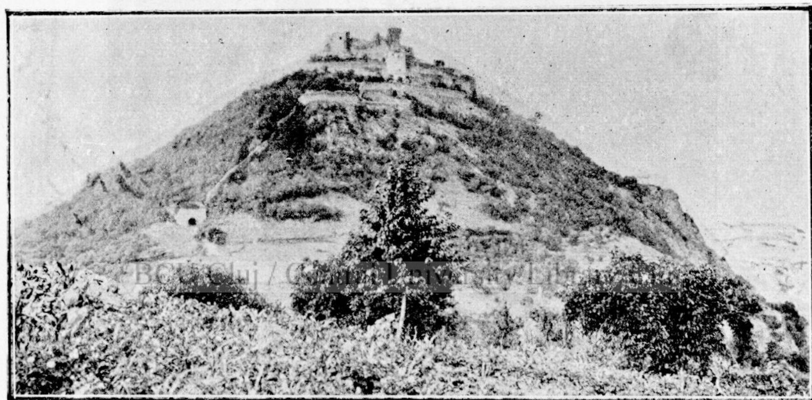
mânţa aruncată, Vă asigur, a căzut în pământ bun şi va răsări în curând pentru preamărirea lui D-zeu şi mulţumirea sufletească a sămănătorilor".

Tot în acest an s'a ţinut congresul tuturor Studenţilor Univ. Hune-

doreni la Deva, având drept ţintă înfiinţarea Asociaţiunei Stud. Univ. Hunedoreni. Congresul s'a ţinut la 6 Ian. 1926 fiind precedat de o serată artistică.

In anul 1926—27 cercul nostru alege de preşedinte pe Sept. Roşiu, stud. în drept. In acest an contactul cu publicul hunedorean se intensifică prin ţinerea la Orăştie a unei serate artistice.

In vacanţa Paştilor s'a înfiinţat definitiv Asociaţia Studenţilor Univ. Hunedoreni, care are de scop pe lângă partea cultural educativă, exoperarea de ajutoare dela judeţ pentru studenţii lipsiţi de mijloace materiale

Cetatea Devei.
(Colecţia Institutului de Geografie).

Din modestele sume încasate cu ocaziunea seratei din Orăştie şi Deva s'au cumpărat 298 cărţi, care s'au împărţit în comunele Bretea şi Nevoieş.

Dar activitatea cea mai fecundă şi încoronată cu vădite mulţumiri sufleteşti pentru noi a fost în decursul verii când am înfiinţat împreună cu Cercul Stud. Univ. Hunedoreni-Bucureşti, 33 biblioteci populare în diferitele sate ale judeţului. Amintesc aci cu deosebită plăcere concursul neprecupeţit ce ni l-a dat preşedintele despărţământului judeţan al „Astrei," dl I Josan. Odată cu depunerea bibliotecilor s'au ţinut circa 100 conferinţe din toate domeniile.

Dacă anul precedent se caracterizează prin o activitate din cele mai rodnice, anul acesta marchează o etapă de coincidenţă de factori nefavo-

rabili, care împiedecă cursul firesc al ţintelor noastre. Sunt factorii externi îndeobşte cunoscuţi, cărora se adaugă factori de natură internă: desele schimbări la preşedinţia cercului, până când ia conducerea dl. Dr. Tr. Mihăilă. Cu toată îndărătnicia acestui cortej de factori, cercul nostru a aranjat la Dobra la Paşti o serată, iar peste vară a dat concursul său societăţii religioase „Sf. Gheorghe" din Deva pentru producţia din Ilia (8 Sept. 1928) şi Cristur (28 Sept. 1928), pe lângă foarte multe adunări populare ţinute în Banpotoc, Chimindia, Lăpuşul de sus şi Petreni

In anul acesta cercul nostru şi-a ales următorul comitet: Preşedinte: Ioan Şerban Basarab, vicepreşedinte: Aurel Nana, secretar general: Ionel Pitariu, casier: Miron Ionaşcu, bibliotecar I.: Dş. Ana Ghelner, bibliotecar II.; Tiberiu Mihu, controlor I.: Cărpinişan Sever, controlor II.: Drăgan Cornel, secretari de şedinţă: Voina Valer, Lazăr Teodor, preşedinte com. artistice: Damian Virgil, membrii comisiei artistice: Dş. Vârvoniu Ersilia, dş. Olariu Stela, dş. E. Pop, dş. E. Todea.

După aranjarea seratei de cunoştinţă, cercul nostru a început o muncă intensă pentru jucarea piesei „Cinematograful" cu care am păşit în faţa publicului Devean. Numărul membrilor înscrişi e de 40 iar fondul cassei e de circa 5000, în afară de împrumuturile date studenţilor solicitanţi.

Aceasta este pe scurt activitatea Cercului nostru. Sforţările şi realizările modeste ale antecesorilor noştri cât şi buna voinţă manifestată de membri actuali sunt o chezăşie a vitalităţii Cercului nostru.

Clubul Academic Român Maramureșan

Anul înființării: 1925.

Călăuziți de sentimentul datoriei și al iubirii de neam studenții maramureșeni dela Universitatea din Cluj, îndată ce numărul lor a crescut, au căutat să se organizeze în cadrele unei societăți, ca mână în mână să-și facă datoria față de îndepărtatele meleaguri, față de glia maramureșană. In ziua de 25 Ianuarie 1925 au pus bazele „Clubului Academic Român Maramureșan."

Scopul pe care l-a înserat Societatea noastră ca prim punct în statute este răspândirea culturii românești pe meleagurile țării descălăcătorilor voevozi. Acest scop este călăuza activității.

Societatea, inițiată de către D-ni dr. Gheorghe Bran și dr. Vasile Rednic, a căutat să strângă la sânul ei pe toți studenți maramureșeni din țară și străinătate precum și oamenii de inimă din Maramureș, care înțeleg să muncească pentru ridicarea obiditului ținut.

Astfel, alegându-se primul comitet compus din: președinte Victor Șerbac, secretar-general Gheorghe Tite, secretar de ședințe Vasile Dunca, cassier Ioan Jurca, controlor Mihail Kökenyesdi, membrii Vasile Bell, Anton Demian, societatea și-a început activitatea. Dela început s'au ivit în cale greutăți și lipsuri materiale. Totuș, voința și perseveranța i-a făcut să încresteze pe răvașul activității lor un număr frumos de fapte.

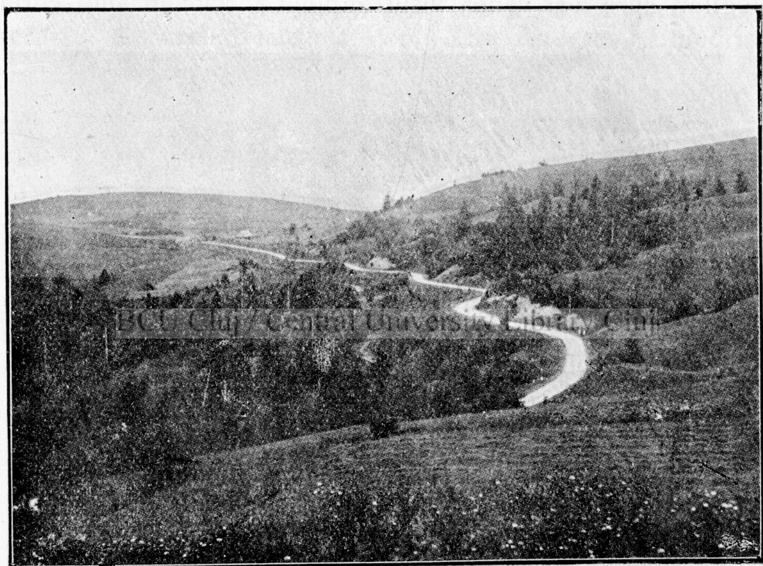
Dela început au ținut să se pună sub prezidenția de onoare a regretatului maramureșan, profesor Dr. Gheorghe Bilașco, fostul director al Clinicei Stomatologice din Cluj, care prin sfaturile și exemplele sale bune ne-a fost un prețios părinte și prieten. Studențimea maramureșană își exprimă nemărginitul regret față de moartea neașteptătă a iubitului său președinte.

In vederea unei activități intense și a unei munci mai rodnice, s'au înființat secții de ale „C. A. R. M."-ului la București și Timișoara, pentru ca toți studenții maramureșeni, uniți într'un singur mănunchi, să poată munci pentru promovarea culturală a maramureșenilor.

Activitatea primului an de gestiune a fost prodigioasă. Pe lângă ședințele ținute la Cluj, unde se află sediul societății, în lunile de vacanță sau ținut șezători culturale la sete și s'au aranjat festivaluri la Vișeul de sus și Sighet. Aceste festivaluri, la care a participat intreaga pătură inte-

lectuală maramureşană, au avut darul să atragă atenţia intelectualilor maramureşeni asupra „C. A. R. M."-ului, care s'au înscris într'un număr frumos în societate, făcând un pas hotărîtor spre realizarea unuia din idealurile ei, de e forma o societate românească, în jurul căreia să fie grupaţi toţi maramureşenii care doresc ridicarea ţării lui Dragoş şi Bogdan.

Tot în acest an, societatea a organizat, împreună cu Soc. Stud. Sălă-

Trecătoare în Munţii Rodnei. Foto Mcrariu

geni şi „Junimea Sătmăreană" un congres al studenţilor din Nordul Ardealului, la care pe lângă altele, s'au luat iniţiativa înfiinţării unui cămin studenţesc la Cluj.

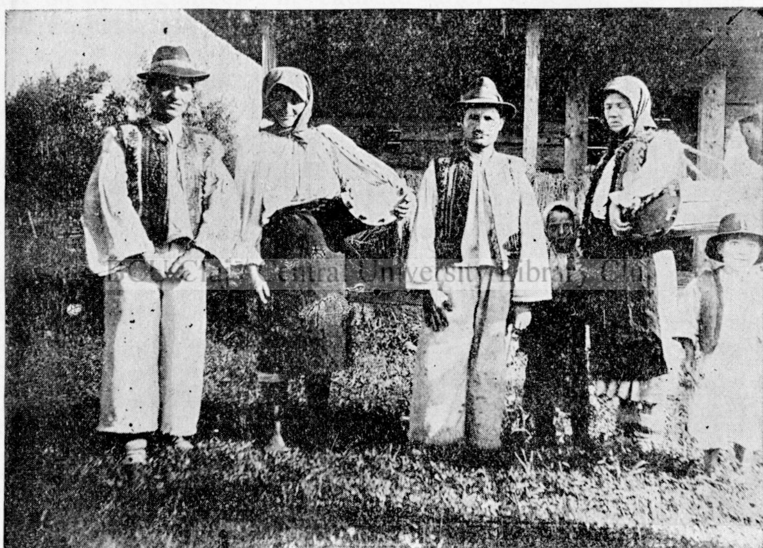
In anul următor (1925 - 26), destinele societăţii au fost conduse de animatorul şi iniţiatorul ei, Dr. Gheorghe Bran, care în calitate de preşedinte a continuat activitatea începută cu acelaş elan tineresc.

In anul de gestiune 1926—27 în fruntea societăţii ca preşedinte se află dr. Ion Jurca. Societatea se înbogăţeşte cu o nouă activitate. prin înfiinţarea bibliotecilor la sate, şi prin aranjarea petrecerii de vară la Sighet,

care a devenit tradiţională, fiind singura petrecere românească. Tot atunci se ia iniţiativa ridicării unui monument la mormântul marelui filantrop maramureşan, Dr. Ilie Mariş.

In acelaş an societatea a încercat o dureroasă pierdere prin moartea preşedintelui de onoare, Dr. Gheorghe Bilaşco.

„C. A. R. M."-ul a luat iniţiativa ridicării unui bust fostului său preşedinte de onoare, dar întrucât puterile materiele ale lui au fost prea slabe pentru a duce până la sfârşit acest plan, a fuzionat cu Societatea Stomatologilor, spre a-şi vedea visul împlinit tocmai în anul curent, căci

Ţărani din Maramureş.
(Colecţia Institutului de Geografie).

desvelirea bustului din faţa Clinicei stomatologice din Cluj, s'a făcut în 12 Mai a. c.

Preşedintele din anul de gestiune 1927—28, Gheorghe Tite, continuă activitatea începută şi, cu toate piedecile întâmpinate în urma congresului studenţesc din Oradea, activitatea societăţii n'a stagnat, ci s'a mărit prin înfiinţarea unor noui biblioteci şi ţinerea de conferinţe populare, precum şi aranjarea festivalului tradiţional din Sighet. (15 August), care ne-a augmentat fondurile slăbite.

Cu ocazia acestor serbări, s'a ales noul preşedinte de onoare în persoana D-lui Mihail Şerban. directorul liceului „Dragoş Vodă" din Sighet, care ca un adevărat părinte sufletesc ne-a arătat întotdeauna drumul pe care trebuie să urmăm.

In anul în curs, societatea are în frunte comitetul constituit în felul următor:

Preşedinte Mihail Marina, secretar general Mihai Balea, secretar de şedinţe Andrei Radu, casier d-şoara Margareta Pop, controlor Petre Hriţiu, membri în comitet d-şoara Olgi Vlad şi Aurel Vlad. Comisia artistico-literară: d-şoarele Gabriela Pop, Tibi Anderco, Chindriş Babi şi d-nii Toma Rednic şi D. Modreanu.

Fără nici un fond de ajutor în afară de cotizaţia membrilor şi veniturile serbărilor aranjate, societatea maramureşenilor va căuta ca şi în viitor să-şi extindă tot mai mult activitatea, pentru ridicarea stării deplorabile în care se găseşte în prezent ţara descălecătorilor.

Societatea Studenţească „Moldova Intregită"

Anul înfiinţării: 1924.

Indată după Unire, studenţii universităţii din Cluj adoptaseră criteriul regional în organizarea lor pe societăţi, acest criteriu fiind prin firea lui o chezăşie de mai strânsă legătură între membri.

Dintre Moldovenii aflători pe atunci în Cluj, numai Basarabenii şi Bucovinenii adoptaseră acest criteriu, constituindu-se pe de o parte în „Societatea studenţilor basarabeni", nu prea bine văzută din cauza izolării şi a rezervei pe care şi-o impusese, iar pe de alta în „Cercul studenţilor bucovineni", care în spiritul intern şi în manifestările în afară păstra tradiţia „Junimii" cernăuţene. Ambele se alimentau din spiritul provinciei respective, care nu rămăsese nealterat, din pricini pe care imprejurările istorice le motivau.

In această situaţie, câţiva tineri entuziaşti între care se numărau Basarabeni, Moldoveni din Vechiul Regat şi Bucovineni, unii din ei înscrişi în societăţile amintite şi care toţi erau însufleţiţi de cultul adevăratei tradiţii istorice şi naţionale, începură o mişcare pentru contopirea societăţilor existenţe, al căror cadru avea să se lărgească prin alăturarea Moldovenilor dintre Prut şi Carpaţi, neconstituiţi până atunci într'o societate. Străduinţele lor fură încoronate de izbândă, şi când în ziua de 7 Aprilie 1924 Adunarea generală de constituire pe care iniţiatorii o convocaseră primea cu aclamaţii numele de „Societatea studenţească Moldova Intregită", prin nume ea îşi tâlcuia acţiunea.

Tot aceia care avuseseră iniţiativa înfiinţării, aveau să poarte şi greul închegării unei tradiţii, conducând societatea în primul ei an de existenţă. Fu ales următorul comitet:

Preşedinte: H. Cruceanu. Vicepreşedinţi: N. Crâşmariu şi V. Hartia. Secretar general: G. Dimitriu. Secretari de şedinţă; V. Brânduşan, Eug. Pintiliescu, V. Noveanu. Cassier: S. Drăgoi. Bibliotecar; V. Mureşan. Membri în comitet: Dna E. Bratu, M. Diacicov.

Statutele care fuseseră elaborate fixară pentru multă vreme spiritul şi domeniul în care avea să se desfăşoare activitatea membrilor societăţii.

Se lăsa din larg loc pentru cele ce experienţa avea să le arate ca mijloace potrivite pentru realizarea idealurilor.

E locul să amintim că în primii ani de existență orientarea activității trebuia să fie aceea, ca prin realizarea programului să se creeze tinerei noastre societăți un loc demn în mijlocul celorlalte societăți surori din Cluj, și un loc de cinste pentru noi Moldovenii în această capitală a vieții ardelenești.

Societatea își făcu imediat legături cu organizațiile românești existente, cu al căror program de activitate, cel al societății noastre se asemăna în mic, și anume „Fundația Culturală Principele Carol", „Liga pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor", „Astra" și altele.

Turneu în Moldova.

De îndată făcu începutul legăturilor de frăție nu numai cu societățile studențești din Cluj, ci și cele mai însemnate societăți academice din Cernăuți, Iași, București și Timișoara, precum și cu „România Jună" din Viena, cu „Dacia Traiană" din Roma și cu organizațiile studențești române din Paris și Berlin.

Pășind spre realizarea programului primul comitet, care pornea la drum însoțit de însuflețirea a 128 de membri, căută să înlăture mai întâi piedecile materiale, prin strângerea unui cât se poate de larg fond de manevră. Munificența multor persoane marcante din Cluj, apro-

piate sufleteşte de entuziasmul tineresc şi de hotărârea chibzuită a conducătorilor societăţii, precum şi aceea a Ministerelor de Instrucţie, Culte şi Arte şi Sănătate publică aduse societăţii suma de 112.936 lei. Stăpână pe această avere, ea porni să satisfacă aşteptărileî inaugurându-şi oarecum festiv activitatea cu ocazia împlinirii a 6 ani dela unirea Basarabiei, când prăznui această dată în Aula Universităţii din Cluj.

Potrivit însă statornicirilor, una din principalele meniri ale societăţii era organizarea turneului de propagandă culturală şi higienică prin satele moldoveneşti. Având fonduri cu prisosinţă, dispunând de un aparat cinematografic cu filme, împrumutat dela „Fundaţia Principele Carol" şi dispozitive dela Institutul de Igienă din Cluj, echipa de propagandă compusă din 30 de membri cutreeră timp de şase săptămâni Moldova, tresând prin: Mărăşeşti—Galaţi—Cetatea Albă—Budachi—Tighina—Chiţcani — Cojuşna—Bălţi—Cernăuţi—Suceava— Câmpulungul Moldovenesc—Pojorâta – Fundul Moldovei şi Dorna şi ţinând 30 de conferinţe cu subiecte culturale pe deoparte şi higienice pe de alta (despre sifilis, boli venerice, pelagră, tuberculoză şi alcoolism). Aceste conferinţe au fost ţinute în mod absolut gratuit în faţa ţăranilor, orăşenilor şi soldaţilor din cazărmi. Despre efectul care l-au avut, stau mărturie în archiva societăţii actele de mulţumire venite din toate părţile, fie adrese oficiale, fie mişcătoare scrisori ca aceea a unui ţăran din Câmpulungul Bucovinei, care suferind fiind, prin grija societăţii a fost internat într'o clinică din Cluj. Desigur nu puţin au avut de câştigat cei care au luat parte la acest turneu, venind de aproape în contact cu nevoile sufleteşti şi trupeşti ale păturii ţărăneşti, şi cunoscându-şi ţara cum e azi, iar în faţa vechilor cetăţi moldoveneşti din Cetatea-Albă, Tighina, Hotin şi Suceava aducându-şi aminte de primejdiile şi voinicia trecută.

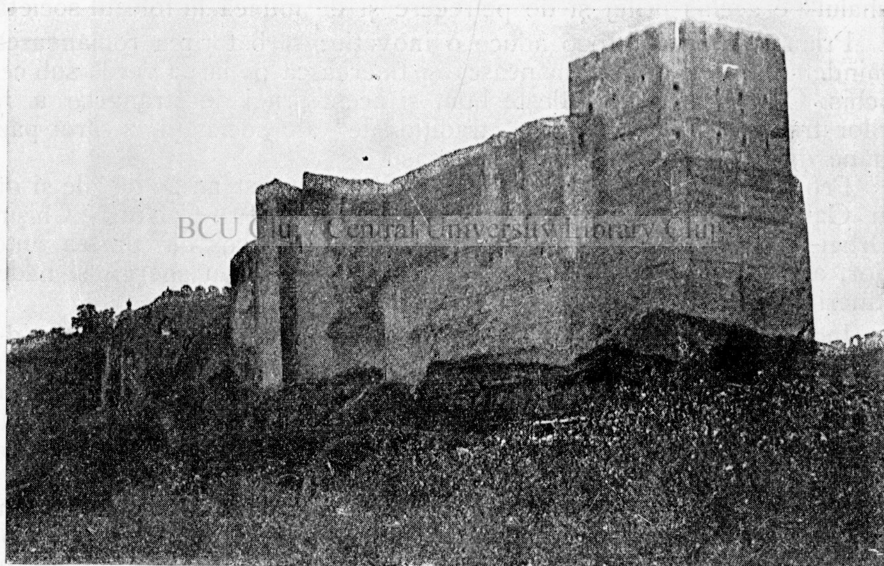

Călită de experienţele primului an de activitate societatea îşi reluă activitatea în toamna anului 1924 sub preşedinţia Dlui Med. Locot. Nicolae Crâşmariu. O mare grijă se dădu sporirii fondurilor societăţii, în vederea propagandei ce avea să urmeze în vara următoare. Felurite fură mijloacele prin care se adunară cei 139.332 Lei care formează capitalul material al acestui an de activitate. Se apelă la autorităţile administrative din Moldova întregită, se lansară liste de subscripţie, la care lumea românească răspunse cu un îmbucurător şi încurajator entuziasm. Iar pe de altă parte societatea organiză în Cluj o mare serată dansantă, un mijloc sigur atât de încălzire a raporturilor dintre membrii „Moldovei Intregite" cu societatea românească din Cluj, cât şi de sporire a fondurilor societăţii. Această primă serată punea bazele unei tradiţii pe care, după împrejurări şi puteri au căutat s'o păstreze comitetele anilor următori.

Tot în rândul tradițiilor societății întră și un frumos obiceiu românesc, pe care tot comitetul acestui an avu inițiativa să-l inscăuneze și anume umblarea cu uratul de Anul Nou, pe la profesorii universitari și pela prietenii și binevoitorii societății. Și aci o listă de subscripție oportun insinuată contribue la sporirea fondurilor societății. Despre reușita acestei acțiuni nici nu mai e nevoe să amintim

Astfel societatea se întărea inmulțindu-și activitatea cu rosturi bine alese și în ele însele și ca rezultatul pe care-l aveau, moral și material.

Grija cea mare cade și anul acesta pe organizarea turneului de propagandă culturală și higienică. Și de astădată guvernul recunoscu și sprijini opera folositoare a societății, acordând fonduri în sumă de 45.000 lei

Cetatea Hotinului.
(Colecția Institutului de Geografie).

prin cele trei ministere amintite, adăugându-se reducerea de 75% pe căile ferate, acordată de Ministerul Comunicațiilor. In acest an echipa de pro pagandă ducea cu sine cărți și broșuri potrivite pentru popor. Aparatul cinematografic era acuma proprietatea societății, căci fusese răscumpărat cu suma de 55.000 lei dela „Fundația Principele Carol". Itinerarul ducea

prin Comăneşti—Tg. Ocna—Vaslui—Iaşi—Străjeni—Chişinău—Bălţi—Slobozia Bălţilor—Cernăuţi—Tereblecea—Siret şi Măzănăieşti. Dat fiind că la sate numai în zile de sărbătoare se pot ţine conferinţe, echipa de propagandă s'a oprit şi în oraşe, vorbind soldaţilor din cazărmi, şi ei în majoritate covârşitoare ţărani, şi dându-le sfaturi privitoare la subiectele amintite mai sus. Iarăşi societatea recoltă multe mulţumiri şi multă recunoştinţă. Inceput la 1 Iulie, turneul se sfârşi la 5 August.

Toamna 1925 societatea condusă de dl medic sublt. Vasile Tocan îşi începu activitatea prin întărirea „tradiţiei" care deşi nescrisă nicăiri era codul şi norma după care se conducea activitatea societăţii. Se aranjează serata dansantă, despre care se spunea acuma că „la Moldoveni se petrece bine", cu aceeaşi mulţumitoare reuşită, uratul de Anul Nou cu „buhaiul" e acelaş prilej şi de petrecere şi de muncă în folosul societăţii.

Primăvara anului 1926 aduce o inovaţie: sărbătorirea românească a Armindenului, petrecere românească şi tinerească pe iarba verde sub cerul deschis. Ca tot ce se dovedeşte bun, şi acest prilej de strângere a rândurilor trece printre obiceiurile „tradiţionale" ale societăţii, a căror păzire rămâne datorie sfântă pentru toţi urmaşii.

Propaganda culturală şi higienică dură în acest an 20 de zile şi duse prin Galaţi—Ismail—Chilia—Reni—Vâlcov—Hârharăţ—Călăraşi Chişinău—Orhei—Bălţi—Floreşti—Iaşi. Acelaş sprinjin călduros din partea autorităţilor, acelaş entuziasm manifestat de popor, încurajau energii şi nădejdi în tinerii noştri propagandişti.

Inceputul celui de-al patrulea an de activitate, sub preşedinţia d-lui Stelian Gavrilescu aduse inovaţia unui ceaiu de cunoştinţă, prin mijlocirea căruia avea să se facă, într'un cadru mai intim şi mai entuziast, legătura între Moldovenii vechi şi cei proaspăt sosiţi în Cluj. Reuşita morală a acestei instituiri trebui s'o ridice la rangul de „tradiţie" în rând cu celelalte înscrise în datinile societăţii.

In iarna acestui an se face pentru prima dată propagandă higienică şi culturală prin satele ardeleneşti din jurul Clujului şi mai departe, poate ca o răscumpărare a presimţirei, că în urma împrejurărilor vitrege propaganda de vară prin Moldova întregită trebuia întreruptă în acel an.

Serata dansantă a Moldovenilor avu din nou o răsunătoare reuşită morală şi o reuşită materială în stare să satisfacă orice ambiţii. Entuziasmul momentului dădu loc instituirii unei noi tradiţii, agapa în cercul „restrâns" dar destul de cuprinzător al tuturor membrilor societăţii, atmosfera intimă şi frăţească a căreia e cea mai capabilă să niveleze, să unifice şi să lege pe cei de obârşii oricât de diferite.

Trecem însfârşit la anul 1927—1928, în care societatea a avut pre-

ședința dlui Iulian Găina. Este anul în care, după alegerile generale din vară care ne-au împiedecat organizarea turneului, și după mișcările dela Oradea, societățile studențești au cunoscut o epocă de prigonire, care dacă a nimicit pe slabi, a dat prilej celor tari să-și strângă și să-și închege mai bine rândurile. De aceea în acest an comitetul dădu atenția principală refacerii interne a societății, a cărei largă activitate reprezentativă se făcuse întrucâtva în dauna omogenității. Dupăce străduința comitetelor anilor

Intre Moldoveni în 1928.

precedenți creiase societății noastre acel „loc demn între societățile-surori din Cluj“ și acel „loc de cinste pentru noi moldovenii în această Capitală a vieții Ardelenești“, — împrejurările vitrege favorizau acuma o concentrare a activității spre înăuntrul societății, deși cu caracter clandestin, în urma opreliștei oficiale. Recolta nu fu mică și o înregistrăm sumar. In loc de ceaiu de cunoștință se făcu o agapă colegială care îi uni strâns pe toți moldoveni. Sub scuturi bine alese se umblă și cu uratul de Anul Nou. Acolo unde societatea avu de înfruntat mai mari piedici a fost la aranjarea seratei dansante. Numai după istrăvire de multă chibzuință și energie ea fu dată sub titlul de ceai dansant, patronat de „Liga pentru Unitatea Culturală a Tuturor Românilor“, care a înțeles să intindă o

binevenită mână protectoare peste năpăstuiţii studenţi moldoveni. Succesul moral şi material a fost binemeritat.

In multele şedinţe plenare ţinute în acest an societatea şi-a votat statutele noi, iăr apoi le-a complectat printr'un regulament care prevede în detaliu aplicarea lor. Motivele acestui act au fost tocmai acea orientare spre mai multă viaţă interioară, care ar fi adevărata raţiune a existenţii unei societăţi studenţeşti.

Se amenajează un mic sediu unde se păstrează arhiva, economatul şi biblioteca societăţii, şi unde se ţin şedinţele comitetului.

S'a introdus apoi în statute, pentru a menţine totdeauna legătura dintre foştii şi actualii membri, categoria membrilor emeritaţi, apoi multe alte inovaţii care caracterizează orice societate studenţească ieşită din stadiul nebulos al primilor ani de existenţă, care îşi are o tradiţie a ei, care şi-a stabilizat viaţa actuală şi-a precizat desvoltarea ei viitoare.

In luna Mai s'a aranjat maialul tradiţional, care a fost un pas efectiv spre stabilizarea spiritului de intimitate camaraderească între toţi membrii şi membrele societăţii, a cărui introducere în societate o urmărea comitetul.

Vara urmă turneul de propapandă higienică, deoarece consolidarea internă a societăţii nu trebuia să turbure activitatea în afară aşa cum cuminţenia primului comitet o hotărâse, fixând unul din principalele rosturi ale societăţii. Fu aleasă regiunea Moldovei de sus, adică Bucovina şi nordul Basarabiei, deoarece fondurile restrânse nu permiteau cutreerarea unui teritoriu mai mare. Itinerariul fu Pojorâta – Sadova—Cernăuţi—Mahala—Colţul Ostriţei—Roşa – Mitoc—Ciocâlteni—Cucuruzeni—Isacova, ţinându-se 30 conferinţe în timp de 26 de zile.

Astfel se închee acest an de rodnice reforme. Noul an începu festiv sub preşidenţia d-lui Gh. Ioniţă, cu o şedinţă publică de inaugurare în sala Bibliotecii Universităţii. Ea prilejui o reprivire asupra activităţii de cinci ani a „Moldovii Intregite“, şi fu o manifestare care încălzi multe inimi.

Iarăşi un ceaiu de cunoştinţă întruni pe vechii şi pe tinerii Moldoveni, fermentând cu pricepere poate nesimţită de cei de faţă continuitatea societăţii noastre.

Serata dansantă reîmprospătă public legăturile cu lumea studenţească şi cu societatea românească a Clujului, contribuind în largă măsură la întărirea moralului conducătorilor şi la mărirea fondurilor societăţii.

Festivalul organizat de curând la Teatrul Naţional dă desigur măsura puterii organizatoare a societăţii noastre, şi pune clar în lumină lumea preocupărilor ei.

Comitetul de conducere al anului universitar curent e următorul:

Preşedinte: Gheorghe Ioniţă, Vicepreşedinte: Petru Lapteş, Secretar de externe: Ghiţă Şerbu, Secretar de interne: Dorin Ionescu, Casier: Liviu Halip, Controlor: Alexandru Muraciov. Econom: Aurelia Botez, Bibliotecar: Minodora Agapi, Membru: Teodor Nandriş.

Preşedintele comisiei artistico-literare: Ghiţă Şerbu.

Preşedintele comisiei igienice: Nicolae Solonenco.

Desigur această rememorare a activităţii societăţii noastre, pe care am căutat s'o prezentăm în linia evolutivă, nu putea fi decât sumară şi generală. N'am amintit de pildă şedinţele plenare în cadrul cărora se cuprindeau conferinţe de cultură generală ţinute de profesorii noştri sau de membri ai societăţii, n'am amintit de ajutoarele şi împrumuturile acordate din plin membrilor societăţii, sau vagonul special de cale ferată pe care societatea-l obţinea în fiecare vacanţă de Crăcinn şi care făcea naveta între Cluj şi Chişinău trecând prin toată Moldova, sau de membrii care prin intermediul societăţii au luat parte gratuit la cursurile dela Vălenii-de-Munte.

Dar reprivind în această expunere viaţa trecută a societăţii noastre, avem dreptul să nădăjduim în continuarea ei tot atât de vie şi de autentică.

Cercul Studențesc Oltean

Anul înființării: 1928.

Este în firea olteanului să se organizeze în formațiuni sociale, pentruca prin ele să-și afirme mai ușor și mai cu temeiu dreptul la viață în țară și peste graniță, drept pe care și individual l-a afirmat totdeauna!

Vreți exemple? Vă cităm doi soli istorici care ilustrează până la evidență cele spuse mai sus! Unul, plecat din Bănia Craiovei pentru a uni sub steagul său toate țările locuite de Români, și altul care ajutând Franța devine legendarul Ronsard din naționalul Mărăcine.

Socotim ca un rezultat imediat și inevitabil al acestei naturale încli- nări către organizație, fondarea cercului care poartă numele strălucitei provincii pe care o reprezentăm.

Un comitet de inițiativă redactează un proiect de statut și votarea acestuia se face într'o însuflețire generală; primul comitet este ales prin aclamație si iată-ne organizați. — (24 Oct. 1928).

O ședință festivă de inaugurare se ține în sala de conf. a Bibliotecei Universității și în fața unui public numeros și select președintele nostru activ, face expunerea programului nostru de lucru expunând scopurile multiple și mijloacele de realizare ale lor. Această zi de prezentare în fața marelui public, care primește în chip satisfăcător începerea activității noastre, este încoronată de succesul conferinței domnului I. Popescu-Voitești președ. de onoare al cercului nostru, care vorbește despre *„Olteni, firea și trecutul lor“*. După documentata expunere făcută de dsa cere pe baza argumentelor geologice, istorice și culturale, solicitudinea nelimitată a marelui public pentru viguroasa ramură a românismului dintre Dunăre, Olt și Carpați, și care în inima Ardealului desrobit și prin sângele multor Olteni, este reprezentată de noi. S'a remarcat cu ocazia acestei ședințe festive la care au participat un număr mare de Olteni, și prezența multor personalități marcante din intelectualitatea Clujului, care au primit cu multă satisfacție expunerea făcută de dnul Popescu-Voitești!

Scurt timp după aceasta am organizat o ședință culturală la Universitate și al doilea neobosit președinte de onoare, Dl Prof. V. Papilian, expune într'un chip magistral problema *„ocultismului față de știință“*. Sala mai mult decât arhiplină arată interesul deosebit pe care publicul îl

poartă desfăşurărei programului nostru de lucru şi aşteptările sale au fost pe deplin satisfăcute prin strălucita expunere a profesorului Papilian de o necontestată competenţă în tratarea spinoaselor chestiuni de sisteme ştiinţifice.

In nevoia realizărei de fonduri am organizat între timp un boston în soloanele Cercului Militar, şi produsul acestuia afirmă încă odată interesul pe care ni-l poartă marele public; fapt este că am putut realiza un beneficiu din care am în fiinţat un fond de împrumut, unul de rezervă şi unul mobil, putând astfel face faţă tuturor nevoilor ivite între timp!

Mănăstirea Tismana.

Din fondul de împrumut s'au acordat studenţilor Olteni ajutoare până la 500 lei, fiecăruia care a avut nevoe, şi astfel am putut satisface în scurt timp nenumărate cereri având mulţumirea de a fi rezolvat curând un alt desiderat al nostru.

Dela fondare, cercul a ţinut nenumărate adunări generale cu caracter administrativ care au avut darul a aduce prezisiuni în atitudini generale şi au desvoltat spiritul de societate al membrilor frequentatori. Recunoaştem a fi făcut numeroase cunoştinţe deaproape interolteneşti, lucru care ar fi fost mai greu în lipsa unei organizaţii coordonatoare.

Am primit între timp cererea câtorva d-ni studenţi din regiunea Timocului de a-i primi ca membri în societate; am resolvat cererea lor în chip favorabil, propunându-ne ca, atunci când mijloacele materiale ne vor permite, să mergem la dânşii acasă în mijlocul celor 300.000 de români necăjiţi din valea râului bulgăresc să le ducem salutul nostru frăţesc susţinându-i astfel în greaua luptă pe care o duc sub nemiloasa administraţie a statului vecin şi ne-amic.

Port Oltenesc.

Am inaugurat şedinţele culturale ţinute în cadrele societăţii, care se vor ocupa cu tratarea sub formă de disertaţii a problemelor ştiinţifice, literare şi artistice; aceste şedinţe au de scop abilitarea membrilor soc. în tratarea subiectelor de natură generală, necesare fiind aceste expuneri a fi repetate în conferinţele de propagandă higienică pe care le vom întreprinde şi din care ne facem un punct de onoare.

Prima conferinţa a fost ţinută despre „Secreţiuni interne şi turburări în desvoltare“, de către dnul I D. Georgescu, preparator universitar. Conferinţa a prezintat un deosebit interes ştiinţific. Dsa a insistat mai mult asupra corelaţiunilor endocrino nevroase punând în lumina noilor concepţiuni aceste arzătoare probleme de continuă actualitate a chimismului intern.

Va urma la fiecare două săptămâni câte o discuţie ţinută de dnii membri sau prieteni ai societăţii.

Numărul mare de elemente artistice plecate din Oltenia şi astăzi promontorii de viaţă artistică la Cluj, ne face posibil darea unui festival la Teatrul Naţional realizând astfel un alt desiderat al nostru şi realizând totodată mijloace pentru iniţierea unui atât de dorit fond de construcţie al unui cămin studenţesc oltean la Cluj.

Contăm totdeauna şi cu folos, pe toţi cei ce se numesc cu mândrie olteni şi ne facem o glorie considerând că unul „de ai noştri“ este ministrul României la Londra, Dl N. Titulescu, care printr'o scrisoare de o sinceritate caracteristică oamenilor destinaţi Istoriei, a aderat la mişcarea noastră, primid a fi membru de onoare al cercului nostru, onorându-ne prin aceasta, ca fiu strălucit al Olteniei!

Timpul scurt dela organizarea noastră ca cerc, alte ocupaţiuni şcolăreşti nu ne-au îngăduit a realiza mai mult, dar ne facem o datorie de onoare a lucra în sensul scopurilor culturale, sociale, ştiinţifice propuse pentruca prin rezolvirea lor fericită să consolidăm odată mai mult vechia noastră deviză de muncă pentru bine obştesc, dusă până la neglijarea complectă a interesului personal!

Societatea culturală „Sălăgeana"

Anul înființării: 1920.

Transformarea socială obvenită în viața neamului românesc, în urma războiului celui mare,* a făcut ca privirile tuturora să fie îndreptate asupra unor acțiuni de natură culturală. Fiecare român, în dorința de a contribui la consolidarea noului stat, s'a angajat voluntar la greaua misiune. In aceste împrejurări de prefacere, inițiere și de avânt, studenții români sălăgeni dela Universitatea și Academiile din Cluj, mulți dintre ei abia reîntorși depe câmpurile de război, conștii de îndatoririle ce le au față de noul stat, au început a se organiza. Cunoscând trecutul sbuciumat al populației românești din comunele județului Sălaj, opera destructivă și de maghiarizare a fostului regim, au simțit nevoia unei noui vieți culturale și sociale, la care trebue adaptat poporul românesc din părțile ungurene.

Puțini la număr, studenții sălăgeni încă din anul 1919 au lansat ideia unei asociațiuni studențești. Cauze multiple însă au împiedicat constituirea lor într'o societate bine formată, mulțumindu-se deocamdată cu simple discuțiuni și convorbiri prietenești, făurind planuri pentru viitor. Cu ocazia unei petreceri de vară, aranjată în anul următor în orașul Zălau de către un comitet studențesc „ad hoc", în frunte cu d-l Ioan Petruca, s'a hotărât definitiv, înființarea unei societăți studențești, sub numele de „*Societatea Studenților Universitari Sălăgeni*".

Odată cu începerea noului an universitar, adică în toamna lui 1920 în adunarea generală de constituire ținută la Cluj, s'a ales primul comitet, compus din d-nii: I. Petruca președinte și Alex. Vaida, I. Filip, F. Cocian, I. Cionca, A. Iuga și I. Gheție, membri. Greutățile începutului n'au lipsit. Numărul mic al membrilor aflători la Universitatea din Cluj și lipsurile materiale, au împiedicat comitetul să desvolte o activitate mai intensă. După ce, în anul 1921 în ziua de Sf. Petru, a aranjat o petrecere la Șimleul Silvaniei, a cărei reușită morală și materială a fost deplină, s'a mulțumit a face propagandă printre intelectualii județului Sălaj, pentru a ajuta și încuraja noua societate. Totuși primului comitet îi revine marele merit de a fi dat ideia înființării societății și de a fi pus bazele Soc. Stud. Univ. Sălăgeni.

Comitetele următoare consecvente principiului preconizat de antecesori, adică propaganda culturală, au căutat să se achite pe deplin de

îndatoririle ce le au faţă de încredinţarea dată. Un eveniment de o importanţă capitală obvenit în viaţa societăţii noastre a fost congresul general a studenţilor universitari sălăgeni din 20 Aug. 1922, ţinut în Şimleul Silvaniei. Acest congres a fost onorat cu prezenţa mai multor distinşi intelectuali din Sălaj şi din alte părţi. Cu această ocazie s'au discutat multe din problemele culturale şi sociale ale judeţului Sălaj, cu care va trebui să se ocupe societatea în viitor. Cu deplină satisfacţie am înregistrat cu această ocazie, înscrierea de membri fondatori a mai multor distinşi bărbaţi, după ce mai înainte a fost proclamat cu mare insufleţire preşedinte de onoare, marele fiu al Sălajului şi al neamului românesc d-l Iuliu Maniu, actualul preşedinte al consiliului de miniştri.

In anii următori activitatea Societăţii s'a intensificat şi ramificat în mai multe direcţii. Turnee cu program, aranjare de serate dansante — în toate centrele de plasă: Zălau, Şimleu, Tăşnad, Cehul-Silvaniei etc., — precedate de câte un program bogat artistico-literar, au atras atenţiunea şi mai mult asupra manifestaţiunilor culturale ale societăţii.

La serbările aranjate în amintirea marelui bărbat al Sălajului, Gheorghe Pop de Băseşti, care s'au ţinut în 6 Mai 1923 la Băseşti, şi Soc. Stud. Univ. Sălăgeni a ţinut să-şi exprime prinosul ei de recunoştinţă. Societatea, reprezentată de toţi membri ei, a depus marelui român o cunună pe mormânt. Fii Sălajului păstrează ca model naţionalismul înflăcărat al aceluia care până la moarte a avut un singur ideal: unitatea şi integritatea neamului românesc.

In vara anului 1923 cu ocazia vizitei canonice făcute în judeţul nostru de către P. S. S. Iuliu Hossu, episcopul Gherlei, societatea a aranjat o frumoasă petrecere. La succesul acestei serate a contribuit mult şi preţiosul concurs al societăţii româneşti din Şimleu. Această petrecere a avut norocul de a strânge toată lumea românească din judeţ, preoţi, învăţători, ţărani, precum şi distinşi oaspeţi din alte părţi. Programul societăţii întocmit anume pentru această ocazie, precum şi matineul popular, executat în faţa marelui număr de ţărani adunaţi, a fost dovada cea mai eclatantă că acţiunea începută are succes.

Rezultatele obţinute la petrecerile şi serbările aranjate, ca parte materială ar fi mărirea fondului de ajutorare şi propagandă culturală, iar ca parte morală ar fi răspândirea culturii în pătura de jos a populaţiei, prin executarea programelor artistice. Prin aceste petreceri cu caracter naţional, se cimentează prietenia între noi şi populaţia românească din judeţ care trebue să fie ultimul nostru ţel.

In urma nouilor dispoziţiuni ale regulamentului universitar din anul 1923, Soc. Stud. Univ. Sălăgeni a trebuit să-şi schimbe numele, scopul

rămânând acelaş. Foştii săi-membri în noua organizare au continuat cu acelaş zel realizarea planurilor propuse. Adunarea generală ţinută în Decembrie 1923 a decis desfiinţarea S. S. U. S. iar comitetul a fost încredinţat să redacteze alte statute pentru noua societate numită *Societatea Culturală „Sălăgeana“* cu sediul în Cluj, care are menirea ca în cadre şi mai largi să continue realizarea programului de muncă al vechei societăţi.

Nu putem trece cu vederea marile servicii aduse societăţii de către foştii membri: I. Petruca, cel care a dat ideia înfiinţării societăţii, Alex. Vaida, F. Cocian, I. Cionca, A. Iuga, I. Gheţie, V. Şuta, Ion P. Pop, V.

O stână.
(Colecţia Institutului de Geografie).

Petran, V. Supuran, I. Terţan, Ion şi Victor Dobocan, Graţian C. Mărcuş care a scos o broşură despre activitatea societăţii Stud. Univ. Sălăgeni până le schimbarea numelui ei, din care am luat multe informaţiuni, A. Corbu, M. Cadar, Gh. Chiş, Sabin Costea, Eugen Filip, I. Căpâlnaş, G. Tăutu, V. Comşa etc. Aceşti fii ai Sălajului ne sprijinesc şi azi în acţiunile noastre, fapt pentru care le aducem vii mulţumiri.

O altă preocupare şi un alt desiderat din statutele societăţii, bine apreciat şi de antecesorii noştri, a fost înfiinţarea şi înzestrarea bibliotecilor populare în comunele din judeţ şi ţinerea de conferinţe culturale. Suntem mândri a afirma că în urma sforţărilor depuse de către toţi

membri societăţi am putut înfiinţa 14 biblioteci populare, înzestrate cu cu cel puţin 100 volume fiecare.

Infiinţarea bibliotecilor se făcea în mijlocul unei serbări pentru popor. Se pregătea un program cu puncte distractive şi educative pentru ţărani. Delegaţii societăţii au arătat importanţa capitală a acestor biblioteci, ţinând totodată câte o conferinţă din domeniul igienei, relevând şi preconizând măsurile ce trebuesc luate pentru combaterea flagelelor sociale care, spre nefericirea noastră bântue populaţia rurală. S'au mai ţinut conferinţe din domeniul istoriei, remarcându-se etapele de desvoltare ale poporului român, suferinţele îndurate în decursul timpurilor, infiltrându-le îndeosebi iubirea de patrie şi trezindu-le sentimentele curat româneşti.

La înfiinţarea şi înzestrarea bibliotecilor poporale am întâmpinat şi unele greutăţi materiale. Averea societăţii constând din cotizaţiile membrilor ordinari şi fondatori, ajutoarelor date de prefectura judeţului şi primăriile comunale, precum şi din venitul petrecerilor aranjate, nu este suficientă pentru a putea satisface toate necesităţile. Incheind bilanţul activităţii anului trecut, averea societăţii consta din 34.766 lei, dintre care 8720 lei formează fondul inalienabil, iar restul de 26.046 Lei formează fondul de ajutorare a membrilor şi de propagandă culturală. Imprumuturile membrilor sunt regulamentate de către un regulament special. In trecut se acorda şi o bursă anuală de 1000 lei, celui mai diligent student.

Din cauza lipsei de local propriu unde să ţinem şedinţele ordinare şi a mijloacelor materiale, nu putem păşi cu mai mare avânt spre ţelurile noastre. Totuşi, datorită sforţărilor comune, ajutoarelor modeste, îndemnurilor şi încurajărilor primite nu vom da înapoi, patrimoniul moştenit îl vom menţine si vom căuta, — în limitele posibilităţilor — să-l mărim.

Actualul comitet format din Dl Felician Vaida preşedinte, C, Deac, G. Tăutu, V. Sechelj, I. Osian, S. Filep, I. Plosca şi V. Breban membri, cu comisia artistico-literară formată din Dşoarele: Dina Aciu, Viorica Pop, Leontina Gozman, Vicuţa Pop, Zelma Oros, Dnii: Ghiţă Nagy şi I. Curea, imediat după instalare a procedat, urmat de toţi membri societăţii la desvoltarea punctelor din program. Primul act remarcabil a fost aranjarea seratei de cunoştinţă. O veche tradiţie bine conservată de Societatea noastră este şi aranjarea acestor serate. Intr'un cerc restrâns de studenţi şi intelectuali sălăgeni cu domiciliul în Cluj, se serbează înscrierea noilor membri în societate. Cu această ocazie fiecare nou venit este obligat a-şi comunica datele personale, numele, etatea, facultatea la care este înscris etc. şi punctul cel mai principal este, să expună un episod hazliu din viaţa lui. De multeori această serată veselă este urmată de dans.

In programul de muncă al acestui an, comitetul a preconizat şi ridicarea unui bust lui Simion Bărnuţiu. Pentru realizarea acestui punct s'au luat toate măsurile necesare.

Munca prestată, în limitele posibilităţilor, a adus roade folositoare în rândurile ţărănimii şi intelectualilor judeţului nostru. Popularitatea, simpatia şi încrederea câştigată prin acţiunile noastre culturale întreprinse, justifică necesitatea deplasărilor cât mai dese în mijlocul maselor populare.

Comitetele care ne vor urma, să caute să lucreze conştiente de nevoile zilei, pentruca prin acest modest aport al nostru să contribuim cu ceva, la ridicarea acestui neam până acum năpăstuit.

Societatea Culturală „Junimea Sătmăreană"

Persoană morală

Anul înființării: 1921.

In 21 Noembrie 1921, în urma consfătuirii studenților și a absolvenților școlilor superioare, de origine din județul Satu-Mare, ținută în sala de distracție a loc. Soc. Stud. în Medicină Cluj, a luat ființă Societatea, căreia i s'a dat numele „Junimea Sătmăreană".

Pentru a-și putea realiza în formă legală programul ei provocat de dorul ridicării elementului românesc, în acel colț al țării, care prin situația lui geografică e mai periclitat, Societatea a cerut recunoașterea ei ca persoană juridică. Jud. de Ocol Urbană Cluj prin decizia No. 2791 din 17 Martie 1922 aprobă Statutele Societății și o încadrează între persoanele juridice, înscriind-o în registul special sub poziția 19.

Primul comitet a fost compus după cum urmează; Președinte Octavian Ardelean, vicepreședinte Valer Bota, secretar general Alex. Doboși, secretar de ședință Gh. Nistor, cassier Ioan Iepure, bibliotecar Iuliu Pop, membri Victor Ille, Alex. Pruna și Leontin Mureșan.

In primul an au fost înscriși 43 membri, care sprijinindu-și reciproc acțiunile, au reușit să inițieze activitatea Societății și să-i facă din primul moment un renume în Sătmar și Cluj prin intensele ei propagande culturale și sanitare. In primul an s'au ținut șase ședințe plenare, având la ordinea zilei mai ales probleme de organizare și chestiunea propagandei culturale. Printre cele dintâi numărăm, în afară de dobândirea personalității morale, încercarea Comitetului de a lua contact cu studenții Sătmăreni din alte centre universitare.

Deși aceste legături se manifestau numai ocazional, ele au dus în anul al doilea chiar la înființarea unei secții la Timișoara, care cu această ocaziune ne-a donat o statuetă lucrată în bronz special pentru Societate.

„Junimea Sătmăreană" a ținut dela început să-și asigure concursul Societăților culturale mai vechi, astfel ea întreține legături cu „Astra", „Liga Culturală", „Casa Școalelor", „Asoc. Romăncelor Sătmărene", „Soc. Diletanților Români din Satu-Mare", „Reuniunea Femeilor rom. Baia-Mare", „Soc. Femeilor rom. din Țara Chioarului", „Sentinela de Nord" (Sălaj), și cu toate societățile studențești din Cluj. Colaborarea se mani-

festă prin înfiinţări de biblioteci, aranjări de şezători populare, propagandă igienică, festivităţi naţional-culturale.

Astfel în 1927—28, fără concursul Societăţilor amintite nu ar fi putut să se manifesteze deloc, din cauza că a fost oprită orice acţiune studenţească; lucrând sub egida altor societăţi, nestudenţeşti, Junimea nu a fost stingherită în activitatea ei.

In linii generale, Junimea Sătmereană dela început şi-a împărţit astfel manifestaţiunile. In Cluj se aranjează o serată de cunoştinţă, unde în cadrul unui ceremonial se primesc nouii-veniţi (sfinţirea şi botezul balicilor) şi se fac prezentările. După Crăciun o petrecere dansantă cu concursul familiilor Sătmărene domiciliate în Cluj. In vacanţa de Crăciun se ţin şezători culturale şi de propagandă igienică în judeţ, iar la Baia-Mare în cadrul unei producţii artistico-literare se serbează revelionul. In vacanţa de Paşti se aranjează festivaluri şi şezători urmate de dans, în Satu-Mare şi Şomcuta-Mare, iar în vacanţa mare echipe de 4—5 membri cutreeră regiunea Sătmarului înfiinţând biblioteci, iar în Iulie sau August se ţine şedinţa de aniversare la Satu-Mare, urmată de o reprezentaţie teatrală şi apoi de o serată. Astfel prima şedinţă de această natură a avut loc în 15 Iulie 1922 în sala festivă a lic. Eminescu din Satu-Mare, şedinţa a fost urmată în 16 aceeaş lună de reprezentarea piesei „Heidelbergul de altădată" la Teatrul Orăşenesc, iar seara la Hotelul Dacia serată dansantă. La aceste serbări a participat şi I. P. S. Sa Episcopul de Gherla dr. Iuliu Hossu, venit să preia pe seama diecezei sale, parochia Satu-Mare, încorporată cu câţiva ani înainte, Diecezei Hajdu-Dorogh, cu scopul de a o maghiariza, aşa încât printr'o fericită coincidenţă serbările noastre s'au împreunat cu solemnitatea preluării parohiei.

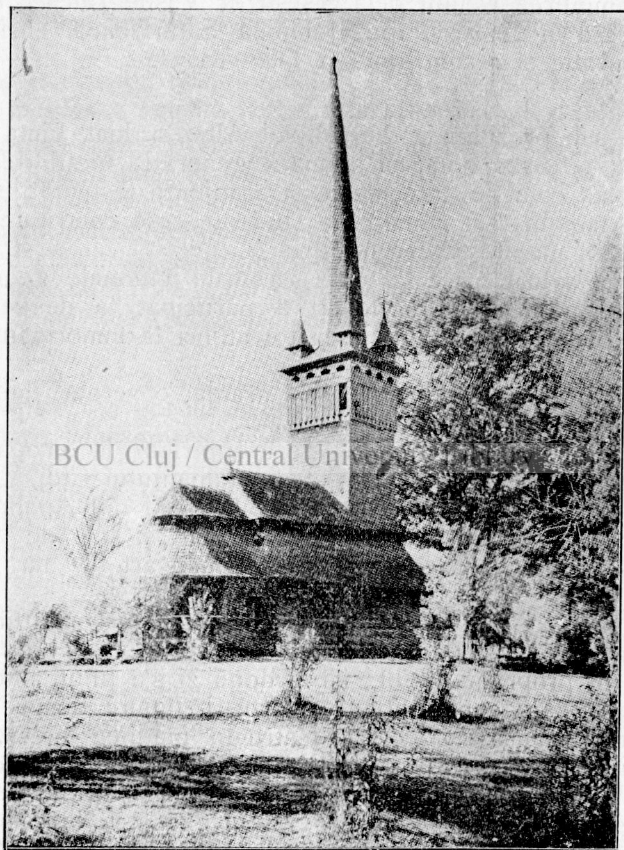
Au urmat turneele culturale, făcându-se descinderi la Mădăraş — unde s'au donat 30 cărţi pt. bibliotecă, şi s'au ţinut două conferinţe, asemenea în comuna Turţ în cadrele sfinţirii clopotelor, apoi în Sanislău — împreună cu Soc. „Santinela de Nord" şi însfârşit la Şomcuta Mare în ziua de sf. Maria s'a dat un concert şi o petrecere.

In semn de omagiu datorit personalităţilor distinse, Societatea în şedinţa sa din 14 Iun. 1922, a comemorat pe regretatul prof. de liceu Andrei Pop din Baia-Mare, din ai cărui foşti elevi mulţi erau membri Societăţii.

Acest program de activitate a devenit tradiţional şi se îndeplineşte în fiecare an, schimbându-se numai itinerariul turneelor de vară.

Societatea până în prezent a înfiinţat peste 20 biblioteci populare, în special cu ajutorul Casei Şcoalelor.

Societatea din fondurile ei, care anul acesta sunt de circa 30.000 lei proveniţi din cotizaţii, subvenţii şi veniturile festivităţilor — ajută pe membri săi prin împrumuturi fără dobândă, burse şi întreţineri la sana-

Biserica din Buzeşti (Satu-Mare).
(Colecţia Muzeului Etnografic).

torii şi staţiuni climaterice; înfiinţează biblioteci, ridică plăci comemorative, şi măreşte fondul din care se va ridica statuia marelui luptător na-

ţional dr V. Lucaci, în amintirea căruia la 1 Dec. 1923 a ţinut serbările jubileului morţii, în Cluj şi Satu-Mare, unde s'a oficiat un parastas în faţa casei în care a murit regretatul părinte. Societatea noastă a fixat acolo, în acea zi o placă comemorativă cu următorul text:

„Intru amintirea Leului dela Şişeşti dr Vasile Lucaci, care a murit într'această casă în 28 Nov. 1922 Junimea Sătmăreană Universitară. In semn de admiraţie şi recunoştinţă. 1 Dec. 1923".

*

In 1922 sub prezidenţia dlui Mihail Albu, a luat fiinţă comisia artistico-literară, pe baza hotărîrii adunării generale (nefiind prevăzută în statute). Această comisie întocmeşte şi aranjează festivităţile Societăţii şi numără între membri săi numeroase studente, care contribue în mare măsură la succesul manifestărilor noastre.

Societatea a luat parte la toate serbările naţionale generale sau locale. Astfel în 1922 prin 2 delegaţi a participat la desvelirea statuei „Soldatului Român" la Satu-Mare şi tot atunci la înmormântarea părintelui Lucaci.

In 21 Ian. 1923, la Baia-Mare s'a aranjat o serată dansantă precedată de un program artistic.

Răspunzând apelului „Astrei" de a contribui la propaganda între-prinsă de ea, în cercul aparţinător despărţământului Cluj, „Junimea Sătmăreană" a executat cu ocazia fondării bibliotecii din Apahida, un program compus din: conferinţă, coruri, declamări şi solo de vioară. In 10 April 1923 a aranjat la Careii-Mari un matineu art.-lit. iar seara o petrecere.

In 24 Iunie 1924 Soc. a depus o cunună pe mormântul prof. Andrei Pop din Baia-Mare. In 14 Iulie seara în teatrul Nottara din Satul-Mare, s'a executat un propram art.-lit., iar a doua zi s'a ţinut a doua şedinţă festivă de aniversare conferenţiind dl prof. I. Iepure, despre „Evoluţie şi Cultură" şi după masă s'a jucat la teatru în matineu piesa, „Cinematograful", apoi seara a avut loc o petrecere cu dans. Aceste serbări au continuat la Sighetul Marmaţiei în 25 şi 26 Aug. jucându-se piesa „Heidelbergul de altădată" pe lângă programul executat la Satu-Mare. După serbări membri au plecat în excursie vizitând cele mai frumoase regiuni ale Maramureşului. In 19 Aug. se face un turneu cultural la Batarci, în Ţara Oaşului, ţinându-se două conferinţe, una medicală şi alta istorică, şi s'a înfiinţat o bibliotecă de 49 vol. căreia i s'a dat numele: „Dragoş-Vodă".

In 28 Aug. 1923, cu prilejul adunării generale a „Astrei" — Desp. Seini-Oaş, Soc. a aranjat la Băile Bicsad o petrecere precedată de un

concert. In aceeaş zi dl Nistor a ţinut o conferinţă despre „Drepturi şi datorii" iar dl V. Ille despre „Tuberculoza la sate".

Frumoasa activitate din acest an a fost încoronată de serbările jubileului morţii lui V. Lucaci, preşedinte al Soc. fiind d-l Gheorghe Pop.

In sfârşit Soc. noastră a participat la inaugurarea liceului de fete „Dr. V. Lucaci" din Careii-Mari.

In 1924—24 se ţin tradiţionalele serbări la Baia-Mare, Satu-Mare şi Careii-Mari, în plus o reuşită serbare la Huedin.

In 1924—25 sub preşidenţia d-lui Aurel Ghitta, Soc. a continuat tradiţionala activitate. Astfel în Cluj a aranjat pe lângă serata de cunoştinţă şi petrecerea obişnuită, un matineu dansant în 23 Febr. 1925 la care au luat parte toate societăţile studenţeşti din Cluj. La Satu-Mare s'a aranjat un festival cu concursul „Corului Corpului Didactic" de sub conducerea d-lui Davidescu, iar în 21 Aprilie o serată cu program în Baia-Mare. In timpul verii Societatea a organizat mai multe turnee culturale în judeţul Satu-Mare.

In zilele de 1 şi 2 August 1925 s'a ţinut în oraşul Baia-Mare congresul studenţilor din nordul Ardealului. Au participat studenţii din judeţele: Satu-Mare, Maramureş şi Sălaj. Studenţimea din Vechiul Regat a fost şi ea reprezentată prin delegaţi. Deasemenea, oficialitatea din cele trei judeţe şi-a avut reprezentanţii ei: prefecţi, primari etc.

S'au discutat mai ales următoarele probleme: intensificarea propagandei culturale în judeţele din nordul Ardealului; colaborarea celor trei societăţi studenţeşti („Junimea Sătmăreană", Societatea naţională-culturală „Sălăgeana" şi „Clubul Academic Maramureşan"); înfiinţarea unui Cămin Cultural la Cluj pentru studenţii originari din numitele judeţe; adunarea materialului folcloristic şi statistic din nordul Ardealului; crearea unui fond pentru a se ridica monumente eroilor naţionali.

Desbaterile congresului au fost urmărite cu un viu interes de către publicul românesc.

Tot în cadrele congresului d-l Prof. Theodor Speranţia a ţinut o interesantă conferinţă despre: Literatura folcloristică. După terminarea lucrărilor congresiştii au vizitat împrejurimile oraşului Baia-Mare.

In 1925—26, preşedinte fiind d. Pavel Pavel, şi apoi în urma demisiei acestuia vrednicul Gavrilă Nicoară care timp de doi ani a condus cu pricepere Societatea, s'au aranjat festivaluri la Seini şi Satu-Mare, iar în vacanţa de vară un turneu cultural la Ilba unde d-l D. Pop a vorbit despre „Tuberculoză" şi s'a înfiinţat o bibliotecă de 61 volume; în Miereşul Mare d-l S. Bocu a conferenţiat despre „Cooperativele băncile populare" şi s'a înfiinţat o bibliotecă de 76 volume. S'au aranjat

două petreceri cu program: la Satu-Mare și la Șomcuta-Mare; acestora le-au urmat conferințele populare și înființările de biblioteci în comunele Tătărești, Ruseni, Amați, Vama Turului și Negrești.

La 18 Iulie 1926 s'a ținut ședința de aniversare la Satu-Mare, alegându-se cu această ocazie ca președinte de onoare d-l Protopop Dragoș.

In 1926—27 tot sub conducerea d-lui Dr. Gavril Nicoară s'a introdus bunul obicei al conferințelor de interes general, in ședințele plenare. S'a remarcat între altele conferința d-lui Paul Șichet despre „Necesitatea muncii intelectuale". S'au aranjat obișnuitele festivaluri la Baia-Mare, Satu-Mare, Șomcuta și Cluj.

Anul 1927—28 președinte este Dl Șichet Paul care cu multă râvnă a început activitatea și a continuat-o cu mult succes, cu toate decepțiile pe care le-a avut, văzând cum nizuințele Societății se lovesc de rigida nepăsare a acelora care puteau să ne facă multe.

S'a ținut obișnuita serată de cunoștință; apoi aproape în fiecare ședință plenară am avut program artistico-literar. Dintre producțiuni remarcăm „Ecuația infinitului" lucrarea unui membru timișorean, apoi conf. Dlui Șichet despre „Muzica și efectele ei", și în sfârșit comedia „Ce poate un picior" localizată de Dl Vasiler Bretan, care piesă s'a și jucat cu ocazia festivalului din Satu Mare. Tebue să amintim conferința Dlui Ciprian Foiaș, oaspe agreat al Soc. noastre, despre „Realitatea cunoștințelor științifice".

Trecând la activitatea anului în curs, remarcăm serata de cunoștință, revelionul dela Baia Mare, când s'a proclamat președinte de onoare Dl Vasile Breban, și serata din 2 Martie 1929. S'a luat inițiativa ridicării unui cămin pentru studenții sătmăreni lucrându-se mult în această direcție.

Comitetul actual este compus astfel: Președinte: Petru David, vicepreședinte: Teodor Naghi, secretar general: Tiberiu Coroian, casier: R. Petri, bibliotecar Vasile Bretan, secretari de ședință: Andrei Bogdan și Ion Borbil, controlor: Alex. Sabău, membrii: Iosif Mihalca, Ion Oros și Ghița Naghi.

Cercul Regional al Studenților Universitari din Sebeș-Alba

Anul înfiinţării: 1920.

Originele cercului studenţilor sebeşeni îşi au începutul în mica organizaţie din 1916—18 a studenţilor Dorin Pavel, Virgil Medeanu, Valeriu Henegariu, Nicolae Ursu, Nicolae Maniu şi Avram Chirca, din Sebeş.

Evenimentele de atunci, atât de crude pentru tot ceeace era suflare românească, cu întreg şirul de suspicionări duşmănoase, făcea pe aceşti studenţi să se închidă în modestele lor încăperi, singurele care îi mai ocroteau cu sinceritate şi acolo să discute deschis şi fără teamă, tot ceeace gândul curat şi speranţa în viitor mai putea să-i anine. Urmăreau cu înfrigurare toate evenimentele din „Ţară", citeau pe sub ascuns publicaţiile din Bucureşti, pe care le aducea prietenul lor Gilu, fiul protopopului, îşi făceau nevinovatele lor comentarii pe marginea episoadelor războiului de grea încercare a fraţilor de dincolo, scontând totuşi, măcar în nădejdi aşteptate, o biruinţă finală.

In toiul revoluţiei societatea se desmembrează, membrii intrând în gărzile naţionale. In acest timp se stinge membrul Virgil Medeanu, în urma îmbolnăvirii în revoluţie, unde şi-a făcut datoria.

In 1919 se înfiinţează o societate „Vulturul", simbolul trecerii Carpaţilor, din iniţiativa Dlui Silviu Cărpinişianu, societate care cuprindea şi pe elevii clasei VIII de liceu.

Actuala societate ia fiinţă numai în vara anului 1920. — Atunci s'a convocat la Sebeş o adunare generală de constituire, la care au participat toţi studenţii din Sebeş şi jur. S'a constituit imediat noul comitet, având ca preşedinte pe Dl Silviu Cărpinişianu, student în litere şi filozofie. S'a elaborat imediat un proect de statute, care, după ce a fost desbătut în şedinţă, a fost înaintat Ministerului de Interne spre aprobare. Onor. Minister a şi dat cuvenita aprobare cu No. 5977/9 din 1921, astfel că această societate studenţească a devenit persoană juridică. Numele asociaţiei s'a schimbat din momentul acesta în acela de: *Cercul Regional al Studenţilar Universitari din Sebeşul-săsesc,* pentru ca de astă dată membri să nu poată fi decât studenţii înscrişi la Facultăţi sau Academii. Intâiul comitet s'a constituit după cum urmează: preşedinte *Silviu Căr-*

pinişianu, vice-preşedinte *Ion Trifon,* secretar general *Ion Brate,* secretar de şedinţe *Nicolae Ursu,* bibliotecar *Traian Roşu,* casier *Sergiu Medeanu,* cenzor *Traian Cucuian,* comisia literară: *dşoara Nuţi Simu, Ioachim Rodeanu* şi *Valeriu Henegariu.*

Acest comitet a luat imediat, contact cu celelalte societăţi culturale din Sebeş cum sunt: Reuniunea Meseriaşilor „Andreiana" Soc. femeilor ortodoxe şi Casa educaţiei naţionale, cerându-le sprijinul şi colaborarea. Astfel, Reuniunea Meseriaşilor le-a dat consursul pentru şedinţa literară din 18 Iulie 1920. Fiind învitat de Societatea *Casa educaţiei naţionale,* cercul a participat cu puncte de program la serbarea poporală, ce s'a aranjat în ziua de 28 August 1920. In această zi de Sfânta Maria, a ţinut serata dansantă a studenţimei, care zi — de atunci încoace — a fost consacrată pentru totdeauna pentru a sărbători în fiecare an intrarea României în război, printr'o horă românească.

Tot în vara acestui an s'a inaugurat ciclul de conferinţe la sate. Astfel la 1 August 1920, s'a ţinut întâia şedinţă culturală la Petrifalău, în faţa unui număr mare de săteni. In afară de această activitate, s'a pregătit şi s'a reprezentat în Sebeş, cu foarte mare succes, comedia lui I. L. Caragiale: *O scrisoare pierdută,* care, prin felul cum a fost pregătită şi primită de public, a constituit o reală dovadă că studenţimea îşi va înţelege rosturile ei în câmpul larg al propagandei culturale.

Urmează anul şcolar 1921—22, când în fruntea cercului ajunge Dl Ion Culca. In vara acestui an, întreaga activitate a cercului s'a resfrânt asupra satelor din jur unde s'au ţinut şedinţe culturale cu program variat. Astfel s'a descins în comunele; Petrifalău, Cut, Pianul de jos şi Pianul de sus, unde, pe lângă programul frumos, compus din conferinţe şi declamări, publicul a fost distrat prin frumoase puncte de cor, executate de corul studenţesc de sub conducerea profesorului N. Lupu. In tot locul studenţimea a fost salutată cu viu interes, iar in *Pianul de sus* studenţimea a fost sărbătorită într'o atmosferă de cea mai sinceră prietenie.

In anul şcolar 1922—23 e ales preşedinte al cercului inimosul membru Ion Brate, fost secretar general în repetate rânduri. Şi în acest an seria conferinţelor la sate se continuă. Inceputul s'a făcut printr'o şedinţă artistico-literară, care s'a ţinut în Sebeş. In anul acesta se pun bazele unei biblioteci populare, compusă din broşuri cumpărate şi donate de membri cercului, şi care s'a inaugurat în comuna vrednicului preot din Cunţa. Aceste biblioteci au un regulament, care reglementează felul cum trebue manipulate şi îngrijite. Odată cu această inaugurare s'a ţinut şi o şedinţă pentru popor, explicându-i-se pe larg rostul cărţii pentru luminarea minţii şi inobilarea sufletului. La Sft. Maria s'a ţinut tradiţionala

serată dansantă, aranjată — dupăcum s'a amintit — pentru augmentarea fondului Cercului. Tot la această dată se oficiază la câţiva ani un parastas pentru studenţii decedaţi.

In anul şcolar 1923—24, e ales preşedinte Dl Ion Trifan. In acest an şcolar activitatea Cercului a luat un nou aspect, inaugurându-se în timpul anului seria de comunicări, făcute în şedinţele Cercului de către fiecare membru, după preocupările lui mai apropiate. Astfel s'a vorbit despre linia de conduită a revistelor şi a altor publicaţii periodice de la noi din ţară, despre intrarea în literatură a poetului Lucian Blaga, care este un fiu al Sebeşului, arătându-se latura atât de originală a debutului său. De sărbătorile Crăciunului s'a aranjat un ceai dansant, fiind un bun prilej pentru ca cele două generaţii, bătrânii şi tinerii, să se poată cunoaşte mai bine. In vacanţa de vară s'a aranjat în comuna *Răhău* o şedinţă pentru popor, unde s'a oficiat şi un parastas întru amintirea regretatului profesor, Dr. Avram Sădean, un vrednic fiu al acestei comune.

Pentru anul şcolar 1924—25 e ales preşedinte Dl Nicolae Todoran. Activitatea Cercului în anul acesta este mai rodnică la sate. De sărbătorile Crăciunului s'a aranjat obicinuitul ceai. De sărbătorile Paştelui se ţine o şedinţă pentru poporul din Sebeş, când i se vorbeşte despre două probleme importante şi anume: despre *Indreptarea calendarului,* cu material de intuiţie, şi despre *Importanţa şcoalelor de meserii.* In ziua de Sft.-Ilie se dă în Sebeş un festival artistico-literar, cu puncte de muzică, conferinţă, declamări şi două mici piese teatrale: *Nodul Gordian* de V. Eftimiu si *Liniştea Casei* de George Courteline. In vacanţa de vară se întreprind o serie de excursii la sate. S'a descins în comunele: *Răhău, Cacova, Şugag, Pianul de sus, Pianul de jos* şi *Lancrăm,* unde s'a înfiinţat câte o bibliotecă destul de bogată. Pe lângă inaugurarea acestor şase biblioteci s'au ţinut şi conferinţe pentru popor în fiecare sat în parte, cu subiecte variate şi apropiate de preocupările lor. După o muncă rodnică peste vară, serata dansantă de la Sft-Marie, este întotdeauna o petrecere reconfortantă.

Urmează anul şcolar 1925—26. Preşedinte e ales Dl Ion Postescu. Şi în anul acesta se continuă seria de comunicări, făcute de membri Cercului în timpul când sunt la şcoală. Se menţionează cele două făcute în şedinţa din 13 Decembrie 1925; una despre *Tunurile cu bătaia lungă* a doua despre *Fascism.* De sărbătorile Paştelui s'a aranjat un festival artistico-literar în Sebeş cu scopul de a mări fondul Cercului. Programul variat şi bogat, s'a compus din puncte de cor, executate de corul mixt al studenţilor sub conducerea Dşoarei prof. Ica Petraşcu, declamări, o conferinţă: *Despre trecutul oraşului Sebeş* şi două piese scurte de teatru: *Ariciul şi Sobolul* şi *Recomandaţia.*

La 22 August, cu prilejul intrării elevilor de liceu, ca membri extraordinari în cadrele Cercului, se pregăteşte o producţiune teatrală, reprezentându-se piesele: *O noapte furtunoasă* de I. L. Caragiale, şi comedia *Cine răspunde?,* de I. D. Pătrăşcanu.

Urmează anul şcolar 1926—27. Preşedinte este reales Ion Postescu. In acest an se aranjează de sărbătorile Crăciunului, în comuna Miercurea o şedinţă pentru popor, a doua zi după masă. Li s'a vorbit despre *cooperative,* care în regiunea aceasta s'au desvoltat aşa de frumos până la război, şi despre *mortalitatea infantilă şi ravagiile tuberculozei.* Seara s'a dat un festival artistico-literar, cu puncte de muzică, declamări şi con-

Port din ţinutul Sebeşului.
(Colecţia Institutului de Geografie).

ferinţă. Onor. Minister al Instrucţiunii şi Casa Şcoalelor, au aprobat la cererea comitetului, cinci biblioteci pentru satele de pe valea Sebeşului. Aceste biblioteci au fost trimise satelor: *Sebeşel, Lar, Căpâlna, Loman şi Sugag,* urmând ca Cercul Studenţesc să descindă in aceste comune pentru a le inaugura. A doua zi de Paşti s'a şi aranjat în comuna Lar o şedinţă pentru popor, iar seara s'a dat un festival cu piesa „Recomandaţia" recitări glumeţe din Speranţia şi o conferinţă despre *noua orientare a ţărănimei după răsboi.* Peste vară activitatea Cercului a stagnat puţin, căci aproape toţi membrii erau plecaţi din Sebeş, unde se concentrează întotdeauna cercul de activitate peste vară. La 15 August s'a oficiat un parastas pentru amintirea celor 5 membri decedaţi. Răspunsurile liturgice au fost date de corul studenţilor sub conducerea Dşoarei Ica Petraşcu.

Pentru anul şcolar 1927—28 a fost ales preşedinte Dl Zaharia Radu. In acest an s'a pregătit pentru Paşti o producţiune teatrală, jucându-se pe scena teatrului din Sebeş comedia „Extemporalul" localizată de P. Gusti. Demisionând preşedintele conducerea Cercului a fost dată pentru restul timpului unui comitet de trei. In vara acestui an s'a ţinut la Miercurea-Băi o serată-dansantă iar la Săsciori o producţiune teatrală cu piesa *Extemporalul*. In luna Iulie a acestui an s'a făcut o excursie la munte, la care au luat parte mai mulţi studenţi şi unde au petrecut întreaga lună într'o colonie de vară.

Pentru anul şcolar 1928—29 a fost ales preşedinte Dl Iuliu Dicu. Pentru sărbătorile Crăciunului s'a pregătit comedia *„Cinematograful"* iar pentru sărbătorile Paştelui s'a pregătit comedia *„Secretarul general"* localizare de P. Gusti, care s'au reprezentat ambele în Sebeş, cu foarte mare succes.

Pentru vacanţa de vară urmează să se facă noui descinderi la sate, pentru a înfiinţa biblioteci şi a ţine conferinţe pentru popor.

Comitetul actual e următorul: Preşedinte Iuliu Dicu, vicepreşedinte Ilie Colhon, secretar general Traian Postescu, casier P. Ordean, bibliotecar I. Opincar, secretar de şedinţă I. Tecuschi, controlor Vasile Radu şi în comisia literară I. Vintilă.

Societatea dispune de un capital de lei 9500, care sumă se află depusă la Banca Sebeşana din Sebeş. De menţionat este ajutorul bănesc pe care l-a dat dl advocat dr *Simion Vulcu* din Sebeş, care întotdeauna a arătat cel mai viu interes pentru această grupare studenţească. Fondurile se întrebuinţează pentru cumpărarea de cărţi pentru biblioteci şi pentru satisfacerea altor cheltueli, ce intervin în legătură cu realizarea scopului.

Fiind fondul prea mic, până în prezent nu s'au dat nici ajutoare nici burse pentru nici un membru.

Tot ceeace se va face în viitor pentru aceşti membri e că Societatea a intervenit şi va obţine un loc şi întreg materialul de construcţie în munţii Sebeşului, pentru a-şi putea ridica *o colonie de vară*, unde studenţii să poată petrece în tihnă vacanţa de vară în liniştea solitară a munţilor şi în aer curat. Ar fi, într'adevăr, poate una dintre realizările cele mai frumoase ale acestei activităţi a tinerimei universitare şi nu încape nici o îndoială că râvna şi însufleţirea care ne-a călăuzit până în prezent va putea fi o reală chezăşie de ceeace vom putea realiza în viitor.

Legăturile societăţii cu foştii membri sunt destul de vii. Aproape toţi îşi reamintesc cu drag de clipele frumoase trăite în această corporaţie şi ori decâte ori prilejul îi aduce în mijlocul studenţimei, îşi dau

întotdeauna concursul lor sincer şi desinteresat. Aceia dintre foştii membri, care în cursul activităţii lor au adus servicii excepţionale Cercului, au fost declaraţi membri de onoare şi fondatori.

Toate aceste realizări modeste, înfăptuite cu zel şi devotament pentru acei faţă de care ne-am apropiat întotdeauna cu sinceritate şi cu conştiinţa limpede, nu vor constitui — fără îndoială, decât o infimă parte din tot ceeace suntem datori să le dăm. Dar nu mai puţin adevărat este că, pe lângă acest tribut servit cu onestitate nu numai singuraticelor cazuri, ci însăşi ideea de a face un bine desinteresat, înrolarea sub steagurile acestor societăţi, este un mijloc foarte eficace, pentru a se forma spiritul de colectivitate, pentru a cultiva spiritul de iniţiativă şi pentru a te face să serveşti cu însufleţire un interes mai larg decât îngustimea propriilor tale interese.

Cercul Studenților Universitari Sibieni

Anul înființării: 1919.

Despărţiţi prin diversitatea studiilor, prin răspândirea lor în diferitele centre universitare, atât din ţară cât şi din străinătate, studenţii sibieni simt necesitatea creierii unei legături cât mai strânse atât între ei cât şi cu plaiurile de unde au plecat. Astfel deja în anul 1919 din iniţiativa dlor: R. Moga, S. Milea, O. Ivan, R. Voilean, V. Căicuţ, O. Dobrotă, I. Orăştean, I. Vracu, I. Comşa, C. Munteanu se convoacă la Sibiu toată studenţimea acestui judeţ punându-se bazele: Societăţii Studenţilor Sibieni care cuprinde în sânul ei, în mod individual, şi membri Societăţii Studenţilor Sălişteni, societate înfinţată încă din anul 1889. Primul comitet ales al societăţii noastre având ca preşedinte pe dl Remus Moga conduce societatea până în anul 1922. In acest timp activitatea societăţii era rezervată exclusiv vacanţelor, deoarece sediul ei era în Sibiu iar atât comitetul cât şi ceialalţi membri ai societăţii erau răspândiţi în toate centrele universitare din ţară, ba o parte din ei se aflau chiar în străinătate. Se aranjează în acest timp renumitele baluri şi serate artistico-literare la care ia parte întreaga intelectualitate din Sibiu şi jur.

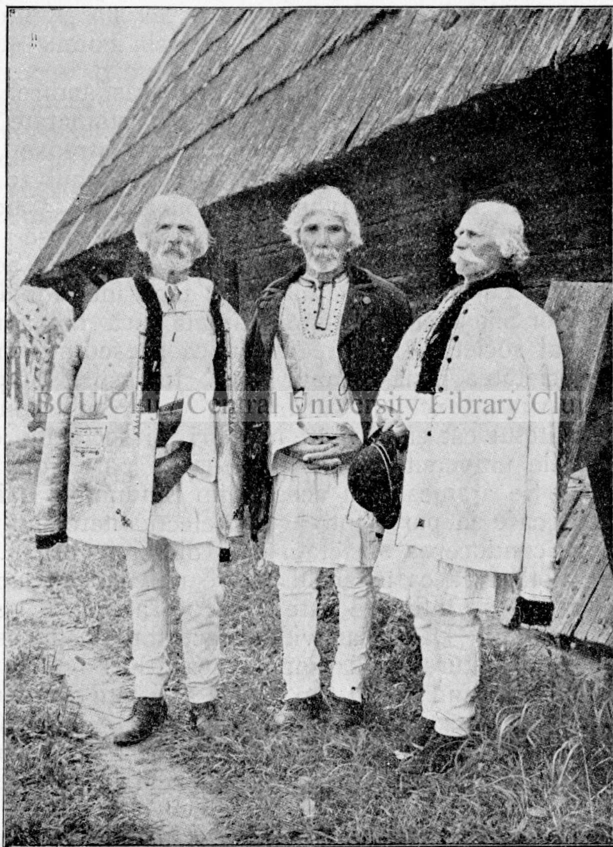
In anul 1922 conducerea societăţii o ia dl Ionuţ Trifan. In acest an societatea aduce hotărârea ca în acele centre universitare unde sunt minimum 15 studenţi să se înfinţeze câte o secţie, aceasta cu scopul de a se putea lucra mai mult. Dar şi activitatea acestor secţii se reduce la seratele şi şezătorile culturale din timpul vacanţelor.

In anul 1923—24 când secţia din Cluj a societăţii o conducea d Buta Nicolae se constată că funcţionarea societăţii în felul de până acum nu corespunde cerinţelor. Pentru a se putea ajunge la o soluţie cât mai bună atât pentru satele din judeţ care aşteptau cu drag tineretul cât şi pentru studenţi se convoacă o şedinţă plenară a studenţilor Sibieni aflători în Cluj. La şedinţă a luat parte şi dl prof. I. Lupaş care a prezidat şedinţa. După lungi discuţii se hotăreşte ca secţia Cluj să se schimbe într'o societate independentă cu numele de: Cercul Studenţilor Sibieni, Cluj. Pentru a înlătura eventualele neînţelegeri cu societatea din Sibiu se hotăreşte totodată ca toţi studenţii membri ai cercului să se înscrie în mod individual şi în societate.

In anul acesta, primul an de independenţă a cercului nostru, se

aranjează tradiționalele petreceri artistico-literare la Sibiu dintre care a rămas memorabilă aceea la care dl N. Buta a ținut strălucita conferință despre: Avram Iancu.

In anul 1924—25, când și secția din București devine independentă,

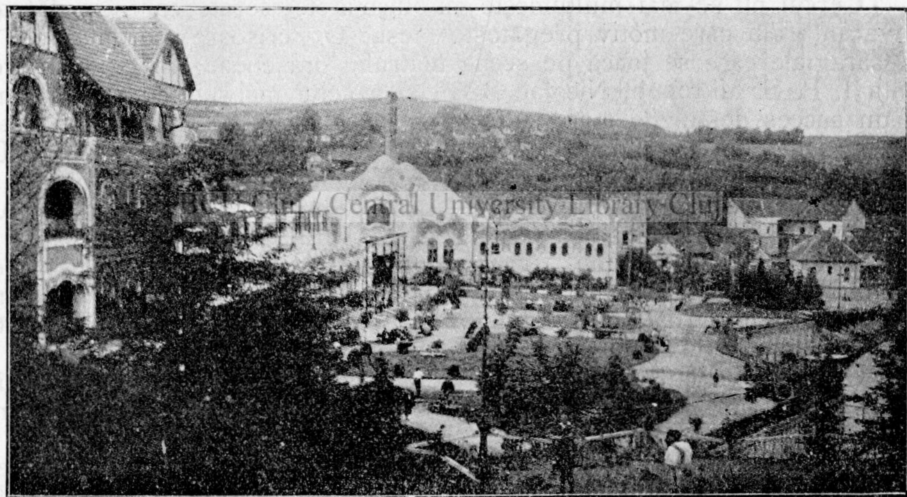

Țărani din ținutul Sibiului.
(Colecția Muzeului Etnografic)

societatea din Sibiu se desființează ne mai având nici un rost. Seratele și șezătorile culturale se fac alternativ când de cei dela Cluj când de

cei dela Bucureşti. Cercul clujan începe a-şi mări câmpul de activitate şi asupra satelor mai însemnate din judeţul Sibiu. Astfel în vacanţa Crăciunului se aranjează la Mercurea o serată artistico-literară la care dl Moga Ioan, preşedintele cercului din acel an, ţine o conferinţă despre: „Datoria tinerilor de după război“, restul programului fiind complectat cu puncte muzicale şi declamaţii. In vacanţa Paştilor se aranjează la Sibiu o serată artistico-literară la care dl Moga I. vorbeşte despre: Generaţia veche şi generaţia nouă.

In acest an cercul acordă burse la sanatorul din Colibiţa pentru studenţii membri ai cercului.

Tot sub preşidenţia dlui I. Moga cercul işi manifestă existenţa

Ocna Sibiului.

pentru prima dată la Cluj. Se aranjează o serată sub patronajul dlor I. Lupaş, A. Lapedatu, I. Lapedatu şi O. Ghibu, serată care a avut un succes strălucit. In urma acestui fapt, cercul a apreciat nepreţuitul concurs al intelectualilor sibieni din Cluj şi din acest motiv caută ca aceste legături să fie cât mai strânse. Se convoacă o şedinţă plenară la care iau parte un număr foarte mare de intelectuali. Dl prof. I. Lupaş e ales prin aclamaţie preşedinte de onoare al cercului iar ceilalţi se înscriu,

prin hotărîrea adunării ca membri seniori. Prin aceasta cercul achiziţionează cele mai puternice forţe intelectuale.

Rezultatul acestei uniri între bătrâni şi tineri îşi arată roadele în anul viitor când intelectualii dau cel mai larg concurs d-lui Simion Mitea, preşedinte în anul 1925—26, în orice manifestare. In timpul acesta întra şi cercul nostru în mişcarea studenţească. Aceasta cu atât mai mult cu cât unii începuseră să murdărească această mişcare care începuse cu câţiva ani înainte. Se ţin şezători culturale, dar nu se neglijează nici tradiţionalele petreceri dela Sibiu iar în timpul verii se face o petrecere la Ocna-Băi.

In anul 1926—27 preşidenţia cercului o preia dl. Ilie Oltean. In acest an se elaborează statutele după care se conduce cercul.

Cercul nu se mai mulţumeşte cu obişnuitele serate care se făceau în vacanţă din care motiv pregăteşte piesa: O scrisoare pierdută, de I. L. Caragiale care se joacă pe scena teatrului orăşenesc din Sibiu în prezenţa I. P. S. Mitropolit Nicolae Bălan şi a celui mai select public sibian, cu un succes destul de mare. Aceiaş piesă s'a jucat pe urmă la Sălişte,

Preşidenţia cercului pe anul 1927—28 o are până la un timp Dl Constantin Aldea. Deşi e anul în care studenţimea era persecutată şi împiedicată dela orice manifestare în urma tulburărilor dela Oradea, totuş activitatea cercului e destul de rodnică.

In vacanţa Crăciunului, sub egida „Astrei", cercul ţine şezători în comunele Vale, Sibiel, Cacova şi Sălişte cu un program compus din o conferinţă cu caracter naţional de Dl C. Aldea, apoi din sfaturi medicale date de N. Dragomir, urmate apoi de puncte muzicale.

Colaborarea cu Astra se menţine şi pe mai departe şi astfel în vacanţa Paştilor se aranjează o serata cu program la Miercurea la care dl. C. Ivan ţine o conferinţă despre: Igiena Naţiunii.

Tot în timpul acesta prefectura judeţului Sibiu, sub conducerea dlui N. Regman, aprobă suma de 30.000 lei, sumă care se împarte de cerc studenţilor săraci sub formă de burse, a 1000 lei şi a 2000 lei bursa.

Din cauza certurilor interne, dl. Aldea predă preşedinţia cercului dlui Vasile Noveanu în primăvara anului 1928. In timpul conducerii d. Noveanu se ţine o întrunire la Sibiu a studenţilor din Bucureşti şi Cluj, pentru a se clarifica situaţia ajutoarelor date de prefectură. La această întrunire ia parte şi dl. prefect N. Regman, care a fost totdeauna un bun prieten al studenţimii, şi în urma intervenţiilor făcute se aprobă suma de 300.000 lei pentru ajutorarea studenţilor săraci din judeţ. Această sumă a fost împărţită în mod egal cercului Bucureşti şi Cluj, în Decembrie 1928.

In 15 August se aranjează o şezătoare culturala la Poiana Sibiului, împreunată cu dans.

In anul universitar curent societatea e condusă de următorul comitet: Preşedinte: Drd. Ivan Cornel, vicepreşedinte: Ionel Popa, secretar general: Nicolae Munteanu, casier: Ioan Flucuş, controlor: Nicolae Nicoară, bibliotecar: Viorel Tănase, secretari: Ioan Comşa şi Axente Banciu, membri: Drd. Ioan Frăţilă şi Ioan Bonea. Comisia artistică literară e condusă de D-şoara Minica Moga ca prezidentă şi Teodor Necşa, Viorel Suciu, Aneta Cătană şi Elvira Comşa, membri.

Până în prezent societatea a aranjat împreună cu Cercul Studenţilor Sibieni din Bucureşti un festival la Sibiu în ziua 30 Decembrie 1928, la

Stradă în Poiana Sibiului.
(Colecţia Muzeului Etnografic)

care Dl Prof. Univ. Simion Mândrescu a ţinut o conferinţă cu subiect naţional. In aceeaş zi, seara, se aranjează de ambele cercuri, o serată dansantă în saloanele Cercului Militar din Sibiu.

In 23 Februarie a. c., cercul nostru aranjează la Cluj o serată dansantă sub patronajul D-lui Prof. Univ. Dr. Ioan Lupaş. Serata prin con-

cursul dat de membri seniori din Cluj, a avut o reuşită incontestabilă.

Se mai aranjează a 2 a zi de Paşti, la Sibiu, o serată dansantă. (1 Aprilie a. c.).

Activitatea culturală la sate cercul o va desvolta în timpul vacanţei mari. Pentru aceasta cercul a primit dela „Fundaţia culturală Regele Mihai I" şi dela „Casa Şcoalelor", cărţi, pentru a înfiinţa biblioteci populare.

Societatea noastră, pe anul şcolar 1928—29 are înscrişi 132 membri din 150 câţi studiază la Cluj. Ajutoarele pe care le acordă cercul membrilor săi constau în împrumuturi de bani; se mai acordă celor suferinzi burse la sanatorii. In anul acesta s'au acordat 2 semiburse la sanatorul dela Colibiţa. Prin cerc se împart, pentru cei lipsiţi de mijloace, bursele acordate de Prefectura Judeţului Sibiu. In anul şcolar curent Prefectura a acordat 25 burse a 2000 Lei şi a 4000. Averea cercului e de 30.000 Lei din care, o parte, sunt daţi ca împrumut membrilor.

Relaţiile cu despărţământul „Astra" Sibiu, cercul le are dela început şi sperăm că şi pe viitor o să se menţină aceste legături, în deosebi când sferele de activitate se întâlnesc.

Societatea Academică „Someşana"

Anul înfiinţării: 1923

Printre cele dintâi societăţi studenţeşti regionale ce au luat fiinţă pe lângă Universitatea din Cluj, după 1918, s'a numărat şi gruparea studenţilor de pe întreaga vale a Someşului în „Societatea Studenţilor Someşeni George Coşbuc"; prin desmembrare, curând s'a redus la judeţele Cluj, Someş şi Năsăud.

Regiunea era, totuşi, prea întinsă, iar activitatea desconcentrată, preferindu-se localităţile cărora aparţineau membri comitetului. In general, se credeau nedreptăţiţi membri societăţii din judeţele Cluj şi Someş, în favorul celor din Năsăud. Mai adăogând unele diferende ivite din deosebirea de temperament şi educaţie între „năsăudeni" şi „someşeni" şi inevitabile conflicte personale în care vina fiecăruia e greu de stabilit, s'a ajuns la o nouă ruptură: într'o şedinţă din 20 Decembrie 1923, studenţii universitari din judeţele Cluj şi Someş, după o discuţie în care se constată că împăcarea cu năsăudenii este exclusă, preşedintele fiind acuzat de necolegialitate şi lipsă de maniere academice, se constitue în societate regională aparte, sub numirea de „Societatea Culturală Someşeana".

In anii următori au intervenit modificări. In toamna anului 1927 se înscriu ca membri, un grup de studenţi de pe Valea Bistriţei şi oraşul Bistriţa. In acelaş timp s'a ivit necesitatea modificării statutelor şi în şedinţa plenară din 13 Ianuarie 1928, a fost votat proectul de statute, elaborat de o comisiune instituită adhoc. In aceste statute se modifică şi numirea cercului: „Societatea Culturală Someşană", devine „Societatea Academică Someşana", *Asociaţia regională a studenţilor universitari din judeţele Cluj, Someş, şi Valea Bistriţei.* Prin această modificare s'a căutat a se accentua, chiar în titlu, caracterul studenţesc al societăţii, fiind în acelaş timp fixat şi ţinutul ce reprezintă.

Ca întindere teritorială, Societatea Academică „Someşana" ocupă al treilea loc printre cercurile regionale, îndată după „Cercul Bănăţenilor" şi „Crişana". Importanţa ei se mai accentuiază şi prin faptul că îi aparţine oraşul Cluj, deşi până acum n'a reuşit să profite de toate avantagiile ce-i oferă această împrejurare, în măsura în care a suferit toate consecinţele izvorîte din realitatea că sentimentul de solidaritate cu inte-

resele cercului este mai slab la localnici. Cauza rezidă însă, trebuie s'o recunoaştem, în insuficienţa de organizare şi defectuozitatea vieţii noastre sociale cu care trebuie să luptăm pentru a ne impune pe primul plan

Ţăran cu corfe, din jurul Clujului.
(Colecţia Muzeului Etnografic).

într'un oraş universitar ca Clujul. Greutăţile sunt prea mari şi n'au fost toate învinse; s'au făcut însă, credem, paşi serioşi în aceasta privinţă.

De sigur cel mai important, e acel al grupării doamnelor din înalta

societate a Clujului, într'un comitet de onoare și patronaj, a cărui bunăvoință n'a fost precupețită de câteori conducerea Societății a făcut apel la ajutorul distinselor doamne. Comitetul e prezidat de doamna Elena dr Alexandru Vaida-Voevod, și fac parte, ca membre, doamnele: Sofia g-ral Anastasiu, Livia dr R. Boilă, dr Elena Bratu, Silvia I. Comșa, Olivia dr V. Deleu, Olimpia dr N. Drăgan, Nuți dr L. Gherman, Bubi dr Gherman, Letiția dr E. Hațieganu, Miți dr Iuliu Hațieganu, Letiția dr Vl. Ghidionescu, Ana Maior Nemeș, Maria dr V. Onișor, Nușy dr L. Pop, Alexandrina dr V. Pop, Vali dr P. Poruțiu, Dora dr V. Poruțiu, Eleonora dr S. Pușcariu, Felicia dr Șt. Răzvan, Marioara dr M. Șerban, Lucia dr. C. Tătaru, Eugenia dr G. Tripon, Neli dr C. Velțan.

Printre greutățile de multe feluri ce întâmpină activitatea cercurilor regionale, puține se pot felicita că au învins cu succes pe cele de ordin material. Resursele de venit sunt cotizațiile plătite de membri și veniturile — dacă sunt — dela seratele și festivalurile aranjate. Deasemenea unele, printre care Someșeana trece la urmă, primesc subvenții dela prefecturile județelor respective.

In primul an de existență, Societatea „Someșana" a avut comitetul ales de membri fondatori, cu următoarea formație: Președinte: Semproniu Mihali; vicepreședinte: Ioan Maxim; secretar general: Emil Forna; casier: Liviu Deac; controlor: Alexandru Mureșan; bibliotecar: Melian Ioan; secretari de ședință: Petru Pașca și Iuliu Tămașiu; conducătorul corului: Selestin Cherebețiu; membri în comitet: Prodan Ioan, Fărcaș Ioan, Micu Petre și Oltean Ioan. Activitatea și a inaugurat-o cu o serată precedată de program artistico-literar la Gherla, în 16 Februarie 1923, dupăce, în ziua precedentă, conferențiase, în acelaș oraș, vicepreședintele Ioan Maxim. Atențiunea comitetului însă, a fost cu deosebire concentrată spre organizarea internă. Se pregătesc și votează statutele, se pun bazele unei biblioteci proprii, etc.

Anul ce urmează, 1924—1925, sub prezidenția dlui Corneliu Mureșan, tânăra societate, în luptă încă cu greutățile începutului, dar oțelită de încercările și neajunsurile primului an, pășește cu pași mai siguri la realizarea scopului propus. Pentru a da posibilitate membrilor să se cunoască între ei și să stabilească legături cât mai cordiale în vederea conlucrării viitoare, activitatea acestui an este inaugurată printr'o serată de cunoștință, căreia îi urmează, apoi, alte serate dansante aranjate în diferitele orașe ale județului Cluj și Someș. Toate au fost precedate de producțiuni artistico-literare bine întocmite și executate de membri societății care și-au câștigat, astfel, dela primii pași, încrederea și simpatia publicului. Un nou punct din program, realizat în parte în acest an, îl

constitue conferinţele ţinute în mai multe comune rurale prin care societatea reuşeşte, în parte, să se facă cunoscută şi să ţină legături cu pătura ţărănească. In aceasta direcţie s'a remarcat utilitatea colaborării cu „Astra“, Despărţământul Dej, de sub conducerea dlui dr Victor Motogna; Societatea trimitea conferenţiari, iar „Astra“ susţinea cheltuelile. Printre evenimentele mai însemnate pentru Societate, trebuie să amintim din acest an, faptul că demersurile făcute la diferite foruri pentru obţinerea de ajutoare băneşti, au găsit ecou la Prefectura judeţului Cluj, care-i votează suma de lei 3000, drept ajutor pentru propaganda la sate.

In anul şcolar 1925—26, în fruntea Societăţii găsim pe d. Emil Forna, doctorand în medicină. Activitatea continuă în acelaş fel: întărirea legăturilor cu intelectualitatea oraşelor din cele două judeţe, în care scop se aranjează patru serate cu program în diferite localităţi; propaganda culturală la sate prin conferinţe poporale, se ţin în total şase astfel de conferinţe. Pentru ajutorarea membrilor societăţii se înfiinţează un fond din care se acordă împrumuturi mici pe durată scurtă. E demnă de amintit atenţia deosebită de care a fost împărtăşită societatea la Dej unde cu ocazia unei serate, domnişoarele române din localitate au oferit preşedintelui Emil Forna o eşarfă în culorile naţionale, cu inscripţia: Societăţii Culturale Someşana.

In anul 1926—27, comitetul este prezidat de d. Leon Prodan, doctorand în medicină. In acest an se ţin cinci serate dansante, cele din oraşele provinciale fiind însoţite de program artistic. Merită o deosebită menţiune serata din Cluj, la a cărei pregătire pentru întâia dată şi-au dat cel mai larg concurs doamnele din Comitetul de Onoare şi Patronaj, de sub prezidenţia doamnei Elena dr. Alexandru Vaida-Voevod, asigurând nu numai o reuşită materială, dar o mare izbândă morală, împrumutând din prestigiul personal Societăţii ce patronează.

Cu ocazia comemorării a 400 de ani dela suirea lui Petru Rareş pe tronul Moldovei, Societatea „Someşana“ a fost reprezentată prin vicepreşedintele ei la festivităţile ce au avut loc la ruinele cetăţii Ciceului unde din îngrijirea „Astrei“, s'a ridicat o troiţă.

Anul şcolar următor, 1927—28, sub conducerea dlui A. I. Mureşanu, Societatea s'a resimţit în activitatea ei de dificultăţile izvorîte pentru viaţa studenţească din congresul dela Oradea. Totuşi au putut fi ţinute şapte serate, în Cluj şi diferitele oraşe din cele două judeţe. Pentru partea artistică a seratelor a fost deosebit preţuit concursul artiştilor dela Opera Română şi Teatrul Naţional din Cluj. Numărul membrilor şi întinderea teritorială a Societăţii a crescut la începutul acestui an prin înscrierea unui grup de studenţi de pe Valea Bistriţei şi din oraşul Bistriţa, desprinşi

din Societatea „Coşbuc". Tot în acest an s'au modificat statutele. Preşedintele Societăţii, d. A I. Mureşanu, a început publicarea unei gazete săptămânale „Generaţia Nouă", care însă a încetat dela al patrulea număr.

Anul acesta, 1928—29, în fruntea Societăţii stă următorul comitet: Preşedinte: Gherasim Pintea, vicepreşedinte: Octavian Stanca, secretar general: Corneliu Manu, casier: Gheorghe Banu, secretari de şedinţă: Nicolae Mureşanu, Sabin Neamţiu, Ioan Filip, bibliotecar: Victor Deac, controlor. Mirca Rebreanu. Membri în comitet: Paraschiva Balint, Veturia Manu, Ghiţă Mureşanu, Eremie Şanta, Ioan Runcu, Adrian Silaghi, Wilhelm Şorban, Ioachim Apahidean, Emil Buia, Gheorghe Linul. Preşedintele: Comisiei artistico-literare: Ioan Mizgan, preşedinte al comisiei de ajutorare: Dionisie Gog, preşedinte al comisiei de propagandă culturală: Corneliu Lungu.

Atenţiunea actualului comitet se îndreaptă îndeosebi spre sate şi o intensă activitate a început pentru plasarea de biblioteci populare, puse la dispoziţia Societăţii de către Casa Şcoalelor. In acest scop va fi utilizată cu deosebire vacanţa de vară, pentru când se urmăreşte achiziţionarea unui aparat de proiecţiuni, auxiliar preţios pentru conferenţiarii la sate.

In cadrele programului cristalizat până acum şi, de sigur, în condiţiuni mai uşoare, chiar în cel mai sărac ţinut al ţării, celor ce vor urma le rămâne sarcina de a intensifica o activitate, sperăm, bine pornită.

Cercul cultural „Valea Târnavelor"

Anul înfiinţării: 1920.

Studenţii aparţinători judeţelor Târnava Mare şi Mică, întrunindu-se în căminul stud. „Casa Invăţătorilor" în ziua de 29 April 1922, au hotărît înfiinţarea unui cerc studenţesc sub numirea de „Cercul cultural Valea Târnavelor".

Intelectualii judeţelor noastre, informaţi fiind de înfiinţarea acestui cerc, au îmbrăţişat cu mult entuziasm această pornire, asigurându-ne tot concursul lor.

Mulţi s'au înscris ca membrii fondatori, între cari: Dnii Dr. Zaharie Boilă, I. Iosif, fost consilier la congresul de pace din Paris, Ion Modreanu, Aurel Mosora, Dr. Tr. Denghel etc.

Iar alţii, pentru sprijinul dat cercului au fost aleşi membri onorari: Dnii Dr. A. P. Bănuţ, Dr. I. Prescurea, Dr. D. Roman, I. Pop-Câmpeanu dr. Mih. Tătar, Dr. Holom, etc.

Prezidentă de onoare a cercului e dna Livia R. Boilă. Primul nostru comitet, cel mai sârguincios, a fost compus din Gh. Simu preşedinte, Horea Botezan vicepreşedinte, Alex. Căpăţînă secretar general, Virgil Botezan şi Dumitru Belea secretari de şedinţe, I. Popovici casier, Atanasiu Munteanu controlor, Emil Hurghişiu şi Octavian Velicea membri în comitet.

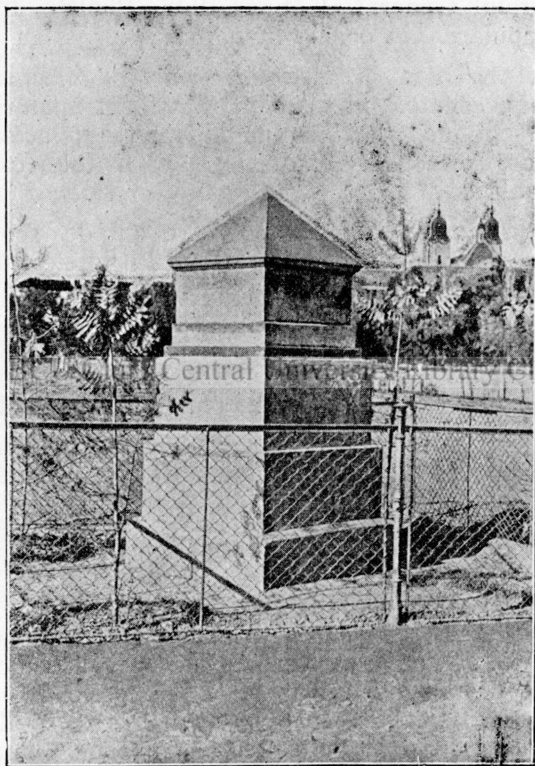
Spre realizarea scopului fixat în statute s'au nizuit şi comitetele care au urmat şi ale căror preşedinţi au fost Dnii Gh. Simu (1922—23), Alex. Căpăţină (1923—24). Gh. Simu (1924—25), Alex. Bărbat (1925—26), Dr. V. Munteanu (1926—27), Liviu Hulea (1927—28).

Astfel, pentru răspândirea culturii în pătura ţărănească şi crearea strânselor legături între această pătură şi cea intelectuală s'au ţinut conferinţe, s'au aranjat producţiuni teatrale, şi s'au înfiinţat biblioteci, iar pentru intensificarea raporturilor între noi şi ceilalţi intelectuali ai judeţelor noastre, s'au aranjat, în vacanţe, serate şi producţiuni teatrale. Activitatea cercului este foarte variată şi poate fi expusă în următoarele puncte:

1. *Publicaţii:* cercul primind o coloană specială la gazeta săptămânală din Blaj: „Unirea Poporului" o foarte bună gazetă pentru popor —

a trimis aproape pentru fiecare număr articole de cunoştinţe folositoare şi scurte conferinţe menite să contribuie la luminarea miilor de cetitori ai gazetei.

2. *Conferinţe* la sate s'au ţinut în toate vacanţele universitare. Ele se ţin în zilele de sărbătoare, când ţăranul e mai liber, şi spre fericirea

Piatra Libertăţii la Blaj.

noastră, el merge la aceste conferinţe cu aceeaş bucurie cu care merge la biserică.

Incurajăm orice acţiune cu caracter constructiv de aceea ei sunt foarte fericiţi când le „deschidem" micile lor producţiuni artistice cu câte

o conferinţă din diferite domenii, dar potrivite mediului căruia ne adresăm. Astfel s'a vorbit despre trecutul nostru, legile ţării, igienă, etc. Uneori aceste conferinţe sunt însoţite de reprezentaţii teatrale, aranjate de noi, când intrarea e benevolă.

3. *Biblioteci:* cercul, dispunând de o frumoasă bibliotecă rămasă dela regretatul ei membru Leon Maior, la care s'a mai adăugat şi una primită dela Directoratul General al Minist. Intr. Publice Cluj, a înfiinţat două biblioteci populare. Cu ocazia inaugurării lor, s'au aranjat şi petreceri populare.

Simţindu-se necesitatea bibliotecilor, am făcut apeluri la diferite instituţii şi autorităţi publice, dar nu ne-au răspuns; acelaş refuz şi din partea prefecturilor. Aceasta se datoreşte oare faptului că societatea „n'a suferit influenţe politice?"

4. *Festivalurile artistice şi seratele,* care au de scop intensificarea raporturilor de prietenie între studenţi şi ceilalţi intelectuali ai „circumscripţiei" noastre precum şi mărirea fondurilor destinate scopurilor culturale, s'au aranjat în vacanţe. Am fost sprijiniţi întotdeauna de Reuniunile Femeilor; sprijinul material ni l-a dat într'o mică măsură Prefectura judeţului Târnava-Mică. Incepând cu anul acesta, cercul nostru va fi subvenţionat anual de către cele două prefecturi: Târnava Mare şi Mică.

S'au aranjat 17 festivaluri în principalele centre, ca: Blaj, Sighişoara, Diciosânmărtin, Mediaş, Dumbrăveni, Bazna, Cetatea de Baltă etc.

Dacă n'am aranjat mai multe e şi vina autorităţilor, care, din cauza mişcărilor studenţeşti, ne-au stânjenit chiar şi manifestările cu caracter cultural.

5. *Intărirea şi susţinerea relaţiilor între studenţi* e necesară căci numai astfel se va crea acea unire, în care va consta trăinicia unui cerc şi prin care scopul lui se va putea realiza. De aceea se fac seratele. Existând acea prietenie membri vin cu plăcere la şedinţele plenare, câte 7—8 anual, ţinute de obiceiu în Palatul Universităţii. La realizarea scopului societăţii iau parte activă şi studentele: fac parte nu numai din comisia artistică, ci şi din comitet.

Datorită festivalurilor artistice şi a seratelor aranjate, fondul cerculai se cifrează la suma de 73.000 lei, repartizată astfel:

a) *Pentru propaganda culturală:* Infiinţarea de biblioteci, conferinţe, festivaluri artistice.

b) *Ajutorarea materială a membrilor cercului.* Acest ajutor constă în împrumuturi pe termen de 45 zile şi numai pe baza indexului. Banii

fiind restituiţi la timp, fiecare membru se va putea folosi de ei, atunci când va avea nevoie.

c) *Ajutorarea membrilor bolnavi.* Prin susţinerea lor în sanatoare; astfel unul a fost trimis la Colibiţa, altul la Călimăneşti. Numai membri activi sunt ajutaţi. Tot din acest fond s'a donat societăţii „Caritatea" suma de 2500 lei, pentru fondul destinat susţinerii studenţilor bolnavi la sanatorul dela Colibiţa.

d) *Ridicarea unei plăci comemorative lui Axente Sever,* în comuna sa natală Frâua, Târnava-Mare. Societatea având materialul necesar adunat, placa va fi ridicată în vara acestui an de către actualul comitet, compus din: dl N. Mohaiu preşedinte, dra Finica Popovici viceprezidentă, Tuliu Racoţă, secretar general, Ion Frăţilă şi Ion Cândea secretari de şedinţe, Eugen Popov casier, Onoriu Cheţanu controlor, Victor Bărgău şi Emil Ticuşan, membri în comitet.

Tot comitetul va redacta şi o monografie a lui A. Sever, pentru a fi cât mai cunoscută activitatea ce a desfăşurat-o acest fiu al judeţului nostru.

Zece ani de viață studențească la Cluj

Zece ani de viață studențească la Cluj

Universitatea ungurească din Cluj, înființată la 1872, a adăpostit între zidurile sale puțini români, deși numărul celor care studiau era, și înainte de război, destul de mare. Familiile cu tradiție românească trainică, școalele Brașovului și ale Blajului și plaiurile românești ale Sibiului și Orăștiei își trimiteau mai bucuros fiii să studieze departe, în inima altor țări, la Viena, Graz, Padova, Lipsca sau Berlin, decât să-i lase în voia desnaționalizărei care se pregătea prin școalele superioare dela Budapesta și Cluj.

In timp ce acolo înflorea libertatea la lumina științei, aici se falșifica știința pentru suprimarea libertății unui popor de milioane. Altul era numele nostru, altul numărul românilor în această țară, alta era limba, originea și viața lor, învățate dela profesorii din Cluj și Budapesta și altul era adevărul dela Universitățile Apusului.

Și reacția s'a produs din partea conștiinței românești, prin ocolirea sistematică a acestor Universități.

Totuși, cei lipsiți de mijloace pentru studii în țări străine — cu dragostea de neam în inimă — riscau apropierea și se înscriau și la Universitățile ungurești. La cererea lor au luat ființă în Ungaria primele catedre de limba și literatura română.

Cei dintâi profesori au fost, la Budapesta Alexandru Roman și apoi Gh. Ciocan, iar la Cluj Grigorie Silași. In preajma lor studenții încep a se organiza în societăți literare românești, nepăsători de loviturile pe care le pregătea stăpânirea. Sub conducerea profesorilor ia ființă la Budapesta societatea „Petru Maior“ și la Cluj societatea „Iulia“.

Viața românească mijește în Universități, dar țara, sesizată de pericol, înlătură cu timpul pe *români* dela catedre, ca să instaleze în locul lor oameni cu nume românesc, dar în care suflet românesc nu s'a sălășluit niciodată. Iosif Siegescu la Budapesta și Moldovan Gergely la Cluj se depărtează de exemplul trecutului, supuși altor interese; organizațiile sunt șicanate, desființate și persecuțiile încep.

La Budapesta societatea „Petru Maior“ a strâns în jurul său pe cei tari ca și pe cei șovăitori și cu ajutoare din toate părțile a luptat, încrezătoare în izbânda care n'a întârziat prea mult.

La Cluj apăsarea era mai mare. Şi atunci, ca o izbăvire, banca „Economul" a început a ajuta pe studenţii români cu masa, a-i ocroti şi a-i îndruma. Internatul „Petran" a adunat între pereţii neîncăpători din Str. Bisericii ortodoxe pe cei săraci, împărtăşindu-i pe lângă cele materiale cu suflet românesc. Şi, generaţie după generaţie, puţinii români care treceau pe la Cluj au adunat în luptele tinereţei forţe pentru bărbăţie.

Din sbuciumul studenţimii răsare în 1913 revista „Noi" plină de curaj. Se făcea pregătirea pentru ziua cea mare. A venit apoi războiul şi a împrăştiat studenţii români pe toate fronturile monarhiei. Ce-au făcut ca ostaşi pentru neam o spun realităţile de azi. Anul 1918 a adus Unirea. Studenţii întorşi de pe fronturi, veniţi din revoluţie, sătui de neajunsurile trecutului, merg la Alba-Iulia să afirme alături de neamul întreg unitatea naţională iar în 24 Dec. 1918 primesc la Cluj armata română. La Budapesta nu se mai poate vorbi de viaţa studenţească românească. Cei dinainte de război absolvaseră, cei veniţi din război nu s'au mai întors la Budapesta. Târziu, Societatea „Petru Maior" vine la Cluj — adecă averea ei, căci oamenii veniseră — şi aici se plămădeşte o viaţă nouă.

Studenţii cer Universitate românească şi comisii de examinare româneşti. La 12 Mai 1919 statul român preia conducerea şi administrarea Universităţii şi anul şcolar 1919—20 începe plin de speranţe.

In locul străinilor care populau băncile Universităţii şi ale Academiilor de Agricultură şi Comerţ, răsar studenţi români adunaţi din toate părţile unde îi împrăştiaseră greutăţile zilelor de ieri şi pornesc spre şcoalele superioare un număr însemnat de studente fapt neobişnuit până atunci.

In faţa numărului considerabil se impune o grabnică organizare a studenţimii în asociaţii şi astfel în 13 Noembrie 1919, o săptămână după deschiderea cursurilor, apar primele cinci societăţi pe Facultăţi (Drept, Litere, Medicină, Farmacie şi Ştiinţe); în curând apar societăţile dela Academii, după românizarea instituţiilor, şi cercurile regionale ardelene. Desvoltarea cercurilor a continuat, unele s'au desmembrat, altele noui s'au înfiinţat, mai târziu s'a organizat şi studenţimea de peste Carpaţi, al cărei număr a crescut din an în an.

Astăzi există 20 cercuri regionale a căror rost şi activitate o expun pe larg rapoartele precedente.

Pentru contactul studenţimii dela diferitele Facultăţi şi Academii, pentru raportul cu celelalte centre universitare şi pentru suprema reprezentare a studenţimii clujene, a luat fiinţă în 1920 Centrul Studenţesc, botezat mai târziu cu numele fostei societăţi de lectură „Petru Maior" dela Budapesta, a cărei avere şi arhivă a fost adusă şi predată studenţimii clujene.

La congresul general studenţesc ţinut în 1920 la Cluj se stabilesc cele dintâi raporturi între Cluj şi celelalte centre universitare şi se hotăreşte constituirea „Uniunii Naţionale a Studenţilor din România“, pentru interesele generale studenţeşti şi pentru raporturile internaţionale.

Uniunea intră în „Federaţia Internaţională a Studenţilor“, participă la congresele internaţionale dela Roma şi Paris, adună material din toate centrele pentru muzeul studenţesc internaţional care se întemeiază la Praga, căutând să afirme peste hotare munca şi tenacitatea românească.

Raporturile cu străinătatea încep temeinic. Grupuri de studenţi din Cluj vizitează ţările Europei: Italia, Germania, Austria, Cehoslovacia, Polonia, Turcia etc., iar clujenii au fericirea să primească în repeţite rânduri studenţi din Franţa, Italia, Cehoslovacia, Turcia, Danemarca, Bulgaria şi Polonia. Raporturile începute vor continua cu însufleţire şi sperăm că vor contribui mult la cunoaşterea ţării în străinătate.

*

Numărul studenţilor minoritari — în anii dintâi după Unire — scade, în raport cu cifra de sub vechea stăpânire. Ungurii considerând schimbările trecătoare, refuză să-şi trimită copiii la instrucţie românească; saşii se îndreaptă mai bucuros spre Universităţile din Germania şi Austria de teama tulburărilor care credeau că s'ar mai putea ivi; evreii, singurii care n'aveau ce pierde din învălmăşală, invadează învăţământul, covârşind uneori chiar şi numărul românilor [1]). Atunci au început mişcările studenţeşti care au durat ani de zile; sub presiunea împrejurărilor proporţionalitatea s'a shimbat; evreii au luat drumul spre universităţile străine, iar ungurii şi saşii, convinşi de trăinicia hotarelor s'au reintors la Cluj. Numărul lor este astăzi destul de important, iar faptul că se împărtăşesc fără părtinire din toate beneficiile pe care statul le acordă studenţimii — burse, locuri în căminuri, scutiri de taxe — îi face încrezători în ţară şi buni camarazi.

*

In urma agitaţiilor pe chestiunea studenţilor evrei se ivesc neînţelegeri chiar între studenţi şi profesori şi munca intelectuală stagnează un timp. Revendicările studenţimii duc la greve din ce în ce mai numeroase şi ani întregi sunt sacrificaţi. Studenţii pierd examenele, conducătorii mişcărilor sunt întemniţaţi, judecaţi pe la toate curţile cu juraţi şi consiliile de război din ţară şi achitaţi peste tot; sunt eliminaţi şi reprimiţi în Universităţi şi Şcoli Superioare; încrederea în acţiunile lor şovăeşte un timp şi activitatea tuturor societăţilor e împiedecată. Tulburarea creşte apoi şi naţionalismul studenţimii ia drumul partidelor politice. Idealismul

[1]) Vezi statistica facultăţii de medicină, anexată.

mişcărilor e speculat şi mişcarea însăşi e compromisă de politicianism. I-a fost dat studenţimii să îndure pe lângă jertfele examenelor pierdute, pe lângă jertfele conducătorilor închişi ca răufăcătorii, şi jertfa prestigiului ei.

In schimb mişcările şi congresele studenţeşti cu consecinţele lor îndreaptă ochii tuturor spre o îngrijorătoare problemă naţională şi chiar dacă acesta ar fi singurul rezultat al unei lupte de şase ani, se poate spune că studenţimea şi-a făcut datoria.

Departe de agitaţiile politice, dar mereu naţionalistă, va munci şi în viitor pentru binele ţării. Va munci în Universitate pentru a putea lupta şi învinge în viaţă.

*

Nivelul intelectual al Universităţii din Cluj, atât în ce priveşte corpul profesoral cât şi studenţimea, este netăgăduit superior în ultimii zece ani, faţă de ce era înainte. In această privinţă mai elocventă considerăm constatarea inserată de profesorul universitar Kornis dela Budapesta într'un studiu al său asupra situaţiei instituţiilor culturale din teritoriile deslipite de Ungaria: afirmaţiile foştilor profesori dela Universitatea din Cluj că ar fi fost înlocuiţi cu învăţători români dela sate care nu cunosc măcar aparatele, necum să ştie lucra cu ele, sunt absolut gratuite; dimpotrivă, a avut ocazie să se convingă că la Cluj există de la preluarea imperiului de către români o serioasă mişcare ştiinţifică şi culturală, dela care ar putea să înveţe ceva şi cei dela Budapesta.

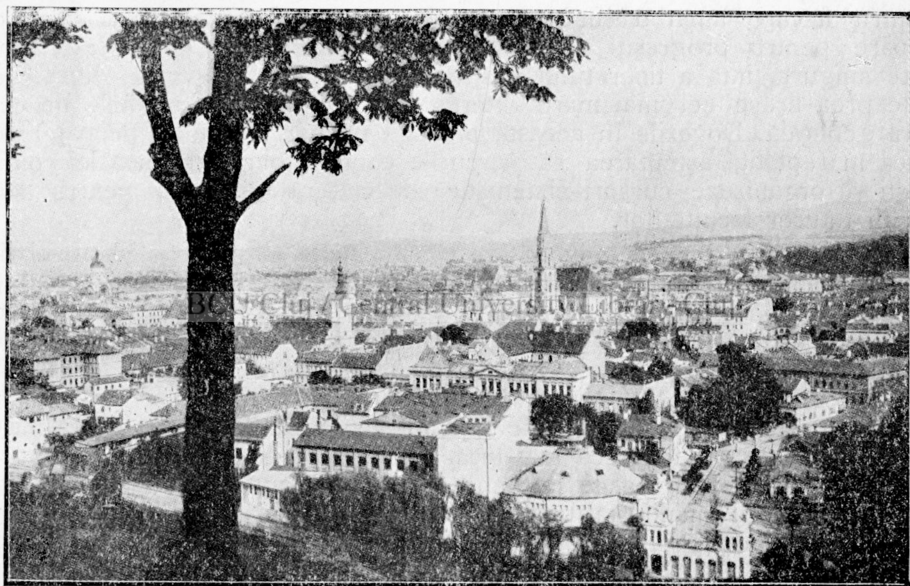
Viaţa spirituală a studenţimii române din Cluj are, în mod firesc, o întreită înfăţişare: în domeniul ştiinţific de specialitate al fiecăruia, la facultatea ce urmează; preocupările de cultură generală şi organizarea vieţii religioase.

*

O muncă febrilă, cu rezultate îmbucurătoare, din ce în ce mai apreciate — uneori găsindu-şi ecou şi peste graniţe — se de sfăşoară în laboratoarele şi seminariile Universităţii şi Academiilor din Cluj. Dovada acestei activităţi nu o constitue numai numărul considerabil al diplomelor de licenţă şi doctorat obţinute, dar o serie de publicaţii ale diferitelor institute, demne de relevat.

Facultatea de Medicină a Universităţii din Cluj îşi poate disputa, sub raportul progresului ştiinţific realizat în ultimii zece ani, întâietatea cu facultatea din Bucureşti şi chiar cu facultăţile similare din Apus. In laboratoarele şi clinicile sale s'au remarcat până acum numeroase elemente tinere de o reală valoare. Tezele de doctorat şi comunicările publicate însemnează reale contribuţii la progresul ştiinţei medicale. Dease-

menea la Facultatea de Litere, buletinele Institutelor de filologie, istorie şi psihologie înfăţişează munca tinerei pleiade de cercetători şi învăţaţi, formaţi de Universitatea românească a Clujului. La Facultatea de Ştiinţe, remarcăm cu deosebire activitatea Institutului de chimie al cărui buletin este urmărit cu viu interes şi în străinătate şi pentru contribuţiile tinerilor cercetători. Institutul de geologie şi Institutul de matematici au format deasemenea, până acum, câţiva distinşi elevi. Nu mai puţin la ce-

Clujul. Vedere generală. Fotofilm

lelalte Facultăţi şi Academii s'au făcut cele mai sigure începuturi de serioasă îndrumare ştiinţifică.

Ceeace s'a iniţiat şi propăşit în cei zece ani trecuţi, îndreptăţeşte la cele mai optimiste nădejdi asupra rolului de primă importanţă ce va avea Clujul universitar în viaţa ştiinţifică. Temeiul acestui progres rezidă în primul rând, în strânsa colaborare dintre profesori şi studenţi, ucenici iniţiaţi cu îngrijire şi îndrumaţi cu stăruinţă de maeştrii lor şi dintre care mulţi au reuşit să câştige catedre la Universitatea noastră. Continuarea şi intensificarea acestei conlucrări, susţinută de ajutorul bănesc al statului,

va transforma viaţa noastră universitară într'un focar de cultură, în care cercetători distinşi şi creatori îndrăzneţi vor fi chemeţi să întărească dreptul nostru asupra acestui pământ prin valorile culturale originale ce vor da, drept contribuţie demnă de a aşeza ţara noastră printre ţările civilizate ale lumii.

*

Specializarea este urmărită desigur cu multă străduinţă, atât în vederea vieţii practice — căci o diplomă constitue posibilitatea de trai pentru fiecare tânăr trecut prin şcoală — cât şi dintr'o firească preocupare pentru progresul adevărurilor ştiinţifice. Dar specializarea nu este singura ţintă a tineretului nostru universitar; dimpotrivă, după cum este prea firesc cel mai mare interes se manifestă pentru ideile de cultură generală. Dovezile în această privinţă ne par suficiente pentru a judeca îndreptăţită aşteptarea ca cercurile conducătoare ale şcoalei româneşti să organizeze cursuri sistematice de cultură generală pentru studenţii tuturor facultăţilor.

La începutul vieţii universitare româneşti la Cluj, existau astfel de cursuri pentru istoria şi literatura naţională. Au fost foarte frecventate şi de aceeaşi consideraţie se bucură şi cele câteva cursuri de specialitate ale căror obiecte oferă interes, prin caracterul lor general-cultural şi pentru nespecialişti. Se cuvine să amintim, printre acestea, cursul de sociologie a d-lui prof. Virgil Bărbat şi prelegerile diferiţilor profesori ai Universităţii sau invitaţi, făcute sub auspiciile Extensiunei Universitare. In toate aceste prilejuri cea mai încăpătoare sală de conferinţe a Universităţii — Amfiteatrul Vasile Pârvan — este totdeauna prea mică. Acelaş mare interes îl manifestă tineretul universitar şi pentru conferenţiarii străini care cercetează, invitaţi sau întâmplător, în vremea din urmă tot mai des, Clujul.

Din preocupările culturale studenţeşti a răsărit adesea gândul unei reviste proprii. Diferite societăţi şi-l-au înscris chiar în programul de activitate şi au încercat realizarea lui. Astfel în Februarie 1922 a şi apărut, cu acest caracter, revista „Lumea Universitară“, sub îngrijirea centrului „Petru Maior“. Au colaborat la ea şi profesori, a încetat însă curând din motivele care fac imposibile şi azi vieţuirea unei publicaţii studenţeşti, între care motive, nu trebuie bănuită câtuşi de puţin lipsa de talent şi pricepere din partea tinerimei universitare.

Au stat, în schimb, deschise coloanele revistelor literare şi ştiinţifice, prin care, odată acceptat printre colaboratori, orice tânăr dotat s'a putut releva.

*

STATISTICA GENERALĂ A STUDENŢIMII CLUJENE IN ANII 1919–20—1928–29.

Facultatea	Drept							Litere							
					Străini							Străini			
ANII	Total	Studenţi	Studente	Români	Evrei	Alţii	Doctori	Total	Studenţi	Studente	Români	Evrei	Alţii	Licenţiaţi	Doctori
1919–20	1098	1098	—	913	52	131	64	114	61	53	92	10	12	—	1
1920–21	1316	1313	3	1027	140	146	120	138	86	52	97	22	19	2	3
1921–22	1107	1193	4	914	148	135	117	22	158	83	160	22	39	4	3
1922–23	1238	1234	4	908	138	192	115	389	247	142	251	37	101	10	3
1923–24	960	955	5	754	91	115	95	330	204	126	240	14	76	11	6
1924–25	967	957	10	763	45	159	124	404	220	184	287	20	97	18	5
1925–26	1073	1043	30	824	52	197	95	429	201	228	318	25	86	44	2
1926–27	1185	1153	32	833	91	261	100	527	236	291	387	33	107	45	4
1927–28	1147	1119	28	801	84	262	96	578	264	314	420	27	131	64	2
1928–29	1079	1047	32	706	94	279	54*	709	321	388	529	23	147	42*	1*

Facultatea	Medicină							Farmacie							
					Străini							Străini			
ANII	Total	Studenţi	Studente	Români	Evrei	Alţii	Doctori	Total	Studenţi	Studente	Români	Evrei	Alţii	Licenţiaţi	Doctori
1919–20	797	692	105	451	247	103	92	64	57	7	20	16	28	—	–
1920–21	1007	928	79	432	485	90	152	83	83	—	24	31	28	16	—
1921–22	828	717	111	422	357	138	137	51	36	15	8	15	28	27	—
1922–23	703	576	127	355	300	48	103	72	54	18	10	16	46	16	—
1923–24	472	404	68	343	100	29	132	61	50	11	11	8	42	11	—
1924–25	524	444	80	371	76	77	111	66	49	17	17	11	38	16	—
1925–26	577	451	126	367	67	143	109	97	63	34	30	9	58	25	1
1926–27	622	487	135	420	52	150	95	154	116	38	45	22	87	18	—
1927–28	509	437	72	390	13	106	76	152	112	40	33	21	98	28	—
1928–29	616	563	83	491	33	120	26*	132	93	39	30	20	82	23*	—

Facultatea	Ştiinţe								Agricultură						
					Străini								Străini		
ANII	Total	Studenţi	Studente	Români	Evrei	Alţii	Licenţiaţi	Doctori	Total	Studenţi	Studente	Români	Evrei	Alţii	Ingineri
1919–20	79	57	22	57	7	15	–	1	82	82	–	30	—	52	9
1920–21	104	74	30	89	11	4	—	1	93	93	–	54	—	38	17
1921–22	131	86	45	105	13	13	1	—	73	73	–	53	—	20	—
1922–23	179	103	76	133	18	28	7	6	93	93	–	79	—	14	23
1923–24	195	105	90	156	14	25	10	1	77	73	4	46	—	31	14
1924–25	214	104	110	180	6	28	15	4	63	60	3	39	—	24	10
1925–26	218	118	100	182	6	30	26	2	92	89	3	76	—	16	9
1926–27	220	117	103	174	2	44	27	3	73	70	3	45	1	27	8
1927–28	355	199	156	291	6	58	56	2	112	108	4	86	1	25	12
1928–29	455	262	193	372	6	83	30*	1*	102	99	3	69	1	32	—*

Facultatea	Comerţ								Teolog.		
					Străini						
ANII	Total	Studenţi	Studente	Români	Evrei	Alţii	Absolvenţi	Licenţiaţi	Total	Abselvenţi	Licenţiaţi
1919–20	A funcţionat sub conducer a ungurească								S'a înfiinţat în 1924		
1920–21	39	37	2	38	–	1	–	—			
1921–22	107	101	6	94	3	10	–	–			
1922–23	264	252	12	190	40	34	35	9			
1923–24	213	188	25	185	5	23	38	35			
1924–25	290	238	52	249	7	34	67	50	64	16	—
1925–26	263	217	46	220	7	36	64	31	73	9	–
1926–27	258	215	43	224	4	30	78	58	62	9	—
1927–28	263	203	60	222	2	39	68	40	87	23	2
1928–29	317	227	90	260	3	54	—*	—*	106	—*	—*

* până la 1 Aprilie 1929.

Printre preocupările spirituale ale studenţimei nu putem tăcea organizarea vieţii religioase. In această privinţă mai este desigur, mult de făcut. Bisericile noastre naţionale absorbite de activitatea de refacere interioară, acordă, în general, prea puţină importanţă practicei vieţii relioase la oraşe şi tinerimea universitară, deşi aici mai degrabă decât oriunde teama de înstrăinare dela credinţa srăbună ar fi justificată, ca să nu vorbim de grija eventuală ce ar trebui să poarte conducerea bisericească pentru înstăpânirea unui sănătos spirit creştinesc în pătura intelectuală, care abandonând originea rurală, în materie religioasă rămâne la catechism.

O educaţie îndelungată a ţinut pe românii ardeleni strâns legaţi de instituţiile strămoşeşti şi bisericeşti în special, care ne-a conservat neamul şi ne-a oferit, prin şcoalele ce susţinea sub regimul unguresc, posibititatea culturei în limba noastră. Ataşamentul pentru biserică desigur că nu putea fi serios periclitat nici chiar de valul doctrinelor socialiste care încerca să-şi facă drum spre sufletul şi mintea studenţimei clujene în momentul, când, dintr'o altă extremă, sub alarma pericolului — foarte real — evreesc la Universitate, se determină un curent de regenerare naţională de pe stindardul căruia nu lipsea semnul crucii.

In ce priveşte practica religioasă propriu zisă, trebuie să remarcăm că un început a fost făcut de d. prof. Ion Lupaş, în timpul directoratului dsale la căminul Avram Iancu.

Din astfel de preocupări a luat fiinţă, pe de altă parte, *Societatea Studenţilor Uniţi,* la 23 Ianuarie 1927, aşezată sub directa supraveghere a I. P. S. S. mitropolitului dela Blaj şi afiliată Asociaţiei Internaţionale a Studenţilor Catolici „Pax-Romana“ în care, în primul rând urmăreşte contrabalansarea influenţei studenţimii catolice maghiare, căci chiar în statute este specificat că a fi unit înseamnă a fi bun român. Societatea Studenţilor Uniţi, pătrunsă de un accentuat naţionalism, are drept scop infiltrarea religiei catolice în sânul studenţimei aparţinând acestei religii, apărarea credinţei împotriva rătăcirilor posibile, înfiinţarea unui fond de ajutorare şi ridicarea unui cămin pentru studenţii români uniţi care să fie un focar de pilduitoare viaţă creştinească.

Pentru realizarea acestui program Societatea Studenţilor Uniţi — sub prezidenţia Dlui Gheorghe Suciu, şi anul acesta a dlui Ion Socaciu — a organizat conferinţe ţinute de prelaţii bisericii unite, între care remarcăm conferinţele canonicului Coltor şi ale P. S. S. episcopului Alexandru Nicolescu dela Lugoj care a vorbit cu prilejul exerciţiilor spirituale din postul mare 1929 despre suflet, despre păcat, despre moralitatea studenţească, despre Sfânta Eucaristie. A colaborat strâns cu Societatea Femeilor Unite

„Sfânta Maria" şi cu Reuniunea Corală Unită. Asociaţia centrală dela Cluj are filiale la Oradea, aşezată sub patronajul P. S. S. episcopului Frenţiu, la Timişoara sub patronajul P. S. S. episcopului de Lugoj şi în curând se va înfiinţa filiala dela Bucureşti sub oblăduirea P. S. S. episcopului Hossu al Gherlei.

Toţi studenţii români, fără deosebire de confesiune, frecventează conferinţele organizate de Asociaţia Femeilor Ortodoxe precum şi cele ale Societăţii Femeilor Unite şi fac parte din societăţile corale în serviciul celor două catedrale româneşti ale Clujului.

Pentru închegarea legăturilor cu Asociaţia Internaţională a Studenţilor Creştini (interconfesională) nu s'a făcut, durere, nimic dela vizita dlui Hofmann, un delegat al acestei organizaţii, la Cluj, deşi cea mai mare nevoie este şi studenţimea noastră ar trebui să acorde multă atenţie raporturilor cu toate organizaţiile internaţionale şi să participe la toate acţiunile şi manifestaţiile internaţionale, unde duşmanii noştri de veacuri nu pierd nici un prilej de a ne ponegri şi de a unelti împotriva noastră, încercând să solidarizeze la acţiunea lor de subminare a prestigiului ţării româneşti pe diferiţii reprezentanţi ai naţiunilor civilizate.

* * *

Calitatea de student constitue, în accepţia curentă, o carte de vizită care deschide larg porţile vieţii sociale pentru orice tânăr. Aşa a fost înainte, aşa este aiurea şi, desigur, aşa este şi la noi acum, în afară de câteva modificări impuse de împrejurările speciale ale vremii. Viaţa socială a studenţimei nu poate fi înţeleasă numai în sensul raporturilor cu lumea dinafară, dar un mare capitol constitue viaţa ei interioară, în căminuri, diferitele organizaţiuni şi festivităţile universitare ce aranjează.

Provenienţa studenţilor, în mare majoritate, este rurală; elemente robuste dela sate ajungând prin şcoalele secundare până pe băncile Universităţii, vor trebui să plece cu o diplomă, care le deschide intrarea într'un alt mediu social, dar care este şi singura lor posibilitate de trai, singura lor zestre. Din această cauză este o tendinţă accentuată la tinerii veniţi la şcoalele superioare de a se plasa în unul din căminurile studenţeşti. Aceste căminuri sunt înfiinţate şi subvenţionate de diferite ministere şi societăţi particulare.

Cel mai modern cămin din Cluj este Căminul „Avram Iancu", întreţinut de Ministerul Istrucţiunii. Adăposteşte câte 50 studenţi bursieri dela fiecare facultate şi câte 25 solvenţi (în afară de medicină). Bursele sunt în natură, acordate prin concurs şi menţinute dintr'un an în altul prin constatarea examenelor în regulă de fiecare decanat. Tot Ministerul Instrucţiunii întreţine căminul studentelor deasemenea bine amenajat.

Ministerul Sănătăţii a susţinut până anul acesta căminul „Salvarea" care însă a fost desfiinţat, rămânând la dispoziţia studenţilor în medicină căminul „V. Babeş". Societatea Invăţătorilor Români din Ardeal întreţine, din cotizaţiile membrilor ei, căminul „Casa Invăţătorilor" şi „Căminul Fetelor de Invăţători"; în aceste două cămine sunt bursieri şi semibursieri întreţinuţi din fondurile asociaţiei. In căminul „Casa Invăţătorilor" sunt primiţi şi studenţii care beneficiază de burse în bani de 600 şi 1000 lei lunar, acordate de stat.

Conducerea tuturor căminurilor menţionate mai sus o are Comisia Căminurilor de pe lângă Universitate.

Mai avem căminuri studenţeşti pe lângă fiecare Academie, apoi căminul studentelor unite susţinut de mitropolia Blajului, care pentru anul viitor a anunţat înfiinţarea unui cămin şi pentru studenţi.

Viaţa în căminuri este mulţumitor organizată, oferind confortul şi serviciul cel mai bun posibil între condiţiunile date şi contând împrejurarea capitală că majoritatea locuitorilor acestor căminuri o constitue bursierii, pentru care statul şi asociaţiile respective varsă o sumă minimală.

Nu este neglijată nici putinţa de distracţie în orele libere, în care scop stau la dispoziţia studenţimei casine, săli de ziare, reviste şi de lectură, arene sportive şi grădini. In această privinţă iarăş Căminul „Avram Iancu" stă în frunte, drept cel mai european din România.

Studenţimea noastră găseşte astfel posibilitatea de a avea o viaţă socială proprie în aceste case proprii.

Studenţii externi o duc ceva mai greu. Pentru ameliorarea situaţiei lor se urmăreşte înfiinţarea unei cantine studenţeşti.

* * *

Cu societatea clujană studenţimea mai are şi altfel de raporturi. Se cuvine să amintim cu mulţumire asistenţa ce oferă în fiecare an câtorva studenţi sanatorul dela Colibiţa, al Societăţii „Caritatea", a cărei prezidentă, dna Olivia dr V. Deleu, este constanta prietenă a studenţimii, venindu-i în ajutor pe toate căile posibile.

Acelaş ajutor l-a oferit totdeauna şi „Reuniunea Femeilor Creştine". Dna Dr Elena Bratu a fost cea mai ocrotitoare mamă a tuturor studenţilor care au suferit fie din cauza mizeriei, fie din pricina mişcărilor studenţeşti.

Asistenţa medicală pentru studenţime este organizată de Universitate şi Academii la Clinicile Universităţii.

In năzuinţele culturale, studenţimea a beneficiat în mod deosebit din partea „Ligii Culturale" care, în fiecare vară, ne pune la dispoziţie un

număr de burse la Universitatea de vară dela Văleni a dlui prof. Iorga.

Raporturi de colaborare, prin societăţi, studenţimea are cu societatea „Astra" pe terenul culturalizării maselor, iar în alte domenii, cu alte societăţi.

* * *

Pentru educaţia fizică a studenţimii s'a constituit în 1920 Societatea Sportivă a Studenţilor Universitari (S. S. S. U.) stând sub conducerea profesorilor universitari. Conducători ai societăţii au fost dnii profesori dr Meţianu, dr R. Boilă, dr Silviu Dragomir şi dr C. Tătaru.

Secţiile societăţii au desvoltat o remarcabilă activitate în toţi anii. Secţia de atletism a câştigat în trei ani consecutiv „Cupa Carol" (1922, 1923 şi 1924), păstrând-o definitiv după a treia învingere. In 1925 societatea a câştigat la concursurile dela Torino „Cupa Torino" şi o diplomă de onoare pentru strălucitele rezultate obţinute de toate secţiile.

Echipa de foot-ball şi tenis a câştigat frumoase izbânzi în Franţa, Cehoslovacia, Jugoslavia şi Italia, iar în Cluj a deţinut ani de-a rândul şampionatul, fiind clasată între cele dintâi echipe din România.

Studenţi clujeni au luat parte în echipele de football la matchuri internaţionale, aducând, nu odată, glorie Clujului.

In afară de activitatea sportivă a societăţii, căminurile studenţeşti au înfiinţat săli de gimnastică terenuri de tenis; se organizează întreceri sportive între căminuri, între societăţile pe Facultăţi şi Academii. Avântul e din ce în ce mai mare şi prin cointeresarea întregei studenţimi se lucrează astăzi la intensificarea vieţii sportive.

* * *

In activitatea universitară o piedecă gravă este lipsa de unificare a învăţământului superior. Din această cauză trecerea studenţilor dela o Universitate sau Academie la alta se face cu foarte mari greutăţi, cu examene de diferenţă şi chiar cu pierderi de ani; diplomele din diferite centre universitare nu sunt echivalente, sau chiar echivalente fiind, unele sunt mai bine considerate în defavorul altora. Pentru a nu mai continua această stare de lucruri, o mai mare unificare a învăţământului şi o egalitate a numărului anilor de studii şi a numărului examenelor se impune. Studenţimea diferitelor Facultăţi şi Academii a cerut acest lucru ministerelor în repeţite rânduri şi sperăm că vremea va nivela aceste neajunsuri. Tot în ordinea acestor orientări pentru viitor, un vechiu deziderat al clujenilor este edificarea unei Case a studenţimii, care să fie sediul tuturor societăţilor, locul de întâlnire al studenţimii şi de păstrare a tradiţiilor. In 1925 preşedintele societăţii „Moldova Întregită", dl Nicolae Crâşmariu a convocat în acest scop pe toţi conducătorii asociaţiilor la centrul studenţesc. Dar, din lipsa de fonduri şi... de încredere în intre-

prinderile studenţeşti îndată după mişcări, nu s'a putut realiza nimic. Cu aceeaş lipsă de rezultat s'a discutat ani dearândul construirea unui sanator studenţesc la Borsec. Viitorilor studenţi le dorim însufleţirea celor vechi şi mai multe posibilităţi pentru grabnica înfăptuire a aspiraţiilor din trecut.

* *
*

Viaţa Clujului e viaţa studenţească. O spune aceasta instituţiile universitare de pe toate străzile, o spune marea de chipie roşii revărsată în întreg oraşul şi o confirmă lipsa de animaţie din timpul verii, când studenţimea părăseşte Clujul.

In fiecare toamnă odată cu anul şcolar şi munca intelectuală începe şi seria ceaiurilor de cunoştinţă, încep seratele şi balurile care adună toată studenţimea, stabilind o comunitate sufletească inexistentă în alte centre universitare.

Primăvara se fac serbări câmpeneşti, maialuri, excursii prin pădurile Clujului, prin satele şi pe dealurile din împrejurimi.

In Mai şi Iunie, când activitatea şcolară se intensifică, parcurile şi grădinile botanice, împreună cu pădurile şi dealurile distracţiilor de peste an, oferă refugiu celor dedicaţi studiului.

Atât tradiţia muncii cât şi a veseliei tinereşti şi a demnelor petreceri studenţeşti e pe drum bun.

Cei ce vor scrie peste zeci de ani alte pagini de viaţă studenţească vor putea judeca mai obiectiv ce s'a făcut în aceşti zece ani şi vor aprecia după împrejurări rândurile pe care noi le încheiem.

RĂSPUNSUL

LA CÂRTIREA CAREA S'AU DAT PERSONEI LUI PETRU MAIOR AUTORULUI ISTORIEI CEII PENTRU ÎNCEPUTUL ROMÂNILOR ÎN DACHIA

LA BUDA
ÎN CRĂIASCA TIPOGRAFIE A UNIVERSITATEI UNGARIEI
1814

Introducere

Răspunsul ce-l reproducem aici este scris, *după părerea mea,* de Petru Maior.

Convingerea aceasta o impune conţinutul broşurei, căreia i-am putea cità, paralel, texte din *Istoria pentru începutul Românilor* şi din *Istoria bisericei* de Petru Maior; o impune şi stilul, în care apar forme ce se găsesc şi în alte scrieri de-ale lui.

Petru Maior concentrà pe-atunci (1812—1814) tot ce opoziţia contra episcopului I. Bob avea de zis, de răspândit.

In cazul de faţă Petru Maior avea de apărat şi numele său, reputaţia sa, contestată de tabăra adversă. De astă dată nu mai erà vorba de idei istorice sau de organizări ecclesiastice, ci de simburele temperamentului său, de egoismul autorului tulburat. Cazul de faţă completează, deci, chipul etic al istoricului nostru, arătându-ni-l *cum* reacţionà contra adversarilor săi.

Broşura este un izvor biografic de mâna întâia Dacă ar fi mai liniştită, aş compara-o, ca valoare biografică, cu elegia lui Şincai despre sine însuşi, care a reprodus-o A. P. Ilarianu în biografia acestui istoric.

Tinerii Centrului „P. Maior", cari retipăresc broşura fac un bun serviciu istoriografiei „şcoalei latiniste", în al cărei interior toţi suntem datori a încerca să pătrundem cu toate punctele de vedere ale criticei moderne, deci şi cu cel mai nou, care este criteriul *caracterologic.*

Pentru acest serviciu le mulţumesc şi eu, tinerilor.

Cluj, 14. V. 1929.

G. Bogdan-Duică

P. S. Scopul retipăririi este istoric; deci s'au suprimat unele forme vechi greoaie; nu mai tipărim *seate,* ci *sete; veste,* nu veaste; ş. a.

Răspunsul

la cârtirea carea s'au dat asupra personei lui Petru Maior autorului istoriei ceii pentru începutul Românilor în Dachia.

Cu arsă sete dorea toţi Românii împreună cu mine, ca să vadă vro istoriuţă şi în partea lor după atâtea hule dela cei streini asupra Românilor vărsate. Înainte de un an se ispiti oare cât a stâmpăra această sete îndelungată protopop Petru Maior, crăiescul revizor a cărţilor la Buda, dând la lumină Istoria pentru începutul Românilor în Dachia. Ci, cum eşi zisa istorie de supt tipariu, nu întârziè a se da sârguită rugare la Înălţatul Palatin al Ungariei, ca numai de cât să oprească acea istorie a se vinde: care cerere de se vrea prinde întru acela chip precum s'au fost aşternut, rămânea strălucita aceia istorie la începutul naşterei sale cu totul îngropată şi Românii cei mai mulţi de nou întru vechea necunoştinţă şi defăimare cufundaţi. Când arătata istorie în mai sus spusa primejdie se învăluia şi se lupta cu moartea, iată iarăşi un Român, poate ca cu aceasta să-şi facă şie nu ştiu ce veste nălucită, cu carea să mijlocească a-şi aşterne cale nădejdilor celor cugetate: care cu cât sânt mai fără de vreme, cu atâta s'au obicinuit a fi mai câlţoase şi născătoare de ocară cu înşelăciunea lor, dede o cârtire, fără de a-şi arăta numele, nu asupra istoriei, ci asupra personei autorului istoriei, ca de odată cu viaţa istoriei să se primejduiască şi născătoriul ei. Pre urmă adăunăzi se sculă învăţata Soţietate a Reţensenţilor din Viena, drept nu cu pâră, nice cu cârtire asupra personei autorului, ci asupra istoriei; însă nu a o îngropa, ci numai a dovedi, cum că unele dintru acele, ce cuprinde istoria aceasta în sânul său în partea Românilor, nu sânt adevărate. Această împrotivire, măcar că e ţintită spre micşorarea Românilor, totuşi iaste lăudată, şi pentru că e pornită dela bărbaţi cu multă învăţătură întrarmaţi, şi pentru că e născută a da prilej, ca mai încolo sau să se cerce, sau să se întărească adevărul.

La această reţensie poate va da autorul istoriei animadversiile sale, fiind că el mai cu lesnire poate purta acea greutate decât altul.

Mai sus spusa pâră şi cerere asupra vieţii istoriei au luat sfârşit, dând Înălţatul Palatin voie a se vinde istoria, cu acea adăogată laudă, că istoria aceasta e cea dintâiu şi singura în lumea românească şi scoasă

din vechi şi vrednici de credinţă scriitori, carea cu folos se poate ceti. Aceste sânt cuvintele resoluţiei Înălţatului Palatin, din 10 Octombrie 1813, supt numărul 2039: *„Illa etiam ex consideratione venui exponendum relinqui potest, quod haec Historia ex antiquis et probatis Historicis desumpta unica in Valachica Lingua praeexistat, quae compromis per illos, qui solius Linguae Valachicae gnari sunt, cum utilitate legi queat“*. Iară la cârtirea cea asupra persoanei autorului voiu să răspund eu. Însă nu atâta voiu răspunde la zisa cârtire, cât voiu povesti, de oară ce cu atâta slăbiciune iaste întocmită cât singură de sine se surupă; totuşi voiu adauge însămnările mele. Aceasta încă se cuvine să arăt că eu *numai o coală* am amână din cârtirea aceia, adecă coala cea din tâiu, alta n'am căpătat, pentru aceia numai de cele ce sânt în coala aceasta pot să grăiesc.

După alte năditurі, la faţa 4 zice cârtitoriul *(Criticus)*, că pentru aceia au fost silit a întoarce pre românie şi a le da la tipariu cele doao cuvântări mainainte în limba latinească spre lauda Vlădichei*) făcute şi tipărite, ca să aibă „prilej a răspunde la cele ce s'au scris în Istoria Româ-„nilor acum eşită la Buda adăogate împrotiva Exselenţii Sale, fiind acelea „tocmai împrotiva celor ce s'au pomenit întru aceste cuvântări“.

Putea cârtitoriul şi fără a preface în românie cuvântările acele şi a le da la tipariu, să răspundă la cele ce s'au scris în Istoria Românilor: de a cărora întoarcere pre românie cu atâta mai puţin era lipsă, că faptele cele bune ce le-au făcut vlădica, însuşi în limba românească şi le-au povestit pe larg în cărticica, care la anul 1808 o au împărţit tuturor preoţilor clirului său. Deci, în câtă vreme au prefăcut cârtitoriul cuvântările acele pre limba românească, mai bine, dacă îi slujeşte capul şi inima spre aceia, ar fi lucrat altă ceia pentru literatura românească; că *de multe au lipsă Românii spre cultura sa.* Ba, mi se pare, că nici autorului cuvântărei a doao n'au fost pretin prea bun cârtitoriul, prefăcându-o aceia pe românie de oarăce acolo aceste cuvinte se citesc: „Mare tărie a inimii „au arătat (Vlădica), şi şi înţălepciune, când se împrotivea apărarea vătă-„mării scutelei preoţeşti cu ţinerea liniştii de obşte, aşa scuteala să o „apere s'au silit, cât totdeauna să poată rămânea nevătămată, socotind, că „ţiindu-să pacea, vătămările preoţilor şi a privileghiumurilor bisericeşti cu „vreme a se putea vindeca mai lesne, de cât prea tare lângă iuşuri rămâind“.

Cu aceia, că îşi apără neştine cădinţa sa, carea după legile ţărei, după rânduialele împărăteşti i se cuvine, pe cale dreaptă, şi la judecătoriile cele de împărăţie rânduite, care tot de una sânt gata oricui, fie mirean, fie preot, a face dreptate, o apărare zisei, ca aceasta nici odată

*) Bob (Nota ed.)

nu poate să se împrotivească liniştei de obşte; ba, paza legilor şi cercarea dreptăţei pe cale dreaptă şi la cuviinţate judecătorii vârtos întăreşte liniştea de obşte. Să punem, pentru pildă: Pe un preot îl bate cineva pentru ce n'au vrut să cunune o păreche de oameni cu călcarea legilor; altui preot îi tunde şi sfânta barbă; pe celălalt preot, pentrucă după obiceiul besericei greceşti au mers la beserică noaptea a cânta canonul sfântului Andrei, îl bagă în temniţa varmeghiei, unde se ţin făcătorii de rele, şi pentru mai mare batjocura legei, împreună cu preotul bagă în temniţă şi Triodul, în carele se cuprinde canonul sfântului Andrei, ş. c. precum un arhiereu, carele bagă samă de unele ca aceste, ar fi cel mai nevrednic şi adevărat năimit, nu păstoriu, aşa, de va căuta dreptate după datoria sa pentru unele groaznice vătămări ca aceste; cine având o scântea de minte poate zice ori în ce vreme, că arhiereul cu aceia vatămă liniştea de obşte? De unde se cade a zice, că în cuvintele mai sus cetite, supt coperemântul liniştei de obşte se înţălege singură liniştea vlădichei, adecă n'au apărat pe preoţi pentrucă n'au vrut să-şi ia acea osteneală şi să se facă de scârbă cu acela, carele au vătămat pe preot şi dreptatea besericească, şi au mai voit acele batjocuri asupra preoţilor a le suferi, de cât liniştea inimei sale în ceva chip a o sminti: şi o slăbiciune negrăită ca aceasta se cheamă „mare tărie a inimii, şi şi înţelepciune“! Lăudând autorul cuvântărei aceia acea nesuferită într'un arhiereu slăbiciune, şi numind-o încă mare tărie a inimii şi şi înţelepciune; de odată şi vestea vlădichei o au înegrit şi şie încă nu puţin şi-au stricat. Că, măcar că eu nu zic a fi acele adevărate despre vlădica; totuş autorul cuvântărei cu lăudarea acelora, ca când ar fi nişte fapte eroice, dede loc prepusului, cum că el, de ar ajunge cândva a fi vlădică, întru acela chip s'ar purta, adecă ar lăsa pe preoţi să fie batjocoriţi, pentru ca să nu-şi facă el cu cineva scârbă pentru preoţii săi. Deci, la o vreme ca aceia lesne se pot sfii toţi preoţii a da pentru unul ca acela votum, ca să le fie vlădică. Bine am zis dară mai sus, că cârtitoriul nu e pretin adevărat autorului cuvântărilor acelora; pentrucă întorcându-le el pe română, tuturor preoţilor au făcut cunoscute cele ce mai sus le-am grăit.

La faţa *6* dojeneşte cârtitoriul pre cetitoriu, ca să nu se grăbească a ceti acele „cuvântări, ci cu amăruntul, ca să poţi, zice, afla şi aceia, „cât de cu mare greşală se vede a judeca iscusitul, şi almintrelea luminatul istoric din Buda Petru Maior“. Iară la faţa *7* aşà scrie: „ca să cunoască mai bine şi aceia, că din patimă, adică socotindu-se pre sine, că nu „după învăţătura şi hărnicia sa au fost pǎrtinit, şi aceasta să vadă unul „fieşte care, că o greşeşte, vom povesti şi despre aplicaţia istoricului, din „care şi aceia luminat să va vedea, că cu nedreptul să jeluiaşte a fi fost „silit să iasă din dieţeziş, precum prin cuvintele sale arată“.

Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus. Mai nainte de toate se cade să cetim cuvintele acele din istorie la faţa 204, ca să vedem oare află-se acele cuvinte, cu care, zice cârtitoriul, că Petru Maior arată, cum că au fost silit să iasă din dieţeziş; că dintr'alt loc nu s'au putut cârtitoriului nălucei aceasta. La zisul loc al istoriei, aşa scrie Petru Maior: „Aşij- „derea în veacul nostru năcăjiţi, înainte de vreme muriră în clirul unit „din Ardeal, Ştefan Salcean, desfătarea neamului omenesc, carele cauza „cea de căpetenie fu, ca Ioan Bobb din protopopiatul Murăşului să se „înalţă la vlădicia Făgăraşului; bărbatul Alexandru Fiscuti, vicariul Haţegu- „lui. Protopop Petru Ungur al Santăului; ba şi Mihail Timar, vicariul „Haţegului după Fiscuti, şi înainte de Ţopa fără mângăiare se sfârşi. Unii „din cei mai harnici, părăsind clirul acela, eşiră din ţeară: dintră aceştea „iaste Simeon Bran preavrednic canonic la Oradia Mare. Unii îşi mai „trag încă sufletul acolo; dintră carii iaste Vasilie Nemeş, protopop al „Tăşnadului. Alţii iscusiţi bărbaţi, săvârşind învăţăturile cele teologhiceşti, „nice nu voiră a priimi preoţeasca hirotonie; dintru aceştea e Ioan Budai. „consiliariul dela Liov“. Nu sânt aceia oculari pre lume, cu carii să poţi vedea ori aci, ori în toată istoria aceasta, carea eu nu odată o-am cetit, acele cuvinte, cu care, zice cârtitoriul, că Petru Maior arată cum că au fost silit să iasă din dieţeziş, nu se pot, ziseiu, cu nici un feliu de oculari acele cuvinte, aici ceti, de cumva nu vei întrebuinţa ochii pizmătareţului, carii s'au obicinuit a vedea şi ce nu iaste.

Ba, ştiut lucru iaste, carele nici cârtitoriului n'au putut fi necunoscut, cum Petru Maior înainte de a porni către Buda, după primita milostiva resoluţie dela Înălţatul Împărat, după carea mult au asudat, până o au căpătat, ca ***mai mult să poată sluji neamului*** întru acea staţie, unde iaste până astăzi, au venit în Blaj, ca să ceară blagoslovenie dela vlădica de drum: cu care prilej chiar au arătat înaintea vlădichei, că el nici de parohia sa cea dela Reghin, nice de protopopiatul său al Gurghiului nu se lasă: necum să se lase de dieţezul sau eparhia Făgăraşului, întru care e parohia, şi protopopiatul său; ba, şi din Buda aceiaşi au scris Vlădichei. Astăzi încă se mărturiseşte Petru Maior, că se ţine de dieţezul Făgăraşului, unde dela anul 1780, până la anul 1809, întru carele au pornit către Buda, acolo pe loc au slujit clirului acestuia, şi neamului românesc; şi pretutindinea ca protopop a dieţezului Făgăraşului de toţi iaste cunoscut. Că, măcar că şeade la Buda, totuşi, precum alţii, întru aceiaşi crăiască deregătorie fiind, se ţin de osebitele sale dieţezuri, aşa şi Petru Maior se ţine de dieţezul Făgăraşului. Iacă cum îl arată pre dânsul schematismul şi cel dintru acest an tipărit în Buda: *D. Petrus Major de Ditső-Szent-Márton, Archi-Diaconus Görgényiensis Dioecesis Fogarasiensis, ad. Excel. Consilium Regium Locumtenentiale Hungaricum Librorum Valachi-*

corum pro parte Graeco-Catholicorum Revizor, et ad Typographiam Reg. Universitatis Hungaricae eorundem Librorum Typi Corrector. Afară de toată îndoiala dară iaste pus, cum că zisa aceia: că Petru Maior au eşit din dieţezul Făgăraşului, iaste minciună, ca aceia, cât nici în coarnele boilor celor de gule n'ar încăpea. Pe aceasta grămădeşte cârtitoriul ziduirea sa cea de scai. Nu, ca să iasă din eparhia Făgăraşului, iarăşi zic, s'au dus Petru Maior la Buda, ci *ca mai mult să poată lucra cu peana pentru neamul românesc, şi să facă cărţi de care au lipsă Românii.* Petru Maior, cum am zis, şi astăzi se ţine de clirul eparhiei Făgăraşului, acela cu inima şi cu fapta îl iubeşte.

Cu aceiaşi cădinţă, cu care au scris cârtitoriul, că Petru Maior au eşit din dieţesul Făgăraşului, ar putea să scrie oare carele, că şi aceia bărbaţi aleşi, carii se află faţă în Ardeal, au eşit toţi dintru acela dieţes, ca el singur (de s'a putea face) să rămâe acolo cu nădejde. Ci Dumnezeu au blagoslovit dieţesul acela, şi ca să grăesc cu cuvintele lui Petru Maior: „Nici odată n'au fost beserica Românilor, necum e în veacul acesta cli„rul uniţilor din Ardeal, îmbogăţită de bărbaţi învăţaţi". Întru atâta mulţime de bărbaţi aleşi, care de care mai vrednic, mi se pare neînţelepţie, a-şi rumpe capul oare care spre o nădejde bisericească numai cu acea titulă, că el iaste nemeş. Unu ca acela de s'ar afla; i-aşi aduce aminte cuvintele lui Pavel apostol în cartea I către Timoteiu cap. 5, 200. 17: „Preoţii cei ce-şi ţin bine deregătoria, cu îndoită cinste să se cinstească". Nu zice, că preoţii, carii sânt născuţi nemeşi să se cinstească cu îndoită cinste, ci cei mai harnici şi mai vrednici. Drept aceia, pentru că oarecare iaste nemeş, şi ceialalţi ba, să nu socotească, că el iaste chiemat la vlădicie mai vârtos decât ceialalţi, dacă aceştea sânt mai vrednici.

Şi aceia, că Petru Maior s'ar socoti pre sine, că nu după hărnicia sa au fost părtinit, adecă la ceva treaptă mai mare înălţat, singur din sicriul nălucirilor sale o au scos cârtitoriul. Că suflet de om pe Petru Maior nu l-au auzit cândva despre aceasta jeluind, de oarăce el niciodată n'au fost iubitoriu de stăpânire, ci pururea au căutat prilej, cum de cum să poată lucra mai mult spre creşterea cuceriei, spre *cultura* şi folosul neamului românesc. Din toate faptele lui se poate culege aceasta, precum din rodul lui se cunoaşte pomul cel bun. Pronia lui Dumnezeu au lucrat, ca să meargă Petru Maior la Buda spre folosul Românilor, precum oare când petrecerea lui Iosif la Eghipet au fost prilej mântuirei fraţilor săi, şi a fiilor lor.

După ce în loc de talpă au aşezat cârtitoriul minciuna cea mai sus spusă, aşa ziduiaşte pe talpa aceia la faţa *8*. „Însă tocma a zice nu poate „cu temeiu aceasta, pentru că după stările împrejur a dieţezuşului nostru „nici cât de puţin au fost mai părăsit, şi mai nepărtinit de cât alţii ase-

„menea cu dumnealui, încă de nu mai văzut, şi mai bine dela Exelenţia „sa în osebite vremi aplicăluit".

Aceste cuvinte, de le vom socoti strins, după cum sânt scrise; vom afla, că nu atâta pe Petru Maior, precum pe Exselenţia sa îl vatămă; pentru că înţelesul iaste, cum că vlădica pre toţi i-au părăsit, şi i-au nepărtinit; şi Petru Maior n'au fost mai părăsit şi mai nepărtinit, ci întocma cu ceia lalţi.

La faţa *9* se coboară cârtitoriul spre lucruri deosebite, zicând: „Ex„selenţia sa l-au primit în clir, l-au hirotonit, l-au rânduit Reghinului „paroh, şi protopop peste doao eparhii,î n care staţie macar că nechiver„nisită cu plată statornică, totuş pentru starea locului foarte întocmită de „a se putea ajuta după hărnicia şi înţelepciunea sa au trăit ca nimenea „altul în dieţeziş de cu odihnă şi strălucit".

*) Spre a pricepe vârtutea cuvântărei aceştiia, se cade întâiu a şti, că Petru Maior mainainte de a se hirotoni preot învăţase filosofia şi teologhia în cinci ani la Roma ;întorcându-se de acolo la Beciu, au mai zăbovit aci un an, în carele au învăţat pravila, ce se zice *ius canonicum*. De acolo venind în Ardeal îndată fu rânduit profesor la loghică, metafizică şi la legile firei, întru care deregătorie patru ani cu atâta nevoinţă au petrecut, cât din shoala lui eşiţi bărbaţi se feceră floarea românilor şi în clir şi în politie; astăzi încă trăesc bărbaţi de aceia, nu numai în Ardeal, ci şi în ţeara ungurească, carii sânt spre osebită mângăiare bătrânului Petru Maior, şi ei asemenea cărunţi. Afară de aceia ştiut lucru iaste, cât sporiu după darul lui Dumnezeu făcu el în partea sufletească cu învăţătura şi hărniciia sa la Ibaşfalău şi la M. Vaşarheiu, ca să tac alte ale lui în vremile acele făcute fapte bune.

După aceste toate fu Petru Maior hirotomit ipodiacon, diacon şi preot, precum şi rânduit protopop întru acele vremi, când şi de aceia se hirotonea preoţi, care *nici a ceti nu ştia cum se cuvine,* şi protopopii, de obşte grăind, cu aşa puţină învăţătură era, cât se afla unii, carii mai nu-şi ştia numele iscăli. Ce facere de bine dară aşa osebită, grăind după lucrurile omeneşti, s'au făcut lui Petru Maior, că fu hirotonit şi rânduit protopop?

Ci se cade şi aceia a şti, că Petru Maior nu pentru aceia au fost rânduit paroh la Reghin, şi protopop, ca să i fie lui bine, ci fiind la Reghin şi ofiţiolatul, şi Tabla varmeghiei Turdei, după datina de atuncea, au fost lipsă de un bărbat ca dânsul acolo în loc: carele cât bine au prins acolo clirului din toată varmeghia Turdei şi la cele lalte doao varmeghii, ce atunci era impreunate cu varmeghia Turdei, întru acele vremi

*) Aici începe autobiografia. (Nota ed.)

aspre, bine ştie scaunul arhieresc; şi preoţii dintru acea parte a ţărei împreună cu toţi ceia lalţi mărturisesc. Purtarea lui cea bună şi *trează,* hărnicia lui şi nevoinţa în toată ţeara l-au făcut vestit, măcar că nu au încunjurat ţeara a se comânda cu linguşiri ş. c. Că unele ca aceste fără virtute adevărată, sânt pânză de pâianjini.

Ci se vedem starea Reghinului, carea întru atâta o laudă cârtitoriul, ca să arate din firea locului fericirea lui Petru Maior, la carea au fost rânduit; că alte ajutoriuri spre fericire, însuşi cârtitoriul mărturiseşte, că n'au avut Petru Maior. Veniturile parohiei Reghinului, încă până a nu se face acolo dintru una doao parohii, cu a epitrahilului cu tot, cu prilejul conscripţiei parohilor, prin bărbat din Blaj trimis s'au aflat pe an 30 florinţi. Cine nu crede, cerce la arhivul varmeghiei Turdei şi la a scaunului vlădicesc din Blaj, că întru amândoao aşa va afla. Insă şi dintru acei 30 florinţi, 10 era a cântăreţului, şi numai 20 a parohului, carii se căpăta pe rând, cam cu groşiţele.

Dară zice cârtitoriul, că însuşi locul acela ajută a trăi bine. Cât ajută locul acela, fieşte care poate vedea din averea administratorului, carele slujeşte acum acolo şi parohiei, şi celor doao protopiaturi; şi de-l vei întreba pre dânsul, cum au întrebat fiii ţiganului pe tată-său despre năravul albului, mai cu amăruntul îţi va povesti puterea locului aceluia. Slujba iaste grea la parohia aceia, fiind românii răsipiţi prin oraş, şi pre de lături de oraş; venitul, cum am arătat, nu departe de nemica. Şi se pare că cârtitoriul iaste de acela feliu de oameni, carii ori ce văd sclipind, cred că iaste aur.

Dară trăbue luat aminte după zisa cârtitoriului, că Petru Maior au fost rânduit la doao protopiaturi. Au nu e mare facere de bine aceasta la un om?

La un strein, carele nu ştie trebile eparhiei episcopiei Făgăraşului, poate, că i s'a stârni o părere înaltă în minte despre aceasta; ci fiind că protopopii cei din eparhia aceia nu au nici un venit în veacul acesta din protopopiat, şi lucru au mult foarte, mai vârtos pre la margini, unde sânt protopopiaturile cele mai sus lăudate; cine nu vede, că cu cât se vor da unuia mai multe protopopiaturi a povăţui, cu atâta i se mai înmulţeşte osteneala, şi fericirea cea vremelnică îi scade. Petru Maior au aflat pe marginile acele oamenii, de obşte grăind, mai numai cu numele creştini, nemica nu ştia, sau tocma puţin de ale creştinătăţei. El întâiu au început a-i învăţa acele. Prin toate satele au rânduit şi au inteţit feciorii şi fetele, mici cu mari să meargă la diacu besericei a învăţa lucrurile cele creştineşti; şi părinţilor le-au poruncit, ca să facă pre fiii săi, cele ce au să le procitească a casă, în toate zilele, seara şi dimineaţa, în auzul tu-

turor celor din casă. Cu această mijlocire învăţară şi părinţii dela fiii săi, auzând adese ori; altmintrea nu era cu putinţă a dumeri pe bătrâni, ca să înveţe. Mergea Petru Maior prin sate, unde adunând pruncii, făcea examen, pre cei ce ştia îi lăuda, pre ceia lalţi părinteşte îi dojenea, şi rânduia mijlocitori, ca să înveţe. Vara umbla pe câmpuri, prin păduri, unde ştia, că sânt adunaţi pruncii a paşte vitele, şi văzându-i, îi striga la dânsul, carii cunoscându-l, îndată alerga toţi acolo, şi el îi întreba de cele ce au învăţat, şi de nou îi mai învăţa, şi-i lumina, având osebită dulceaţă de a băilui cu pruncii, pentru carea tuturor era iubit. Atâta au fost aprins Petru Maior voia pruncilor spre învăţătură, cât pruncii uitase jucăriile sale, ci când se intâlnea la uliţă, tot de învăţătură grăia, şi se întreba unul pe altul; fetele cele mari încă adunate la şezătoare a toarce, în loc de obicinuitele nebunii, despre învăţătura lucrurilor celor sfinte povestea, şi se întreba, Atâta au fost întru întâiu prostia oamenilor acelora în treaba învăţăturăi aceştia, cât unii, ca când ar fi venit o nevoie mare pe sat, aşa şi până la domnii locurilor au ajuns la plânsoare asupra protopopului, ca să-i scutească de învăţătură. Iară după aceia, văzând nu numai pre fiii săi, ci prin dânşii şi pre sine însuşi învăţaţi în cele trebuincioase, i-au ertat de păcate lui Petru Maior, şi părinţilor lui ce l-au făcut. Aşa s'au purtat Petru Maior cu învăţătura pre locurile acele.

Ferească Dumnezeu apoi să fi răbdat Petru Maior, la vrun preot, sau orice slujitoriu besericesc a se face dela oare carele vro nedreptate. In toate părţile priveghea şi apăra. Precum oare când Israilitenii într'o mână ţinea sabia, ca să se apere de vrăjmaşi, cu alta lucra la beserecă în Ierusalim, aşa Petru Maior într'o mână ţinea condeiul şi molitvelnicul, ca să slujească parohiei şi protopiatului, în ceia laltă, zicând aşa, sapa, ca să se hrănească; pentru că nici din parohie, nici din protopopiat nu-i vinea pânea cea de toate zilele. Aceasta au fost odihna lui Petru Maior la Reghin. De vreme ce dară cu toate aceste zice cârtitoriul, că Petru Maior au trăit la Reghin mai strălucit decât toţi ceia lalţi din clir, (şi drept iaste, că cu cinste au trăit) nu aşezarea dară a lui acolo, ci singură hărnicia lui, cu carea şi airea asemenea ar fi trăit, iaste lăudată şi prealăudată. Aceste de le vrea privi cârtitoriul cu ochiu curat, ar fi cruţat acea cârtire necoaptă.

Mai încolo la faţa 9 aşa merge a grăi cârtitoriul despre Petru Maior: „Apoi venind clirul cel tinăr din Liov acasă la Blaj, au fost chiemat „la profesoria canoanelor, carea măcar că era cu ceva ne îndămână îm„preunată, după ce s'au fost obicinuit afară, au fost totuş o slujbă cinstită, „şi cu plată, că pentru hărnicia au fost chiemat la purtarea ei".

Dacă au fost profesoria canoanelor fără îndămână lui Petru Maior,

şi dacă pentru hărnicia lui au fost chiemat la purtarea slujbei aceia; nici un bine dară nu s'au făcut lui Petru Maior, nici o părtinire, cu atât mai vârtos, că nu i s'au dat plată pe un an, fără doao sute de florinţi, cât i-au căutat să mai cheltuiască şi dintru al său, ce au fost dus cu sine la Blaj, spre purtarea slujbei aceia; ba la sfârşitul anului, au tras şi chirie dela dânsul, pentru că au şezut într'o chiliuţă, şi au umblat şi el la locul cel de obşte.

Iară la faţa 10 zice cârtitoriul: „după aceia făcându-se la Haţeg vacanţie „prin moartea vicarăşului Mihail Timar, s'au îmbiat cu vicărăşia, dar n'au „vrut să o primească, macar atunci vicărăşia întru acest dieţeziş au fost „mai cinstită staţie, şi cu plată mai chivernisită decât alte deregătorii".

Dintru aceste urmează, că Petru Maior nu iaste iubitoriu de stăpânire. Nu voiu mai cu amăruntul despre aceasta a grăi, de vreme ce stările împrejur a lucrului acestuia nu au loc aci a se povesti. Dară cred eu, că de vrea fi îmbiat cârtitoriul cu acea deregătorie, el ar fi alergat cu mâni cu picioare la dânsa.

La aceiaşi faţă zice cârtitoriul: „Mai încolo cu ajutoriu de bani ade- „vărat pe istoricul nu ştim să-l fie ajutat Exelenţia sa, fiind că după mare „hărnicia sa întru acel loc îndămănatic s'au chivernisit nu numai foarte „omeneşte să trăiască, ci încă şi ceva capital în vremile când era bani de „argint au făcut, dar la cererea lui şi a parohianilor au ajutat bine la fă- „cutul bisericii din Sas-Reghin, aşa dară n'au putut nici de cum să se „socotească pe sine a fi fost nepărtinit dela Exelenţia sa".

Eu nu ştiu din ce spălături de loghică iaste stoarsă această cuvântare.

Pe Petru Maior Exelenţia sa cu bani nu l-au ajutat; Petru Maior are mare hărnicie, cât au făcut şi ceva capital singur după hărnicia sa; Exelenţia sa au ajutat bine la făcutul besericei din Sas-Reghin. Aşa dară n'au putut nici de cum Petru Maior să se socotească pe sine a fi fost nepărtinit. Mai atâta îmbinare iaste întru această cuvântare, pre cât în ceia: Toiagul stă în unghet, aşa dară ploao! Şi cu atâta mai mare mirare mă cuprinde de această vorbă a cârtitoriului, că nimene nu poate mărturiși, să se fi tânguit cândva Petru Maior de acea nepărtinire. Singur rodul nălucirei cârtitoriului iaste această jeluire. Şi de vreme ce Petru Maior atâta au fost mulţămit cu statul său, cât nici vicărăşia cea cinstită şi bogată n'au vrut să primească, pentru carea n'au îndrăznit vlădica nici cu canonicia să-l îmbie; pentru ce rogu-te s'ar fi socotit el a fi nepărtinit de vlădica?

Adevărat, că la făcutul besericei din Sas-Reghin, a căria temelie s'au pus cu banii unui om prost*) din Filpişu mic, au ajutat vlădica cu o mie

*) Prost = ţăran! (Nota ed.).

de florinţi. Dară ce îmbinare are aceia cu facerile de bine, care s'au sufulcat cârtitoriul a le arăta, că s'au făcut lui Petru Maior?

Aceiaşi cuvântare despulpată aşa o mână cârtitoriul la faţa 11: „Doară „că nu l-au adus Exselenţia sa lângă sine să-l înzestreze, ca pre prea C. „vicarăş Mihail Timar; nu ar fi primit să facă zioa şi noaptea slujba, care „lăudaţii bărbaţi bucuroşi cu mare strădanie o au purtat, că şi mai lesne „e a lucra şi mai multe din voia sa, precum au făcut istoricul scriind pre„diche şi istorii, de cât după poronca şi după voia altuia".

Dacă iaste Petru Maior atâta harnic, precum îl mărturiseşte cârtitoriul, şi au făcut prediche şi istorii, la facerea cărora nu ajunge zioa, ci multe *nopţi fără dormitare* e lipsă a se petrece, şi au lucrat cu condeiul în dar şi fără de plată, şi împreună s'au îngrijat şi a se hrăni; de unde poate visa cârtitoriul, că un bărbat aşa de iubitoriu de a lucra cu condeiul, de care feliu e lipsă lângă vlădica, s'ar fi ferit a priimi lucru cu plata acea mare, carea o pomeneşte cârtitoriul, de vreme ce pe lângă acea plată nu se prea îngrijea de a se hrăni, ci cu totul ar fi fost dat condeiului zioa şi noaptea? Care numai pentru aceia le însemnaiu, ca să se vadă, cât iaste vorba cârtitoriului de răsuflată, deşeartă, şi vis băbesc. Ci dacă e mai lesne a lucra şi mai multe din voia sa, căce*) cârtitoriul, fiind poate mai mulţi ani în voia sa şi la parohie înzestrată şi la loc unde se află biblioteci, fără de care mai vârtos istorii nice de cum nu se pot lucra, căce ziseiu n'au făcut prediche şi istorii, şi alte cărţi nelinguşitoare spre folosul sufletelor şi spre cultura neamului, ca să se deosibească de aceia, carii sânt aşezaţi la locuri ca acele, unde abia îşi pot câştiga pânea cea de toate zilele, ne cum să le prisosească vreme a lucra ceva pentru binele de obşte, măcar că sânt bărbaţi plini de hărnicie, şi cu talanturi mari?

Mai încolo merge cârtitoriul acoloşi a grăi zicând: „Sau doară s'au „ţinut nebăgat în samă, că nu l-au făcut în rădicatul de sine *capitulum* „canonic; fundăluirea capitulumului fiind a sa faptă cu bani după osebita „păstrarea şi cruţarea chieltuialelor adunaţi făcându-să, în alegerea per„soanelor la aceasta deregătorie noao preavolnic au putut să fie, aşa cât „nici unul care nu s'au ales, au putut de ceva nedreptate făcută pe drept „a jelui".

Adevărat nimene nu s'au putut cu drept ca acela jelui, cât să poată mişca proţes pentru lucru acesta. Pentru aceia acei bărbaţi vrednici, carii s'au jeluit, nemica n'au folosit, de cumva n'au păţit şi altceva. Iară de Petru Maior ştiu, că nice de cum nu s'au jeluit, ci au râs, după cum îi iaste obiceiul în unele ca aceste, măcar că la toţi alţii au făcut sânge rău, ba şi cei streini s'au scăndălisit, când au auzit, că Petru Maior n'au fost ales întră noii ca-

*) = pentru ce? (Nota ed.).

nonici*). Ci eu cred, că pronia cea dumnezăiască au rânduit aceasta, pentru ca Petru Maior, mergând la Buda, să lucre acele ce le lucrează acolo pentru neamul românesc, care, de vrea fi canonic în Blaj, cum sânt treburile aici, nici odată poate nu le-ar fi făcut.

La fața 12 zice cârtitoriul: „Și precum Exselenția sa au fost iubi-„toriu de pace, și toată ocârmuirea deregătoriei sale, cât s'au putut, mai „cu mare liniște o au făcut, au vrut să aleagă bărbați iarăși carii lesne „să se unească cu cugetatul plan al său. Iară scriitorul istoric numai să-și „aducă aminte, de multe ori în cugete nu să nărăvea cu Exelenția sa, „că având istoricul cunoștință a rânduialelor vechi, care după statul și obi-„ceaiul vremii trecute era întocmite, voind mai tare de acealea să se ție, „poruncile de acum, care după obiceaiurile și stările vremii împrejur de „acum să întocmea, nu așea bucuros, și nu fără ceva răspundere îndă-„răpt le primea, și de multe ori răspunsul îl scria cu prea ascuțit con-„deiu*), și câte odată vorbind deschidea gura prea tare care lucru a fi „adevărat nu numai scrisorile istoricului, care să află aici în arhivum, ci „și aceastea, ce sânt scrisă în istorie despre Exselenția sa foarte tare îl „întăresc“.

De nu ar fi zis cârtitoriul, că scrisorile acele a lui Petru Maior, despre care pomenește, se află în arhivum; eu vrea crede, că le-au cetit cârtitoriul. Dară știu, că acele se țin în casa, unde doarme vlădica, unde le-am și cetit odată cu întâmplare când mătura slujitoriul casa. Nice nu sânt acele de acela feliu, de acela argument, și cu acele dovediri, cât să se pue în arhiv a le ceti alții, și a se păstra, ca să le vadă cei viitori. Pentru aceia eu cred, că cârtitoriul grăiaște numai din ceva auzite. Sau de le-au cetit; căce nu le dede afară, sau încai să fi arătat pe scurt, ce cuprind în sine, cu ce feliu de doveade sânt întocmite, ca să priceapă cetitoriul în ce chip Petru Maior le-au scris cu condeiu prea ascuțit, altmintrelea vorbele cârtitoriului, ori care ințălept întră bârfele le va număra, și va judeca, că cu cădință sânt scrise, și adevăr prealămurit cuprind în sânul său.

Fie, cum va fi, aci atinge cârtitoriul adevărul păretelui celui din mijloc. Și destulă scutire a nevinovăției lui Petru Maior iaste aceia, că el au stat pe lângă obiceiurile besericei cele vechi, și n'au suferit a se face innoiri întru acele.*) Insă tot de una aceia au fost lăudați, carii au stat pe lângă părinteștile ale besericei rânduieli, și n'au suferit, unul sau altul, după zburdarea sa, să facă innoiri, de vreme ce *acest feliu de în-*

*) La anul 1807. (Nota ed.)
*) Se găsesc publicate în *Istoria bisericei.* (Nota ed.)
*) Exact! (Nota ed.).

noiri e născut a pricinui vrajbă, împărechiare în beserică, şi put a iubire de stăpânire, ca să tac celelalte. Nice nu e volnic nice unul, tocma şi episcop să fie, a face înnoiri în rânduialele beserice̦şti; ba, tocma de ar dobândi un înnoitoriu ca acela cu niscari încurcări ascunse întărire dela cea mai înnaltă a besericei putere; încă viind lucru la iveală, toate ar rămânea deşarte, şi însăşi puterea aceia, pricepând lucru din fir în păr, le-ar răsturna. Câte pilde avem de aceste, şi vechi, şi noao!

Se cădea să arate cârtitoriul, care sânt obiceiurile şi stările a vremei de acum, după care se întocmea poruncile acele; că almintrelea poate avea cineva prepus, că n'au fost nici un obiceiu, ci singură *sila* înnoirei, şi aceasta o au acoperit cu ţolul obiceiurilor şi a stărilor vremei împrejur cei de acum.

Aşa de întemeiat ţâne cârtitoriul aci parte vlădichei, cât, puţin de va socoti neştine vorba lui, va pricepe, că pe vlădica îl apasă foarte, făcându-l innoitoriu în rânduialele besericei cele vechi, şi pe Petru Maior îl arată apărătoriu rânduialelor besericei celor vechi. Mâţa măcar cât o vei ascunde în sac, tot i se văd unghiile. Acest feliu de defăimare urzit de cârtitoriul, căci Petru Maior au ţinut parte rânduialelor besericei celor vechi, slujeşte spre osebită laudă lui Petru Maior; că întru apărarea acestui feliu de rânduieli, măcar cât de tare de va deschide cineva gura, nu se poate zice, că au deschis destul, nici că au prea ascuţit condeiul: atâta sântem datori a sta pe lângă rânduialele besericei cele vechi, spre depărtarea împărechierei şi a neunirei, carea mai curând nu se naşte de cât din strămutarea rânduialelor besericei celor vechi. Iară cele ce au scris Petru Maior în istorie, le las, să le judece aceia, cărora sânt cunoscute stările împrejur cele de acum în Ardeal.

„Deci pentru acestea, zice cârtitoriul la faţa 14, şi poate şi pentru „alte pricini l-au lăsat, preavăzând din neprimirea vicărăşiei, că doară „nici canonicia ar fi primit, că aşea sânt unii întocmiţi, cât să se arate, „că trăesc numai după hărnicia sa, şi să nu fie nimenui datori, a mulţămi „nici facerile de bine, mai ales dela unii vreau a primi; ştiind Exelenţia „sa şi aceia, că cu sâla poţi lua dela altul, (ce sfat adânc!) dară cu sâla „a da nu poţi nimănui, nu l-au îmbiat cu canonocia."

Câte mestecă cârtitoriul! Pentru aceia vlădica n'au făcut pe Petru Maior canonic, că făcând însuşi cu banii săi capitulum, în voe i-au fost, şi dreptate au avut a alege pe cine va vrea, adecă necăutând la vrednicie; că Petru Maior au ţinut parte rânduialelor besericei celor vechi: şi pentru aceia n'au fost nădejde să se unească el cu cugetatul plan, adecă al înnoirilor. Apoi socotind cârtitoriul, că aceste nu ar fi îndestulate pricini spre apărarea, carea o au urzit, adaose şi o vorbă largă,

pustie, zicând: „poate şi pentru alte pricini." După aceia sărind, arată, că vlădica s'au temut, că nu va priimi Petru Maior canonicia, pentrucă Petru Maior, după hărnicia sa, nici nu o ar fi priimit, ca să nu fie datoriu a mulţămi. Mă mir, că nu au adaos şi aceia, ce fu zis înnaintea a mai mulţi, că pentru aceia n'au făcut vlădica pe Petru Maior canonic, pentrucă nici Petru Maior, de ar fi fost vlădică, nu l-ar fi făcut pre cela canonic: decât care vorbă alta mai proastă şi mai cu muşicie nu poate să fie.

Eu nu zic alta, fără, dacă au trăit Petru Maior bine, în voia sa, şi mai strălucit, decât toţi ceialalţi din clir, şi atâta era mulţumit cu statul său, cât însuşi vlădica s'au temut, cum arată cârtitoriul, că nu va priimi canonicia, de-l va şi îmbia cu dânsa; nimene nu poate avea prepus, fără carele poartă minte ca cârtitoriul, că Petru Maior să se fi supărat, căci n'au fost ales canonic, precum nici nu l-au auzit nimene, ca să se fi jeluit: nefiindu-i nici *firea* a băga samă de unele ca aceste, ci rânduindu-i pronia dumnezăiască mijlociri a putea lucra pentru neamul românesc, preamulţumit s'au obicinuit a fi: Nu pizmuiaşte el acelora, carii se ostenesc a-şi câştiga de acele lucruri, de care au a se lipsi cândva. Drept aceia, toată cuvântarea cârtitoriului rămâne pustie şi întră visurile cele băbeşti se cade a se socoti.

Insă mai încolo la aceiaşi faţă încurcă cârtitoriul, zicând: „Ci macar „că-de sine mai tare îl doare, precum aceia din fire iaste, că precum „omul mai tare să iubeşte pre sine, aşa ori ce să împotriveşte fericirii „sale mai tare ori de cât a cui o sâmte, să vede totuşi dupăcum în „paghina 204 pomenind vreo câţva din clir, din carii unii sânt morţi, „alţii mai trăesc, soartea clirului a o văera, zicând (336): că nici odată „n'au fost atâţa bărbaţi învăţaţi în clirul unit de cât acum, carii de ar fi „ajutaţi şi părtiniţi dela cei mai mari ai clirului, nu ar suspina, şi nu ar „plânge publicul dimpreună cu aceiaşi vrednici bărbaţi, că înzădar au în„văţat, şi împărăţia înzădar au vărsat pentru procopsirea lor atâtea chiel„tuiale".

Necum alte lucruri să nu le grăiască cârtitoriul pe dos, ci nici cuvintele lui Petru Maior din istorie nu vru a le ceti, cum sânt în istorie. Acolo aşa iaste scris: „Nici odată n'au fost beserica Românilor, precum „e în veacul acesta clirul Ungurilor din Ardeal, îmbogăţită de bărbaţi „învăţaţi: carii de ar fi părtiniţi de mai marii besericei lor şi ajutoraţi „întru cele de lipsă pentru pânea cea de toate zilele, şi aşezaţi şi povăţuiţi „unde şi cum se cuvine, nu ar plânge publicul, şi împreună aceiaşi vred„nici bărbaţi, că înzădar împărăteasca stăpânire cu dărnicie au vărsat „atâtea cheltuieli pre la universităţile, pre la academiile cele de departe,

„şi pre la shoalele cele de a casă, pentru ca să lumineze pre fiii Romă-„nilor, şi să-i deplinească“. Eu de câte ori cetesc aceste cuvinte, nici odată nu pot să mă contenesc de lacrămi, privind la covârşita milă a împărăţii cea către Români arătată, şi văzând puţinul rod pentru ne'ntocmirea lucrurilor: care dela singuri Românii atârnă.

Şi despre legea firei cea pentru iubire nu bine grăiaşte cârtitoriul. Pentru că legea firei, carea şi Domnul Hs. o tâlcuì, ne învaţă, ca pre toţi să i iubim întocma ca înşine pre noi, nu pre noi mai tare decât pre alţii, măcar că rând iaste a ţinea întru iubire. Ba, nici puterea cuvintelor româneşti, cum văd, nu o pricepe cârtitoriul; că alta iaste împotriveşte, şi alta improtriveşte. Cârtitoriul întrebuinţează aci *împotriveşte,* în loc de *improtiveşte,* precum şi pre airea întru acesta chip greşeşte.

Mai încolo la această faţă zice cârtitoriul: „Mai marele clirului „Exselenţia sa iaste, şi adevărat, că de osebi pre aceia, carii cu râvna sa „după învăţătura carea o avut ar fi putut lucra, şi izvodi cărţi în limba „românească, n'au putut ajuta, că aşea făcând, nu şi-ar fi putut dobândi, „să-şi plinească cugetul.“

Tâlcul acesta nu fără de defăimarea vlădichei îl face cârtitoriul, nice fără vătămarea adevărului canonicesc. Că, de vreme ce întru eparhie sau dieţes, numai un arhiereu stăpânitoriu iaste, nu mai mulţi, aşa dară mai marii besericei, sau a dieţesului, nu se poate tâlcuì (?) de vlădica. Au nu se pricinuesc unele ca acele mai mult prin alţii: carii pre vlădica ca pre un om, ce se încrede lor, neştiindu-le inima şi vicleniile cele ascunse, pot să-l înşele? Iară cu cele lalte, ce urmează, tocma micşorează pre vlădica cârtitoriul. Că ce cuget de a se implini iaste mai bun, mai cuviinţat, mai folositoriu şi în partea sufletului şi în partea trupului, decât a socoti a ajuta şi în tot chipul a părtini pre acei bărbaţi învăţaţi şi cu idee chiare, descurcate, răsfirate, carii au râvnă a scrie cărţi de mântuirea sufletului, şi de cultură, ca să nu se îngroape în pământ, din lipsa mijlocirilor, acele mari talanturi, carii sânt în clirul unit din Ardeal? Şi o greşeală gramaticească nesuferită aflu în cuvintele cârtitoriului, unde zice: *o avut,* puind pronumele, sau articulu nemărginit *o* în loc de vorba ajutătoare *au,* sau *a.* Acea măzăcie numai dela daica sa au supt-o cârtitoriul; că în cărţile româneşti nicăiri nu se află.

Pre urmă aşa grăiaşte cârtitoriul la faţa 16: „Dară oare n'au părtinit „şi n'au ajutat soartea cliricilor învăţaţi (şi mai întâie de clirici au trebuit „să aibă grije) şi însuraţi, făcând fundaţii, pentru ca să se crească pruncii „întru învăţături în shoalele cele latineşti, în Cluj în seminarium *12,* în „convictul nemeşilor *4,* în Vaşarhei *6,* între carii mai întâi se socotesc a

„preoţilor; acum ce se poate face unui părinte preot sau mirean mai mare „bine, decât a-l ajuta întru învăţătura pruncilor săi, pre carii, pre cum le „sânt cel mai de mare preţ odor, aşa cea mai mare..." Aci se sfârşeaşte coala cârtitoriului.

Cu aceastā voroavă cârtitoriul strâmtează facerea de bine a vlădichei, carele acea fundaţie necum pentru fiii preoţilor româneşti, dară nici pentru neamul românesc anume, ci pentru fiii tuturor neamurilor din Ardeal, pentru Unguri, pentru Saşi o au făcut.

Cine va alătura această cârtire cu apărare în partea vlădichei făcută cu acea apărare, carea înainte de vro câţiva ani spre abaterea pismei de cătră moşia vlădicească fu întocmită, lesne poate pricepe, că aşa se lovesc amândoao la nestatornicia, slăbiciunea şi ticăirea doveadelor, cât pare că dintru acelaşi izvor fură izbucnite. Fusese Chyril Ţopa, vicariul Haţegului, osândit la scaonul vlădicesc aşa, cât de odată cu aceiaşi judecată fu şi din vicărăşie de tot lăpădat, şi şi de slujba preoţească până la nemărginită vreme lipsit, cât poate, că mai pre uşor ar fi suferit să i se ia viaţa, de cât să pătimească această ruşinare. Ţopa sâmţindu-se cu această judecată îngreoiat, mută legea, adecă puse apelaţie cătră scaonul arhiepiscopesc al Strigonului în ţeara ungurească, ca de nou acolo să i se judece pricina. Nu era scaonul vlădicesc se îngăduiască apelaţie lui Ţopa, fiind obiceiu, ca toate pricinile aci să ia sfârşit, şi judecata scaonului acestuia nimănui spre revizie să nu se arate. Şi drept, de când e scaonul vlădicesc din Blaj nu s'au pomenit vro judecată de aci să se trimită la scaonul arhiepiscopesc al Strigonului, nice întru acele vremi când patărul Iezuvita ca teolog şi auzitoriu causelor gheneral era în coastele vlădichei, pre carele vlădica Grigorie Maior l-au urnit din Blaj. Ci fiind un bărbat atâta ales, precum era Ţopa, aşa tare de odată osândit, venind poruncă mai de sus, fu silit scaonul vlădicesc, ca toată pricina lui Ţopa să se trimită spre judecare la scaonul arhiepiscopesc al Strigonului: cu care întâmplare se deschise largă cale apelaţiilor din Blaj cătră lăudatul scaon arhiepiscopesc. Deci pornind Ţopa cu pricina sa cătră Sâmbăta mare, ce se zice Tirnavia, unde iaste arhiepiscopescul scaon al Strigonului; iată se trimiseră din Blaj laudele vlădichei pe larg în Beciu la Novalista*) cel unguresc (Magyar Kurir), ca el să le vestească prin toată lumea ungurească, pre cum şi făcu.

Ci, fiind că din laudele acele se culegea; că vlădica are mare bogăţie de bani foarte; şopti cineva, că cu acele laude s'au căşunat dominiului, sau moşiei vlădiceşti pismă, şi poate să urmeze în capetele unora cugete, cum că prea mult iaste pentru un vlădică românesc acea moşie, din carea

*) Gazetă. (Notă ed.)

atâta sumă de bani se poate scoate. Drept aceia curând se trimse iarăşi din Blaj la zisul Novalista în Beciu apărare, cu carea să se abată acele cugete, că doară moşia vlădicească e în stat de a da atâta sumă de bani stătători: carea o şi vesti acea Novalistă supt numărul 40. Mult se sbate apărătoriul în toate părţile, ci la adecă pune acestea: *„Utoljára a' mi föbb, ő Exc—ja îgen jó gazda; tehát nem kell egy igen nagy jövedelmü Püspöki Dominiumnak képzelni a' Balásfalvi Dominiumot, mert ha fényesebben akart vólna élni, s több utazásokat, kijárásokat tett volna — — annyi esztendők alatt könnyen elkölthette volna mint mások.“*

Adecă, după zisa apărătoriului; nimene nu trăbue să socotească de acolo, căci vlădica are bani mulţi, cum că moşia Blajului cea vlădicească aduce mare venituri, pentru că pricina aceştei sumă mare nu e moşia, ci că vlădica e gazdă bună foarte. Că de vrea voi vlădica a trăi mai strălucit, şi de vrea face drumuri mai multe, şi a eşi mai de multe ori din Blaj; întru atâţa ani (vlădica acesta au trăit mai mulţi ani întru acea moşie vlădicească de cât toţi ceia lalţi mainainte de dânsul vlădici la olaltă socotiţi) lesne ar fi putut chieltui şi el banii ca şi ceia lalţi vlădiţi, carii au fost înnaintea lui întru acea moşie vlădicească.

Prin eşirea aceia şi prin drumuri fără îndoială se înţelege eşirea la vizitaţia canonicească, cercetarea parohiilor, propoveduirea prin eparhie ş. c. De vreme ce dar nici cei mai din nainte vlădici n'au trăit mai strălucit, ba încă unii în toată viaţa lor nice carne n'au mâncat, nice oao; ba unii şi de peşte s'au contenit, singur cu legumi trăind; numai întru aceia dară pune apărătoriul osebirea întră acesta vlădică, şi întră ceia lalţi mai denainte, că aceştea adese ori au eşit la vizitaţie canoniceasca prin ţeară, iară acesta nu; pentru aceia ceia, au cheltuit banii carii îi căpăta din moşia vlădicească, iară acesta au adunat sumă mare de bani. Cine nu vede, că cu o apărare ca aceasta s'au întunecat toate laudele cele mai nainte prin Novalista vestite, de vreme ce îl arată pre vlădica, că detoria ceia ce iaste de fiinţa arhieriei nu o au împlinit, ci mai vârtos de a aduna bani s'au îngrijat: unde Hs. au rânduit pre apostoli vânători de oameni, nu vânători de bani. Nefericit e bătrânul acela, căruia acela feliu apărători i se întâmplă.

Cu cât mai lesne, mai pre scurt şi mai cu cinstea vlădichei era, spre abaterea pismei dela moşia vlădicească, fără de a amesteca vorbă: plinitu-şi-au vlădica detoria cea păstorească, sau ba, a răspunde adevărul, carele unul iaste, că ceialalţi n'au ţinut fără singură moşia cea vlădicească, din carea, după eftinătatea acelor vremi, une ori le părea bine să capete acele trei mii de florinţi pe an, în cât e dată moşia; iară vlădica acesta de mulţi ani, adeca tocma dela începutul vlădiciei sale, lângă moşia vlădicească ţine şi moşia călugărilor, carea aduce venit intocma ca

şi cea vlădicească, ba ţine şi moşia clíricilor cea dela Cut. Pentru moşia călugărilor aşa s'au aşezat dela împărăţie, când era bani de argint şi de aur, nu de hârtie, ca să dea vlădica pe an câte patru mii de florinţi nemţeşti pe an, întru aceiaşi vreme au priimit şi moşia cliricilor. Urmând îndelungata scumpete, carea până astăzi ţine a tuturor lucrurilor, din moşia vlădicească împreună şi dintru a călugărilor se căpăta pe an mai sus de 70 de mii florinţi nemţeşti, dintră carii jumătate era din moşia călugărilor, pentru carea se plătea pe an patru mii de florinţi în băncute. Preste 30 de mii dară din moşia călugărilor rămânea în punga vlădicească pe an. Asemene era lucru şi cu moşia cliricilor. Aceasta e pricina cea adevărată, căci au putut aduna vlădica atâţa bani în anii vlădiciei sale, şi dintru aceşti bani s'au făcut fundaţiile acele.

În care vreme fiind toate scumpe foarte: bucate, lemne, vin, haine ş. c. nu e îndoială, că pe lângă suma aceia, ce se plătea în băncute, călugării, şi cliricii, cumpărând toate în bani, *lungă foame* au trăbuit să tragă, şi să umble goli. De vrea fi moşiile acele pre mâna călugărilor şi a cliricilor, ca în zilele altor vlădici, nu ar fi rămas atâţa bani stătători din veniturile lor, pentru că nici călugării nici cliricii nu ar fi dus atâta foame, şi nu ar fi umblat goli, şi aşa s'ar fi chieltuit banii, ca şi în vremile altor vlădici. Dintru aceste, bine socotite, urmează, că măcar că vlădica au adunat sumă de bani atâta, cât s'au mirat ţeara; totuşi nimene nu poate pismui moşia vlădicească ca când prea mult venit ar aduce pentru un vlădic românesc. Că venitul cel singur din moşia vlădicească, cum au însemnat apărătoriul, şi vlădica acesta lesne l'ar fi chieltuit întru atâţa ani, ca ceialalţi vlădici.

Iată, dacă se spune adevărul limpede, cum iase apărarea de aşoară şi cu cinste. Iară apărătoriul încurcând ideile, nice pisma dela moşia vlădicească nu o abătu îndestul, şi pe vlădica încă îl necinsti. Asemenea şi cârtitoriul, neluând lucrul pre firul său, şi mestecând multe, mai multă cinste vrea arăta spre vlădica, de ar fi tăcut mulcum, şi cu tăcerea şi el rămânea filosof. Eu drept mă mir, cum nu i-au fost greaţă cârtitoriului a se arăta cu foaia aceia la Cluj, şi a dobândi această întărire: *Să se tipărească, Cluj 20 Aprilie 1813,* Iosif Martonfi, prezeş ţensurii.

CUPRINSUL

TIPĂRITU-S'AU
ACESTE PAGINI PRIN SÂRGUINŢA ŞI CU
INGRIJIREA STUDENŢILOR:

LIVIU GOMBOŞ, TRAIAN MARCU,
GHERASIM PINTEA,
OCTAVIAN POPA ŞI OCTAVIAN STANCA
AJUTAŢI DE
VIRGIL FULICEA ŞI IULIU MĂRUŞCA,

IN ANUL DELA NAŞTEREA DOMNULUI
AL MCMXXIX-LEA
ŞI DELA UNIREA TUTUROR ROMÂNILOR
AL X-LEA